

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**Міжнародна науково-практична конференція
«Перспективи розвитку суспільно-гуманітарних наук
в умовах євро інтеграції»**

11-12 квітня 2024 року

Біла Церква
2024

УДК 340

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р екон. наук, ректор.

Варченко О.М. д-р екон. наук

Димань Т.М., д-р с.-г. наук.

Ковальчук І.В., канд. юрид. наук.

Бровко Н.І., д-р. юрид. наук.

Олешко О.Г., канд. с.-г. наук.

Відповідальна за випуск – Бровко Н.І., д-р. юрид. наук.

Перспективи розвитку суспільно-гуманітарних наук в умовах євро інтеграції:

матеріали міжнародної науково-практичної онлайн-конференції. 11-12 квітня 2024 р.
Білоцерківський НАУ. 300 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

ЗМІСТ

Секція 1 Нові парадигми та напрямки досліджень філософських, політологічних, історичних наук у світовому просторі

Мельник Л.М. Феномен війни і миру у філософських поглядах Томаса Гоббса.....	6
Пасічник Н.С. Деколонізація та дерусифікація – головні тренди політики пам'яті на сучасному етапі.....	8
Грек І.М. Поняття «грумада» у працях Михайла Павлика.....	14
Ордіна Л.Л. Проблеми соціокультурної адаптації особистості в умовах російсько-української війни.....	16
Горкава В.В., Баштанник О.В. Аналіз ролі жінок у політиці та в інституціях влади на прикладі сучасної України.....	19
Росавіцький О.О. Парадигма історії, як виклик сьогоденню.....	23
Фесенко Г.Г. Ландшафт голокосту: актуальні підходи дослідження.....	26

Секція 2 Тенденції та сучасні виклики галузевих юридичних наук та правових практик в умовах євро інтеграції

Ковальчук І.В. Процес глобалізації як фактор становлення політико-правової свідомості особистості.....	30
Бровко Н.І. До питання євроінтеграційних процесів побудови громадянського суспільства в Україні.....	33
Тимошук О.Г. Правове регулювання та розвиток суспільства: забезпечення захисту прав і свобод громадян в Україні в умовах євроінтеграції.....	37
Терещук М.М. Конституційно-правовий статус Президента в парламентсько-президентських республіках Європи.....	40
Линник Т.В. Проблеми нормотворчої техніки в Україні.....	43
Добренька Н.В. Практичні та теоретичні аспекти інформаційної війни в Україні.....	47
Баштанник О.В. The concept of state capacity in modern scientific discourse of governing.....	51
Поляруш-Сафроненко С.О. Конституційні права дітей-жителів об'єднаних територіальних громад в період військової агресії та гарантії їх реалізації.....	54
Скороход О.В., Домбровська О.В. Інформатизація місцевого самоврядування як засіб прискорення подолання наслідків російської агресії.....	59
Макарчук В.В. Використання правоохоронними органами технічних засобів для здійснення спостереження з метою забезпечення національної безпеки і оборони.....	64
Сокиринська О.А. Застосування норм міжнародного гуманітарного права під час «нових» конфліктів.....	67
Prisac A.V. Definition of general competence in the legal literature of Romania.....	70
Сидоренко В.В. Окремі проблемні аспекти реалізації права на екстрену медичну допомогу в умовах адаптації національного законодавства до стандартів ЄС.....	74
Ломакіна І.Ю. Соціальна політика в гуманітарному знанні Європи і соціальний вимір європейської інтеграції : остання третина ХХ ст.	78
Пахомова А.О. Світовий досвід розвитку системи комерціалізації технологій в університетах.....	82
Кашинцева О.Ю. Інтелектуальна власність в Україні: виклики війни, перспективи членства в ЄС та НАТО.....	85
Яковець І.С. Роль ТРІПС плюс у доступі до лікування.....	90
Чомахашвілі О.Ш. Фармацевтична незалежність України: ретроспективний огляд.....	95
Пономарьова О.О. Деякі аспекти захисту конфіденційної інформації сенситивних груп пацієнтів у клінічних випробуваннях.....	98

Шевченко О.О. Проблематика невідповідності виду цільового призначення земельної ділянки та її складу угідь на прикладі земель сільськогосподарського призначення у розрізі податкових зобов'язань	102
Мельник В.О. Питання сталого розвитку сільських територій.....	107
Арнаута Є.О., Кондратюк Т.М. Legal principles accounting of nature protection lands.....	110
Аргат Я.П. Поняття суб'єктів підприємницької діяльності.....	112
Шмиголь Є.В., Лучко І.В. Правове регулювання забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану.....	116
Сімакова С.І. Окремі аспекти кримінологічної характеристики злочинності неповнолітніх.....	120
Клочко В.М. Актуальність кваліфікації кримінального правопорушення за ст. 337 ККУ.....	125
Малишко І.В. Трудові конфлікти в системі соціальних конфліктів.....	128
Кондратюк Т.М. Особливості накопичувальної системи пенсійного забезпечення.....	131
Янчук Н.Д. Цифрові права в контексті прав людини.....	133
Самойлович А.А. Актуальність кваліфікації правопорушення за ст. 210 КпАП.....	138
Єфремова І.І. Особливості впровадження медіаційних практик як шлях вирішення конфліктів.....	142
Новак Т.С., Шрамович К.О. Вимоги до якості молока в умовах євроінтеграції України: питання правового забезпечення.....	145
Новак Т.С., Красносільська І.П. До питання правового регулювання використання земель в період воєнного стану.....	150
Настіна О.І. Нормативне закріплення підстав припинення права державної власності на землю в умовах дії воєнного стану.....	154
Жуков П.І., Патюга О.О., Кілевої І.І. Використання штучного інтелекту під час реалізації повноважень органів місцевого самоврядування в галузі містобудування.....	159
Саліхов О.О. Правове забезпечення розширеної відповідальності виробника в Україні.....	164
Констатинювич Є.О., Аргат Я.П. Роль та місце сурогатного материнства в Україні.....	167
Катаєв Я.Д., Аргат Я.П. Усиновлення під час війни іноземцями дітей з України.....	169
Кириченко В., Росавицький О.О. Воєнний стан в Україні.....	172
Кириченко В.В., Єфремова І.І. Умови спадкування під час воєнного стану.....	175
Малоземова А.М., Єфремова І.І. Захист цивільних прав в умовах війни.....	178
Колісник С.Д., Линник Т.В. Виклики та актуальні питання суспільно-гуманітарних наук в умовах сьогодення.....	181
Хомінець Т.В., Геєць І.В. Вплив євроінтеграційних процесів на захист прав громадян України.....	185

Секція 3 Лінгвістичні студії: література, мова, переклад

Ігнатенко В.Д. Особливості юридичного перекладу.....	188
Тимчук І.М., Погоріла С.Г. Підготовка майбутніх юристів до публічних виступів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням).....	191
Врубель Г.Ф. Використання здоров'язбережувальних технологій в процесі формування фахових компетентностей майбутніх педагогів-музикантів.....	195
Карпенко С.Д. Універсальність вітчизняної фахової освіти як проблема євроінтеграції.....	200
Мержева Л.Ф. Сутність використання інтерактивних методів дистанційного навчання майбутнього педагога-музиканта.....	203
Цвид–Гром О.П. Актуальні питання формування комунікативних компетентностей сучасного юриста у процесі навчання у ЗВО.....	208
Марчук В.В. Ціннісні орієнтації: взаємозалежності особистості та суспільства в правовому полі.....	211

Столбецька С.Б. Роль граматичних конструкцій у викладанні французької мови за професійним спрямуванням.....	214
Зелінська В.А. Комунікативні бар'єри у вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням.....	218
Береговенко Н.С. Поняття категорії оцінки в сучасному мовознавстві.....	222
Тарасюк А.М. Генеративний підхід аналізу структури речення.....	227
Біліченко А.М. Використання інтернет-ресурсів у вивченні іноземної мови.....	231
Велика К.І., Ярмова О.В. Переклад новостворених термінів та понять.....	234
Михайленко О. Scientific and technical translation as a good prospects career.....	238
Резнік В.Г. Мовна політика Німеччини щодо українських біженців: проблеми та шляхи їх вирішення.....	241

Секція 4 Сучасні вектори євро інтеграційного розвитку психологічної освіти та науки

Булгакова Т.М., Жукова Г.В. Вплив інформатизації на трансформацію освітніх цінностей.....	245
Коржук В.В., Гуменюк О.Г. Мотивація діяльності особистості як шлях до досягнення успіху.....	248
Ляшенко М.М., Гуменюк О.Г. Адаптація підлітків до навчання.....	251
Клочко А.О. Розвиток емоційної стійкості особистості в умовах конфлікту.....	255
Скуловатова О.В. Віддалена робота в умовах воєнного стану: виклики для психічного здоров'я особистості.....	258
Хомчук О.П. Соціально-психологічна адаптація студентів-першокурсників.....	261
Березюк Т.П. Роль емпатії у контексті євроінтеграції для психологічної освіти.....	264
Беспятюк В.М., Гуменюк О.Г. Нервова булімія – проблема ХХІ століття.....	268
Пономаренко Т.І. Гендерні особливості впливу війни на психічне здоров'я студентів.....	271

Секція 5 Виклики та актуальні питання суспільно-гуманітарних наук в умовах сьогодення

Мірошниченко І.С., Кульбашна І.С. Особливості організації управління персоналом в умовах дії воєнного стану.....	275
Амізян А.А. Європейський досвід державного регулювання медичного туризму.....	279
Кулікова С.В. Project-oriented management of socio-cultural space.....	283
Стець А.Ю., Гуменюк О.Г. Дофамінова залежність.....	286
Кір'як В.С., Тріщук О.В. Читацький попит на книгу в умовах воєнного стану.....	290
Трофіменко В.О. Фізична активність як визначальний чинник здоров'я здобувачів освіти.....	294
Дудник О.К. Альтернативні способи вирішення спортивних спорів в Україні.....	297

СЕКЦІЯ 1

НОВІ ПАРАДИГМИ ТА НАПРЯМКИ ДОСЛІДЖЕНЬ ФІЛОСОФСЬКИХ, ПОЛІТОЛОГІЧНИХ, ІСТОРИЧНИХ НАУК У СВІТОВОМУ ПРОСТОРИ

УДК 172.4

ФЕНОМЕН ВІЙНИ І МИРУ У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ ТОМАСА ГОББСА

Мельник Л. М.,

кандидат політичних наук, доцент,

завідувач кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Авторка аналізує феномен війни і миру у працях Томаса Гоббса, вказуючи на те, що мислитель вважав, що війна – це є природній стан людини, що причини війни – у самій людині.

Ключові слова: війна, мир, суспільний договір, Т. Гоббс, держава, суверен.

Феномен війни завжди був об'єктом вивчення філософів. Філософи намагаються визначити причини воєн, моральні аспекти війни, а також можливі шляхи запобігання конфліктам. Війна як соціально-політичне явище знаходилась у центрі уваги роздумів філософії Нового часу.

Одним з відомих філософів Нового часу, який досліджував феномен війни і миру, був Томас Гоббс (1588–1679). У своїй праці «Левіафан» (1651), він аргументував, що люди мають природний нахил до конфліктів та війни через свою самоволлю та прагнення до влади. Мислитель розглядав війну як стан природи людини, який визначається залежно від обставин. Т. Гоббс вважав, що усі люди мають рівне право на всі речі існуючі в природі, що призводить до натуральної конкуренції і конфліктів. Таким чином, мислитель вказував на те, що війна може бути необхідним інструментом для забезпечення мирного

існування людей. Філософ підкреслював, що задля забезпечення миру необхідна сильна централізована влада, здатна утримувати людей від конфліктів, і, таким чином, люди задля забезпечення своїх прав і уникнення війни укладають суспільний договір, згідно якого погоджуються підкорятися централізованій владі з метою запобігання хаосу та війн. Т. Гоббс вважав, що без такого договору суспільство буде перетворюватися на «всесвітню війну усіх проти всіх», що є основним філософським принципом Гоббса.

Отже, Т. Гоббс вказує на те, що формування централізованої держави є необхідним для забезпечення безпеки та порядку в суспільстві. Так як за відсутності громадянського стану «... війна — це не тільки битва, чи військова дія, а й проміжок часу, протягом якого проявляється воля до битви» [1]. Гоббс підкреслює важливість абсолютної влади, яка ґрунтується на принципах розуму і робить держави стійкими. Суверен (тобто глава держави) не може втратити владу, а піддані не мають права протестувати чи засуджувати дії суверена. Суверен має абсолютну владу над громадянами, має право оголошувати війну, укладати мирні договори та здійснювати правосуддя. Мислитель зауважує, що опір владі не може бути виправданим, оскільки влада є необхідною для збереження порядку і безпеки в суспільстві. «Ніхто не може не порушуючи справедливості, протестувати проти встановлення суверена, проголошеного більшістю», - підкреслює Т. Гоббс [1]. Тому «надзвичайно важливим є те, щоб громадянам не проповідували ніякі погляди чи вчення, які б привели їх до думки, що вони мають право не підкорятися... наказам тієї людини або зібрання, яким доручено верховну владу у державі» [2].

Отже, мислитель хоча і стверджував, що війна і відповідає природі людства, але вона в той самий час є згубною для неї. Замислюючись над проблемою війни та її соціальними наслідками, Т. Гоббс вважав, що та країна, її армії і полководці, які грабують інші народи, є чудовище.

Список використаних джерел:

1. Гоббс Т. Лефіафан або суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. URL. https://shron1.chtyvo.org.ua/Thomas_Hobbes/Leviafan_abo_Sut_budova_i_povnova_zhennia_derzhavy_tserkovnoi_ta_svitskoi.pdf?PHPSESSID=fgum6rorpklgmbbloo15vdee76
2. Гоббс Т. Про громадянина. URL. <https://studfile.net/preview/8737093/page:5/>

УДК [94:323.2]”364”(477)

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ ТА ДЕРУСИФІКАЦІЯ – ГОЛОВНІ ТРЕНДИ ПОЛІТИКИ ПАМ’ЯТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Пасічник Н. С.,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Проаналізовано процеси деколонізації та дерусифікації в після початку повномасштабної війни росії проти України в контексті реалізації державної політики пам’яті. Наведено приклади усунення російського/радянського імперського спадку й зміни топографічного ландшафту з урахуванням національного наративу. Охарактеризовано основні положення Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів».

Ключові слова: декомунізація, деколонізація, дерусифікація, політика пам’яті, топонімія, урбанонім.

Після повномасштабного вторгнення росії проблематика історичної пам’яті набула характеру одного з головних чинників національної безпеки України. Війна актуалізувала запит українського суспільства на ліквідацію російського імперського спадку. Адже впродовж століть складовою російської колоніальної політики в Україні було штучне формування спільного

культурного простору, зокрема шляхом найменування топонімів, встановленням пам'ятників і пам'ятних знаків, що були імперськими (російськими та радянськими) символами і мали на меті пропагувати російські історичні наративи й демонструвати зверхність російської культури, нав'язуючи думку про меншовартість і другорядність української. Відтак, позбавлення російського імперського спадку в українському просторі стало нагальною вимогою часу. Процеси деколонізації та декомунізації розпочалися з проголошенням незалежності України, однак довгий час мали локальний характер. Лише після Революції гідності та початку збройного протистояння з росією на сході України деколонізація набула вигляду цілеспрямованої державної політики і була втілена в «декомунізаційному пакеті» законів, ухвалених в травні 2015 р., які передбачали заборону публічного використання та пропаганду символів комуністичної ідеології в символічному та фізичному просторах України. Натомість дерусифікація - відносно новий процес, який розпочався у 2022 р., після широкомасштабного вторгнення росії. У 2022 р. Міністерством культури

та інформаційної політики України (МКІП) спільно з Українським інститутом національної пам'яті (УІНП) було проведено низку експертних столів, результатом чого стало створення Експертної ради МКІП з питань подолання наслідків русифікації та тоталітаризму як постійно діючого консультативно-дорадчого органу з метою узагальнення практики, надання рекомендацій та пропозицій з питань подолання наслідків русифікації та тоталітаризму.[5] Проаналізувавши ситуацію, що склалася у топонімічному просторі України, Експертна рада звернула увагу на те, що значна кількість власних назв, що позначають вулиці, площі, проспекти тощо пов'язана з росіянами, чий життя та діяльність не мають стосунку до України, її історії та культури. Рада визначила список із 10 найбільш проблемних російських урбанонімів, які рекомендувала перейменувати: Юрій Гагарін; Олександр Пушкін; Іван Мічурін; Валерій Чкалов; Максим Горький; Михайло Лермонтов; Олександр Суворов; Володимир Маяковський; Олександр Матросов;

Володимир Комаров. Рада ухвалила також загальні рекомендації для місцевих органів самоврядування та громад для надання допомоги у подоланні антиукраїнського впливу російських цивілізаційних міфів, російської імперської та радянської тоталітарної спадщини у публічному просторі населених пунктів України.[2]

За даними МКПІ, протягом 2022 р. в Україні було перейменовано 9859 топонімів та демонтовано 145 пам'ятників, пов'язаних з пропагандою російської імперської політики.[6] Процес дерусифікації не оминув і м. Біла Церква. Так, вже у 2022 р. було демонтовано пам'ятники російському гренадеру на Олександрійському бульварі та Петру Запорожцю, перейменовано 84 топоніми Білоцерківської міської територіальної громади. Нові назви вулиці та провулки отримали на честь визначних українських громадсько-політичних та культурних діячів, частина урбанонімів пов'язана з місцевою історією або названа на честь видатних осіб, чий життя та діяльність пов'язані з містом (зокрема, вул. Козачої ради, вул. Академіка Кононського, вул. Миколи Хрусталенка, вул. Якова Яциневича, вул. Теодора Дячуна, вул. Михайла Сидорянського тощо), деякі топоніми відображають події сучасної історії та боротьбу з російською агресією (вул. Зенітного полку, вул. Героїв 72-ї Бригади, вул. Ігоря Каплуненка, вул. Добровольчих батальйонів).[3]

Процес дерусифікації набув законодавчого врегулювання завдяки хваленню Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», що набрав чинності 27 липня 2023 р. Закон забороняє присвоєння географічним об'єктам, юридичним особам та об'єктам права власності назв, що глорифікують, увічнюють, пропагують або містять символіку російської імперської політики, а також держави-терориста (держави-агресора) або її визначні, пам'ятні, історичні та культурні місця, населені пункти, дати, події. Закон забороняє вшановувати, зокрема, таку символіку: зображення прапора, гербу, гімну, інших символів московського царства, російської імперії, російської республіки, російської держави, срср, рф, рсфрр, ррфср; зображення,

пам'ятники, пам'ятні знаки, написи, присвячені особам, які обіймали керівні посади в органах влади і управління, політичних організаціях, партіях, збройних формуваннях московського царства, російської імперії, російської республіки, російської держави, срср, рф, рсфрр, ррфср, тощо і брали участь або сприяли реалізації російської імперської політики, їхні гасла, цитати; зображення, пам'ятники, пам'ятні знаки, написи, присвячені особам, які публічно підтримували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії; зображення, пам'ятники, пам'ятні знаки, написи, присвячені подіям, пов'язаним зі здійсненням російської імперської політики; назви російських міст та інших географічних, історичних та культурних об'єктів рф, що не пов'язані безпосередньо із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу. Виняток становлять особи, пов'язані із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури.[4] Закон також визначає суб'єктів, алгоритми й терміни усунення з публічного простору символів російської колоніальної політики. Заміну топонімів у межах населених пунктів, а також демонтаж пам'ятників і пам'ятних знаків (за умови, що останні не підпадають під дію пам'яткоохоронного законодавства) здійснюють органи місцевого самоврядування населених пунктів, місцеві адміністрації (сільські, селищні, міські ради або військово-цивільні адміністрації). Упродовж шести місяців з моменту набуття чинності Закону ці органи мають ухвалити відповідні рішення про перейменування топонімічних об'єктів і демонтаж пам'ятників, пам'ятних знаків. Якщо після закінчення вказаного терміну рішення не ухвалено, повноваження отримують сільські, селищні, міські голови (або особи, які здійснюють їхні повноваження). Протягом трьох місяців вони повинні прийняти відповідне рішення у формі розпорядження про перейменування топонімічних об'єктів і демонтаж пам'ятників, пам'ятних знаків. Якщо упродовж вказаного терміну рішення не ухвалено, повноваження отримують голови обласних державних адміністрацій (або особи, які здійснюють їхні

повноваження) з урахуванням пропозицій громадськості, науковців і рекомендацій УІНП. Водночас процес дерусифікації передбачає не лише усунення з українського культурного простору усього імперського, російського, а й наповнення середовища власними цінностями та історією. Так, при формуванні топонімичного ландшафту населених пунктів УІНП рекомендує присвоєння урбанонімів за ім'ям особи, життя та/або діяльність якої пов'язана з місцем, яке називають або перейменовують, або таких, що відтворюють цінності сучасної України (Незалежність, Єдність, Свобода, Конституція, Соборність тощо), та сприяють відновленню історично сформованої топоніміки населеного пункту, збереженню та відтворенню його історико-культурного середовища. Присвоєння назв історичних подій має сприяти популяризації видатних фактів історії України, що відображають українські звершення та надбання, формуванню історичної свідомості українського народу та збереженню його історичної пам'яті.[1, с. 35-37]

Таким чином, процеси деколонізації та дерусифікації стали реакцією українського суспільства на повномасштабне вторгнення росії, і складовою метального спротиву агресору. Разом з тим, процеси деколонізації та дерусифікації мають не лише стосуватися топонімичного ландшафту, а й бути складовою гуманітарної політики держави загалом, сприяти формуванню нового гранднаративу, нового розуміння власної історії та культури, адже історична пам'ять народу є вагомим чинником формування національної ідентифікації, сприйняття сучасності і проектування майбутнього. Для місцевих громад дерусифікація та деколонізація їхнього простору створює можливості глибшого розуміння минулого краю й увічнення у публічному просторі насамперед тих подій та осіб, що пов'язані з місцевою історією та культурою.

Список використаних джерел:

1. Збірник матеріалів, рекомендацій і документів щодо виконання вимог Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської

політики в Україні і деколонізацію топонімії» / Марія Тахтаулова (заг. ред.), О. Богуш, С. Бутко, Л. Замай та ін.. Київ : «Смолоскип», 2023. 42 с.

2. Олександр Ткаченко про перші рішення Експертної ради МКІП: наш заклик до всіх місцевих громад – дослухатися точки зору експертів / Міністерство культури та інформаційної політики України: Офіційний вебпортал. URL: <https://mcip.gov.ua/news/oleksandr-tkachenko-pro-pershi-rishennia-ekspertnoi-rady-mkip-nash-zaklyk-do-vsikh-mistsevykh-hromad-doslukhatysia-tochky-zoru-ekspertiv/> (дата звернення: 29.03.2024)

3. Перейменування вулиць / Білоцерківська міська рада : офіційний сайт. URL: <https://bc-rada.gov.ua/node/5527> (дата звернення: 29.03.2024)

4. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії: Закон України № 3005-IX від 21 березня 2023 р. / Верховна Рада України : Офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> (дата звернення: 29.03.2024)

5. Роз'яснення Міністерства культури та інформаційної політики України щодо дерусифікації, декомунізації та деколонізації / Міністерство культури та інформаційної політики України: Офіційний вебпортал. URL: https://mcip.gov.ua/news/rozyasnennya-ministerstva-kultury-ta-informacizijnoyi-polityky-ukrayiny-shhodo-derusyfikacziyi-dekomunizacziyi-ta-dekolonizacziyi/?fbclid=IwAR225Uwx3OwRSv6PgFsmLufzrAnpBn-Wzf6NwldYF5iTul_S0e8sx-dHQKk (дата звернення: 28.03.2024)

6. У 2022 році в Україні перейменували майже 10 тисяч топонімів / Міністерство культури та інформаційної політики України: Офіційний вебпортал. URL: <https://mcip.gov.ua/news/u-2022-rotsi-v-ukraini-pereymenuvaly-mayzhe-10-tysiach-toponimiv/> (дата звернення: 30.03.2024)

УДК 94 (477)

ПОНЯТТЯ «ГРОМАДА» У ПРАЦЯХ МИХАЙЛА ПАВЛИКА

Грек І. М.,

асистент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Розглядається та аналізується суспільно-політичний ідеал М. Павлика. Визначено, що вкладається в поняття «грумада» у мислителя.

Ключові слова: громада, мислитель, громадівський соціалізм, права людини, держава

Одним із яскравих представників громадівського соціалізму був галицький суспільно-політичний діяч Михайло Павлик (1853-1915). Суспільним ідеалом М. Павлика було безкласове соціалістичне суспільство. На його думку капіталістичне «суспільство ділиться на класи: нижчі класи – це маси, які своєю власною працею добувають все необхідне для життя, і вищі класи – це експлуататори» [2, с. 72]. За переконанням мислителя, лише простий народ («нижчі класи») є рушійною силою суспільного розвитку.

Загальна картина майбутнього суспільного ладу при соціалізмі висвітлюється у багатьох місцях публіцистики та листуванні М. Павлика. Так у листі до редакції газети «Карпати» від 23 червня 1879 року М. Павлик дає пояснення, якою має бути майбутня соціалістична держава: «...соціалістична держава – це тільки самі робітники, котрі будуть робити тільки те, що їм самим захочеться, не будуть мати над собою ніякого начальства, (самі собі будуть начальством), а тільки платних урядників, котрих громада може скинути кожен час, коли вони їй не сподобаються і вибрати з поміж себе урядників нових» [1, с. 32]. Проте найбільш повно це питання викладено у «Друкованому листі до всіх русинів у Галичині», в якому чітко висвітлена позиція мислителя, що суспільною організацією суспільства має бути громада. В останній будуть поєднуватися всі гілки влади. Так, на думку М. Павлика, не повинно бути:

1. Політичної еліти, а всі політичні рішення мають виноситися на розсуд членів громади, а виборні від громади «не мають ніякого права, а мусять робити тільки

то, що їм скажуть їх громади, котрі можуть їх скинути кожної хвили» [3, с. 127].

Інститутів тюрми, поліції, суду, а всі карні справи розглядає і виносить вирок також громада: «Народ касує всіх...жандармів і, поліцію, суди, арешти й восько, як головні перешкоди народної волі і підпори теперішнього несправедливого порядку» [3, с. 126].

3. Війська, котре необхідно замінити крайовим козацтвом: «Народ касує стале восько..., а запроваджує крайове козацтво, то є роздає всім людям оруже» [3, с. 126]. Мислитель досить детально зупиняється на правах людини у громаді. Із його точки зору кожна людина, незалежно від її релігійної належності, минулого, місця в суспільстві, національності, повинна пристати до тієї громади, якої захоче і працювати там. Кожна громада володіє якоюсь спільною власністю (фабриками, землею і т.д.). Але М. Павлик зазначав, що зовсім усунути приватну власність на землю неможливо, тому що дрібна приватна власність може відіграти позитивну роль у боротьбі з великоземельним панством.

Отже, на основі вищесказаного можна зробити висновок про те, що суспільно-політичним ідеалом М. Павлика був громадівський соціалізм, в якому народ сам керуватиме та управлятиме всіма політичними, економічними, культурними процесами.

Список використаних джерел:

1. Драгоманов М. Павлик М. Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876-1878) / Зладив М. Павлик. – Чернівці, 1910. – Т. II. – 317 с.
2. Качкан В. Михайло Павлик: Нарис життя і творчості. – К., 1986. – 175 с.
3. Павлик М. Друкований лист до всіх русинів у Галичині / Упоряд.: В. Качкан. Проза. Публіцистика. Листування (з маловідомої спадщини) Львів, 1995. – С. 116-128

ПРОБЛЕМИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Ордіна Л. Л.,

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах висвітлено проблеми, фактори та умови соціокультурної адаптації особистості, що допомагають вирішенню життєвих ситуацій українських громадян у навколишньому середовищі в умовах російсько-української війни.

Ключові слова: соціокультурна адаптація, російсько-українська війна, дезадаптація.

У 2014 році російські війська вторглися в Україну, окупували Крим і розпочали війну на сході України. Після повномасштабного російського вторгнення в Україну у 2022 р., запроваджений воєнний стан зумовив різку зміну матеріального та соціального становища більшості українських громадян. У зв'язку з цим проблеми адаптації до нових умов для більшості людей стали першочерговими. У той час на рівні повсякденної свідомості людини відбувається низька рефлексія як зв'язок між особистісними і середовищними чинниками соціокультурної адаптації.

Соціологічні дослідження підтверджують, що багато українських громадян постійно відчують стан стресу, розгубленості, втрати соціального та матеріального захисту, відсутність соціокультурної ідентифікації[1]. Під час відкритого акту російської агресії в Україні значно збільшився розрив у матеріальній забезпеченості мешканцями різних населених пунктів, вміння адаптуватися до соціальної ситуації, що змінюється.

Теоретичною основою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних учених Г. Балла, Н. Смолікевич, Н. Ничкало, М. Мід, К. Роджерса,

А. Маслоу, А. Шопенгауера, А. Адлера, Е. Еріксона, М. Вебера, присвячені соціокультурним, філософським, соціально-психологічним, педагогічним проблемам, що визначають проблеми соціокультурної адаптації, соціалізації особистості на різних етапах життєвого циклу, індивідуального сенсу у постійно змінюваному контексті соціокультурного життя. Дане дослідження має комплексний характер: осмислення теми з погляду культурології здійснюється із залученням досліджень з філософії, психології, соціології, педагогіки, використовується міждисциплінарний підхід до проблеми на основі взаємодоповнюваності різних концепцій[2]. Проте, проблеми соціокультурної адаптації українських громадян після повномасштабного російського вторгнення в Україну 2022 року сьогодні вивчені недостатньо.

Енциклопедія сучасної України визначає термін «адаптація» (лат. *adaptatio* – пристосовую) як процес, стан, дію пристосування об'єкта в конкретних умовах; соціальну адаптацію як пристосування особи чи соціальної групи до соціального середовища; адаптацію культурну як процес пристосування суспільства до природного середовища, при цьому механізмом коригування виступає культура [3].

Соціокультурна адаптація особистості у нашому дослідженні трактується як процес початкового пристосування, засвоєння особистістю прийнятих норм та цінностей її соціокультурного оточення, у тому числі мікросередовища, з наступним впливом особистості на це середовище. Поняття «дезадаптація» розглядається як відмова індивіда від своїх інтересів з метою увійти в соціальне середовище, так і необґрунтований тиск на це середовище, що не призводить до успіху, а якщо навіть успіх і виникає, то він буває короточасним.

Аналіз джерельної бази дає можливість визначити передумови і фактори процесу соціокультурної адаптації особистості в умовах воєнного стану, а саме:

- антропологічні та соціокультурні фактори, що зумовлюють життєві проблеми, пов'язані з недостатнім ступенем адаптованості індивіда в умовах воєнного стану;

- побудова типології особистісних проблем, які характеризуються відносинами з іншими людьми;
- визначення індивідуальних можливостей у вирішенні життєвих проблем;
- вивчення факторів формування позитивних установок та ціннісних орієнтацій особистості, що сприяють її самореалізації у соціокультурному оточенні;
- виявлення різних рівнів усвідомлення і прийняття особистістю етичних і соціальних норм в умовах війни;
- виявлення адаптивних і дезадаптивних механізмів формування та взаємодії особистості з оточуючим середовищем;
- визначення можливостей компенсувати деструктивні або відсутні особистісні риси в певні періоди життя;
- типологія оптимальних способів подолання проблемних життєвих ситуацій в умовах російської агресії;
- аналіз специфіки механізмів адаптації для можливості самореалізації індивіда в різних сферах життєдіяльності: у навчанні, виробничій діяльності, сім'ї, міжособистісних відносинах (ВПО, військовослужбовці, ветерани та інваліди війни) та ширшому соціокультурному оточенні.

Отже, успішна соціокультурна адаптація особистості в умовах воєнного стану в Україні проявляється, по-перше, в усвідомленні людиною своїх власних пріоритетних потреб, мотивів, цінностей, особистісних смислів, по-друге, відповідно до індивідуальних і групових потреб, інтересів, норм, цінностей, цілей, уявлень про допустимі способи досягнення цілей, про необхідні для цього зусилля та достатні винагороди. Адаптованою можна вважати ту людину, яка досягає рівноваги між своїм внутрішнім «я» та зовнішнім соціокультурним оточенням.

Список використаних джерел:

1. Ващинська І. Особливості постмодерних підходів до вивчення ідентичності / І. Ващинська // «HUMANITIES & SOCIAL SCIENCES 2009» (HSS-2009). – LVIV, 2009. – С. 242 - 243.

2. Арефнія С. Ім'я як важлива складова самоідентичності у контексті адаптації особистості під час війни. ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ. ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ, (3(27)). – К.: С. 26-36.

3. Адаптація / О. М. Міхеєв, М. О. Шульга, Н. Г. Ничкало, О. В. Лавренко, В. І. Волович, П. В. Білошицький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001.– Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-42642>. – Останнє поновлення : 25 груд. 2023.

УДК 321

АНАЛІЗ РОЛІ ЖІНОК У ПОЛІТИЦІ ТА В ІНСТИТУЦІЯХ ВЛАДИ НА ПРИКЛАДІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Горкава В. В.,

*студентка II курсу навчально-наукового інституту
гуманітарних і соціальних наук*

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

м. Дніпро, Україна

Науковий керівник - БАШТАННИК О. В.,

к. політ. н., доцент, доцент кафедри історії та політичної теорії

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

м. Дніпро, Україна

As a result of the conducted research, it is substantiated that ensuring gender equality for active participation in various political institutions (public organizations or authorities) is one of the typical types of evidence of the democratization of the political system. However, in practice, it is much more difficult for women to fully use these rights, and, for example, the war in Ukraine poses new challenges related to the implementation of both active and passive suffrage. Socio-political discourse about the place of gender identity among institutionalized practices of socio-political interaction can transform the institutional framework of the political system and determine the

status of the state as a key institution in the political system of society and an actor of international politics.

Ключові слова: інститут, інституціоналізм, фемінізм, гендер, влада, політика.

Гендерна рівність та участь жінок у політичному житті є засадничими складовими сучасного демократичного управління. Відповідно до міжнародних стандартів, чоловіки і жінки мають рівні права на повноцінну участь у всіх аспектах політичного процесу. Питання гендерної рівності загалом стає все більш актуальним для світу, його забезпечення стосується усіх сфер життя людства. Однак, на практиці, жінкам набагато важче повною мірою скористатися цими можливостями – і шляхи подолання цієї проблеми для України будуть основним об'єктом нашого дослідження.

Починаючи з 1991 р. й донині, в Україні проведено низку заходів у напрямі розвитку гендерної політики. Для отримання об'єктивного висновку щодо забезпечення принципу гендерної рівності у національному парламенті доречно навести офіційні показники відносно кількості жінок у парламенті: від 3% (або 13 осіб) у 1990 р. (I скликання), 12% жінок (або 51 особа) у 2014 р. (VIII скликання) до 20,6% (87 з 423 нардепів) у 2019 р. (IX скликання). Одне з нових досягнень руху за рівність – впровадження 40% квоти для осіб однієї статі на місцевих виборах в Україні. Безумовно важливим кроком у формуванні гендерного законодавства стало прийняття Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. та Указу Президента «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 26 липня 2005 р. [1].

Проте не все виглядає так оптимістично, коли поглянути більш глибоко на ці питання. Якщо окремі негативні тенденції продовжуватимуться, Україна так і не досягне гендерного паритету в органах влади до 2030 р. Як же парламенту України стати прикладом такого паритету, успішною історією для покоління рівності? Для цього необхідно переглянути принципи, на яких працює Апарат Верховної Ради і сам парламент, перейти до ухвалення

гендерно-орієнтованих законопроектів, формувати парламентські Комітети та уряд України таким чином, щоб жінки на рівні з чоловіками ухвалювали ключові рішення [5]. Відмітимо коментар стосовно цього голови громадської організації «Ліга захисту прав жінок «Гармонія рівних» О. Голуб: «Ухвалений виборчий кодекс (впровадження 40% квоти – ред.) також передбачає голосування за відкритими списками. Квоти ж краще працюють у системі з закритими списками. Ми не можемо сказати, що якщо квота 40%, то й жінок в Раді буде 40%. Тепер коли ми будемо голосувати, ми будемо обирати конкретну людину, таким чином не можна прогнозувати, скільки саме жінок буде в Раді», – зазначила експертка [3]. Вона додала, що «навіть таким чином, це все одно дуже велика перемога, тому що принаймні видимість жінок буде набагато більша. Люди зазвичай обирають тих, хто стоїть вище в прохідній частині, таким чином за жінок більше голосуватимуть» [3].

Окремо звернемо увагу на гендерну рівність за час війни. Війна ставить нові виклики, пов'язані з реалізацією як активного, так і пасивного виборчого права. Сотні тисяч жінок вимушено перебувають за кордоном, і частина з них не повернеться до повоєнних виборів. Ця категорія виборців має отримати можливість голосувати за кордоном шляхом внесення змін до виборчого законодавства та врегулювання питань адміністрування виборів. Ті жінки, які повернуться, не зможуть реалізувати своє пасивне виборче право – за законом, балотуватися до парламенту можуть лише громадяни, які проживають в Україні не менше п'яти років і протягом цього терміну перебували за кордоном не більше 90 днів поспіль. Щоб усунути цей недолік, потрібно внести зміни до Виборчого кодексу й розширити перелік виняткових випадків, які не вважатимуться порушеннями виборчого законодавства [2].

Як зауважив віцеспікер Верховної Ради України О. Корнієнко, після війни жінки в Україні отримають більше можливостей для активної участі у політичному житті країни. «Повоєнна Україна – це і про збільшення можливостей для жінок займатися політикою. Зокрема, багато хто повернеться з-за кордону та привезе із собою новий досвід і, сподіваємося, активну

лідерську позицію. В нас є унікальний шанс залучити їх в політичне та суспільне життя країни. Для цього, як держава, маємо зробити певні кроки, зокрема прийняти нове законодавство про партії, поправити виборчий кодекс, розв'язати питання щодо більшої залученості жінок до публічної служби, зокрема, на високих посадах» [4]. Голова партії «Слуга народу» О. Шуляк відзначила, що її партія має 2500 жінок-місцевих депутаток. 301 жінка очолює фракції. Декілька десятків жінок очолюють територіальні громади. «Ми шукаємо спільне рішення про те, як повинні працювати гендерні квоти. Ми аналізуємо досвід виборів 2020 р., щоб уникнути зловживань», – зауважила О. Шуляк [4].

В результаті проведеного дослідження обґрунтовано, що забезпечення гендерної рівності для активної участі в різноманітних політичних інституціях (громадських організацій чи органів влади) є одним із типових різновидів свідчення демократизації політичної системи. Однак, на практиці, жінкам набагато важче повною мірою скористатися цими правами, а, наприклад, війна в Україні ставить нові виклики, пов'язані з реалізацією як активного, так і пасивного виборчого права. Суспільно-політичний дискурс про місце гендерної ідентичності серед інституціоналізованих практик соціально-політичної взаємодії може трансформувати інституційний каркас політичної системи та визначити статус держави як ключового інституту в політичній системі суспільства та актора міжнародної політики. Саме тому такими важливими і актуальними є дослідження ролі жінок у сучасному політичному процесі та функціонуванні владних інституцій на основі гендерного підходу.

Список використаних джерел:

1. Врахування гендерних аспектів у формуванні законодавства України. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7596 (дата звернення: 17.02.2024).
2. Гендерна рівність за час війни: здобутки та необхідні зміни. Громадський рух ЧЕСНО. URL: <https://www.chesno.org/post/5879/> (дата звернення: 02.03.2024).

3. Жіноче питання в Раді. Як гендерні квоти змінять парламент? - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48637941> (дата звернення: 17.02.2024).

4. Українські жінки у політиці: виклики та можливості нових повоєнних реалій – Новини – Український Жіночий Конгрес – офіційний сайт. Український Жіночий Конгрес – офіційний сайт. URL: <https://womenua.today/news/ukrayinski-zhinky-u-politytsi-vyklyky-ta-mozhlyvosti-novyh-povoyennyh-realij/> (дата звернення: 02.03.2024).

5. Чи стане Парламент прикладом для покоління рівності? (Спільна стаття Дафіни Герчевої, Постійної представниці Програми розвитку ООН в Україні та Заступниці Голови Верховної Ради України Олени Кондратюк). Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/198765.html> (дата звернення: 17.02.2024).

УДК 9

ПАРАДИГМА ІСТОРІЇ, ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

Росавіцький О. О.,

статтійний викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація: В доповіді піднімається питання констатації історичних фактів та фальсифікації чи підміни історичних подій. Зокрема, в історії України.

Ключові слова: історія, історія України, політика, науковість, наука, освіта.

Історія людства - одна із найменш досліджених наук сьогодення, незважаючи на величезну кількість наукових праць, починаючи з античних і завершуючи працями дослідників двадцять першого століття.

Як зазначається у Вільній енциклопедії: із усіх відомих історичних «фактів» лише незначна кількість може бути повною мірою перевірена і підтверджена. Більшість науковців, які займаються вивченням історичних документів, погоджуються, що сучасний погляд на життя в той чи інший спосіб впливає на нашу інтерпретацію та бачення минулого. Тому на одну й ту саму історичну подію може існувати декілька різних точок зору, кожна з яких є по-своєму цінною.[1.]

Зазвичай, ті чи інші події, освічуються за рахунок спогадів учасників чи спостерігачів історичних подій, то такі спогади є політично і соціально упередженими, виходячи зі змісту загальної політичної доктрини часу та соціального розвитку суспільства. Тут на думку, як приклад, спадає філософсько - правове вчення Томи (Фоми) Аквінського, автора відомої теологічної теорії виникнення держави і права, в якій стверджується, що походження держави і права є божественною волею, де автор, використовуючи Біблійний текст обґрунтовує вічність і непорушність, виправдовує будь які реакційні держави та визначає, що будь яке посягання на владу і державу є приреченим на невдачу. Цілком зрозуміло викладене в своєму розумінні державотворення, середньовічним «Doctor Angelicus» відповідає баченням середньовічного монаха – домініканця, філософа – схоласта, випускника Неапольського університету, автора творів «Summa theologiae» і «Summa contra gentiles», що жив у 13 столітті в Західній Європі.

Про те, моя доповідь стосується Нашої України. Історія України – одна із найбільш політизованих наук в світі, та на жаль і не тільки. Наша з Вами Історія виношена і народжена в муках, є в багатьох випадках і непередбаченою, як звичайне майбутнє...Чому так склалося, чому так є..? На це маємо як об'єктивні так і суб'єктивні причини, а відповідно кажучи юридичною мовою «причинні наслідки»...

Не буду зараз описувати, що відбулося в 18 столітті, за доби імператора російської імперії Петра 1, в склад якої на жаль, входили і наші землі, але констатую вивіз - до московії всіх стародруків і письмен. А в

подальшому . як і при так званому царському режимі, так і при советах, навіть праху правителів Русі - України... Навіщо це робилося? Відповідь очікувна..., мультиплікувати майбутню історію імперії. До речі, і зараз путінський режим використовує ті ж самі «здобутки».

Як факт, всі оригінальні тексти Русі ми маємо з перепису 18 ст., що зберігаються в Москві і розуміємо по тому, що нам за три століття дозволили побачити...

Київська Русь, така назва України - раннього середньовіччя зустрічається у Кармазіна, в Історії Російської імперії (На картах Боплана того часу – інша, як і назва імперії, історію якої висвітлював автор...) , Кара Мурза – один із посіпак російського престолу ... А далі – «наукові» праці на основі трудів попередників, навіть в СРСР, звісно, про те, що лягало під комуністичну доктрину.

Був собі Грушевський , Професор, якого праці з історії заслуговують багатого..., але на жаль час був не добрий , та і скиба Української історії був Людиною. Його праці є здобутком сьогоденної історії нашої держави, але і він дослідив, що міг тоді.... Саме тому, на завершення доповіді хочу задати питання: Скільки років Столиці України - місту Києву, та і іншим містам України? Хто такий Кий Хідбульдій, якого могила існує по цей час біля Стамбулу? Хто такі Трипільці, Скити, Черняхівці і Пиньківці і яке місце цих культур в нашій історії? Чому по сьогодні в науковій літературі Берендеї, Берендичі ,Чорні клобуки -наші волфи є міфічними? Існує ж Рокитно та Ольшаниця...Був Торческ...

Так, на справді є, ще дуже багато питань...Відповіді існують... І повинні бути озвучені істориками України, Міністерством Освіти в освітніх програмах, на сам перед. Особисто, є і окремі питання і до минулих урядів України, відносно минулого керманіча інституту археології, академіка Толочко....

Слід будувати майбутнє знаючи власне минуле. Запитань більше, Панове, чим відповідей... З повагою, до Тих, хто слухав.

Список використаних джерел:

1. Історія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія>

УДК 930.2:341.485

ЛАНДШАФТ ГОЛОКОСТУ: АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фесенко Г. Г.,

д-р філос. наук, професор,

професор кафедри історії і культурології

Харківський національний університет

міського господарства імені О.М.Бекетова

м. Харків, Україна

Анотація. Висвітлено сучасні тенденції в історіографії Голокосту, спричинені просторовим поворотом в гуманітаристиці та європейською політикою побудови відкритого, інклюзивного та рівного суспільства. Для європейської історії пам'ять про Голокост є визначальною в контексті актуальних питань запобігання антисемітизму, расизму та будь яких форм дискримінації. Зазначено, що застосування мікроісторичного фокусу має пізнавальний потенціал для розуміння ландшафту Голокосту.

Ключові слова: Голокост, політика пам'яті, гетто, ландшафт, (не)місце.

Пам'ять про Голокост визнано визначальною для європейської історії в контексті актуальних питань запобігання антисемітизму, расизму та будь яких форм дискримінації. У 2021 році ЄС, керуючись принципами побудови відкритого, інклюзивного та рівного суспільства, прийняв свою першу в історії «Стратегію боротьби з антисемітизмом і сприяння єврейському життю (2021–2030)», де, зокрема зазначено про необхідність збереження пам'яті про всіх жертв Голокосту та їхні страждання [1]. Протягом останніх десятиліть ті, хто пережив Голокост, ділилися своїми історіями, утворюючи відповідну традицію пам'яті. Наразі актуальним завданням стає збереження цих спогадів, щоб історії

свідків Голокосту були точно переказані та незабуті. У свідченнях виживших важливі не тільки індивідуальні долі чи соціальні процеси, які раніше не бралися до уваги істориками, а також можливість повернути голос жертвам, яких знищив націонал-соціалізм. У дослідженнях щодо культури пам'яті розрізняють країни, суспільства яких мають «історичну пам'ять» про подію, і ті (не залучені), які мають «детериторіальну пам'ять». Відповідно до цього підходу, українська земля, з її чисельними місцями «Голокост від куль», має «історичну пам'ятть» про злочини нацизму.

Нині в історичній науці визнано значущість особистих свідчень, оскільки вони не тільки є додатковим джерелом для вивчення подій минулого, а й меморіалізують перспективу самих жертв. Нинішня епістемологічна ситуація характеризується не абсолютним превалюванням історії чи пам'яті, а їх складною взаємодією, як дві корелюючі одна одну форми звернення до минулого (особливо травматичного). Через поєднання історії з пам'яттю про Голокост, здійснюються спроби урахувати, як меморіальну, так і моральну функції.

Для аналізу свідчень виживших застосовується, зокрема, просторовий підхід, що дозволяє зосередитися на досвіді переміщення та переслідувань у ландшафтах Голокосту. Спогади виживших – це емоційні розповіді про переміщення у часі та просторі, про кардинальні зміни ландшафтів від рідного дому до гетто, табору смерті. Тому дослідники стверджують, що інтерв'ю свідків Голокосту багато у чому є словесною картографією. Ландшафт Голокосту стає видимим у координатах сприйняття жертв/виживших і злочинців. Британський історик Тім Коул розповідає історію Шоа через ландшафти, якими жертви переміщувалися в Європі. Голокост представлений як подія, яка створює простір для злочинців і жертв, та ландшафти, де геноцид реалізовувався, переживався. Спираючись на розповіді тих, хто вижив, «ландшафти Голокосту» переміщуються між низкою звичайних і незвичайних місць і людей, які перебували у них протягом Другої світової війни. Ці ландшафти варіюються від найбільш знакових (синагога, гетто, залізниця,

табір) до менш відомих місць (ліс, гори, річка, дорога, табір для переміщених осіб) [2].

Історія Голокосту у перспективі людського досвіду вибудовується через застосування концепції простору та (не)місця. Одне з визначень «місця» пов'язане з відчуттям безпеки, стабільності та цінності буття, а «простір» – зі свободою та відкритістю. Втім переживання місця та простору може бути і радикально іншим в умовах, коли людина зазнала переслідування, депортацію, насильство (не-місце). Отже, просторовий підхід спонукає дослідників до висвітлення Голокосту з погляду людського сприйняття не-місць, адже у спогадах виживших містяться описи такої радикальної просторової дезорієнтації. Висунуто ідею про те, що ландшафт Голокосту, з його втіленим досвідом крайнього насильства, який пережили багато виживших, породив «географічний розкол» місць та не-місць [3].

географічний розкол поширюється і на етичний рівень, коли дім і гетто стають різними моральними просторами. Тому спроби поєднати фізичну топографію зі словесною розповіддю про гетто, табірне ув'язнення не повинні уникати свідчень свідка і про те, що у певні моменти відчуття простору такого зв'язку не було. У такій дослідницькій перспективі у фокусі уваги перебувають мнемонічні мапи місць та порожнеч, які свідки відтворюють у спогадах (сюди входять фізичні топографії та географічні описи простору, а також сцени насильства, радикальної просторової дезорієнтації та відсутності місця).

Джулі Доусон, дослідниця єврейської історії Буковини, стверджує, що фокусуючись на голосі однієї людини, висвітленні індивідуального досвіду, можна краще прояснити складність прийняття персональних рішень, реконструювати «простір можливого», показати, як травматична реальність була пережита на індивідуальному рівні, і, зрештою, забезпечити більш переконливі уявлення про події [4]. На прикладі аналізу свідчень в'язнів гетто у Могилеві-Подільському, звертається увага на обмеження (соціальні та національно-територіальні), які заважають в'язню гетто «потрапити» у «простір можливого»: місцеві євреї були «найгіршими», євреї з Бессарабії були

«гіршими», а з Буковини – «трохи кращими» [4]. Таке розділення євреїв було обумовлено національними кордонами їх громадянства. Таким чином, ті євреї, які жили в Радянському Союзі під час румунської окупації (тобто з Могильова), опинилися на дні. Над ними були вихідці з Бессарабії та Північної Буковини, які рік прожили під радянською владою. На вершині були ті євреї з південної Буковини, які з 1918 року жили в складі Румунії. Тих, хто мав більшу приналежність до радянської влади, румунська окупаційна влада підозрювала в шпигунстві, а вихідців з Південної Буковини вважала «найбільш» румунськими. Соціально-економічний статус, який став наслідком і відображенням цих змін національних кордонів, також відіграв свою роль. Ті, хто ніколи не жив в СРСР були у кращому «фінансовому стані», вони могли пропонувати охоронцям гетто хабарі. Могилівці, радянські євреї, не мали великих статків. Євреї з Бессарабії та Північної Буковини також прибули з невеликим майном, оскільки вже були позбавлені власності та ослаблені через піші марші влітку та на початку осені 1941 року. Водночас місцеві євреї мали одну перевагу – притулок (без притулку людина була в небезпеці бути схопленою під час регулярних «набів» і депортованою далі на схід). «Простір можливого», окреслений Джулі Доусон, реконструює «станції проходу для виживання» та «можливі простори дій» [4].

Таким чином, застосування мікроісторичного фокусу має пізнавальний потенціал для розуміння ландшафту Голокосту. Спогади виживших можна досліджувати на двох рівнях – мікроісторичному (як індивідуальний досвід виживших) та макроісторичному (як геополітичні контексти пам'яті). Це, зі свого боку, дозволяє окреслювати мультиперспективне відображення історичних подій, де геополітичне пояснення поєднується з різноманітним суб'єктивним переживанням та особистим досвідом. Можливими стають реляції між геополітично-історичною перспективою та меморіально-орієнтованим трактуванням минулого. Суб'єктивний досвід і об'єктивний аналіз вже не вважаються непок'єднаними, вони доповнюють один одного.

Подяка. Авторка висловлює подяку Віденському інституту Візенталя з вивчення Голокосту за надану підтримку (Ukraine Emergency Fellowship at the Vienna Wiesenthal Institute for Holocaust Studies (VWI)).

Список використаних джерел:

1. EU Strategy on Combating Antisemitism and Fostering Jewish Life (2021–2030). European Union, 2021. 31 p.
2. Cole T. Holocaust landscape. London: Bloomsbury, 2016. 272 p.
3. Szczepan A, Siewior K. Necrocartography: Topographies and topologies of non-sites of memory. *Heritage, Memory and Conflict*. 2021. № 1. P.13–24.
4. Dawson J. Survival in the Ghetto of Moghilev-Podolsky: A Microhistorical Inquiry. S:I.M.O.N. Shoah: Intervention. Methods. Documentation. 2022. № 9 (1). P. 79-93. https://doi.org/10.23777/sn.0122/art_jdaw01

СЕКЦІЯ 2

ТЕНДЕНЦІЇ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ГАЛУЗЕВИХ ЮРИДИЧНИХ НАУК ТА ПРАВОВИХ ПРАКТИК В УМОВАХ ЄВРО ІНТЕГРАЦІЇ

УДК 340.141

ПРОЦЕС ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Ковальчук І. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Епоха якісних змін у суспільному житті громадян нашої держави створює передумови для різних сценаріїв розвитку держави, права та політики. Потреба переоцінки

стратегічного розвитку державно-правової організації суспільства та його політичного життя ставить проблему трансформації держави і права в центр наукової концептуалізації, робить її предметом гострих дискусій. Дане політико-правове дослідження ґрунтується на визнанні того факту, що складність і багатоаспектність предмета дослідження – перспективи трансформації національної держави і права в умовах сучасності – вимагали звернення до міждисциплінарної методології як правової науки так і психології.

Ключові слова: компетентність, особистість, політико-правова свідомість, суспільна свідомість, політична психологія.

Компетентність передбачає володіння особою вузько предметними знаннями, специфічними предметними навичками, способами мислення, а також розумінням відповідальності за свої дії. Формування будь якої компетентності (професійної, предметної чи спеціальної), можливе лише за умови особистісного прийняття й усвідомлення великого суспільного значення відповідних цілей, що визначає формування високої відповідальності, ініціативи, готовності до творчості [3; с. 44].

Феномен процесів глобалізації та становлення інтегрованих соціально-економічної, інформаційно-комунікаційної, політично-правової систем привертають увагу вчених з різних країн. Загалом вчені-дослідники приходять до аргументованого висновку, що немає жодної сфери суспільного життя, на яку б не вплинули глобалістичні процеси. Як політико-правова організація суспільства так і система регуляторів, здатних здійснюючи ефективний вплив на суспільні відносини в сучасному світі, піддаються впливу глобалізації.

Епоха інтенсивних соціальних перетворень і якісних змін, з просуванням різних сценаріїв розвитку, стала реальністю. Юридичній науці доводиться шукати відповіді на виклики сучасності, актуалізуючи при цьому насамперед питання, пов'язані зі змістом і формами держави і права.

Глобалізація, що зумовлює цілісність планетарного суспільства, стає детермінантною нового історичного типу державності – сучасної держави. Національні держави різною мірою втягуються в процеси глобалізації, демонструючи різні прагнення щодо використання переваг глобалізації для

вирішення проблем, актуальних для реалізації суспільних, корпоративних та індивідуальних інтересів [1; с. 143].

Соціальні та політичні процеси мають різнонаправлену спрямованість на політико-правову свідомість особистості та суспільства загалом:

- тенденція глобалізації: до формування глобальної спільноти – інтегрованої соціально-економічної, інформаційно-комунікаційної, політико-правової системи; участь національних держав в інтеграційних процесах;
- антиглобалістський тренд: виражається в процесах дезінтеграції, регіоналізації, локалізації, ізоляції [2; с. 62].

Транснаціональний характер політико-правових процесів є передумовою інтенсивного міжнародного співробітництва, що в сучасних умовах стає реальною необхідністю.

Незважаючи на факт залучення держави в інтенсивні інтеграційні процеси, глобалізація не применшує її значення, не зумовлює неминучість її ослаблення.

Особистість в умовах нової епохи перебудовується, змінюється політико-правова орієнтація і цей факт спричиняє розгляд власної присутності у наднаціональних органах як особливий спосіб відстоювання національних інтересів.

Цифрове середовище, що сформувалося в умовах глобалізації, надає нові можливості впливу на політико-правову свідомість особистості, які тягнуть за собою трансформацію моделі правового регулювання суспільних відносин.

Дослідження закономірностей трансформації у сфері політико-правових компетенцій особистості сприятиме розробці прогностичних сценаріїв розвитку як політики так і права.

Сфера сучасної трансформації права, його цифровізації, динаміки правозастосовчої системи потребує фундаментальних досліджень з урахуванням виявлених тенденцій його розвитку, серед яких:

- перехід від моноцивілізаційної до мультицивілізаційної моделі світового устрою;

- перехід від ієрархічно-шаблонного співвідношення універсального і національного в праві до поєднання в ньому універсального, загальнолюдського та державного;

- розширення сфери взаємодії політичних, етичних і правових норм

Список використаних джерел:

1. Globalization Theory: Approaches and Controversies, David Held and Anthony McGrew, eds., Oxford: Polity, 2007, pp. 288

2. Zurn, M. (2018). A Theory of Global Governance. Oxford: Oxford University Press. pp. 147

3. Сіверс З. Ф. (2017). Прикладні аспекти становлення політико-правової свідомості молоді : посібник; за заг. ред. З. Ф. Сіверс ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. 178 с.

УДК 341

ДО ПИТАННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПОБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Бровко Н. І.,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Стаття присвячена питанням розбудови громадянського суспільства в Україні. Встановлено, що євро інтеграційні процеси вимагають громадської активності. Громадські інституції мають бути рушійною силою суспільних змін і трансформацій. Значна роль у розбудові належить благодійним, волонтерським організаціям. Доведено, що високий рівень довіри до громадських інституцій є показником розвинутого громадянського суспільства.

Ключові слова: громадянське суспільство, євроінтеграція, благодійні організації, волонтерські організації, трансформаційні процеси.

Євроінтеграційний курс України вимагає від усіх суб'єктів вжиття заходів для розбудови громадянського суспільства. Це органи влади, органи місцевого самоврядування, громадські інституції, організації громадянського суспільства та власне самі громадяни. Розбудова правової держави та формування громадянського суспільства переслідують спільну мету, яка полягає в тому, що соціальні інститути покликані служити людям та захищати їхні права. Така єдність виражається у тому, що організація і діяльність основних суспільно-політичних, економічних та соціальних інститутів здійснюється відповідно до Конституції України та чинного законодавства України [1, С. 172]

Удосконалення правового регулювання участі інститутів громадянського суспільства у процесі прийняття рішень органами влади та розробка механізмів опрацювання та врахування органами влади громадської думки з питань діяльності інститутів громадянського суспільства на певній адміністративно-територіальній одиниці, створення правової бази для забезпечення прозорості діяльності адміністративних органів, їх відкритості на всіх етапах підготовки і прийняття рішень, доступ до інформації про їх діяльність та прийняті рішення є основним завдання подальших євро інтеграційних процесів. І такі процеси здійснюються. Наразі Україна робить позитивні кроки у вдосконаленні національного законодавства, що регламентує умови реєстрації та ліквідації організацій громадянського суспільства.

За останні роки в Україні збільшилась кількість благодійних організацій та громадян, які є їх членами, які є дієвими у вирішенні питань місцевого значення. Зростає роль волонтерських організацій та довіра до них з боку громадян. Значною є їхня роль і внесок у здійсненні медико-психологічної реабілітації учасників воєнних дій, ветеранів, осіб, які є внутрішньо переміщеними, постраждалими від воєнних дій.

Благодійні організації є активними учасниками трансформаційних процесів. Їх діяльність направлена на відстоювання прав людини, гендерної рівності, підтримку антикорупційних програм, гарантування громадянам України можливостей для захисту своїх прав, розширення можливостей для розвитку громадянського суспільства [2].

Позитивним зрушенням, який свідчить про євро інтеграційний розвиток громадянського суспільства в за участю благодійних організацій є оновлений механізм відбору членів консультативно-дорадчих органів при органах державної влади, який став більш прозорим та доступним для загалу. Запровадження електронних процедур проведення конкурсів та створення для цього онлайн-платформи дозволило залучити до цього процесу більше учасників з різних адміністративно-територіальних одиниць. Органи державної влади відреагували на це вдосконаленням своїх внутрішніх систем управління та менеджменту, а також покращенням своїх внутрішніх регуляторних процедур. Зокрема, запровадження електронних процедур реєстрації громадських об'єднань покликане забезпечити сприятливі умови для розвитку організацій громадянського суспільства та зменшення корупційних проявів у цій сфері. Такі заходи також розширюють можливості для громадської активності. Позитивним є також те, що громадські організації тепер можуть брати участь у наданні правових консультацій та допомоги постраждалим від збройного конфлікту, внутрішньо переміщеним особам та особам, які їм потребують, а також у здійсненні тренінгових, освітніх, консультативних та аналітичних послуг.

Поліпшилась співпраця між інституціями громадянського суспільства та засобами масової інформації, - їх діяльність широко висвітлюється на різних рівнях. Законодавчо визнано необхідність довіри суспільства до громадських організацій, що призвело до активізації їх діяльності у процесі отримання грантів та управління державними закупівлями. Прийняття Закону «Про національну безпеку України», внесення змін до ряду Бюджетного та Податкового кодексів надали право ветеранам та особам

з інвалідністю отримувати державне фінансування, що свідчить про позитивну тенденцію розвитку правової бази для функціонування громадянського суспільства. Ефективність розвитку громадянського суспільства залежить від рівня фінансової підтримки діяльності його установ, особливо некомерційних громадських організацій та вимагає збільшення державного фінансування громадських інституцій. Оцінюючи джерела фінансових ресурсів, можна визначити ступінь впливу країни на діяльність державного сектору, готовність громадян сприяти розвитку організацій громадянського суспільства.

Важливе значення мають заходи, вжиті законодавцем щодо надання громадським об'єднанням права здійснювати підприємницьку діяльність із збереженням статусу неприбутковості; удосконалення Закону України «Про соціальні послуги» в частині уніфікації стандартів соціальних послуг та моніторингу їх надання. Це мало велике значення для громадських організацій, що свідчить про надання більшої свободи інституціям громадянського суспільства у їх діяльності та є ознакою європейського громадянського суспільства.

Таким чином, процес розбудови громадських інституцій і суспільства триває. Значною мірою це залежить від свідомість громадян та усього суспільства, адже активна громадянської позиція дасть змогу впливати на політику, прийняття державних та політичних рішень.

Високий рівень довіри до громадських інституцій є показником розвинутого громадянського суспільства. Для підвищення рівня довіри до громадських інституцій необхідно вживати заходи щодо оновлення податкових інструментів підтримки надавачів та отримувачів благодійної допомоги, боротьби з шахрайством у сфері благодійності шляхом посилення відповідальності за нецільове використання благодійної допомоги, пожертв аж до кримінальної відповідальності за привласнення пожертвувань, вдосконалення чинної нормативно-правової бази, зокрема Закону України «Про благодійність та благодійні організації». Важливо

забезпечити прозорість цільового використання благодійної допомоги, розширити податкові стимули для надання благодійної допомоги, всіляко сприяти таким інституціям на усіх рівнях. Вважаємо за необхідне також забезпечити органам громадянського суспільства можливостей для їх участі у формуванні пріоритетних напрямів підтримки громадських інституцій; подальше надання державної підтримки громадським інституціям.

Список використаних джерел:

1. Васильєв Г. Ю., Воднік В. Д., Волянська О. В. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монограф. ; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2013. 536 с.
2. Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021 «Про національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки»

УДК 323 : 347

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Тимощук О. Г.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри конституційного права та

теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Тези розглядають актуальні питання щодо реформ та удосконалення правових інструментів для захисту прав людини в Україні. Визначається необхідність реформ у судовій системі для створення ефективної та динамічної судової влади як

ключового елемента для забезпечення стабільності та успішної інтеграції України в правове поле світових цивілізованих країн. Основний акцент робиться на проблемах у визначенні областей застосування та меж змісту основних прав і свобод громадян, зокрема соціальних, що може бути вирішено конституційно-правовим регулюванням.

Ключові слова: права людини, захист прав і свобод людини, євроінтеграція, судова влада, правове регулювання.

На сьогодні в Україні необхідно провести реформи та вдосконалення юридичних інструментів для захисту та гарантування прав людини. Проблема полягає у тому, що в деяких випадках не використовуються доступні засоби захисту прав людини, що становить одну з основних труднощів у сфері правового захисту в Україні. Відсутність конкретних вказівок на санкції за невиконання службових обов'язків у нормативних актах є головною причиною неефективності цих засобів, навіть у випадках, коли закон передбачає їх застосування та існують підстави для цього. В результаті такі заходи стають лише формальними та пропагандистськими діями, які не мають гарантованого юридичного ефекту та можуть лише дискредитувати закон, а не сприяти його реалізації. Створення ефективної та динамічної судової влади в Україні є вирішальним кроком для забезпечення стабільності всієї державної системи та успішної інтеграції країни в правове поле цивілізованих країн світу.

Одні з ключових труднощів при забезпеченні основних прав і свобод людини, зокрема соціальних, полягає в установленні областей їх застосування та визначенні меж їхнього змісту. У теперішній момент конституційні норми в основному відтворюють непрямий вплив держави на соціальну сферу, що вказує на відсутність чіткої та безпосередньої відповідальності держави перед громадянами, а також відсутність відповідальності окремих осіб перед державою. Враховуючи, що гідне життя можливе лише при належних та рівних можливостях для задоволення первинних життєвих потреб, застосування конституційно-правового регулювання для розвитку суспільства є необхідним і невід'ємним, оскільки це гарантує захист прав та свобод людини та громадянина, а також сприяє збереженню стабільності, порядку та

організованості в суспільстві і сприяє реалізації перспектив економічного та соціального розвитку.

Згідно з різноманітними дослідженнями, термін "правове регулювання" характеризується неоднозначним визначенням щодо того, чи має регулювання відбуватися за допомогою юридичних інструментів чи відповідати вимогам справедливості, законності та доцільності [1, с.50]. Конституційно-правовий механізм захисту прав і свобод людини є важливою складовою процесу євроінтеграції. У контексті євроінтеграції судова влада є важливим інструментом у боротьбі за зміцнення демократії та правової держави в Україні, а також у процесі виконання зобов'язань перед Європейським Союзом у сфері прав людини [2, с.25].

Отже процес євроінтеграції має безпосередній вплив на регулювання прав і свобод людини в Україні. Це пояснюється необхідністю відповідності України певним критеріям для вступу в Європейський Союз, серед яких ключовим є додержання прав людини та боротьба з корупцією. У зв'язку з цим Україна має сприяти поліпшенню захисту прав і свобод громадян, зосереджуючись, зокрема, на таких сферах прав людини, свободи слова, правосуддя, релігійної свободи, прав національних меншин та прав жінок [3, с.84].

Для досягнення цілей євроінтеграції необхідно адаптувати законодавство України до стандартів Європейського Союзу, зокрема, шляхом впровадження реформ у судовій системі, забезпечення свободи засобів масової інформації та підтримки розвитку громадянського суспільства. Загалом, процес євроінтеграції сприяє підвищенню захисту прав і свобод людини в Україні, зближуючи національне законодавство з міжнародними стандартами та сприяючи більш прозорому та демократичному розвитку країни. Максимальна ефективність регулювання прав, свобод та обов'язків людини та громадянина в Україні залежить від різноманітних чинників, і їх аналіз може сприяти досягненню найбільш ефективного захисту прав громадян.

Список використаних джерел:

1. Макеєва О. М. Права людини в системі базових європейських цінностей. Юридичний вісник. 2022. Т.2, №63.С.48–55.DOI:<https://doi.org/10.18372/2307-9061.63.16709>
2. Дроботов С. А. Конституційно-правове забезпечення національної безпеки в Україні.ScienceRise:JuridicalScience.2020. No 2(12). С.24–29.DOI:<https://doi.org/10.15587/2523-4153.2020.210858>
3. Тимошук О.Г. Набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні: міжнародно-правовий аспект. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 2022. БНАУ. С. 83–85. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7941/1/Nabuttia_Ukrainoiu.pdf.

УДК 340.12

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА В ПАРЛАМЕНТСЬКО-ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ РЕСПУБЛІКАХ ЄВРОПИ

Терещук М. М.,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Анотація. У парламентсько-президентських республіках Європи конституційно-правовий статус президента є предметом важливого аналізу та обговорення. У цьому контексті виникають питання про роль та повноваження президента, його відносини з парламентом та іншими органами влади. Дослідження цього питання важливе для зрозуміння політичної системи та конституційних принципів функціонування таких країн.

Ключові слова: парламентсько-президентські республіки, президент, конституційно-правовий статус, роль президента, повноваження президента, взаємовідносини влади.

У сучасних умовах розвитку України важливого значення набуває зарубіжний досвід формування моделей поділу державної влади та системи стримувань і противаг. Успішний поступ будь-якої держави в усіх сферах суспільного життя, забезпеченні прав і свобод людини та громадянина в значній мірі залежить від того, наскільки відповідально вищі посадові особи держави будуть ставитись до виконання своїх обов'язків і реалізації власних функцій, тому проблема відповідальності органів державної влади та вищих посадових осіб набуває на теперішній час особливої актуальності. Відповідно до нашої позиції, найбільш доцільним є аналіз досвіду нормативно-правового закріплення та практичної реалізації юридичної відповідальності вищих органів державної влади у країнах з парламентсько-президентською формою правління, оскільки до їхнього числа входить Україна.

Так, вагомим важелем у механізмі державного управління суспільства зарубіжних країн є глава держави. Він очолює всю систему органів влади й управління, юридично йому в цій системі належить першорядне місце. У більшості зарубіжних країн функції глави держави доручаються одноособовому органу. Аналізуючи конституційно-правові акти іноземних країн, прослідковується суттєва різниця у визначенні міри меж і тенденцій державно-правового впливу глави країни в суспільстві. Саме тому, використовуючи зарубіжний досвід, важливо на законодавчому рівні якомога детальніше врегулювати відповідну процедуру.

Невід'ємною частиною статусу глави держави є його юридична відповідальність. Главі держави належить провідне місце в системі органів державної влади. Він є вищою посадовою особою держави як у внутрішніх, так і зовнішніх відносинах публічного характеру. Імпічмент передбачений у конституційному законодавстві багатьох зарубіжних держав і має стати гарантією проти зловживання владою зі сторони глави держави.

До числа парламентсько-президентських республік можна віднести Болгарію, Латвію, Македонію, Польщу, Словаччину, Румунію, Хорватію тощо.

На нашу думку, правовий статус президентів парламентсько-президентських республік слід розпочинати з аналізу його нормативного закріплення в конституціях.

Варто зазначити, що статус глави держави в різних країнах визначається по-різному, тому їх можна розділити на дві великі групи.

Так, у конституціях держав першої групи (наприклад, Болгарія, Македонія, Хорватія), президенти найчастіше визначаються як посадові особи, які є главами держав і представляють її у своїй країні й за кордоном.

Зокрема ст. 92 Конституції Болгарії від 12 липня 1991 р. встановлює, що президент є главою держави та представляє Республіку Болгарія в міжнародних відносинах [1]. Аналогічна норма закріплена у ст. 94 Основного Закону Республіки Хорватія від 21 грудня 1990 р., а саме: Президент Республіки Хорватія є главою держави та представляє Республіку всередині країни та за кордоном [2].

Дещо вужчим є визначення загального статусу президента у ст. 79 Конституції Республіки Македонія від 17 листопада 1991 р., згідно з якою Президент Республіки Македонія представляє Республіку Македонія [3].

Таким чином, у конституціях держав цієї групи президенти характеризуються як посадові особи, які є главами своїх держав і представляють їх у своїй країні й за кордоном.

Конституції держав другої групи (приміром, Словаччина, Румунія, Польща) надають більш широке нормативне закріплення правового статусу президента. Так, ст. 101 Конституції Словацької Республіки від 1 вересня 1992 р. визначає, що глава держави – президент, своїми рішеннями забезпечує належне функціонування конституційних органів [4]. Відповідно до ст. 80 Конституції Румунії від 21 листопада 1991 р. президент зобов'язаний здійснювати посередництво між владами держави, а також між державою й суспільством [5]. У ст. 126 Конституції Республіки Польща від 2 квітня 1997 р. закріплений статус президента як вищого представника Республіки й гаранта наступництва державної влади [6].

З огляду на це, можна зробити висновок, що правовий статус глав держав цієї групи є сильнішим, ніж у зазначених вище країнах першої групи, що й зумовлює різницю в існуючому порядку взаємодії глави держави з іншими інститутами влади та громадянами, тому в значній мірі впливає на міру його відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Конституція Республіки Болгарії від 12 липня 1991 р. URL: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
2. Конституція Республіки Хорватія від 21 грудня 1990 р. URL: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
3. Конституція Республіки Македонія від 17 листопада 1991 р. URL: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
4. Конституція Словацької Республіки від 1 вересня 1992 р. URL: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
5. Конституція Румунії від 21 листопада 1991 р. URL: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
6. Конституція Республіки Польща від 2 квітня 1997 р. URL: <http://nbuviar.gov.ua/asambleya/constitutions.php>

УДК 340.1

ПРОБЛЕМИ НОРМОТВОРЧОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

Линник Т. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах конференції проаналізовані основи нормотворчої діяльності, а саме стадії нормотворчої діяльності та проблеми юридичної техніки. Безперечно, законодавство потребує постійного оновлення та вдосконалення, а процес нормотворення має зазнавати позитивних змін для підвищення його ефективності.

Ключові слова: нормотворчість, правова норма, держава, державні органи, закон.

Основною передумовою ефективного функціонування держави та державних органів є формування вищими органами влади відповідних нормативно-правових актів. Саме на основі відповідних нормативно-правових актів може формуватися пріоритетний напрямок реалізації діяльності держави. Ефективність такої діяльності цілком залежить від чіткості тлумачення нормотворчості. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним є питання розробки ефективного нормативно-правового регулювання нормотворчості.

Тому нормативно-правова система має бути обґрунтованою, зрозумілою та ефективною на практиці. Для досягнення таких результатів при розробці нормативно-правових текстів має бути визначена чітка послідовність дій та системне застосування елементів, тобто застосування юридичної техніки та дотримання всіх етапів нормотворчої діяльності.

Сьогодні науковці все частіше дискутують про основи нормотворчої діяльності, а саме про стадії нормотворчої діяльності та проблеми юридичної техніки, стверджуючи, що ефективність нормативно-правових актів безпосередньо залежить від порядку їх творення. Тобто, дотримуючись чітко визначених етапів нормотворчої діяльності та юридичної техніки, можна сформулювати ефективні нормативно-правові акти, які можна буде чітко застосувати їх у майбутній діяльності.

Деякі науковці визначають нормотворчість як «правову форму діяльності держави за участю громадянського суспільства (у передбачених законом випадках), пов'язана зі встановленням (санкціонуванням), зміною, скасуванням юридичних норм» [1, с. 21-22].

Встановлення нових правових норм є основною метою нормотворчості, а зміна та скасування застарілих норм сприяють визнанню нових норм, а отже, є частиною нормотворчості та її допоміжними проявами.

У контексті становлення та розвитку національного законодавства аналіз нормотворчої діяльності органів влади свідчить про наявність проблем із якістю нормативно-правових актів. Це призводить до частого звернення громадян до суду з оскарженням тих чи інших дій органів влади, особливо в адміністративному порядку.

Основна проблема полягає в незавершеності формування цілісної законодавчої бази, в рамках якої відповідні органи здійснюють нормотворчу діяльність. Поки що існують законодавчі невизначеності та певні неузгодженості положень чинних законодавчих норм з відповідних питань.

У зв'язку з цим насамперед виникає нагальна потреба вдосконалення засад здійснення нормотворчої діяльності органів влади. Звичайно, це допоможе законодавству мати достатній вплив на політичні, економічні та соціальні відносини в країні. Адже належний рівень нормотворчості забезпечує правильне застосування нормативно-правових актів та сприяє утвердженню національних принципів верховенства права.

Конституція України та чинне законодавство не визначають стадії та етапи нормотворчості органів державної влади та їх посадових осіб. Це питання є теоретичним і є предметом багатьох наукових досліджень. Як зазначає Косович у своїх роботах: «законодавча база, необхідна для забезпечення належної нормотворчості, в Україні ще не завершена» [2; 3].

Безперечно, законодавство потребує постійного оновлення та вдосконалення, а процес нормотворення має зазнавати позитивних змін для підвищення його ефективності. Хоча в цих напрямках спостерігаються певні зрушення, були також багаторічні проблеми [4, с. 25].

Відсутність системного підходу є чи не найбільшою вадою сучасного законотворчого процесу. Водночас лише системний закон може ефективно

функціонувати у визначеному законодавцем напрямку, реалізовувати правову концепцію та правовий ідеал законодавця.

Для подолання цієї тенденції розроблення законопроекту має передувати процесу формування концепції національної політики, стратегії, основних напрямів реалізації тощо. У цьому випадку навіть законопроект про внесення змін відповідав би єдиній, цілісній, чітко сформульованій меті, що, безперечно, сприяло б якості та ефективності прийнятих норм.

Як зазначають науковці, є чотири шляхи вирішення вищезазначених проблем: 1) ухвалення нового Закону України «Про нормативноправові акти», який регулюватиме проблеми всієї системи творення нормативно-правових актів в Україні (досвід Республіки Білорусь та Казахстану); 2) прийняття двох основних законів України «Про правову та законодавчу діяльність» та «Про підзаконні нормативно-правові провадження»; 3) прийняття лише Закону «Про підзаконні нормативні акти» (досвід Молдови); 4) відмова від спроб урегулювати питання нормотворення на законодавчому рівні, ухваливши правила, які мають різну юридичну силу [5, с. 191]. Можна запропонувати альтернативний підхід, який ґрунтується на тому, що всі складності, пов'язані з нормотворчістю, мають бути зібрані в єдиному детальному нормативному акті.

Це свідчить про необхідність органічного поєднання в нормотворчому процесі таких складових, як наявність виважених політичних і науково продуманих рішень у формулюванні законопроектів, високий рівень кваліфікації безпосередніх розробників, які транслюватимуть відповідні рішення в правові норми.

Отже, перетворення принципу верховенства права в реальність, забезпечення того, щоб правові норми гармонійно виражали об'єктивні потреби суспільного розвитку, є вищою метою нормотворчості. Запорукою ефективною роботи органів державної влади та дотримання верховенства права досконалість нормотворчості, яка б чітко була регламентована. Вищезазначене вказує на загальні проблеми, які потребують термінового законодавчого врегулювання щодо процесу нормотворчості. Враховуючи вищезазначене,

можна припустити, що ця проблема буде існувати й надалі, оскільки першим кроком до її подолання є концептуальний нормативний акт, який визначатиме вимоги нормотворчого процесу.

Список використаних джерел:

1. Риндюк В. І. Нормотворча діяльність: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2009. 162 с.
2. Косович В. М. Загальнотеоретичні аспекти удосконалення нормативно-правових актів України: автореф. дис. д-ра. юр. н. Львів, 2015. 41 с.
3. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: монографія. Львів: нац. ун-т імені Івана Франка, 2015. 568 с.
4. Шевченко Г. Проблеми нормотворчої діяльності суб'єктів нормотворення. Юридичний журнал, 2008. №3. С. 23-27
5. Загуменна Ю. О. Відомча нормотворчість в Україні: досвід комплексного аналізу: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2021. 228 с.

УДК: 34. 340

ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Добренька Н. В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри Права та соціально-поведінкових наук

Білоцерківський інститут економіки та управління Університету «Україна».

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У статті розглянуто проблематику виникнення особливого різновиду феномену війни, який дістав назву «гібридна війна». Досліджуючи еволюцію війни як природного явища та його філософське осмислення на різних етапах історичного розвитку

людства, автор доходить висновку, що практичне розв'язання дилеми безпеки як одного з головних концептів сучасної теорії міжнародних відносин є неможливим. Досліджено вплив та значення поданої інформації на суспільство ворогом. Встановлено мету, шляхи запровадження інформаційної війни в Україні. Визначено правові, організаційні та фактичні наслідки такого впливу. Надані рекомендації щодо визначення та перевірки правдивості інформаційних джерел. Умови глобалізації та політичних трансформацій впливають на формування ідентичності українського суспільства, що потребує уваги соціологів, антропологів та інших науковців. Дана проблема вимагає подальшого дослідження, а також розвитку ефективних стратегій та рішень для їх вирішення в умовах сучасної України.

Ключові слова: трансформація, національна самосвідомість, масові комунікації, економічний розвиток та соціальна справедливість.

На сьогоднішній день в Україні інформація є досить цінною та актуальним явищем для всього суспільства. У зв'язку з військовим конфліктом на сході країни та гібридною агресією з боку росії, інформаційна війна стала однією з основних загроз національній безпеці України [2].

Інформаційна війна в Україні - це комплексний процес використання інформаційних та медійних ресурсів для досягнення політичних, військових та стратегічних цілей, який проводиться як внутрішніми, так і зовнішніми суб'єктами. Основні складові інформаційної війни в Україні включають: а) дезінформація та пропаганда; б) кібератаки та хакерські втручання; в) засоби масової інформації як інструмент впливу; г) інформаційна підтримка військових дій; д) агентурні мережі та впливові лобісти.

Дослідження механізмів та методів інформаційної війни, а також розвиток стратегій протидії дезінформації та пропаганді є надзвичайно важливими для суспільства [3].

Розповсюдження неправдивої інформації з метою введення в оману громадськості, зміни громадської думки або створення негативного образу ворога. Великі зусилля здійснюються для розповсюдження неправдивої інформації та маніпулювання громадською думкою, що може впливати на формування поглядів та переконань суспільства. Інформаційні кампанії спрямовані на зміну відносин між народами, підпорядкування певних груп або

розділення суспільства, створення враження хаосу та невпевненості. Також, цифрові технології використовуються для атак на важливі інформаційні системи, включаючи державні, фінансові та медійні структури, з метою збентеження та сприяння політичним або військовим цілям [5]. Використання медіа, включаючи телебачення, радіо та соціальні медіа, для розповсюдження спроможного або неправдивого повідомлення з метою впливу на громадську думку.

Розповсюдження пропагандистської інформації, включаючи вигадані події або спотворення фактів, що підтримує агресію та військові дії на території України.

Атаки на інформаційні та комп'ютерні системи здійснюються з метою збентеження, спіямання військових та політичних цілей або викриття конфіденційної інформації [5]. Створення агентурних мереж та лобістських груп, які працюють на користь зовнішніх держав або організацій, які ведуть інформаційну війну проти України.

Використання соціальних мереж для поширення пропаганди, маніпулювання трендами, підриву громадської думки та сприяння політичним або військовим цілям. Найпопулярнішим методом розповсюдження неправдивої інформації є телеграм канали, інші інтернет ресурси, які ворог використовує для внесення дисбалансу в українському суспільстві. Надаючи неправдиву інформацію ворог очікує на хаос та дезорієнтацію захисту. Пересічному громадянину складно, розрізнати правдиву інформацію від дезінформації з різних джерел та аналізувати, її, щоб зробити об'єктивні висновки, а отже, вжити необхідні заходи для захисту власних та національних інтересів. Метою інформаційної війни є розгубленість, розбалансування суспільства, посіяння страху, що може призвести до безглузвих вчинків, соціальних вибухів, а також, не здатність до організованості. Уникнення впливу пропаганди Росії може бути складним завданням, але існують деякі шляхи, які можуть допомогти захистити себе та інших від її негативного впливу. Одним із способів є критичне мислення, яке, в першу чергу, повинно ґрунтуватися, на

перевірці джерела поданої інформації, переконанні, що інформація підтверджена дійсними фактами, а не спекуляціями або маніпуляціями. Споживайти інформацію з різних та перевірених джерел. Будь яким шляхом намагатися підвищувати свою обізнаність щодо методів пропаганди та маніпуляції. Наприклад, навчання про тактики, які використовуються пропагандистами, може допомогти розпізнавати їхні методи та уникати впливу.

Варто, бути, досить, обережним з інформацією, яку отримуємо, у соціальних мережах. При необхідності звертайття до авторитетних джерел інформації, таких як незалежні ЗМІ, дослідницькі організації, міжнародні організації та експерти, які мають репутацію надійних джерел інформації. Багато пропагандистів використовують соціальні мережі для поширення дезінформації та маніпуляції громадською думкою [3]. Інформовані громадяни є кращим бар'єром проти пропаганди. Загалом, ключовими є освіта, свідомість та критичне мислення.

Шлях до уникнення впливу пропаганди росії полягає в усвідомленні її методів та пошуку правдивої інформації. Запорукою уникнення, підсідання на російську пропаганду, та її вплив на громадян України, є перевірка, джерел, їх походження та отриману інформацію, шляхом співставлення з офіційним проінформуванням суспільства українськими джерелами [3]. Це найважливіший метод, що забезпечує громадян від паніки, хаосу та дисбалансу, на що очікує ворог.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. : станом на 01 січ. 2006 р. Київ : Ін Юре, 2006. 144 с.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250 № 3384-ІХ від 20.09.2023
3. *Грицюк В., Лисенко О.* Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний та економічний виміри // Український історичний журнал. 2023. 2. С. 5.

4. Григорій Грабович *Війна і наука. Про істотне, але нечасто обговорюване Бюлетень НТШ-А, ч. 53–54, грудень, 2022.*
5. Панафідін І. О. Ідея війни та проблема її трансформації. Актуальні проблеми духовності : зб. наук. праць / відп. ред. Я. В. Шрамко. Кривий Ріг, 2010. Вип. 11. С. 315-326.

УДК 351

THE CONCEPT OF STATE CAPACITY IN MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE OF GOVERNING

Баштанник О. В.,

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри історії та політичної теорії

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

м. Дніпро, Україна

The thesis substantiates the definition of the institutional capacity of the state as the ability to effectively implement state power within the framework of the functioning of the public administration institutions system and institutions of civil society, and the institutional capacity of the state - as the ability to guarantee security at the national level and the protection of the rights and freedoms of an individual and a citizen. Among other things it was mentioned that the analysis of the institutional capacity of the President, Parliament and Government as key institutions for the directions determining for implementing state policy is relevant.

Key words: capacity, institute capacity, state capacity, institute, war, governing.

The study of the of institutional capacity by domestic and foreign scientists is carried out primarily in relation to the analysis of the functioning of particular institutions, first of all state authority institutions like Verkhovna Rada of Ukraine. In review of this, an approach to the study of the state institutional capacity is being formed as the cumulative value of measuring the capacity of the institutions that compose its system: civil society and the state. However, such a vision is only

partially legitimate, since the state as an institute of the political system and a subject of international politics also has the potential of institutional capacity.

A thorough study of the issues we have updated is carried out by the Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, the presentation of the first findings of which took place within the framework of the panel discussion «Institutional Capacity of a State: Assessment Parameters», which was held on 22 June 2023 [1]. The analysis of the issues that were the subject of discussion by experts allows us to speak about the importance of the most comprehensive study of the components that determine the possibility of establishing an institutionally capable state as a whole, and include the specific aspects of the functioning of representative authorities of local self-government, communities, judicial authorities, and public administration, as well as interaction between the state and civil society. First of all, the analysis of the institutional capacity of the President, Parliament and Government as key institutions for the directions determining for implementing state policy is relevant.

Detailed research of the parameters of the state's institutional capacity is presented in the articles by M. Savchyn, who highlights a variety of factors able to determine its functional potential capacity. It should be noted that this researcher has been analysing the phenomenon of a capable state for a long period of time, but in different contexts M. Savchyn emphasized the protection of human rights as the basis for the functioning of such a state. In a number of his research papers, the author refers to the analysis of the state's institutional capacity within the current context of its formatting, such as the problems of economic development of Ukraine before the full-scale Russian invasion. On the basis of his empirical background, M. Savchyn points out that «an institutionally capable state contributes to the development and functioning of effective institutions and rules that will be able to carry out a fair allocation of resources and on this basis provide funding and planning of expenditures for certain legitimate purposes in order to ensure the economic well-being of society» [3].

Despite the significant impact of economic aspects, it can be argued that the most powerful challenge to the institutional capacity of the state in the Ukrainian territory was the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. In this context regarding the mechanisms for supporting the institutional capacity of the state, the need to protect human rights becomes really urgent, and M. Savchyn focuses on this issue in his latest research. «The purpose of constitutionalism is to provide certain safeguards against the barbarization of wars. This must be based on an institutionally capable state that relies on established institutions, rules and procedures to protect civilians and effectively repel the aggressor. At the national level, the components of this concept are the tools of militant democracy and parliamentary and judicial control, as well as the effective distribution of powers between the authorities in the area of national defence. The state is considered as an institutional security space for people, especially in the context of external aggression» [2].

Based on the conceptualization of the phenomenon of the state's institutional capacity in the research made by M. Savchyn, we consider it reasonable in the context of studying the state as an institution of the political system to distinguish its institutional capacity and institutional capacity (which can also be rational for its particular components). In our opinion, it is appropriate to characterize the institutional capacity of the state as the ability to effectively implement state power within the framework of the functioning of the public administration institutions system and institutions of civil society, and the institutional capacity of the state - as the ability to guarantee security at the national level and the protection of the rights and freedoms of an individual and a citizen.

Список використаних джерел:

1. Круглий стіл “Інституційна спроможність держави: параметри оцінювання”
URL: <https://ipiend.gov.ua/novyny/kruhlyj-stil-instytutsijna-spromozhnist-derzhavy-parametry-otsiniuvannia/> (дата звернення: 02.03.2024).

2. Савчин М. Конституціоналізм і війна. *Український часопис конституційного права*, 2022, № 2, С. 3-14. URL: <https://doi.org/10.30970/jcl.2.2022.1> (дата звернення: 02.03.2024).

3. Савчин М. Юридичні інструменти забезпечення національних інтересів та міжнародне співробітництво у сфері економіки. *Український часопис конституційного права*, 2021, № 4, С. 53-64 URL: <https://doi.org/10.30970/jcl.4.2021.4> (дата звернення: 02.03.2024).

УДК 352

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ДІТЕЙ-ЖИТЕЛІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ТА ГАРАНТІЇ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Поляруш-Сафроненко С. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Конституційні права і свободи дітей – жителів об'єднаних територіальних громад забезпечуються державою і її органами та публічними органами держави на місцях і органами місцевого самоврядування. Забезпечення прав і свобод дітей в умовах війни в Україні здійснюється шляхом створення сприятливих умов щодо їх реалізації, охорони від правопорушень, захисту та участі у поновленні порушеного права. В процесі дослідження слід для досягнення поставленої мети вирішити такі завдання: а) проаналізувати останні наукові праці з проблем забезпечення об'єднаними територіальними громадами конституційних прав і свобод їх жителів; б) запропонувати поняття та зміст забезпечення об'єднаними територіальними громадами конституційних прав і свобод дітей; в) охарактеризувати забезпечення об'єднаними територіальними громадами окремих конституційних прав і свобод дітей в умовах війни в Україні; г) дати висновки і рекомендації щодо предмету дослідження.

Ключові слова: права дітей, конституційні права, об'єднані територіальні громади.

З метою з'ясування поняття та змісту забезпечення об'єднаними територіальними громадами конституційних прав і свобод дітей в умовах війни в Україні проаналізуємо останні наукові праці з проблем забезпечення об'єднаними територіальними громадами конституційних прав і свобод їх жителів, що досліджувалися такими авторами: Я. Аргат, І.Волошина, С. Дятленко, Я. Журавель, А. Олійник, Ю. Оніщик, С. Поляруш-Сафроненко, А. Ткачук, О. Ткачук, А. Шевченко та ін.

Так, Я. Аргат розуміє право людини на життя як сумарне суб'єктивне право, що припускає передбачену для індивіда нормами об'єктивного права міру можливої поведінки по користуванню життям як соціальним благом в цілях підтримки свого біологічного існування і саморозвитку особистості, здійснювану індивідом за допомогою його власних фактичних і юридичних дій, включаючи вимоги до інших суб'єктів права, крім держави, а також забезпеченим з боку держави і суспільства абсолютним обов'язком щодо збереження, охорони і забезпечення гідного життя. У структуру права людини на життя включаються такі найважливіші елементи як: право на фізичне існування (особиста недоторканність і охорона здоров'я людини); право на індивідуальність та ідентичність особистості (національно-культурну, світоглядну, релігійну, статеву) [1, с. 345-346].

Отже, у зміст конституційного права на життя людини (включаючи і дитину) Я. Аргат включає право: а) на фізичне існування, особисту недоторканність, охорону здоров'я; б) на індивідуальність та ідентичність особистості (національно-культурну, світоглядну, релігійну, статеву).

І. Волошина в своєму дисертаційному дослідженні підкреслює, що складні соціально-економічні та політичні умови існування українського суспільства (включаючи і війну) справили свій негативний вплив на правове становище дітей в Україні. Національне законодавство визначає різні категорії дітей: неповнолітні, малолітні, підлітки, новонароджені тощо. Під конституційно-правовим статусом дитини вона розуміє юридично закріплене

становище дитини в суспільстві та державі, яке регулюється та охороняється системою норм і принципів права, що викладаються в Конституції України, міжнародних та інших конституційно-правових актах. До елементів конституційно-правового статусу дитини вона відносить: 1) правосуб'єктність; 2) принципи; 3) права, свободи та обов'язки; 4) гарантії їх реалізації. І. Волошина робить висновок, що захист конституційно-правового статусу дитини – це комплексна та послідовна система заходів нормативного та інституційного характеру, які застосовуються для забезпечення ефективної його реалізації, шляхом усунення усього того, що може негативно позначатися на дитині, встановлення об'єктивної істини у справах про порушення статусу дитини, осіб, що їх скоїли, та виконання щодо них покарань [2].

Отже, на думку І. Волошиної, права, свободи та обов'язки дитини та гарантії їх реалізації є центральними елементами конституційно-правового статусу дитини в Україні.

Так, Я. Журавель та Ю. Оніщик до конституційних соціальних прав особи (включаючи дітей), які реалізуються ОТГ, відносять право на страйк, соціальний захист, на житло, достатній життєвий рівень, на охорону здоров'я, медичну допомогу. ОТГ мають повноваження щодо реалізації конституційних прав (включаючи права дитини), які можна поділити на власні та делеговані. Діяльність ОТГ щодо забезпечення соціальних прав людини може здійснюватися за такими напрямками: 1) створення умов для реалізації цих прав (нормативних, організаційних); 2) надання громадянам певних соціальних благ; 3) контроль за використанням соціальних благ жителів ОТГ (включаючи дітей) [3, с. 214].

Отже, Я. Журавель та Ю. Оніщик вважають, що ОТГ забезпечує права дітей шляхом створення сприятливих умов для реалізації, надання відповідних благ та контролю за їх використанням.

А. Олійник одним із напрямів удосконалення діяльності місцевого самоврядування та його органів і посадових осіб по забезпеченню конституційних прав і свобод людини (включаючи і дітей) вважає об'єднані

територіальні громади (ОТГ). Метою ОТГ є створення їх спроможності для здійснення регулювання та управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення та реалізації прав і свобод на місцях. Відсутність такої спроможності територіальних громад та їх органів і посадових осіб довгий час гальмувала процес реформування місцевого самоврядування [4, с. 277].

Отже, А. Олійник вважає, що для здійснення регулювання та управління процесом забезпечення конституційних прав дітей в умовах воєнного часу в Україні потрібно створювати спроможні ОТГ.

Добровільне об'єднання територіальних громад (ОТГ) в забезпеченні прав людини (включаючи і дітей) в умовах війни в Україні застосовує такі форми державної підтримки як комплекс інформаційно-просвітницьких, організаційних, методичних та фінансових заходів діяльності, що здійснюються державою щодо реалізації функцій та повноважень об'єднаних територіальних громад, їх органів і посадових осіб по створенню сприятливих умов для реалізації жителями територіальних громад прав і свобод, їх охорони і захисту від правопорушень і правопорушників, а також участі при поновленні порушених прав і свобод [5, с. 253].

Отже, в умовах війни в Україні ОТГ в забезпеченні прав дітей застосовуються такі форми державної підтримки як інформаційно-просвітницька, організаційна, методична та фінансова.

Як підсумок дослідження пропонуємо такі висновки і рекомендації. Забезпечення об'єднаними територіальними громадами (ОТГ) конституційних прав і свобод дітей в умовах війни в Україні – це передбачена міжнародними і національними правовими нормами діяльність місцевих публічних органів держави і місцевого самоврядування по створенню сприятливих умов, охорони і захисту конституційних можливостей та участі у їх поновленні через інформаційно-просвітницькі, організаційні, методичні та фінансові форми.

Забезпечення об'єднаними територіальними громадами окремих конституційних прав і свобод дітей в умовах війни в Україні спрямовано на

реалізацію громадянських і політичних свобод, економічних, соціальних і культурних можливостей неповнолітніх і малолітніх дітей. Запропоновані рекомендації по тексту доповіді сприятимуть удосконаленню реалізації названих конституційних можливостей.

Список використаних джерел:

1. Аргат Я.П. Право на життя в системі прав людини та його співвідношення з іншими юридичними правами. *Концептуальні засади механізму захисту прав людини: український та міжнародний контекст: колективна монографія / Кол. авторів.* Біла Церква: Білоцерківський національний аграрний університет, 2022. С. 315-347.
2. Волошина І.В. Конституційно-правовий статус дитини в Україні. Автореф. дис...к.ю.н. Спеціальність 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2016. 20 с.
3. Журавель Я., Оніщик Ю. Конституційно-правове забезпечення реалізації соціальних права людини органами місцевого самоврядування об'єднаними територіальними громадами. *Підприємництво, господарство і право.* 2019. № 12. С. 210-215.
4. Олійник А.Ю. Конституційні свободи людини і громадянина та їх забезпечення в Україні: Монографія. К.: КНУТД; Дніпро: ДДУВС, 2018. 371 с.
5. Концептуальні засади механізму захисту прав людини: український та міжнародний контекст: колективна монографія / Кол. авторів. Біла Церква: Білоцерківський національний аграрний університет, 2022. С. 243-277.

УДК 342.9

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПРИСКОРЕННЯ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Скороход О. В.,

*аспірант кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права юридичного факультету*

Академія праці, соціальних відносин і туризму

м. Київ, Україна

Науковий керівник – ДОМБРОВСЬКА О. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права юридичного факультету*

Академія праці, соціальних відносин і туризму

м. Київ, Україна

Анотація. Інформатизація із застосуванням сучасних інструментів управління в органах місцевого самоврядування сприяє прискоренню подолання наслідків російської агресії, забезпечує мінімізацію корупційних ризиків та створює умови для сталого розвитку територіальних громад.

Ключові слова: інформатизація, цифровізація, місцеве самоврядування, територіальні громади.

На сучасному етапі розвитку України важливим є здійснення виваженої і ефективної муніципальної політики, завершення адміністративно-територіальної реформи та відновлення постраждалих від російського вторгнення населених пунктів, реінтеграція тимчасово окупованих регіонів сходу України та Криму.

У своєму дослідженні «Проблеми і переваги цифровізації місцевого самоврядування» Бородін Є., Піскоха Н., Демощенко Г. виділяють три елементи місцевого самоврядування, для яких потрібен особливий підхід в політиці цифровізації: муніципальне управління, участь жителів у здійсненні місцевого самоврядування та безпосереднє формування жителями органів місцевого самоврядування [3, с. 97].

Впровадження сучасних технологій на регіональному та місцевому рівнях дозволяє ефективно використовувати ресурси для виконання функцій місцевих

органів, задоволення потреб громадян, сприяє зменшенню бюрократії, спрощенню процедур та зниженню ризиків корупції.

Основні напрями державної політики щодо впровадження інформаційних технологій та розвитку базової цифрової інфраструктури, у тому числі на регіональному рівні, визначаються Національною програмою інформатизації, яка була затверджена Законом України від 1 грудня 2022 року[2].

Так, відповідно до Закону, основними завданнями Національної програми інформатизації є розвиток, впровадження та застосування інформаційно-комунікаційних технологій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та суспільному житті; впровадження та розгортання заходів з електронного урядування та електронної демократії; забезпечення рівного доступу до інформаційно-комунікаційних технологій та підвищення рівня освіти громадян у сфері інформаційно-комунікаційних технологій; удосконалення порядку надання державних послуг в електронній формі; організація інформаційної взаємодії державних органів та органів місцевого самоврядування та інформаційного забезпечення їх діяльності.

Законом визначено, що інформатизація – це сукупність взаємопов’язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, технологічних та виробничих процесів, спрямованих на створення умов для забезпечення розвитку інформаційного суспільства та впровадження інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій.

Таким чином, інформатизація територіальних громад є засобом реалізації регіональної політики держави, основними напрямками якої є розбудова інтернет-інфраструктури, створення центрів надання адміністративних послуг, запровадження електронного документообігу, комп’ютеризація медицини, освіти, підприємництва тощо.

Крім того, серед основних завдань Національної програми інформатизації є впровадження цифрових інструментів, спрямованих на виконання заходів Державної антикорупційної програми, що передбачає впровадження та

розвиток цифрових інструментів для мінімізації ризиків вчинення корупційних правопорушень та протидії корупції в цілому.

За одним із напрямків інформатизації постановою від 15 листопада 2022 року № 1286 «Про реалізацію експериментального проекту із створення, впровадження та забезпечення функціонування Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури» Уряд запровадив цифрову платформу для опрацювання даних пов'язаних із відновленням нерухомого майна та інфраструктури, пошкоджених в результаті російської агресії.

Єдина цифрова система призначена для автоматизації планування фінансування робіт з відновлення та/або відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури, а також моніторингу процесу відновлення та/або відбудови та використання фінансових ресурсів.

Учасниками проекту є центральні органи виконавчої влади, обласні та Київська міська військові адміністрації, за згодою – сільські, селищні, міські ради або їх виконавчі органи (військові адміністрації населених пунктів у разі їх утворення), суб'єкти господарювання.

Для реалізації проекту Міністерство цифрової трансформації України запущено цифрову онлайн платформу DREAM – Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management. Ця система забезпечує єдиний цифровий менеджмент для всіх проектів відновлення. Учасники на її базі можуть створювати проекти, презентувати їх міжнародним донорам для залучення коштів та забезпечувати і контролювати процес будівництва.

DREAM позиціонують як систему, що запроваджує найвищі стандарти доброчесності, підзвітності, ефективності та прозорості у відновленні України, для побудови довірчих відносин між урядом, громадянами, бізнесом і фінансовими установами.

Мал. 1 Структура цифрової екосистеми DREAM [5].

Кожен користувач отримує доступ до DREAM, необхідний для виконання своїх завдань по відбудові – проєктування, фінансування, контролю. Ініціатори проєктів – громади, органи виконавчої влади мають доступ до управління і контролю проєктів на кожному етапі; фінансові організації – до всіх проєктів, які вони підтримують; громадськість та представники медіа – доступ до ключових даних по проєктах у вигляді модуля аналітики.

З огляду на зазначене, ключовим інструментом процесу відбудови є залучення громадян до контролю за формуванням, фінансуванням та реалізацією проєктів.

Таким чином, на прикладі Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури можна відслідковувати ефективність інформатизації територіальних громад, зокрема, у сфері подолання наслідків російської агресії, та виявити її вплив на зменшення корупційних явищ.

Загалом слід погодитися з думкою Роговенко О.В., Лиховида А.В., що цифровізація місцевого самоврядування сприяє прозорості надання послуг на місцях. Автоматизовані робочі процеси сприяють прозорості надання послуг через автоматичне сповіщення учасників кожного необхідного етапу. Завдяки цьому, зменшиться кількість потенційних домовленостей, оскільки занесена до

бази інформація швидко оброблюється та формується у чітко сформовану відповідь або послідовність дій для виконання повноцінної послуги [4, с. 121].

Отже, інформатизація діяльності місцевого самоврядування та використання нових цифрових технологій в сфері управління громадою є дієвим інструментом налагодження ефективного управління на місцевому рівні та запобігає корупційним проявам, забезпечує дієвий прозорий менеджмент проєктів та контроль за використанням фінансів.

Список використаних джерел:

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення 14.03.2024).
2. Про реалізацію експериментального проєкту із створення, впровадження та забезпечення функціонування Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури: постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2022 № 1286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-2022> (дата звернення 14.03.2024).
3. Бородін, Є., Піскоха, Н., Демошенко, Г. Проблеми і переваги цифровізації місцевого самоврядування. Аспекти публічного управління. 2021. № 9(4), 95-103.
4. Роговенко О.В., Лиховид А.В. Цифровізація місцевого самоврядування: основні переваги та виклики // Юридичний науковий електронний журнал. 2022. №10. 120-122. URL: http://lsei.org.ua/10_2022/25.pdf (дата звернення 14.03.2024).
5. Структура цифрової екосистеми DREAM. URL: <https://dream.gov.ua/ua> (дата звернення 14.02.2024).

УДК 342.95

ВИКОРИСТАННЯ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І БОРОНИ

Макарчук В. В.,

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри конституційного права та

теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. В тезах досліджується використання правоохоронними органами технічних засобів для здійснення спостереження з метою забезпечення національної безпеки і оборони. Проаналізовано Космічну стратегію оборони і безпеки ЄС.

Ключові слова: національна безпека, правоохоронні органи, безпілотна авіаційна система, Космічна стратегія оборони і безпеки ЄС в контексті управління космічною політикою.

Використання правоохоронними органами технічних засобів для здійснення спостереження з метою забезпечення національної безпеки і оборони хоча і розширює можливості зазначених органів, але вимагає детальної нормативно-правової регламентації де будуть враховані як національні інтереси, так і права, свободи та інтереси приватних осіб. Ведучи мову про спостереження із використанням аерокосмічних технологій правоохоронними органами з метою забезпечення національної безпеки і оборони, необхідно відмітити про ряд проблемних питань.

Уточнимо, що безпілотна авіаційна система – це комплексний термін, який означає не лише безпілотний літальний апарат, але й робочу групу та технологію (тобто камери, програмне забезпечення, систему передачі), які його підтримують. Згідно з нещодавніми дослідженнями, близько 5000 агенцій громадської безпеки в США використовують програми безпілотних літальних

апаратів або безпілотних літальних апаратів, причому дві третини це правоохоронні органи [1]. Крім того, у звіті Дослідницької служби Конгресу за 2022 рік зазначено, що Міністерство оборони очікує, що безпілотна авіаційна система може замінити пілотовані літаки для таких місій, як: 1) заправка в повітрі; 2) бій повітря-повітря; 3) стратегічне бомбардування; 4) управління боєм, командування та контроль; 5) придушення та знищення засобів протиповітряної оборони противника; 6) електронна боротьба [2].

Окремо зазначимо, що у 2022 році лідери ЄС визначили космос як стратегічну область у Стратегічному компасі та закликали до розробки космічної стратегії ЄС для безпеки і оборони. Спираючись на цей політичний імпульс, Комісія та Високий представник розробили першу в історії ЄС Космічну стратегію безпеки і оборони. Представляючи зазначену Стратегію, Високий представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки та віцепрезидент Європейської комісії Жозеп Боррель сказав: «Космос став ключовим фактором не лише для наших європейських суспільств і економік, а й для безпеки і оборони. Без безпеки не може бути майбутнього в космосі. Як підкреслюється в Стратегічному компасі, космос є стратегічною сферою. Вперше ми пропонуємо стратегію, яка об'єднає всі наші інструменти для захисту космічних активів ЄС і гарантує, що кожен може отримати вигоду від космічних послуг» [3].

Уточнимо, що Космічна стратегія оборони і безпеки ЄС пропонує розширити існуючий механізм реагування на космічні загрози, який уже використовується для захисту Galileo, на всі космічні системи та служби в ЄС. Вона також закликає до ефективної та своєчасної мобілізації відповідних інструментів ЄС для реагування на космічні загрози. Стратегія пропонує відповідний доступ до інформації про космічний простір через національні космічні команди для визначення неналежної поведінки на орбіті та захисту активів ЄС. Вона рекомендує проводити космічні навчання, які допоможуть перевірити та розвинути відповідь ЄС на космічні загрози та дослідити механізми солідарності. Також Стратегія пропонує максимально

використовувати космічний простір для цілей безпеки і оборони, шляхом розвитку послуг подвійного використання та врахування оборонних вимог при підготовці нових космічних програм ЄС. Пропонується запуск двох пілотних проєктів: один для надання початкових послуг з інформування про космічний простір, що базується на можливостях держав-членів, а інший для нової урядової служби спостереження Землі в рамках програми «Коперник» та доповнення існуючих активів. Стратегія також передбачає кращий зв'язок між космосом, обороною та безпекою на рівні ЄС і забезпечення синергії та взаємозбагачення, зокрема з точки зору досліджень і розробок. Вона пропонує конкретні заходи для сприяння співпраці між космічними та оборонними стартапами та підвищення кваліфікації [3].

Однак фахівці визначають певні складності в управлінні космічною політикою ЄС, що може вплинути на її здатність виконувати зазначені вище умови. Зокрема йдеться про: 1) роль інших міжнародних організацій, таких як Європейське космічне агентство (ESA), та держав-членів у формуванні та здійсненні космічної політики ЄС; 2) характер компетенції в космосі ЄС, як це визначено в Договорах і різних процедурах, що застосовуються відповідно до цивільних і безпекових/оборонних аспектів космосу. Остання практика показує, що ЄС прагне подолати такі обмеження з метою оснащення власної космічної політики необхідними інструментами для вирішення проблем безпеки і оборони Союзу та держав-членів [4].

Отже, космічна політика ЄС є важливою сферою в прагненні до стратегічної автономії ЄС. Вона розробляється і впроваджується з метою: 1) захисту космічної інфраструктури ЄС (і промисловості) від зовнішніх загроз; 2) зміцнення спроможності ЄС діяти в космічній сфері; 3) забезпечення безпеки та досягнення оборонних цілей. Високотехнологічні аерокосмічні технології для ведення спостереження правоохоронними органами вимагають державної підтримки, фінансування інноваційних проєктів та нормативного врегулювання загалом.

Список використаних джерел:

1. Unmanned Aircraft Systems and How they Improve Security at Home & Abroad. *MAG Aerospace*, 2023. URL: <https://www.magaero.com/unmanned-aircraft-systems-and-how-they-improve-security-at-home-abroad/>
2. Unmanned Aircraft Systems: Roles, Missions, and Future Concepts. *Congressional Research Service*, 2022. URL: <https://sgp.fas.org/crs/weapons/R47188.pdf>
3. EU Space Strategy for Security and Defence for a stronger and more resilient European Union. *European Commission*, 2022. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-space-policy/eu-space-strategy-security-and-defence_en
4. Cellerino Chiara. EU Space Policy and Strategic Autonomy: Tackling Legal Complexities in the Enhancement of the ‘Security and Defence Dimension of the Union in Space’. *European Papers - A Journal on Law and Integration*, 2023. URL: <https://www.europeanpapers.eu/es/europeanforum/eu-space-policy-and-strategic-autonomy>

УДК 341.322.5

ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ПІД ЧАС «НОВИХ» КОНФЛІКТІВ

Сокиринська О. А.,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедру публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква Україна

Анотація. Доповідь присвячена висвітленню процесу формування поняття «новий» та «безструктурний» конфлікт через призму участі в них цивільного населення та їх впливу на міжнародне гуманітарне право.

Ключові слова: конфлікт, етнічні чистки, конфлікт не міжнародного характеру, безструктурний» конфлікт, «новий» конфлікт.

Сьогодні багато говорять про «нові» конфлікти. Це поняття відноситься до різних типів конфліктів: до так званих «безструктурних» конфліктів, а також конфліктів, що виникли з бажання до «ствердження своєї самобутності». Те, що ці поняття наводяться в дужках, свідчить про те, що дотепер термінологія остаточно не визначена.

«Безструктурні» конфлікти, виникнення яких є, безсумнівно, наслідком закінчення холодної війни, часто характеризуються послабленням або частковим чи навіть повним руйнуванням державних структур. В цих умовах, військові угруповування використовують такий політичний вакуум для того щоб спробувати захопити владу. Однак, для конфліктів цього виду передовсім характерно послаблення, або навіть руйнування ієрархічних зв'язків всередині самих цих груп.

Конфлікти, що виникають внаслідок намагання до ствердження своєї самобутності, часто спрямовані на знищення противника шляхом так званих «етнічних чисток», що виражаються в насильницькому переміщенні населення, або навіть його знищення. У випадку виникнення конфлікту такого типу під впливом все більш розгорнутої пропаганди, страху, ненависті та насилля, події розвиваються шляхом який дозволяє закріпитися самобутності однієї з груп попираючи ідею національної єдності. Саме це виключає будь яку можливість існування різних етнічних груп, що проживають в тій чи іншій країні.

За умови виникнення таких «безструктурних» конфліктів та конфліктів спрямованих на ствердження своєї самобутності, коли від насилля загалом страждає цивільне населення, міжнародне гуманітарне право також застосовується. Відповідно до загальної статті 3, будь які озброєні групи, також й повстанці, повинні поважати осіб, що склали зброю та цивільних осіб, які не беруть участі у збройному конфлікті [1]. Ця стаття, що є загальною до всіх чотирьох Женевських конвенцій, може розглядатися як свого роду міні конвенція. Але навіть якщо її доповнити положеннями Протоколу II, норми, які

регулюють внутрішні конфлікти менш розроблені ніж ті правила, що стосуються міжнародних конфліктів [2]. Складнощі з якими стикнулися спроби посилити режим захисту у випадку виникнення конфлікту не міжнародного характеру, пояснюються тим, що це стосується питання принципу державного суверенітету. Норми, що містяться у статті 3 відносяться до звичаєвого права і являють собою мінімальні стандарти, відступати від яких воюючі сторони не мають права за жодних обставин.

Міжнародне гуманітарне право не застосовується до ситуацій виникнення насилля, що не досягло інтенсивності збройного конфлікту. В цих випадках використовуються положення права прав людини, а також відповідні норми внутрішнього національного законодавства. Як наслідок, правовий вакуум з точки зору міжнародного права виникає не тому, що державні структури не працюють чи їх вплив послаблено. Навпаки, саме у таких випадках гуманітарне право набуває своєї значущості в повній мірі.

Тим не менш, слід визнати, що застосування цього права в період конфліктів такого типу ускладнено. Це обумовлено: по-перше, відсутністю дисципліни в лавах воюючих; по-друге, озброєння цивільного населення в результаті неконтрольованого розповсюдження зброї; по-третє, все більш зневільовані межі між комбатантами та не комбатантами призводять до того, що зіткнення набувають більш жорсткого характеру, коли закони війни практично не дотримуються.

Тому саме в таких ситуаціях слід робити все можливе для того, щоб воюючі сторони були обізнані з нормами гуманітарного права. Хоча навіть найкраща обізнаність правових норм не вирішує головної проблеми, яка приводить до виникнення конфлікту, але допоможе пом'якшити його жакливі наслідки.

Список використаних джерел:

1. Женевська Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12 серпня 1949 р. Четверта Женевська Конвенція (1949). URL: -

Електронний ресурс. - режим доступу:

<https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/geneva-convention-4.htm>

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: – Електронний ресурс. –режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text

UDC 347.95 (478)

DEFINITION OF GENERAL COMPETENCE IN THE LEGAL LITERATURE OF ROMANIA

Prisac A. V.

*doctor in law, associate professor at the Department of Private Law, Faculty of Law
University of European Studies of Moldova, Republic of Moldova*

Summary. In this article, the general competence as an interbranch legal institution is analyzed as a whole, starting from the legal literature of Romania. We defined the general competence because it is not regulated in the national legislation in a legislative act specific to this legal institution. It is contained in several normative acts. Finally, I highlighted the most important features of the general jurisdiction based on the opinion of several authors who analyzed this legal institution.

I presented that any legal norm implicitly also contains a provision regarding general competence, because in case of non-compliance with it, the sanction is to be applied by a certain jurisdictional body. In the same way, I demonstrated that this complex legal institution also represents a means of delimiting powers in the state.

Key words: competence, literature, jurisdiction, regulation, definition.

The general jurisdiction delimits the powers of the court and other jurisdictional bodies to resolve civil cases. Romanian specialized literature analyzes general competence and jurisdictional competence as two distinct categories correlated with each other [4, p. 70], and other Romanian authors wrongly call

general competence under the name of material competence [5, p. 230]. The author I. Leş looks at these two legal institutions separately in correlation as gender and species. In this sense, the highly distinguished researcher mentions: "Indeed, for the citizen, one of the first problems he must determine, in the event of a dispute, is precisely that of knowing the public authority to which he must submit the summons request in trial. But the determination of precise rules of jurisdiction is also important for the judicial authority. Judiciary bodies cannot be notified ad hoc, i.e. at the pleasure of the litigating parties. Otherwise, there would be a serious distortion in the sphere of activity of the courts which could materialize also in the unnecessary contestation of the pronounced decisions"[6, p. 118]. In a simple way to understand these two legal institutions, the author presents the application of the regulations on general competence as the first stage in defense of the rights and legitimate interests of the person by addressing to a judicial body. In the second stage, the rules of jurisdiction are applied, when the law establishes the judicial form of defense of civil rights. Such a presentation accounts well for the correlation between the institution of general jurisdiction and the institution of jurisdictional jurisdiction as one of genus and species.

Another Romanian researcher, who recognizes the division between general competence and jurisdictional competence, is V. Ciobanu who thus uses the notion of "points of contact" of general competence with other disciplines, which signifies the connection of this legal institution with constitutional law, administrative law, law financial (fiscal), civil law, labor law, family law, intellectual property law. Thus, the author examines these points of contact within the following types of general competence of a material nature: competence in the matter of constitutionality control; competence in electoral matters; competence in the matter of administrative litigation; competence in labor disputes [1, p. 372-399]. Since the normative regulations regarding the general competence in all these fields are constantly changing, the opinion of the mentioned author will essentially contribute to the analysis of the diversity of the criteria for delimiting the general competence of the jurisdictional bodies in its normative dynamics.

The Romanian researcher I. Deleanu analyzes certain subtle aspects regarding the general competence of the judicial bodies in the settlement of civil cases in the context of the investigation of the exception of lack of competence. He defines incompetence as follows: "Incompetence is the procedural situation resulting from the violation of the rules of jurisdiction of the courts. The notion of incompetence is obviously inextricably linked to that of competence. It is simply the antithesis of competence [2, p. 50-51]. In the same way, the author mentions that "the judge of the action is also the judge of the exception", the court entrusted with the resolution of the main request also resolves the exception of lack of jurisdiction, either by rejecting it and resolving the merits of the dispute, or by admitting it and - declaring itself incompetent - send the file to the competent court or other body with competent jurisdictional activity" [3, p. 222]. The author's opinion regards the exception of incompetence as an absolute exception that can also be invoked by the court, however, not in all cases the court could send the file to the competent jurisdictional body, for example the Constitutional Court. Therefore, the author left a gap in the analysis of the effects of the exception of general incompetence, which constituted a research direction for us in this paper.

Also, the problem of the exception of general incompetence is also researched by the Romanian author L. Zidaru, who mentions: "There are situations in which the exception can be combined with the administration of evidence, but it is more difficult to imagine a hypothesis in which the court would combine the exception incompetence with the substance, precisely because the exception of incompetence is a procedural exception that must be resolved, in principle, before any procedural incident and, of course, before entering the debate on the substance"[8, p. 261]. We do not support the opinion of the author L. Zidaru regarding the impossibility of invoking this procedural exception in hierarchically higher courts, because it refers to the violation of the imperative norms of the law and constitutes an absolute exception, which once not admitted will lead to the erroneous resolution of the case.

The Romanian author A. Suciú also focused on researching the exception of incompetence in Romanian civil procedural law, which defines the exception of

incompetence as follows: "The procedural means by which the ability of a court or a body with jurisdictional activity to judge is challenged a certain dispute." At the same time, the author mentions that the incompetence of the court is a procedural incident that is invoked within the very broad institution of exceptions of incompetence [7, p. 365]. But the author omits to specify which side of the civil process is entitled to this procedural means, the defendant or the plaintiff. It is obvious that it is a means of defending the defendant, because the plaintiff brought the action.

References:

1. Ciobanu V. M. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Teoria generală. Volumul I.* București: Editura Națională, 1996. 508 p.
2. Deleanu I. Considerații cu privire la excepțiile procesuale în contextul prevederilor Proiectului Noului Cod de procedură civilă. In: *Revista română de drept privat.* 2009, nr. 4, pp. 27-58.
3. Deleanu I. *Noul Cod de procedură civilă: comentarii pe articole. Vol. 1.* București: Universul Juridic, 2013. 838 p.
4. Dragomir E., Paliță R. *Drept procesual civil.* București: Ed. Nomina Lex, 2009. 235 p.
5. Grigoraș C. *Contenciosul administrativ potrivit noului Cod de procedură civilă.* București: Ed. Hamangiu, 2014. 503 p.
6. Leș I. *Drept procesual civil.* București: Ed. Lumina Lex, 2002. 695 p. ISBN 973-588-548-4. p. 118.
7. Suciu A. *Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă.* București: Universul Juridic, 2014. 593 p.
8. Zidaru L. Observații cu privire la condițiile de invocare a excepției de necompetență în proiectul Noului Cod de procedură civilă. In: *Revista română de drept privat.* 2010, nr. 1, pp. 246-284.

УДК 342.7:614

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЕКСТРЕНУ МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Сидоренко В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри права та соціально-поведінкових наук

Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Білоцерківський інститут економіки та управління,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Визначено зміст та сутність права на екстрену медичну допомогу, що виявляється у реальній можливості та створенні необхідних умов для отримання своєчасного та якісного медичного обслуговування у визначених законом випадках. Право на екстрену медичну допомогу є невід'ємною частиною системи прав людини, визначене та закріплене законодавчо. Цю правомочність доцільно розглядати в якості складової частини права на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, яке є комплексним конституційним правом, яке включає в себе права, закріплені в національному законодавстві в тому числі і право на екстрену медичну допомогу. Водночас можна стверджувати, що правові засади реалізації права людини на медичну та екстрену медичну допомогу в Україні та умови їх правового забезпечення затверджені не лише в Конституції України, а й в інших нормативно-правових актах. Особливого значення в даному контексті набуває необхідність адаптації національного законодавства до стандартів ЄС.

Ключові слова: охорона здоров'я, медична допомога, екстрена медична допомога, права людини, реалізація, забезпечення, європейські стандарти.

Згідно зі ст. 3 Конституції України «... життя і здоров'я людини визнаються найвищою соціальною цінністю», а у ст. 49 закріплюється «право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування»[1]. Як слушно зазначає О. Корнілова, ст. 49 Конституції України містить категорію «всі особи», і, відповідно, положення Основного закону поширюються на всіх осіб незалежно від їхнього громадянства. Це напряду означає, що держава має

спрямовувати свою діяльність на забезпечення життя і здоров'я абсолютно кожної людини, яка проживає на її території [2, с. 161].

Таким чином, з точки зору законодавця, права на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування розглядаються як одне всеосяжне право в системі прав людини. Однак з точки зору їхніх формальних визначень в офіційних джерелах, порядку реалізації та можливості примусу з боку держави в разі порушення ці права можна розглядати як окремі права [3, с. 35].

Г. Миронова також зазначає, що право на медичну допомогу – це об'єктивне конституційне право, яке має на меті закріпити в Основному законі декларування певних соціальних результатів і у зв'язку з цим створити правове підґрунтя для отримання населенням від держави певних соціально-правових гарантій і створення правових механізмів їх дотримання [4, с. 68].

Розкриваючи зміст права на медичну допомогу (в тому числі екстрену), Можна погодитися з тезою, що воно належить до природних прав людини і являє собою можливість людини використовувати всі соціальні, головним чином державні, засоби, спрямовані на підтримання, зміцнення та розвиток її фізичного і психічного стану та відновлення його до максимально досяжного рівня в разі порушення [5, с. 110]. При цьому конституційне закріплення даного права знайшло своє продовження у спеціалізованому законодавстві, серед якого можна виділити: «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Закон України «Про екстрену медичну допомогу», Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» тощо.

Аналізуючи сучасний стан забезпечення права людини медичну допомогу (у тому числі екстрену) в Україні слід вважати, що загальним поштовхом до якісних змін є підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 21 березня та 27 червня 2014 р., в ст. 14 якої зазначено що «співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки буде відбуватися на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод» [6]. Таким чином, взяття на себе додаткових міжнародних зобов'язань посилює необхідність врахування досвіду країн ЄС у зміцненні правової бази, що

гарантує право людини на здоров'я, з урахуванням вищевикладених принципів. Крім того, модернізація національної системи охорони здоров'я може наблизити рівень реалізації цього права до стандартів, що діють у ЄС [7, с.100-101].

Право на своєчасне та якісне медичне обслуговування є невід'ємною частиною системи прав людини, визначене та закріплене законодавчо. Україна має позиціонувати себе як європейську державу та орієнтуватися на регулювання відносин у сфері охорони здоров'я, медичної допомоги та медичного страхування на основі міжнародних правових актів і норм законодавства розвинених країн. З огляду на значення здоров'я як однієї з найважливіших людських цінностей, його захист стає дедалі актуальнішим у сучасних цивілізованих суспільствах. З цього приводу, ще понад двадцять років тому, слушно зазначав В. Москаленко, який вказував, що оскільки значна частина медичного законодавства України не відповідає міжнародним вимогам, воно потребує постійного оновлення та створення нової правової бази, що відповідає сучасним суспільним відносинам в Україні, з урахуванням стандартів ЄС [8, с. 104].

Відповідно в умовах сьогодення, особливо важливим питанням продовжує залишатись адаптація національного законодавства до вимог ЄС. Це є важливим напрямом державної політики, особливо після того, як Україна обрала вектор розвитку європейської інтеграції. Поступова адаптація вітчизняного законодавства до європейського рівня забезпечення прав людини в галузі охорони здоров'я призведе до поліпшення якості надання медичної та екстреної медичної допомоги та підвищення рівня впорядкованості суспільних відносин в цій сфері.

Слід також підкреслити, що вже ратифіковані Україною акти мають загалом рекомендаційний характер і закріплюють основні положення в галузі медицини та охорони здоров'я. Водночас ці положення міжнародних договорів та угод слугують основою регулювання відносин у цій галузі, поступаючись лише нормам Конституції України.

У підсумку можна стверджувати, що правові засади реалізації права людини на медичну та екстрену медичну допомогу в Україні та умови їх правового забезпечення затверджені не лише в Конституції України, а й в інших нормативно-правових актах. Проведений аналіз нормативно-правових засад забезпечення реалізації права на екстрену медичну допомогу свідчить про розпорошеність та недосконалість понятійно-категоріального апарату, що відображає вказане право. Причому наявність прогалин є характерною як для Конституції України, так і для галузевого законодавства, спрямованого на удосконалення її положень. Тому необхідно реформувати чинне законодавство України, що регулює порядок надання екстреної медичної допомоги в контексті створення належних передумов забезпечення реалізації права на медичну допомогу за стандартами ЄС.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 18.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
2. Корнілова О.В. Поняття права на охорону здоров'я. Актуальні проблеми соціального права. Випуск 8. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми реалізації і захисту прав людини в світлі Загальної декларації прав людини» (до 70-річчя з дня ухвалення), 14 грудня 2018 року. Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2019. С. 161-164
3. Корнілова О. В. Медична допомога як вид соціального забезпечення : монографія. Одеса : Фенікс, 2021. 214 с.
4. Миронова Г.А. Право на медичну допомогу: цивільно-правова характеристика. *Цивільне право та цивільний процес: актуальні питання*. 2013. Вип. 12. С. 67-71
5. Руснак Л. М. Правова природа поняття «охорона здоров'я». *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 1 (26). С. 109–112.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

7. Муляр Г. В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права на охорону здоров'я: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021 565 с.

8. Москаленко В.Ф. Нормативно-правова база – основа діяльності медичних установ і закладів. Законодавство України про охорону здоров'я. Київ: Юрінком Інтер, 2000. С. 96-106.

УДК 37.014.53:339.923

**СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В ГУМАНІТАРНОМУ ЗНАННІ ЄВРОПИ І
СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ : ОСТАННЯ
ТРЕТИНА ХХ СТ.**

Ломакіна І. Ю.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У сучасному світі процеси інтеграції і глобалізації, і їх протиположності регіоналізації, помітно активізувалися. Європейський Союз є досить значимою силою, як в політичному, економічному, так і соціальному аспектах. Кожна з сфер Європейської інтеграції важлива, але соціальна сфера є не лише значимою сама по собі, вона виявляється свого роду лакмусовим папером для визначення ефективності політичних, економічних і інших рішень.

Ключові слова: Європейський Союз, європейська інтеграція, європейської спільноти, глобалізація, соціальна політика.

На рубежі ХХ - ХХІ віків увага до проблем соціальної політики значно зросла. В ході процесів глобалізації методи соціальної політики, що склалися, втратили свою ефективність, але, що ще значиміше, під сумніви були

поставлені її принципи і цінності. Соціальне питання важливе і актуальне як в теоретичному плані, так і для європейської практики. Європейський досвід подолання соціальних проблем і розвитку цього напрямку особливо значимий в контексті гостроти "нового соціального питання". Висока міра індивідуалізації сучасного світу, у тому числі, в сенсі особливого положення особи, також не дозволяє ігнорувати соціальний чинник в усіх людських починах, включаючи європейську інтеграцію. Зміна положення особи, а разом з нею і соціальної політики, підтверджує актуальність обраної теми.

Досвід Європи в цьому питанні цікавий не лише для громадян ЄС, але і для України.

По-перше, Україна все ще переживає досить складний період, як у внутрішньополітичній ситуації, так і на міжнародній арені. В умовах глобалізації нашій країні потрібна стійка соціальна модель і історія європейської інтеграції надає багатий матеріал. На жаль, на даний момент Україна виявилася не в змозі сформулювати свою конкурентоздатну соціальну перспективу у світі, що глобалізував. Американська, європейська і китайська, що посилюється, стратегії формують поточне соціальне поле, і, по суті Україна, вимушена вибирати між цими варіантами. Тим самим детальне вивчення однієї з моделей є практично значимим і актуальним.

По-друге, Європейський Союз є одним з ключових партнерів України, і зміни в його внутрішній політиці опиняються викликами для України. Отже, історія соціального напрямку інтеграції складає не лише науковий, але хронологічні рамки дослідження. Історія соціального виміру європейської інтеграції розпочинається з 1950-х рр., власне як і історія самої інтеграції. Але найбільшої активності цей напрям в розвитку Європи досягає з 1970-х рр. 1970-і рр. визначають нижню хронологічну межу дослідження. Необхідність інтенсифікувати економічну ефективність інтеграції у світлі серйозних криз 1970-х - 1980-х рр., що охопили світову економіку, як і політичні перспективи Співтовариства ставлять проблему соціального напрямку. У цей період інститути ЄС, прагнучи зберегти досягнення держави добробуту, що перебуває

в кризі, активізували свою діяльність в соціальній сфері. За верхній кордон можна прийняти 2000 р. Підписання Ниццького договору і Хартії основних прав Європейського Союзу підвело бісові під одним зі значних етапів інтеграції. Саме у цих документах європейський соціальний вимір набув досить завершеної форми і остаточно емансипував.

В той же час необхідно внести уточнення у визначення обраних хронологічних рамок. Об'єкт і предмет дослідження припускають як історичний екскурс у більше ранній період, так і в сучасність. Це викликано необхідністю глибшого і точнішого розкриття теми. Наукова новизна дослідження полягає в перегляді представлень соціальній політиці Європейської Спільноти і Європейського Союзу за допомогою аналізу історії соціального виміру в контексті розуміння соціальної політики в гуманітарному знанні Європи. Використання в дисертаційному дослідженні понять-критеріїв(суспільство, держава, права людини, праця, ідентичність) дозволяє проаналізувати соціальний напрям в динаміці і комплексно. Необхідно відмітити, що в історіографії соціального напрямку європейської інтеграції залишається не повністю дослідженою проблема концептуальних основ соціального виміру і їх оформлення в праві Європейської Спільноти і Європейського Союзу.

Про соціальну політику Європейської Спільноти і Європейського Союзу за допомогою аналізу історії соціального виміру в контексті розуміння соціальної політики в гуманітарному знанні Європи. Використання в дисертаційному дослідженні понять-критеріїв(суспільство, держава, права людини, праця, ідентичність) дозволяє проаналізувати соціальний напрям в динаміці і комплексно. Необхідно відмітити, що в історіографії соціального напрямку європейської інтеграції залишається не повністю дослідженою проблема концептуальних основ соціального виміру і їх оформлення в праві Європейської Спільноти і Європейського Союзу. Розгляд еволюції соціального виміру в контексті соціально-філософської думки дозволяє глибше проаналізувати концептуальні основи соціальної інтеграції. Праці попередників

здебільшого стосуються окремих аспектів історії соціальної інтеграції або більше ранніх її періодів, залишаючи за дужками.

До 1980-х рр. для радянської історіографії було характерне ще одно поширене кліше: досягнення Європи в соціальній сфері розглядали, в основному, як відповідь на соціальні досягнення соціалістичних країн.¹⁰ Але вже у той час ставало явним, що інтеграція дозволила розширити межі соціального партнерства і почала приносити результати. Хоча політичною основою соціального партнерства і певної готовності до компромісів з боку капіталу вважалася спрямованість на розкол робочого класу, не можна було заперечувати, що очевидні спроби досягти соціального об'єднання в цілях підвищення конкурентоспроможності мали місце в європейській практиці. Різні політичні і соціальні сили трактували базові документи Євросоюзу, залежно від своїх інтересів, що не було упущено скептично налагодженими дослідниками. В цілому, ідеологізація досліджень того періоду знижувала їх наукову цінність, хоча деякі висновки. Зіставлення різних точок зору на роль соціальної політики в Європейському Союзі і зміст його соціального виміру можна знайти в книзі філософа Ж.-М. Ферри і політолога П. Тибо "Дискусія про Європу", випущену в 1992 р. видавництвом Кальман-Леви в серії "Після Маастриха. Інша ідея Співтовариства" . При порівнянні поглядів і підходів до будівництва Європи, багатовимірної і іноді суперечливою, намітився пошук фундаментальної ідеї майбутнього розвитку Європи і взаємодії об'єктивних і суб'єктивних чинників, від яких залежить рішення проблем соціального об'єднання суспільства і участі окремих держав-членів в процесі подальшої інтеграції. Глибокий і багатогранний аналіз формування ідеї Європи представлений в книзі під редакцією А. Пагрена "Ідея Європи : від старовини до Європейського Союзу" . Ця колективна праця заслуговує на особливу увагу, завдяки цікавому фактичному матеріалу і нестандартному підходу до проблеми. Практично усі ці роботи, при різноманітності підходів.

Аналіз історико-географічних лакун дозволяє визначити проблемне поле вивчення і сформулювати мету дослідження. Проаналізувавши вплив уявлень

про соціальну політику в гуманітарно-інтелектуальній спадщині Європи на соціальний напрям європейської інтеграції в останній третині ХХ століття і визначити значення соціальної політики ЄС в контексті світових інтеграційних процесів. Охарактеризувавши зміст концептів-критеріїв(праця, суспільство, держава, права людини) як основи уявлень про соціальну політику до початку інтеграційного процесу; визначити основні лінії соціальної політики в гуманітарно-інтелектуальній спадщині Європи останньої третини ХХ століття.

Список використаних джерел:

1. Макеєва О. М. Права людини в системі базових європейських цінностей. Юридичний вісник. 2022. Т.2, №63.С.48–55.DOI:<https://doi.org/10.18372/2307-9061.63.16709>

2. Тимошук О.Г. Набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні: міжнародно-правовий аспект. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 2022. БНАУ. С. 83–85. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7941/1/Nabuttia_Ukrainoiu.pdf.

УДК 347.2

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СИСТЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ В УНІВЕРСИТЕТАХ

Пахомова А. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У матеріалі висвітлено передовий досвід США та Великобританії у сфері комерціалізації технологій в університетах з огляду питання реформування системи трансферу технологій в Україні.

Ключові слова: трансфер технологій, ліцензування, комерціалізація технологій, науково-технічний потенціал.

Правова регламентація трансферу технологій в Україні базується на Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», який визначає правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій і спрямований на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України [1].

Разом з тим на теперішньому етапі формування інноваційної системи в Україні з практичної точки зору більшу, на наш погляд, цінність становить вужче розуміння цього терміну, а саме - передача в промисловість «сформованої» та «упакованої» технології. При такому підході основними формами трансферу технологій є ліцензування та створення startup-компаній. Причому друга форма включає першу плюс створення і управління новим бізнесом.

Позитивний досвід міжнародного співтовариства щодо продажу ліцензій на наукові здобутки є важливим для України на шляху трансформації освіти та науки. Безумовним прикладом у цій царині є США та Великобританія. Незважаючи на те, що продаж ліцензії - це додатковий дохід як університету, так і винахідника, це не єдина і, напевно, не головна мета розвитку системи комерціалізації технологій в університетах цих країн.

Доходи університетів США та Великобританії від продажу ліцензій становлять, як правило, одиниці відсотків від сум, витрачених на дослідження, але, незважаючи на це, держава та університети докладають значних зусиль для розвитку трансферу технологій. Очевидно, що в основі такої державної політики лежить стратегія розвитку економіки знань та конкурентоспроможності держави загалом на основі інноваційних технологій. Уряди США та Великобританії та багатьох інших країн докладають значних зусиль для прискорення інноваційного розвитку своїх країн, у тому числі через створення правових умов (економічного інтересу суб'єктів ринку), з метою

підвищення ефективності використання результатів досліджень, які отримують університети. Причому активну взаємодію університетів з промисловістю активно заохочується та отримує реальну підтримку як з боку федерального уряду, так і (переважно) з боку урядів регіонів. Непрямий макроекономічний ефект від ліцензування технологій проявляється, зокрема, у суттєвому збільшенні робочих місць за рахунок впровадження нових технологій. Як показали дослідження, проведені Массачусетським інститутом технологій, фінансовий ефект впливу трансферу технологій на економіку США в десятки разів перевищує прибуток від ліцензійних надходжень [2, с. 120].

Найважливішим аспектом управління інтелектуальною власністю є визначення прав власності на створювані результати інтелектуальної діяльності. Наприклад, політика системи університетів штату Техас у сфері інтелектуальної власності включає вимогу, що винахід, що став результатом діяльності, пов'язаної з професійними обов'язками або за підтримки університету, або за допомогою університетського обладнання, повинен перебувати у власності університету [2, с.121].

Виявлення об'єкта інтелектуальної власності та визначення прав на нього є лише елементом процесу створення результатів інтелектуальної діяльності. Важливе значення під час вирішення питання визначення прав власності має вирішення конфлікту інтересів при виконанні досліджень. Проблема виникає, коли винахідник виконує роботу на замовлення іншого роботодавця чи замовника і це пов'язані з виконанням їм трудових обов'язків університеті. Ця проблема характерна також і для національних університетів, де науковці змушені шукати додаткових джерел доходів у сторонніх організаціях. Як правило, ці організації вважають за краще укладати договір безпосередньо з винахідником, щоб унеможливити додаткові витрати. Основою правового конфлікту тут є те, що, вирішуючи приватне дослідницьке завдання під час роботи за сумісництвом, дослідник неминує використовувати напрацювання, створені в університеті, що може бути порушенням законодавства у сфері патентних прав. Саме тому у документах, що регламентують політику

університетів США, положення про вирішення конфліктів інтересів, пов'язаних із виконанням робіт за сумісництвом, мають першочергове значення.

Список використаних джерел:

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14 вересня 2006 р. № 143-V (зі змінами) / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 45. Ст. 434.
2. Нагорняк Г. С., Нагорняк І. С., Вовк Ю. Я. Вплив трансферу технологій на інноваційні процеси: український та зарубіжний досвід. Соціально-економічні проблеми і держава. 2013. № 2. С. 117–127.

УДК 347.45

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ВІЙНИ, ПЕРСПЕКТИВИ ЧЛЕНСТВА В ЄС ТА НАТО

Кашинцева О. Ю.,

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувачка відділом дослідження інтелектуальної власності

та прав людини в сфері охорони здоров'я

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України
м. Київ, Україна

Анотація. Доповідь присвячена питанням реформування інтелектуальної власності крізь призму вимог до України, як країни-кандидата на членство в ЄС, імплементувати *aquis* ЄС та необхідності запровадження виключень з прав інтелектуальної власності в інтересах безпеки та оборони, як це передбачено в Угоді ТРПС.

Ключові слова: інтелектуальна власність, права людини, охорона здоров'я, війна, *aquis* ЄС, НАТО.

Сьогодні інтелектуальна власність є складовою безпеки та суверенітету держави, сягаючи за традиційно визнані межі торгівельної безпеки та добросовісної конкуренції. Доволі часто інтелектуальна власність є інструментом ведення гібридних воєн на стратегічних сільськогосподарських ринках, ринках лікарських засобів, біотехнологій та зброї. У ХХІ столітті інтелектуальна власність втрачає суто гуманістичну складову і стає інструментом формування інтересів впливу у геополітичному вимірі.

Для України ці тенденції мають чітко окреслені історичні періоди. З моменту вступу до СОТ у 2008 по 2014 рік Україна торує шлях адаптації національного законодавства інтелектуальної власності до міжнародного права СОТ, позбуваючись рудиментів советського наративу.

З 2014 по 2022 рік із підписанням Угоди про асоціацію з ЄС Україна проходила шлях гармонізації національного законодавства та законодавства ЄС. На обох вище згаданих історичних етапах членство України в ЄС видавалося відтермінованим на десятиліття, а членство України в НАТО й поготів.

З червня 2022 року з набуттям статусу країни-кандидата на вступ до ЄС Україна стоїть перед двома викликами: імплементація *aquis* ЄС в сфері інтелектуальної власності [1] з одночасним безпрецедентним застосуванням статті 73 "Винятки з питань безпеки" Угоди про торгівельні аспекти інтелектуальної власності (далі - Угоди ТРІПС) [2].

Країни СОТ не мають досвіду практики застосування винятків із питань безпеки. Довгий час зазначена норма сприймалася як атрибут, що формально віддає належне безпеці та інтересам суспільства. Пандемія змусила прицільніше вивчати норму, розглядаючи безпеку саме в контексті виживання людства як біологічного виду. Проте вже з 2022 року ми намагаємося розкрити зміст винятків з питань безпеки за їх прямим призначенням – подолання бар'єрів інтелектуальної власності до вітальних винаходів під час війни.

Сьогодні ЄС готує систему охорони здоров'я до війни, пильно приглядаючись до можливостей розширення доступу до лікарських засобів механізмами права інтелектуальної власності. Міністр охорони здоров'я Німеччини Карл Лаутербах відкидає будь-які можливі заперечення щодо необхідності такої підготовки: «Було б нерозумно сказати, що ми не готуємося до військового конфлікту, і тоді він не настане... Нічого не робити - це не вихід. Поворот потрібен і в системі охорони здоров'я. Особливо з огляду на те, що Німеччина могла б стати хабом для цього. Тим більше, що Німеччина могла б стати хабом для надання допомоги пораненим і травмованим з інших країн, якби існував альянс» [3].

Натомість Україна вже давно усвідомила необхідність підготовки національної системи охорони здоров'я до надзвичайних ситуацій у тому числі до війни, заклавши відповідні підходи не лише у законопроектах, які виконують тактичні задачі системи, але й до відповідних політичних документів. Відтак виклик практичної імплементації багаторічних напрацювань наукових досліджень НДІ інтелектуальної власності НАПрН України постав на етапі розробки Національної стратегії розвитку інтелектуальної власності до 2030 року в рамках проєкту TIPSTER [4]. Входження експертом до робочої групи з розробки Стратегії інтелектуальної власності 2024-2030 дозволяє закласти баланс між aquis ЄС та статтею 73 Угоди ТРІПС на рівні політичного документу, що визначає стратегічний розвиток сфери інтелектуальної власності.

Вочевидь, що сферами найбільшого виклику є інтелектуальна власність у фармації та обороні.

У фармації вбачається доцільність врахування синергії інтелектуальної власності та прав людини на життя, здоров'я та безпечне довкілля під час війни та поствоєнної відбудови, що зумовлено низкою чинників, необхідність врахувати синергії юридичних категорій права інтелектуальної власності та «права на життя», «права на здоров'я», «права на безпечне довкілля» в умовах війни; необхідність зміни юридичної

парадигми прав інтелектуальної власності та прав людини в період поствоєнного відновлення та обмеження інтелектуальної власності на реалізацію прав людини в таких сферах, як доступ до лікарських засобів, вакцин, біотехнологічних препаратів крові та методів та способів реабілітації; а також обмеження інтелектуальної власності на забезпечення якості життя під час війни та з перспективою на поствоєнне відновлення.

Викликом є і формування нового змісту юридичної категорії «безпечного довкілля» крізь призму викликів війни та дослідження впливу інтелектуальної власності на доступ до технологій, які забезпечують безпечне довкілля тощо.

Перспективи осяжного членства України в НАТО та налагодження власного виробництва зброї на основі обміну військовими технологіями вимагають докорінної зміни в національному законодавстві інтелектуальної власності. На відкритих ресурсах НАТО ми можемо ознайомитися з засадами правового режиму інтелектуальної власності (інновацій та трансферу технологій) [5].

Членство в НАТО зобов'язує країни до підтримки належного рівня військових стандартів та можливостей, що передбачає розробку та застосування технологій, власники яких є резидентами країн НАТО, як основних партнерів України.

Країни-члени НАТО співпрацюють у сфері оборонних досліджень та розробок, що включає обмін технологіями та інтелектуальною власністю. Захист інтелектуальної власності в цьому контексті забезпечує, що країни та компанії, які вносять свій вклад у спільні проєкти, належним чином надають правову охорону об'єктам інтелектуальної власності. НАТО розробляє та впроваджує стандарти, що включають вимоги до обладнання та процедур, які часто базуються на інноваційних технологіях. Власники інтелектуальної власності, які розробляють продукти та системи відповідно до цих стандартів, мають конкурентну перевагу на ринку оборонних закупівель.

Імплементация Рекомендацій НАТО щодо прав інтелектуальної власності складається з таких основних частин: впровадження норм, що регулюють патентування у сфері оборонної промисловості та порядок видачі патенту в країнах-членах НАТО з одночасною імплементацією норми, що регулюють передачу технологій у сфері оборонної промисловості відповідно до безпеки НАТО.

Для України найбільш відповідний досвід можуть надати країни Балтійського регіону та досвід так званих нових членів НАТО. [6]. Відтак Україні слід розпочинати підготовку національної сфери інтелектуальної власності до правового режиму НАТО.

Згадана Стратегія інтелектуальної власності 2024 – 2030 буде представлена на громадське обговорення вже до кінця квітня 2024 року.

Список використаних джерел:

1. План заходів з виконання рекомендацій Єврокомісії на шляху до початку перемовин про членство в ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zatverdzheno-plan-zakhodiv-z-vykonannia-rekomendatsii-ievrokomisii-na-shliakhu-do-pochatku-peremovyn-pro-chlenstvo-v-ies> (дата звернення: 4.04.2024 р.)
2. Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text
3. Lauterbach wants to prepare the healthcare system for wars. <https://www.tagesschau.de/inland/lauterbach-militaerkonflikt-gesundheitswesen-100.html> (дата звернення: 4.04.2024 р.)
4. *Проект «TIPSTER: Торгівля, підтримка інтелектуальної власності та технічне регулювання»*. URL: <https://fsr.org.ua/page/proyekt-tipster-torgivlya-pidtrymka-intelektualnoyi-vlasnosti-ta-tehniche-regulyuvannya> (дата звернення: 4.04.2024 р.)
5. NATO agreement for the mutual safeguarding of secrecy of inventions relating to defence and for which applications for patents have been made. URL:

<https://www.state.gov/NATO-secrecy-of-inventions> (Accessed August 20, 2022)

6. Gerald E. Connolly in his speech on NATO Leaders Summit in Madrid.
URL: <https://www.nato-pa.int/document/2022-gerald-e-connolly-nato-leaders-summit-madrid-speech> (дата звернення: 4.04.2024 р.)

УДК 346.548:614.27

РОЛЬ ТРІПС ПЛЮС У ДОСТУПІ ДО ЛІКУВАННЯ

Яковець І. С.,

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
керівник Центру правового забезпечення розвитку науки і технологій
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
м. Київ, Україна*

Анотація. Наведено вихідний аналіз положень ТРІПС-плюс (сертифікати додаткової охорони, ексклюзивність даних, патентна ув'язка, митні заходи) у контексті їх впливу на ринок лікарських засобів та доступу до лікування. Визначно, що положення ТРІПС-плюс створюють бар'єри для доступу до лікування через сприяння формуванню монополій на фармацевтичному ринку, високі ціни на лікарські засоби, блокування виходу на ринок генериків. Обґрунтовано висновок про необхідність переосмислення законодавчих підходів до захисту прав інтелектуальної власності на лікарські засоби з метою пріоритетного забезпечення права людини на охорону здоров'я.

Ключові слова: зловживання правами, права інтелектуальної власності, доступ до лікарських засобів, ТРІПС плюс.

Для України, як і для багатьох інших країн, пандемія, а тепер ще й війна продемонстрували наявну потребу щодо переоцінення підходів до прав інтелектуальної власності, наприклад, на користь розвитку українського виробництва лікарських засобів, шляхом реформування законодавства, щоб стимулювати залучення інвестицій у фармацевтичну індустрію, зрештою забезпечити пріоритетність інтересів суспільства у сфері охорони здоров'я [1].

Угода ТРІПС, встановлюючи мінімальні стандарти захисту прав інтелектуальної власності, лишає політичний простір членам СОТ бути більш гнучкими в межах своєї правової системи та практики. Водночас Угода ТРІПС залишає право членам і підвищувати рівень захисту прав інтелектуальної власності. У статті 1 Угоди ТРІПС закріплено, що члени можуть передбачати у своєму законодавстві більш високий рівень захисту, ніж той, що передбачений Угодою ТРІПС. Законодавчі правила щодо вищого рівня захисту прав інтелектуальної власності не повинні порушувати положень Угоди ТРІПС. Правові режими, які і передбачають вищий рівень захисту, ніж встановлений Угодою ТРІПС, дістали назву ТРІПС-плюс.

У ході реформування законодавства інтелектуальної власності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства» від 21.07.2020 р. № 816-ІХ [2] було доповнено Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» статтею 27(1), якою передбачено продовження строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на такий винахід об'єктом якого є, зокрема, активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу, процес отримання лікарського засобу або застосування лікарського засобу [3]. Продовження строку чинності майнових прав на винахід засвідчується сертифікатом додаткової охорони і не може бути більше п'яти років.

Режим продовження строку чинності майнових прав на винахід може застосуватися лише до обмеженого кола об'єктів, визначених законодавством і запроваджений для компенсації часу, витраченого на адміністративні процедури, що не залежать від заявника і пов'язані з реєстрацією продукту.

Законодавством Європейського Союзу, а саме Регламентом (ЄС) № 469/2009 від 6 травня 2009 року «Про запровадження свідоцтва додаткового захисту для лікарських засобів» передбачено можливість продовжити дію патента до 5 років [4]. Тобто внесення змін у національне законодавство щодо продовження строку чинності майнових прав на винахід, що посвідчується сертифікатом додаткової охорони – це складова процесу адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Практика інших держав щодо продовження строку дії патентів неоднорідна, наприклад, законодавства США та Японії дозволяють таке продовження, тоді як Туреччини та Аргентини – ні [5, с. 12-16]. Ще жорсткіше проявляється ефект ТРІПС-плюс щодо продовження дії патентів в Угодах про вільну торгівлю. Сторони використовують такі угоди як інструмент для тривалого і навіть автоматичного встановлення монополій на лікарські засоби з моменту введення їх на ринок.

Дані реєстраційного досьє лікарського засобу охороняються в рамках режиму ексклюзивності даних, суть якого у недопущенні протягом певного періоду часу схвалення реєстраційним органом генеричного лікарського засобу, виробники якого посилаються на результати досліджень оригінатора. У статті 9 Закону України «Про лікарські засоби» зазначено: якщо лікарський засіб, зареєстрований на підставі поданої в повному обсязі (повної) реєстраційної інформації (далі - референтний/оригінальний лікарський засіб), зареєстровано в Україні вперше, державна реєстрація іншого лікарського засобу, що містить ту саму діючу речовину, що й референтний/оригінальний лікарський засіб, можлива не раніше ніж через п'ять років з дня першої реєстрації референтного/оригінального лікарського засобу в Україні [6].

Режим ексклюзивності даних незалежний від патентної охорони винаходу. Забезпечення режиму ексклюзивності даних впроваджено у багатьох країнах, але досить помітні варіації у строках: США – 5 або 12 років; ЄС – до 11 років; Туреччина – 6 років; Бразилія, Болівія, Аргентина, Еквадор – не визначено [7].

У статті 9 Закону України «Про лікарські засоби» закріплено, що для реєстрації лікарського засобу заявник повинен подати лист, вказавши, що права третьої сторони, захищені патентом або передані за ліцензією, не порушуються у зв'язку з реєстрацією лікарського засобу. Це патентна ув'язка, яка встановлює залежність державною реєстрацією генеричного лікарського засобу від патентних прав третіх осіб. О. Гургула зауважує про негативні наслідки патентної ув'язки, яка також є положенням ТРІПС-плюс: штучне продовження патентної монополії, затягування часу виходу генерика на ринок. [8].

Охорона та захист прав інтелектуальної власності на лікарські засоби відіграє важливу роль для розвитку фармацевтичної індустрії, але не можемо не зазначити й про їх інший бік, що стосується інтересів суспільства, які часто протилежні цілям такої охорони та захисту, що обумовлюється чутливістю відповідних суспільних інтересів у сфері охорони здоров'я.

Здебільшого імплементація Україною положень ТРІПС-плюс є частиною її міжнародних зобов'язань, зокрема у рамках євроінтеграційних процесів. Положення ТРІПС-плюс у сфері охорони здоров'я слугують задоволенню інтересів лише володільців патентів на лікарські засоби, проте в Україні вже роками нагальною є проблема доступу до лікування (зараз ще більше посилена війною). З метою збалансування прав інтелектуальної власності на лікарські засоби та прав людини у сфері охорони здоров'я Україні необхідно, користуючись гнучкими положеннями Угоди ТРІПС, актуалізувати національне законодавство щодо захисту патентних прав на лікарські засоби, відповідно до інтересів суспільства у доступі до лікування, зокрема так, щоб шлях виходу генеричних лікарських засобів на ринок України був справедливо досяжним, що дозволило б досягнути розумного паритету між захистом прав інтелектуальної власності та інтересами суспільства..

Потерпаючи від збройної агресії з боку росії, Україна має скористатися усім спектром допустимих можливостей, передбачених гнучкими положеннями Угоди ТРІПС для покращення системи охорони здоров'я та вжити необхідні заходи для захисту основних інтересів безпеки.

Список використаних джерел:

1. Кашинцева О.Ю. Позиція України та Раді ТРІПС щодо необхідності запровадження виключень з монополії інтелектуальної власності на час пандемії. (11.05.2021). URL: <https://medcom.unba.org.ua/publications/6573-roziciya-ukraini-ta-radi-trips-shodo-neobhidnosti-zaprovadzhennya-viklyuchen-z-monopolii-intelektual-noi-vlasnosti-na-chas-pandemii.html> (дата звернення: 07.02.2024).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства: Закон України від 21 липня 2020 р. № 816-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/816-20> (дата звернення: 07.02.2024).
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3769-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (дата звернення: 07.02.2024).
4. Regulation (EC) No 469/2009 of the European Parliament and of the Council of 6 May 2009 concerning the supplementary protection certificate for medicinal products. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32009R0469> (дата звернення: 07.02.2024).
5. Івахненко Ю., Єфімчук О., Поліщук М. Звіт щодо ТРІПС+ положень в українському законодавстві та рекомендацій щодо їх пом'якшення. Київ, 2017. 112 с. URL: https://network.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/Report_for_print.pdf (дата звернення: 07.02.2024).
6. Про лікарські засоби: Закон України від 04 квітня 1996 р. № 123/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/123/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 07.02.2024).
7. IFPMA, Data Exclusivity: Encouraging Development of New Medicines, 2011, 84 р. URL: https://www.ifpma.org/wp-content/uploads/2023/01/i2023_IFPMA_2011_Data_Exclusivity__En_Web.pdf (дата звернення: 07.02.2024).
8. Гургула О. Патентна ув'язка в Україні служить єдиній цілі — штучному продовженню патентної монополії фармкомпаній, *Юридична практика*,

15.11.2023. URL: <https://pravo.ua/patentna-uv-iazka-v-ukraini-sluzhyt-iedynii-tsili-shtuchne-prodovzhennia-patentnoi-monopolii-farmkompanii/> (дата звернення: 07.02.2024).

УДК 34.09

ФАРМАЦЕВТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД

Чомахашвілі О. Ш.,

*кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник
відділу прав людини та прав інтелектуальної власності в сфері охорони
здоров'я*

НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

м.Київ, Україна

Анотація. В роботі розглянуті ключові аспекти фармацевтичної незалежності, зроблено огляд політики України у сфері забезпечення населення лікарськими засобами, приділено увагу основним крокам у формуванні побудови фармацевтичної незалежності України.

Ключові слова: фарма, ліки, лікарські засоби, регуляторна політика.

Фармацевтична незалежність держави визначає здатність країни забезпечити своїх громадян необхідними медикаментами і вакцинами без значної залежності від імпорту чи зовнішніх виробників. Це поняття охоплює кілька ключових аспектів, включаючи виробництво лікарських препаратів, дослідження та розробку в фармацевтичній галузі, а також управління запасами і логістику. Фармацевтична незалежність сприяє зміцненню національної безпеки та здоров'я населення, зокрема в умовах глобальних здоров'я криз або перебоїв у ланцюгах постачання.

Ключові аспекти фармацевтичної незалежності включають:

1. Внутрішнє виробництво, тобто розвиток власної фармацевтичної промисловості дозволяє країні зменшити залежність від імпортованих лікарських засобів та адаптуватися до змінних потреб населення у медикаментах.

2. Дослідження та розробка, а саме інвестиції в наукові дослідження та розробку нових лікарських засобів та вакцин, які підвищують можливість країни реагувати на нові медичні виклики.

3. Регуляторна політика, коли ефективна регуляторна політика та стандарти якості забезпечують безпечно та ефективно використання лікарських засобів в країні.

4. Стратегічні запаси, тобто створення і управління стратегічними запасами критично важливих медикаментів може гарантувати, що країна зможе відповідати на потреби в медичному забезпеченні в умовах кризи або природних катаклізмів.

5. Співпраця та партнерства. Незважаючи на прагнення до незалежності, міжнародна співпраця залишається ключовою для обміну знаннями, досвідом та ресурсами, особливо у сферах, де внутрішні можливості обмежені.

Розглянемо виклики у досліджуваній сфері. Розвиток фармацевтичної незалежності стикається з низкою викликів, включаючи високі витрати на дослідження та розробку, потребу в кваліфікованих кадрах, необхідність відповідати міжнародним стандартам якості та безпеки, а також потребу в значних інвестиціях в виробничі потужності.

Ретроспективний огляд. Огляд політики України у сфері забезпечення населення лікарськими засобами включає в себе дослідження і аналіз різних аспектів системи охорони здоров'я, доступності та якості лікарських засобів для населення. Розглянемо основні тенденції. Лікарська політика. Україна активно працює над вдосконаленням лікарської політики, спрямованої на забезпечення населення доступом до необхідних лікарських засобів. Це включає в себе розробку стратегій закупівель ліків, впровадження програм компенсації витрат на ліки для певних категорій громадян, а також регулювання цін на лікарські засоби. Закупівлі ліків. Україна проводить закупівлі лікарських засобів через

спеціальні державні програми, метою таких закупівель є забезпечення населення доступними та якісними ліками за рахунок оптимізації процесу закупівель та контролю за ціновою політикою. Контроль якості. Для забезпечення безпеки та ефективності лікарських засобів в Україні діє система державного контролю якості ліків. Електронна рецептура. Україна активно впроваджує систему електронної рецептури, що спрощує процес виписування рецептів для пацієнтів, полегшує контроль за обсягами виписаних ліків та допомагає у веденні обліку медичних даних. Імпорт ліків. Особлива увага приділяється імпортуванню необхідних лікарських засобів. З цією метою встановлюються спеціальні митні режими.

Побудова фармацевтичної незалежності України - це складний процес, що передбачає розвиток внутрішнього виробництва лікарських засобів, збільшення досліджень і розробок у галузі медицини та фармації, а також зміцнення контролю якості та доступності ліків для населення.

Зауважимо, що деякі країни, такі як Індія та Китай, досягли значних успіхів у розвитку своєї фармацевтичної промисловості та стали важливими гравцями на світовому ринку фармацевтичної продукції. Водночас, багато розвинутих країн продовжують інвестувати в дослідження та інновації для забезпечення фармацевтичної безпеки та незалежності.

Зміцнення фармацевтичної незалежності вимагає комплексного підходу, включаючи інвестиції у внутрішнє виробництво, наукові дослідження, розвиток кадрового потенціалу та міжнародну співпрацю.

Список використаних джерел:

1. Фармацевтичне правознавство. Модуль1 : навч.-метод. посіб. до практ. занять для студентів фармац. ф-тів, (спеціальність «Фармація») / І. М. Алексеєва, О. Г. Алексеєв, М. А. Аніщенко. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2017. – 133 с.
2. *Віталій Пашков, Оксана Кашинцева.* ФАРМАЦЕВТИЧНІ ВІЙНИ ТА ЗАКОН, АБО БОРОТЬБА ЗА РАДЯНСЬКЕ МИНУЛЕ URL:

HTTPS://PRAVO.UA/FARMATSEVTYCHNI-VIINY-TA-ZAKON-ABO-BOROTVA-ZA-RADIANSKE-MYNULE/

3. Кашинцева О. Фармацевтичний націоналізм як інструмент забезпечення доступу до лікарських засобів. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2021. №2. С. 101-106 URL:<http://www.inprojournal.org/uk/2-118-2021/>

4. Кашинцева О. Іолкін Я. Дотримання балансу інтересів суспільства та інтересів суб'єктів патентних прав при кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2021. №6.

URL: https://drive.google.com/file/d/1hbmpOjrIDE8tDp5gZjFIImHf_546DKNOy/view

УДК 347

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ СЕНСИТИВНИХ ГРУП ПАЦІЄНТІВ У КЛІНІЧНИХ ВИПРОБУВАННЯХ

Пономарьова О. О.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

відділу дослідження прав інтелектуальної власності та

прав людини у сфері охорони здоров'я

НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

м. Київ, Україна

Анотація. Кожна людина має право на приватність та захист своєї конфіденційної інформації, особливо в контексті клінічних випробувань. Сенситивні групи пацієнтів, такі як діти, вагітні жінки, люди з психічними розладами, люди, які живуть з ВІЛ та інші вразливі категорії, які потребують особливої уваги та захисту своєї приватності через їхню особливу вразливість та ризики. Тема доповіді є важливою в контексті як медичних досліджень, так і торкається правових аспектів, оскільки вона стосується етичних питань та захисту прав досліджуваних осіб.

Ключові слова: конфіденційна інформація, клінічні випробування, сенситивні групи пацієнтів, комерційна таємниця, право інтелектуальної власності.

Сучасні клінічні випробування відіграють ключову роль у розробці нових/інноваційних лікарських засобів, методів лікування, покращенні якості медичної допомоги тощо. Однак збір та обробка конфіденційної інформації про учасників дослідження у клінічних випробуваннях, зокрема учасників, які відносяться до сенситивних груп пацієнтів, таких як діти, вагітні жінки, люди з психічними розладами, люди, які живуть з ВІЛ та інші вразливі категорії, які потребують особливої уваги та захисту їх конфіденційної інформації, яка для таких пацієнтів є особливо чутливою через їх стан, має велике значення з точки зору етики, конфіденційності та комерційних інтересів спонсорів дослідження.

Захист конфіденційної інформації про учасників досліджень є основним принципом етики в клінічних випробуваннях. Це стосується як медичних даних, так і особистої інформації, яка може стати предметом дослідження або дані, які стали відомі через необізнаність пацієнта, повідомивши особисту інформацію під час проведення клінічного випробування, яка не стосується дослідження. Для сенситивних груп, які є вразливими категоріями, це питання особливо важливе.

Забезпечення конфіденційності інформації про людей, які відносяться до сенситивних груп є вимогою для спонсорів, так і до законодавчого врегулювання, застосування низки заходів, включаючи обмеження доступу до даних, анонімність, шифрування та інші технічні засоби захисту даних про досліджуваних осіб. Більше того, важливо враховувати особливості цих груп при розробці політик збереження конфіденційності та забезпечення дотримання їх усіма учасниками дослідження.

Науковцями було проведено дослідження із залученням дослідників клінічних випробувань з Єгипту та Марокко (респондентів) щодо питань конфіденційності у клінічних випробуваннях. Дане дослідження проводилося з серпня 2016 року по липень 2018 року у дев'ятих фокус-групових дискусій. Респонденти обговорили кілька питань конфіденційності, які виникали до

початку дослідження (наприклад, практика рекрутингу); під час дослідження (наприклад, збір даних та медичні огляди) та після дослідження (наприклад, вторинне використання даних та обмін даними). Респонденти розповіли про те, як пацієнти ставляться до конфіденційності в клінічних та дослідницьких умовах, і зазначили, що пацієнти з більшою ймовірністю дозволяють доступ до свого приватного життя в клінічних умовах порівняно з дослідницькими через наявність переваг та довіри до клінічної допомоги. Респонденти також рекомендували проводити навчання щодо захисту даних для осіб, які беруть участь у дослідженнях.

Наведене дослідження показало, що дослідницькі фахівці обговорили низку питань конфіденційності, які виникають на різних етапах дослідження. Ми рекомендуємо: 1) розробити стандарти щодо захисту приватності під час набору учасників; 2) провести додаткове навчання для осіб, які беруть участь у дослідженнях, щодо найкращих практик захисту даних у вторинних дослідженнях; 3) провести кількісне дослідження із залученням інвесторів, які мають намір інвестувати в дослідження; 4) розробити та впровадити в практику [1]. Дане дослідження демонструє, що зазвичай пацієнти розкривають більше конфіденційної інформації про себе, аніж необхідно для проведення клінічного випробування. Отже, конфіденційність означає, що інформація, яка стосується сенситивних пацієнтів повинна залишатися приватною та недоступною для несанкціонованого використання чи розголошення і це стосується як медичних даних пацієнтів, так і іншої конфіденційної інформації, яка стала відома від пацієнта медичному персоналу та іншим особам, які залучені до клінічного випробування.

Статтею 21 Закону України «Про інформацію» передбачено, що конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, якщо інше не встановлено законом [2].

Однак окрім забезпечення всебічного захисту конфіденційної інформації про сенситивних учасників дослідження, спонсори дослідження також повинні

враховувати, що отримана конфіденційна інформація від таких пацієнтів (це може бути позитивний ВІЛ статус) відіграє важливу роль і в контексті комерційних інтересів дослідження, особливо в контексті впливу сенситивних пацієнтів на хід дослідження та отримання позитивного результату медичних технологій. Інформація про результати досліджень, особливо якщо вони стосуються нових лікарських засобів або медичних пристроїв, є дорогоцінною для фармацевтичних компаній та інших комерційних учасників дослідження.

Використання конфіденційної інформації про пацієнтів для комерційних цілей, а отже як комерційну таємницю, яка може включати інформації про сенситивні групи досліджуваних у клінічних випробуваннях є складним процесом, що вимагає уважності, етичності та ретельного планування. Управління комерційною таємницею є важливим для захисту інтелектуальної власності та фінансових інтересів спонсорів дослідження, оскільки це може включати конфіденційні дані та їх вплив на розробку нових лікарських засобів, медичних технологій, чи інші комерційно важливі аспекти досліджень.

Сьогодні існує питання, яке однозначно потребує врегулювання - залучення сенситивних груп пацієнтів до клінічних випробувань. А також дотримання захисту їх конфіденційних даних у клінічних випробуваннях, які можуть стати частиною комерційної таємниці спонсора досліджень, оскільки на їх основі базується стратегія планування та фінансування подальших клінічних розробок, така інформація є об'єктом права інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Perspectives regarding privacy in clinical research among research professionals from the Arab region: an exploratory qualitative study URL:
<https://bmcmedethics.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12910-020-0456-9> (дата звернення 01.04.2024)
2. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 01.04.2024)

**ПРОБЛЕМАТИКА НЕВІДПОВІДНОСТІ ВИДУ ЦІЛЬОВОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ТА ЇЇ СКЛАДУ УГІДЬ НА
ПРИКЛАДІ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
У РОЗРІЗІ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ**

Шевченко О. О.,

аспірант Академії праці, соціальних відносин і туризму,

м. Київ, Україна

Анотація. Автором акцентовано увагу на проблемах недостатнього контролю за використанням земельних ресурсів, зокрема у сільському господарстві, які полягають у невідповідності визначеного складу угідь та виду цільового призначення землі при фактичному різному її використанні.

Ключові слова: земля, угіддя, податки, цільове використання, сільське господарство, земельне правопорушення.

Українська земля – найцінніший скарб, який належить українському народові. Землі, що територіально і історично належать українцям, відзначаються природною родючістю та плодovitістю. На території нашої держави можна вирощувати без винятку всі види продукції сільськогосподарського призначення.

Станом на травень 2023 рік, за даними Аналітичного звіту «Аналітичний огляд стану земельного ринку в Україні», що підготовлений фахівцями Центру досліджень продовольства та землекористування (Kyiv School of Economics «Агроцентр») в обігу перебуває приблизно 1% від сільськогосподарських земель на підконтрольних Україні територіях, що в цілому відповідає показникам розвинутих економік. Це означає, що ринок сільгоспземель в Україні попри воєнний стан залишається ліквідним і привабливим для інвесторів. Сукупно наразі нараховується 7 регіонів, в яких частка сільгоспземель в обігу перевищує 1%. Переважно, ці регіони розташовані в центрі України. Абсолютним же лідером є Харківська область, у якій в обігу з

моменту запуску ринку с/г земель перебуває 1,59% від всіх сільгоспземель в області. Найменша частка земель в обігу спостерігається на сході України, який зазнає впливу бойових дій ще з 2014 року, а також на заході України, в яких ринок сільгоспземель ускладнений порівняно малим розміром земельних ділянок. [1, с. 4-5]

Під час господарської діяльності на землях сільськогосподарського використання, багато фермерів та агропромислових підприємств стикаються із тим, що земельні ділянки, відповідно до їх виду цільового призначення визначені, як землі, що призначені «01.01. Для ведення товарного сільськогосподарського виробництва» (категорія: землі сільськогосподарського призначення). [2]

Варто зазначити, що за загальним правилом такі земельні ділянки формувалися наступними способами:

- виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) за результатами приватизації земель колективних сільськогосподарських підприємств;
- внаслідок приватизації земель державних та комунальних сільськогосподарських підприємств.

Вид цільового призначення земельних ділянок, такий як "для ведення товарного сільськогосподарського виробництва", може охоплювати різноманітні види економічної діяльності залежно від суб'єкта, що її використовує. Цей вид цільового використання зазвичай характеризується товарним виробництвом сільськогосподарської продукції.

Так, в ст. 1 Закону України «Про фермерське господарство» встановлено, що фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках. [3]

Також, в ст. 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» визначено поняття особистого селянського господарства, де господарська

діяльність проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, та реалізації її надлишків. [4]

Також існує практика, коли товарна сільськогосподарська продукція виробляється та реалізується сільськогосподарськими науково-дослідними установами та навчальними закладами, які використовують земельні ділянки, надані "для дослідницьких і навчальних цілей, пропаганди передового досвіду у веденні сільського господарства", а також підприємствами, що мають підсобні господарства.

Землі одного виду використання теж ділиться на різні підгрупи, за їх окремими властивостями.

Частиною 2 ст. 22 Земельного кодексу України також передбачено розподіл землі сільськогосподарського призначення ще на дві основні групи «за належністю»:

а) сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги);

б) несільськогосподарські угіддя (господарські шляхи і прогони, позахисні лісові смуги та інші захисні насадження, крім тих, що віднесені до земель інших категорій, землі під господарськими будівлями і дворами, землі під інфраструктурою оптових ринків сільськогосподарської продукції, землі під об'єктами виробництва біометану, які є складовими комплексів з виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, землі тимчасової консервації тощо). [5]

В свою чергу сільськогосподарські угіддя, згідно Переліку угідь відповідно до Класифікації видів земельних угідь (КВЗУ) теж поділяються на окремі групи: перелоги; парники, оранжереї, теплиці; рослинний покрив земель і ґрунти; сіножаті; пасовища; багаторічні насадження тощо. [6]

Податковим кодексом України визначено норми для платників єдиного податку 4 групи розмір ставок податку з 1 гектара сільськогосподарських угідь залежно від категорії (типу) земель, їх розташування.

Статтями 293.9.1.- 293.9.6 ПКУ встановлено наступні ставки податку:

- для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту) - 0,95%;

- для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,57%;

- для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) - 0,57%;

- для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,19%;

- для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту, - 6,33%. [7]

Отже, фактичне використання землі відповідно до визначеної категорії та виду цільового призначення певним суб'єктом ще не гарантує відсутності порушень законодавства відповідно до встановлених законодавчих актів.

Невідповідність між угіддями земельної ділянки, згідно з даними з Державного земельного кадастру, та фактичним використанням землі може призвести до порушень у сфері нецільового та неефективного використання землі. Крім того, це також може викликати додаткові податкові зобов'язання, що включатимуть несплату або недоплату грошових коштів до місцевих бюджетів територіальних громад.

Непрозорість та відсутність контролю над великим обсягом земельних ділянок, зокрема земель сільськогосподарського призначення, зі сторони відповідних державних органів, має надзвичайно негативний вплив не лише на економічний аспект територіальних громад, але й може призвести до катастрофічних наслідків у сфері природокористування.

Для запровадження ефективних механізмів моніторингу та реагування на такі дії необхідно чітке законодавче регулювання, яке поєднає передові науково-технічні досягнення із використанням систем штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт «Аналітичний огляд стану земельного ринку в Україні», Центру досліджень продовольства та землекористування (Kyiv School of Economics «Агроцентр»), ст. 4-5.
URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/06/Analitichnii---oglyad-stanu-zemelnogo-rinku-v-Ukrai--ni-6.pdf>;
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» (додаток 58 до Порядку) від 17.10.2012 № 1051. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051%D0%B1-2012-%D0%BF#n1015>;
3. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 № 973-IV. Офіційний сайт Верховної ради України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>;
4. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 № 742-IV. Офіційний сайт Верховної ради України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
5. Земельний кодекс Української РСР від 08.07.1970. Офіційний сайт Верховної ради України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2874%D0%B0-07#Text>;
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» (додаток 4 до Порядку) від 17.10.2012 № 1051. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051%D0%B1-2012-%D0%BF#n1015>;
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

ПИТАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Мельник В. О.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Досить складна ситуація в Україні загалом та на сільських територіях в аграрній сфері зокрема, що спричинена війною. Руйнування населених пунктів із усією інфраструктурою, нанесення майнової шкоди суб'єктам господарюванням. Все це досить негативно впливає на розвиток країни та села загалом.

Ключові слова: правове регулювання, сільські території, сільське господарство.

Правове регулювання сталого розвитку сільських територій включає в себе різні аспекти, такі як охорона природних ресурсів, забезпечення сталого використання земель, розвиток інфраструктури, підтримка сільського господарства та інші. Законодавством встановлюються правила щодо використання, оренди, купівлі-продажу земельних ділянок у сільській місцевості з метою забезпечення сталого землекористування.

Важливими є норми щодо збереження біорізноманіття, зменшення забруднення навколишнього середовища, використання альтернативних джерел енергії тощо. Правові акти можуть сприяти розвитку транспортної, енергетичної, телекомунікаційної та інших видів інфраструктури в сільських районах.

Законодавство про сільське господарство може передбачати фінансову підтримку, навчання, доступ до ринків та інші заходи, спрямовані на забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського сектору. Сприяти створенню робочих місць, розвитку малого бізнесу, підвищенню рівня життя та іншим аспектам соціально-економічного розвитку сільських територій.

Ці аспекти можуть бути врегульовані різними рівнями законодавства. Вони спільно спрямовані на забезпечення сталого розвитку та покращення якості життя жителів сільських територій.

Серед вже апробованих на міжнародному, зокрема європейському рівні інструментів розвитку регіонів, у тому числі й сільських територій, варто виділити смарт-спеціалізацію та кластеризацію. Саме вони не лише дозволяють значною мірою врахувати регіональні інтереси та можливості, а й передбачають об'єднання зусиль держави, органів місцевого самоврядування, бізнесових структур, навчальних та наукових закладів і установ, інших зацікавлених в добробуті регіону суб'єктів.

Варто відмітити ряд нормативних актів аграрного законодавства, які мають значення для розвитку сільських територій. Зокрема: Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України [1], Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [2], Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку овочівництва на період до 2025 року [3], Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку промислового картоплярства на період до 2025 року [4], Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [5] та ряд інших нормативних актів.

З метою імплементації актів права ЄС, виконання Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 № 1106, Мінагрополітики з початку 2022 року продовжує узгоджувати законодавство у сфері розвитку сільських територій та адаптувати його до стандартів ЄС.

На сайті Мінагрополітики зазначається, що наразі ведеться робота щодо підготовки Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на період до 2030 року. Метою розроблення проекту Стратегії є забезпечення

сталого розвитку сільського господарства і сільських територій та створення сприятливих умов для формування конкурентоспроможного, стійкого та диверсифікованого сільськогосподарського сектору, що забезпечує довгострокову продовольчу безпеку, посилення захисту навколишнього середовища, включаючи біорізноманіття, пом'якшення наслідків зміни клімату, зміцнення соціально-економічної структури сільської місцевості.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р. № 995-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text>
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
3. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку овочівництва на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. № 1333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2020-%D1%80#Text>
4. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку промислового картоплярства на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 р. № 1345-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1345-2020-%D1%80#n9>
5. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05. 2017 р. № 504-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80#n8>

UDC 349.4

LEGAL PRINCIPLES

ACCOUNTING OF NATURE PROTECTION LANDS

Arnauta E. O.,

1st year student of the Faculty of Land Management

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Kiev, Ukraine

Supervisor - KONDRATIUK T. M.,

Associate Professor of Department of Agricultural Land and Environmental Law

named after Academician V.Z. Yanchuk

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Kiev, Ukraine

Анотація. Шість відсотків земель Європи складають природоохоронні території [1]. У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначається система природних територій та об'єктів, що самі підлягають особливій охороні, до якої включаються території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України [2]. Особлива природоохоронна функція відводиться насамперед територіям природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

Ключові слова: державний кадастр, право, заповідники.

Six percent of Europe's lands are nature reserves territories [1]. Such territories are allocated for the purpose of preserving natural landscapes, the gene pool of flora and fauna. The Law of Ukraine "On Protection of the Natural Environment" defines a system of natural territories and objects that themselves are subject to special protection, which includes territories and objects of the nature reserve fund, resort and medical and recreational, recreational, water protection, field protection and other types of territories and objects determined by the legislation of Ukraine [2]. A special nature protection function is assigned primarily to the territories of the nature reserve fund and the ecological network Proper accounting of these territories should ensure their preservation and protection and protection from excessive changes due to human economic intervention. The issues of accounting for the territories of the nature reserve fund, regarding their quantitative and qualitative condition, are defined

in the Instructions on the content and compilation of documentation of the state cadastre of the territory and objects of the nature reserve fund of Ukraine. Accordingly, the cadastre documentation includes: form 1DKPZF card of the primary registration of territories and objects of the PZF; form 2DKPZF "State cadastre of territories and objects of PZF; form 3DKPZF "Map-schemes of the location of territories and objects of PZF of Ukraine"; form 4DKPZF "Changes in the composition of the nature reserve fund of Ukraine" [3]. In general, the purpose of keeping the cadastre is to ensure executive authorities, local self-government bodies, individuals and legal entities with reliable data on the legal status, ownership, regime, geographical location, quantitative and qualitative characteristics of the territory, their environmental, scientific, educational, recreational and other value for protection, preservation and effective management of the functioning and the development of PZF.

The basis of the land accounting and registration system in Ukraine is the State Land Cadastre [4, p. 2]. The procedure and main provisions of which are defined in the Law of Ukraine "On the State Land Cadastre" and the Procedure for Maintaining the State Land Cadastre [5]. Information about land plots included in the ecological network is entered in the State Land Cadastre and Urban Planning Cadastre, reflected in cadastral plans, land management documentation, urban planning documentation (General territorial planning scheme of Ukraine, general plans of settlements, detailed plans and zoning plans of territories, territorial planning schemes at the regional level), materials of state forest accounting and forest management during the development of this documentation or making changes to it. However, these data do not provide complete information regarding the accounting of the territories of the nature protection network.

The issue of accounting for nature conservation lands is urgent and requires additional detailed research.

References

1. Pan-European strategy for conservation of biological and landscape diversity: international document dated October 25, 1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_711?find=1&text. Date of application (01.12.2021).
2. On environmental protection: Law of Ukraine dated June 25, 1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> Date of application (01.12.2021).
3. Instructions on the content and compilation of documentation of the state cadastre of the territory and objects of the nature reserve fund of Ukraine: order of the Ministry of Environmental Protection of Ukraine dated February 16, 2005 № 67. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-05#Text> (Date of application 01.12.2021).
4. Kondratenko D. Yu. Separate issues of land accounting as a legal category. Enterprise, economy and law. 2020. № 3. С. 109-113.
5. On approval of the Procedure for maintaining the State Land Cadastre: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 17, 2012 № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>. (Date of application 01.12.2021).

УДК 340

ПОНЯТТЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аргат Я. П.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Акцентовано увагу на понятті суб'єктів підприємницької діяльності їх успішної діяльності і організації відповідно до чинного законодавства.

Ключові слова: суб'єкти підприємницької діяльності, підприємництво, реєстрація суб'єктів, принципи діяльності.

Важливою передумовою успішної підприємницької діяльності є грамотно продумана та реалізована організація відповідно до чинного законодавства. Першим кроком у цьому напрямку є вибір сфери підприємницької діяльності. При цьому необхідно стежити, щоб закон не обмежував його виконання. Ви не можете займатися медициною без відповідної підготовки та досвіду. Щоб відкрити банк або навчальний заклад, необхідно отримати дозвіл державного органу на здійснення підприємницької діяльності. Підприємницька діяльність здійснюється від імені та під матеріальну відповідальність конкретного суб'єкта. Суб'єктами підприємницької діяльності можуть бути громадяни нашої держави, інших держав, дієздатність яких не обмежена законом, юридичні особи будь-якої форми власності.

В Україні суб'єкт підприємницької діяльності може бути зареєстрований у двох формах — як юридична чи фізична особа. Фізичні особи (громадяни) організують індивідуальне виробництво, де засоби виробництва належать організатору і використовується власна праця. Виробництво може здійснюватись фізичною особою із застосуванням найманої праці і капіталу. Юридичні особи (товариства, акціонери, кооперативи, спільні підприємства, асоціації та об'єднання) як суб'єкти підприємницької діяльності здійснюють виробничу діяльність порівняно з індивідуальним підприємством у більших обсягах та із залученням найманої робочої сили.

У нашій державі багато видів підприємницької діяльності потребують ліцензування, тобто отримання спеціального дозволу на їх ведення в державних органах. Це стосується виробництва пива, вина, лікєро-горілочаних напоїв, тютюнових виробів, розвідки та експлуатації корисних копалин, виготовлення і реалізації медикаментів та хімічних речовин, ремонту спортивної, мисливської та інших видів зброї, здійснення медичної, ветеринарної та юридичної практики. Ліцензування цих видів підприємницької діяльності дає змогу державним органам їх контролювати і регулювати [1].

Суб'єкти підприємництва у своїй діяльності дотримуються певних принципів, тобто основоположних фундаментальних ідей, відповідно до яких вона здійснюється. Законодавством України передбачено, що підприємництво базується на таких принципах:

- вільний вибір видів діяльності;
- залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;
- самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів вироблюваної продукції, встановлення цін відповідно до законодавства;
- вільний найм працівників;
- залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;
- вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством;
- самостійне здійснення підприємцем — юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд [2].

Успішне підприємництво значною мірою залежить від вибору прийняттого для кожного з його суб'єктів виду і форми діяльності. Розуміння їх суті, змісту діяльності має неабияке значення для організації власної справи, бо від вибору виду та форми діяльності майбутньої фірми багато в чому залежать її життєздатність, становище в ринковому середовищі, перспективи подальшого соціально-економічного розвитку.

Підприємництво дозволяється в будь-якій галузі національної економіки, якщо така діяльність не заборонена законом — у промисловості, будівництві, сільському, лісовому, рибному господарстві, торгівлі, побутовому обслуговуванні, у видавничій, банківській, біржовій справах, консультуванні, інформуванні у сфері операцій з цінними паперами. Основними сферами

підприємництва є виробництво продукції і надання послуг, торгівля і посередництво. У визначенні видів підприємництва можна керуватися відповідними ознаками, які дають змогу привести всю їх різноманітність до певної системи. З урахуванням сфери функціонування підприємство як організація корисної виробничої діяльності, спрямованої на виробництво товарів, надання послуг, виконання робіт, поділяється на такі види: виробниче, комерційне, фінансове, посередницьке, страхове. Основу підприємницької діяльності становить певна форма власності — приватна, акціонерна, колективна, державна. Згідно з цими формами вирізняють три основні форми підприємництва: індивідуальну, колективну, державну.

Індивідуальне підприємство ґрунтується на приватній власності фізичної особи та її праці і спрямоване на отримання особистого доходу або прибутку. Таке підприємство ведеться окремо особою від свого імені і на свій страх і ризик. Індивідуальний підприємець несе повну відповідальність за наслідки своєї діяльності всім своїм майном, яке у виняткових випадках може бути навіть втрачене. Позитивними рисами індивідуального підприємства є мобільність діяльності, мінімальний контроль з боку держави.

Колективна форма підприємства ґрунтується на власності трудового колективу на майно, продукцію та доходи і передбачає здійснення господарських операцій колективним суб'єктом. Останнє потребує утворення підприємства (товариства), які можуть бути юридичними та неюридичними особами. Підприємство стає юридичною особою за наявності таких ознак: організаційна єдність; володіння необхідним майном; самостійна майнова відповідальність; представництво від власного імені в господарській діяльності; власний розрахунковий рахунок у банку [3].

Наявність державного сектору в ринковій економіці породжує існування державного підприємства. Воно здійснюється підприємствами, які не перебувають повністю у власності або під контролем держави завдяки володінню контрольним пакетом акцій. Частка державного сектору у розвинених країнах різна і ніколи не була постійною.

Отже, суб'єкти підприємницької діяльності в Україні на стадії постійного розвитку та зміни з урахуванням внесення змін в законодавство і важлива співпраця із залученням закордонних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Покропивний С. Ф., Колот В. М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність : навч. посібник / С. Ф. Покропивний, В. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2003. – 352 с.
2. <https://subjectum.eu/economic/business/index.html>
3. Підприємницьке право України : підручник / За ред. Р. Б. Шишки. – Х., 2000. – 355 с.

УДК 342.1

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шмиголь Е. В.,

студентка 4 курсу спеціальності 081 «Право»

Національний університет біоресурсів та природокористування України
м. Київ, Україна

Науковий керівник – ЛУЧКО І. В.,

доктор філософії із спеціальності 081 «Право»,

асистент кафедри аграрного, земельного та

екологічного права імені В.З. Янчука

Національний університет біоресурсів та природокористування України
м. Київ, Україна

Анотація. Роботу присвячено дослідженню питань правового забезпечення продовольчої безпеки, акцентується увага на тому, що гарантування продовольчої безпеки є одним з основних завдань кожної сучасної цивілізованої держави та які відбулися зміни в

нормативно-правовому регулюванні продовольчої безпеки в Україні в умовах воєнного стану.

Ключові слова: продовольча безпека, правове забезпечення продовольчої безпеки, аграрна політика, воєнний стан.

До початку повномасштабного збройного вторгнення РФ на територію України система забезпечення продовольчої безпеки України функціонувала в стабільному стані, Україна залишалася на той момент надійним експортером сільськогосподарської продукції та забезпечувала потреби внутрішнього ринку в ній в достатній кількості і якості. Проте після лютого 2022 року на території України з'явилася нова серйозна загроза продовольчій безпеці як на національному, так і на глобальному рівні, що впливає на поглиблення глобальної екологічної та продовольчої кризи в країні.

Урядом України для забезпечення національної продовольчої безпеки підготовлено план заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану та прийнято низку нормативно-правових актів, які спрямовані на регламентацію стратегічних відносин забезпечення продовольчої безпеки.

Для вирішення питання щодо врегулювання земельних правовідносин в умовах правового режиму воєнного стану 04 квітня 2022 року набув чинності Закон України № 2145-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [1], який закріплює особливості регулювання правовідносин, предметом яких є земельні ділянки як державної, комунальної, так і приватної власності.

Стосовно вищезазначеного Закону В. М. Єрмоленко вважає, що «законодавець пішов не шляхом прийняття цілісного органічного закону, а через внесення змін до відповідного законодавства. Такий шлях виправданий, виходячи з мети збереження максимально можливої стабільності сільськогосподарського виробництва на час тривання воєнних дій за рахунок додаткового впорядкування орендних відносин. Але у повоєнний час потребуватиметься зовсім інший підхід, що вимагатиме прийняття окремого

закону, до проектування якого слід залучити найкращі кадри аграрної, економічної та юридичної науки.» [3, с. 25]

Кабінетом Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 327-р було прийнято План заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану [4]. У якому визначено завдання щодо здійснення моніторингу стану продовольчої безпеки; забезпечення безперебійного виробництва сільськогосподарської продукції та харчових продуктів; формування розгалуженої мережі зберігання резервів сировини та продовольчих ресурсів для задоволення стратегічних потреб держави у сферах адміністрування системи продовольчої безпеки держави, забезпечення населення територіальних громад продовольчими товарами та виконавця цих завдань і строки виконання.

07 березня 2022 року Кабінетом Міністрів України затверджено постанову № 224 «Про затвердження переліку категорій товарів, що визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою у кожному конкретному випадку, на період воєнного стану та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань гуманітарної допомоги» [5]. Даний перелік містить різноманітні види м'яса, риби, молочних продуктів, субпродуктів істівних великої рогатої худоби та птиці, овочів, фруктів, горіхів, круп тощо. На період воєнного стану пропуск товарів, зазначених у вищевказаному переліку, через митний кордон України здійснюється за місцем перетину митного кордону України шляхом подання товаросупровідних документів або декларації, заповненої особою, що перевозить даний товар.

Гафурова О.В. та Новак Т.С. у своїй статті зазначають, що в умовах війни в українському законодавстві намітилися негативні тенденції, які не гарантують подальше дотримання цих показників. Автори зазначають, що це стосується спрощення державної реєстрації засобів захисту рослин. Так, Законом України від 12 травня 2022 р. «Про внесення змін до деяких законів України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану», встановлено, що під час воєнного стану та протягом 90

днів з дати його припинення або скасування, не вимагається державна реєстрація агрохімікатів ряду товарних підкатегорій. В результаті, ці препарати можуть застосовуватися без отримання необхідної документації, яка підтверджує їх безпечність для життя і здоров'я людини, а також навколишнього природного середовища. Відповідно, порушуються, принаймні два принципи державної політики у вказаній сфері - пріоритетність збереження здоров'я людини і охорони навколишнього природного середовища по відношенню до економічного ефекту від застосування пестицидів і агрохімікатів та безпечність для здоров'я людини та навколишнього природного середовища під час їх виробництва, транспортування, зберігання, випробування і застосування за умови дотримання вимог, встановлених санітарними нормами та іншими нормативно-правовими актами (ст. 3 Закону України від 2 березня 1995 р. «Про пестициди і агрохімікати»). [6, с. 3.5-3.6]

Не дивлячись на те, що Україна зараз знаходиться в умовах війни й запровадження правового режиму воєнного стану, законодавець прагне забезпечити продовольчу безпеку не тільки України, а й інших країн, які залежать від експорту українських продуктів харчування. Однак, під час екологічних, стратегічних, економічних та інших загроз, забезпечення продовольчої безпеки населення в умовах правового режиму воєнного стану буде важко досягти на високому рівні.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2145-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>
2. Єрмоленко В.М. Стан і перспективи наукового, нормативно-правового та освітнього забезпечення продовольчої безпеки в Україні. Продовольча та екологічна безпека у воєнний і післявоєнний часи: правові виклики для України та світу: тези доповідей учасників Міжн. наук.-практ. онлайн/офлайн

конференції. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2022. С. 24-29. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u348/zbirka_1.pdf

3. Про затвердження плану заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 327-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-2022-%D1%80#Text>

4. Про затвердження переліку категорій товарів, що визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою у кожному конкретному випадку, на період воєнного стану та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань гуманітарної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2022 р. № 224 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2022-%D0%BF#Text>

5. Гафурова О. В., Новак Т. С. Екологічна інформація і інформація про стан продовольчої безпеки: співвідношення понять // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства. Івано-Франківськ. 2023. № 62. С.3.1-3.10. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/18816>

УДК 343.9

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Сімакова С. І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У тезах конференції охарактеризовано окремі аспекти кримінологічної характеристики злочинності серед неповнолітніх осіб. Констатовано, що до особливостей кримінологічної характеристики злочинності неповнолітніх варто віднести наявність

специфічних кримінологічних особливостей неповнолітнього правопорушника. Це насамперед пов'язано від віку та соціальної незрілості особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення. Знання кримінологічних особливостей злочинності неповнолітніх сприяють розробці диференційованих профілактичних заходів впливу на осіб, схильних до вчинення злочинів.

Ключові слова: злочинність; неповнолітній; профілактика; причини злочинності; поліція; пробація.

Важливим питанням сьогодення є необхідність виокремлення злочинності неповнолітніх в окремий предмет дослідження з низки причин, адже пріоритетним завданням держави є формуванням державної політики, що до захисту прав і законних інтересів дітей та підлітків, які є майбутнім нашої держави. Злочини, що вчиняються неповнолітніми зумовлені особливостями виховання та життєдіяльності неповнолітніх, їх соціально-психологічними характеристиками та статусом, який вони займають у суспільстві. Рівень, структура, динаміка, та причини злочинності неповнолітніх пов'язані з вище зазначеними характеристиками, та залежать від рівня кримінальної активності серед молоді.

Сьогодні в Україні злочинність, на жаль, нестримно молодшає. Згідно з численними дослідженнями науковців, злочинні дії неповнолітніх становлять значний резерв злочинності дорослих. Відомо, якщо особа у ранньому віці здійснила правопорушення, то існує велика ймовірність того, що згодом вона скоїть новий злочин. Варто відзначити, що близько 70% рецидивістів своє перше правопорушення вчинили саме у неповнолітньому віці [1, с. 354].

Досліджуючи обставини та процеси, що впливають на злочинну поведінку неповнолітніх варто звернути увагу на характеристику особи злочинця, причини та умови, за яких неповнолітні вчиняють злочини, заходи запобігання, та заходи контролю з боку відповідних органів, динаміку злочинності неповнолітніх. Тому для вивчення всієї системи злочинності неповнолітніх необхідно звернути увагу на низку причин: важливістю захисту життя і здоров'я підростаючого покоління; формуванню державної політики

захисту прав і законних інтересів дітей та підлітків як самостійної сфери діяльності державних інститутів і суспільства в цілому.

Боротьба зі злочинністю серед неповнолітніх є одне з надважливих питань у боротьбі зі злочинністю в державі, адже рівень злочинності серед неповнолітніх певною мірою відображає як поточну, так і майбутню соціальну ситуацію в суспільстві. При вивченні злочинності неповнолітніх слід враховувати, що вона відрізняється від злочинності дорослих, тобто зумовлена віком правопорушника, а отже, встановлюється виходячи з соціально-психологічних особливостей неповнолітнього. Приблизна вибірка з минулорічної статистики показує, що 70-80% підліткових злочинів скоюється в житлових районах та навчальних закладах. Близько 50% злочинів скоюють діти, які не перебувають, або недостатньо перебувають під контролем батьків. Більшість злочинів скоюються групами осіб, активістами яких є дорослі, що мають кримінальне минуле, були засуджені та відбували покарання у місцях позбавлення волі. Ще одним фактором, що сприяє злочинності, є вживання алкоголю та наркотиків. Вирішальну роль у формуванні особистості неповнолітнього правопорушника відіграє негативний вплив з боку членів сім'ї зокрема мова йде про сім'ї, які ведуть антигромадський спосіб життя; негативний вплив з боку старших за віком друзів; підбурювання з боку дорослих осіб; важка фізична праця неповнолітніх осіб, які змушені були покинути навчання та самостійно заробляють на своє існування; низький рівень профілактичної роботи у закладах середньої та вищої освіти у навчальних закладах; недостатність профілактичної роботи з боку органів ювенальної пробації, служби у справах дітей та молоді, пробації. Імовірність девіантних дій підлітків певної вікової групи (від 14 до 18 років) залежить від того, чи є вони свідками прояву злочинності у себе вдома (батьки є найважливішою моделлю поведінки: якщо у присутності дитини було вчинено правопорушення, то можна сміливо стверджувати, що все це «вбере» у себе дитина) [2, с. 118-127].

Психологічні, фізичні та моральні характеристики неповнолітніх роблять їх більш схильними до вчинення нового умисного злочину. Довірливість,

цікавість, наївність, нездатність адекватно реагувати на ситуацію, фізична слабкість, відставання психічного та фізичного розвитку є мотивами до вчинення злочинів неповнолітніми. Ось чому, задля виявлення криміногенних властивостей у підлітків варто звертати увагу на розвиток дитини для раннього виявлення психологічних та фізичних порушень; звертати увагу на правильне загальне та статеве виховання, формування правильної культури спілкування; розвиток здатності дітей діяти в нестандартних ситуаціях, утому числі в умовах віктимізації; займатися правовим вихованням молоді.

На думку українських кримінологів причини та умови злочинності неповнолітніх залежать від соціально-економічних чинників держави, адже ступінь активності у взаємодії з навколишнім середовищем варіюється від людини до людини. Через свій вік молоді люди менш критично ставляться до зовнішніх обставин і не завжди здатні правильно їх оцінити. Вплив середовища може бути соціально позитивним або негативним. Соціально – негативний вплив проявляється у закріпленні та посиленні антигромадських поглядів і звичок, які є основою для вчинення злочинів.

Одним із чинників, що сприяє злочинним діям підлітків, у сучасних умовах є також негативний вплив засобів масової інформації. Варто пристати на думку Н.С. Юзікової про те, що ЗМІ не завжди справляють позитивний вплив на розвиток особистості дитини: здебільшого пропагують комерційні та споживацькі цінності. Зневага молодого покоління до культури, традиційного укладу життя та духовних цінностей родини, суспільства призводить до послаблення зв'язку поколінь у межах сім'ї та поглиблює конфлікт між традиційним та новим [3, с. 224].

Процеси, що відбуваються в Україні змінюють соціальне, матеріальне та політичне становище членів нашого суспільства. В умовах воєнного стану загострилися проблеми низького рівня життя, безробіття, відбувається руйнування міст та сіл, виникає вимушена міграція. Психологічні особливості психіки неповнолітньої особистості є досить хиткими, а тому вони, як і всі інші громадяни потребують психологічної підтримки. Наразі вже є випадки

неповнолітні особи вдаються до колаборації, це пов'язано з тим, що неповнолітні не можуть об'єктивно оцінити ситуацію в державі, схильні до навіювання, та мають жагу швидкого збагачення без значних зусиль. Завдання і батьків, і закладів освіти, і правоохоронних органів роз'яснити неповнолітнім про можливість втягування їх до співпраці з країною-агресором, та наслідки притягнення їх до кримінальної відповідальності у разі співпраці з агресором.

Висновок. Злочинність неповнолітніх, зважаючи на її всеохоплюючий характер, потребує рішучих, енергійних і цілеспрямованих заходів профілактики. Це вимагає постійного вдосконалення форм і методів роботи правоохоронних органів, зокрема органів ювенальної поліції, та пробації. Важливу роль у вирішенні цих завдань відіграють загальні та індивідуальні профілактичні заходи. Пріоритетним завдання державних органів повинно бути зниження рівня підліткової злочинності та недопущення негативного впливу неповнолітніх правопорушників на інших молодих людей або поповнення ними рядів дорослих рецидивістів. З метою уникнення вищезазначених недоліків діяльності щодо запобігання злочинності неповнолітніх у майбутньому, вона має ґрунтуватися на наукових розробках кримінологів, психологів та педагогів, спрямованих на виявлення причин та обставин вчинення злочинів неповнолітніми.

Список використаних джерел:

1. Хом'яченко С.І. Аналіз причин злочинної поведінки неповнолітніх // Права людини в епоху цифрових трансформацій: [Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 25 лютого 2022 р.] Том 1. Тернопіль. Вектор. 2022. с. 353-356.
2. Залялова І.М., Політова А.С. Чинники злочинності неповнолітніх (на підставі соціологічного дослідження). Вісник пенітенціарної асоціації України. 2018. № 3(5). С. 118-127.

З.Юзікова Н.С. Суспільство і злочинність неповнолітніх у розрізі епох (від Давнини і Середньовіччя до ХХІ ст.): монографія. Дніпропетровськ: Ліра, 2015. 327 с.

УДК 343

АКТУАЛЬНІСТЬ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА СТ. 337 ККУ

Клочко В. М.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, Україна

Анотація. У тезах розглядається актуальність кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 337 ККУ.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, воєнний стан, військовий облік, склад правопорушення, кваліфікація діяння.

На даний час актуальним одним із актуальних питань в Україні, особливо серед чоловіків є перебування на військовому обліку. Це пов'язано з воєнною ситуацією в державі. Крім того існують багаточисельні порушення, стосовно приводу призовників, військовозобов'язаних до ТЦК СП України. Конфліктні ситуації між населенням та ТЦК СП на сьогодні ще не охолонули. Існують величезна кількість адміністративних проваджень за ст. 210 КУпАП, де ігнорування норм цієї статті у подальшому приводить до кримінальної відповідальності за ст. 337 ККУ.

За ч. 1 ст. 337 ККУ передбачено кримінальну відповідальність за ухилення призовника, військовозобов'язаного, резервіста від військового обліку після попередження, зробленого відповідним керівником територіального центру комплектування та соціальної підтримки, керівниками

відповідних органів Служби безпеки України, відповідних підрозділів Служби зовнішньої розвідки України. А ч. 2 цієї статті передбачено відповідальність за ухилення військовозобов'язаного, резервіста від навчальних (спеціальних) зборів [2].

Правила військового обліку визначені Порядком організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 1487 від 30 грудня 2022 р., згідно якої цей Порядок визначає механізм організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів (далі - військовий облік) центральними і місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, органами військового управління (органами управління), військовими частинами (підрозділами) Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення, територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, підприємствами, установами та організаціями, закладами освіти, закладами охорони здоров'я незалежно від підпорядкування і форми власності [3].

Об'єктивна сторона протиправного діяння за ч. 1 ст. 337 ККУ полягає в ухиленні, тобто бездіяльності по постановки на військовий облік призовника, військовозобов'язаного, резервіста. Відмічаємо, що даний вид кримінальної відповідальності настає лише після попередження зробленого відповідним керівником територіального центру комплектування та соціальної підтримки, керівниками відповідних органів Служби безпеки України, відповідних підрозділів Служби зовнішньої розвідки України. Тобто попередження інших органів виконавчої влади не потребується. Ухилення може проявлятися по різному, наприклад, самокаліцтво, будь-який обман, який стосується стану здоров'я, підробка медичних та інших документів, а також безпосереднє ігнорування постановки на військовий облік, тощо. Частиною 2 ст. 337 КК передбачено кримінальну відповідальність за ухилення військовозобов'язаного

від навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів. Метою навчальних зборів може бути перевірка, вдосконалення, підвищення рівня, військової підготовки військовозобов'язаного чи резервіста.

Суб'єкт даного кримінального правопорушення спеціальний, а саме призовники, військовозобов'язані, резервісти. Призовники, особи приписані до відповідних призовних дільниць. Військовослужбовці, особи, які проходять військову службу. Військовозобов'язані, це особи, які перебувають в запасі. Також це можуть бути особи, які перебувають у запасі і повинні виконувати військовий обов'язок (чоловіки, жінки взяті спроможні виконувати військовий обов'язок та мають відповідну спеціальну та іншу підготовку, наприклад, медичну).

Суб'єктивна сторона може виражатися як умислі так і необережності, залежно конкретної ситуації по справі.

Правильна кваліфікація адміністративного правопорушення це запорука успішного вирішення питань про відповідальність, розмежування складів деліктів, призначення адекватного стягнення. Це головна гарантія того, що протиправне діяння завжди буде покаране, а безвинна особа не потерпатиме від репресій. Помилки при кваліфікації правопорушень призводять до прийняття необґрунтованих (неправомірних) рішень. [1, с. 14-15].

Таким чином, враховуючи суспільно-політичну та військову ситуацію в Україні роз'яснення кваліфікації за ст. 337 ККУ потребує більш широкого застосування у правовій пропаганді, ЗМІ, тощо.

Список використаних джерел:

1. Ковальова О.В., Корнієнко М.В., Берендєєва А.І. Кваліфікація адміністративних правопорушень: Навчальний посібник / Одеський державний університет внутрішніх справ. – Одеса: ОДУВС, 2019. – 148 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІ // *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131*
3. Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів: Постанова Кабінету

УДК 331.109

ТРУДОВІ КОНФЛІКТИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Малишко І. В.,

старший викладач кафедри публічно–правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

Біла Церква, Україна

Анотація. Проаналізовано сутність та особливості трудових конфліктів як різновидів соціальних суперечностей у державно-організованому суспільстві, проведення розмежування між ними.

Ключові слова: конфлікти, трудові конфлікти, спори, соціальні відносини.

Слово “конфлікт” має латинський корінь і розуміється як сутичка, зіткнення. В основі будь-якого конфлікту лежить суперечність, що призводить або до конструктивних наслідків (наприклад, до посилення групової динаміки розвитку колективу), або до деструктивних (наприклад, до розвалу колективу). Основним джерелом конфліктних стосунків, що виникають у колективі, є невідповідність переконань і поведінки індивіда моральним принципам та очікуванням інших його членів [1].

Першоджерелами конфлікту або умовою його виникнення є конфліктна ситуація – тобто, ситуація, у якій одна із складових змінює свої кількісні чи якісні значення, що призводять до загострення стосунків між конфліктуючими сторонами. Тут вступає у силу один з основних законів філософії – закон переходу кількісних змін у якісні. Конфлікт не виявляється доти, поки існуюча ситуація або влаштовує усі задіяні чи зацікавлені сторони, або ж ще не в змозі вплинути на розвиток ситуації, не володіють достатнім потенціалом.

Характерними ознаками конфлікту є: неприйняття інтересів однієї сторони іншою; спроба використання ресурсів іншої сторони; демонстрація повного неприйняття планів опонента; спроба зіпсувати плани іншого та ін.

Залежно від мотивації конфлікту, науковці виділяють три блоки соціальних конфліктів: у зв'язку з розподілом власних повноважень та пропозицій; з приводу розподілу матеріальних ресурсів; з приводу цінностей та найважливіших життєвих потреб.

Одним із видів соціального конфлікту є трудовий конфлікт. Трудовий конфлікт відрізняється від трудової суперечки. До трудових суперечок відносяться суперечки між працівником (групою працівників) і роботодавцем із приводу умов праці. Тоді як трудовий конфлікт, крім зіткнення в сфері трудових правовідносин, часто включає зіткнення інтересів. Наприклад, страйки чи демонстрації можуть супроводжуватися вимогами не тільки підвищення заробітної плати, але і поліпшення постачання продовольством, а іноді й політичними вимогами. Тому трудовий конфлікт може регулюватися як нормами трудового законодавства, так і іншими правовими й неправовими засобами.

Існує кілька типів трудових конфліктів. Вони залежать насамперед від того, які сторони включені в боротьбу і якими факторами обумовлені конфлікти. Таким чином, виділяють між особові та між групові трудові конфлікти, а серед них – конфлікти права і конфлікти інтересів.

Виникненню трудових конфліктів передують такі причини, а саме: порушення власником (роботодавцем) умов трудового договору; розбіжності в поглядах щодо укладання чи зміни колективного договору; порушення трудового закону; відмінності в тлумаченні колективного договору, трудового договору; різка зміна подій чи умов та інші.

По суті трудовий спір – це своєрідний правовий стан, який виникає між учасниками трудових відносин (як індивідуальних, так і колективних) у зв'язку з вирішенням компетентним юрисдикційним органом у порядку, визначеному діючим законодавством, наявних між ними

розбіжностей щодо правомірності певних дій (бездіяльності) сторони (сторін) під час застосування, реалізації, виконання положень централізованого трудового законодавства та (або) норм локальних нормативно-правових актів (зокрема, трудових договорів)» [2, с. 3].

Так, трудовий спір характеризується наступними ознаками: 1) це трудовий конфлікт (розбіжність в інтересах), який перейшов у стадію вирішення його за допомогою залучення відповідного юрисдикційного органу; 2) предметом спору є права, свободи та законні інтереси у сфері праці; 3) його вирішення відбувається згідно з чітко передбаченою законодавством процедурою; 4) метою вирішення трудового спору є усунення незаконних обмежень щодо реалізації належних сторони прав, відновлення порушених прав, встановлення правочинності позицій сторін.

Отже, проблеми трудових спорів – одна з чималої кількості дієвих форм захисту трудових прав, свобод та законних інтересів сторін трудових відносин, досконалість якої є запорукою забезпечення гідної праці як високої цілі, якої повинні прагнути всі держави-члени МОП, зокрема Україна [3].

Список використаних джерел:

1. Кучик А.Л. Попередження та вирішення конфліктів у діяльності керівників навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/17461/1/Кучик.pdf>
2. Уварова Н.В. Проблеми теорії та практики вирішення трудових спорів: автореф. дис. ... д.ю.н.:12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. Харківський національний університет внутрішніх справ України. Харків, 2018. 35 с.
3. Панченко, А. (2024). Трудові спори у системі соціальних конфліктів: поняття та юридичні ознаки. *Scientific Collection «InterConf»*, (190), 161–165. Retrieved from <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/5530>

ОСОБЛИВОСТІ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кондратюк Т. М.,

кандидатка юридичних наук,

доцентка кафедри аграрного, земельного та екологічного права

ім. академіка В. З. Янчука

Національний університет біоресурсів і природокористування України
м Київ, Україна

Анотація. Пенсійне забезпечення являє собою вагому складову соціального захисту населення та виступає його індикатором. Основним законодавчим актом, що регулює пенсійні відносини визначено Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування». Сучасна функціонуюча пенсійна система не забезпечує належний прожитковий рівень отримувачів пенсій. Загальновідомо, що солідарна система не задовольняє належний рівень пенсійного забезпечення громадян.

Ключові слова: пенсія, солідарна система, пенсійне забезпечення, накопичувальна пенсія, Пенсійний фонд.

В органах виконавчої влади та інформаційному просторі постійно обговорюється питання доцільності запровадження другого рівня обов’язково-накопичувальної пенсійної системи. Доцільність даної системи обґрунтовується зняттям навантаження на Пенсійний фонд України і можливістю громадян країни отримувати другу (додаткову до солідарної) пенсію. З досвіду інших країн, вбачається, що запровадження загальнообов’язкового накопичувального державного пенсійного страхування – обов’язковий крок пенсійної реформи. Найбільша перевага накопичувальної системи – можливість успадкування накопичених заощаджень та можливість, в окремо визначених законом випадках, їх використання до настання пенсійного віку. Планується, що учасники накопичувальної системи матимуть право на

отримання, за вибором та за наявності певних умов: 1) одноразової пенсійної виплати; 2) прискорених виплат; 3) програмних виплат; 4) довічної пенсії – їх виплата здійснюється у строки і в порядку, встановленими у договорі страхування довічної пенсії та передбачає різні підвиди.

Пенсійна система забезпечується через існуючі на національному рівні механізми як загальнообов'язкового, так і добровільного пенсійного страхування, встановлені в Основах законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Законі України «Про недержавне пенсійне забезпечення». В перспективі, як уже зазначалося, прийняття Закону України «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення». Гідний рівень життя пенсіонерів зможе забезпечити активне паралельне функціонування всіх трьох рівнів пенсійної системи (солідарної, накопичувальної, недержавної).

Тож, зважаючи на ситуацію, потрібно пришвидшити механізм запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування, при цьому не відкидаючи світовий досвід інших країн та враховуючи національні особливості.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: закон України від 09 липня 2003 року № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
2. Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення: проєкт Закону України від 27 грудня 2019 року № 2683. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67794.

УДК 342.2

ЦИФРОВІ ПРАВА В КОНТЕКСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Янчук Н. Д.,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри теорії та історії держави і права

Одеський державний університет внутрішніх справ

м. Одеса, Україна

Анотація. Дослідження присвячене цифровим правам людини, що представляє собою новий соціально-правовий феномен. В процесі дослідження розглядаються основні види цифрових прав: право на доступ до Інтернету, право бути забутим та право на захист персональних даних.

Ключові слова: цифрові права, інформаційні права людини, права людини, інформаційні технології, право інформаційних технологій, цифровізація, Інтернет.

Під потужним впливом цифровізації відбуваються фундаментальні зміни в житті практично кожного індивіда та суспільства в цілому. Цифровізація трансформувалась в серйозний фактор, що визначає, яким чином люди працюють, розважаються, проводять своє дозвілля та приймають участь в політичному житті. Цифровізація суттєвим чином торкнулась і такого важливого соціально-правового інституту, як права людини. Сьогодні стверджується, що технологічні інновації не лише вимагають інтерпретації традиційних прав людини, але й обумовлюють появу їх нових категорій, котрі можуть бути визначені як *sui generis* покоління цифрових прав [1, с. 226].

Низка ідей, які розвиваються у дослідженні, опираються на праці українських та зарубіжних дослідників, серед яких – М. Абламейко, З. Бжезинський, Н. Варламова, Дж. Какколи, В. Карташин, О. Карцхія, Н. Мехтун, Т. Попович, Ю. Разметаєва, Е. Селесте, Т. Стоуньєр, Е. Тоффлер, Н. Шакель, Т. Якименко та інші.

Метою дослідження є з'ясування юридичної природи та сутності цифрових прав людини.

Цифрові права людини – це нова категорія прав, що визначає правове положення суб'єктів права в цифровому просторі. В науковій літературі

існують різні точки зору щодо сутності та природи цифрових прав. Частина дослідників ототожнює їх з традиційними правами і виходять з того, що цифрові права – це «цифрова оболонка» всіх існуючих прав і свобод людини, форма реалізації прав людини, а не нова категорія прав і, тим більше, не нове покоління прав людини. Окремі науковці наполягають на тому, що цифрові права – унікальна категорія прав людини, які необхідно виокремити в самостійний різновид і визначити як нове покоління прав людини.

Розглянемо основні види цифрових прав.

Базовим правом в каталозі цифрових прав є *право на доступ до Інтернету*, оскільки всі інші цифрові права є похідними від використання Інтернету. Право на доступ до Інтернету розглядається в руслі двох ключів: вільний доступ до контенту, що міститься в глобальній мережі та наявність для цього необхідної інфраструктури та інформаційно-комунікативних технологій.

Дане право охоплює прагнення, які за своєю юридичною природою відносяться як до першого, так і до другого покоління прав людини. Прагнення в рамках першого покоління прав людини зводяться до негативних зобов'язань, як з боку держави, так і інших суб'єктів права, зокрема: недопустимість свавільного блокування чи фільтрування контенту, що позбавляє можливості отримувати та розповсюджувати інформацію в Інтернеті; позбавлення доступу до Інтернету; заборона необґрунтованого порушення конфіденційності діяльності в Інтернеті та криміналізація законно висловленої думки в Інтернеті. Щодо позитивних зобов'язань, то вони полягають, в першу чергу, у встановленні правового регулювання доступу до Інтернету та забезпечення захисту від неправомірних обмежень.

Прагнення в рамках другого покоління прав людини зводяться до позитивних зобов'язань держави, зокрема: створення необхідної технічної інфраструктури доступу до Інтернету; сприяння та створення умов для підвищення цифрової грамотності громадян; прийняття необхідних заходів для забезпечення доступу до Інтернету осіб з низьким рівнем доходу, осіб, що проживають в сільській або географічно віддаленій місцевості, а також осіб з

особливими потребами; сприяння доступу до просвітницького, культурного, наукового, освітнього та іншого контенту та його використання тощо.

Право на доступ до Інтернету слід розглядати не лише як свобода доступу до віртуального середовища, але й як можливість реалізації прав цифрового громадянина (доступ до державних послуг, доступ до електронної медичної карти, можливість приймати участь в політичному житті держави, отримання банківських послуг, доступ до єдиного електронного простору знань тощо).

Право на забуття або право на «цифрову смерть». Право на забуття в умовах цифрового середовища набуває особливого змістовного наповнення. Цифровізація надає необмежені можливості отримання доступу до будь-яких даних, що містяться в мережі Інтернет. При цьому, дані що попадають в глобальну мережу не завжди зберігають значення для громадянина, не завжди продовжують залишатися актуальними, не завжди отримані законним шляхом. З іншого боку, з'являється зворотній бік медалі – видалення інформації із мережі Інтернет стало важкодоступним, оскільки інформація в Інтернеті безперервно копіюється, мультиплікується, і як наслідок, стає практично незниженою.

Реалізація права на забуття полягає в обов'язку оператора пошукової системи на вимогу особи виправити, видалити або припинити обробку персональних даних при наявності для цього підстав у заявника. Основна «ідея полягає в тому, щоб зробити так, аби чиясь теперішнє не загромаджувалось його/її минулим; минуле є минулим і не повинно постійно спливати на поверхню» [5, с. 8].

Право на забуття дозволяє виправити негативні наслідки надзвичайної Інтернет-активності. Одночасно реалізація цього права по відношенню до інформації, що розміщена в глобальній мережі, породжує цілий ряд проблем, обумовлених технічною природою Інтернету, які ускладнюють його реалізацію та вимагають юридичного вирішення.

Закріплення права на забуття в європейському законодавстві спричинило невдоволення з боку захисників свободи слова. Супротивники права на забуття

заявляють, що на даний момент історичного розвитку важно визначити цінність тієї чи іншої інформації в майбутній перспективі. На їхню думку видалення частини інформації здатне порушити права майбутніх поколінь на повноту інформації про своє минуле. «В історії зосереджено величезна кількість помилок та оман, які долались, але якщо інформація про ці помилки буде елімінована лише на тій підставі, що це інформація про помилки, то такі ж помилки можуть виникнути знову і знову, а продумування способів їх подолання представить собою кругообіг руху» [2]. Іншою проблемною точкою виступає можливість використання права на забуття для приховання інформації в корисних або злочинних цілях. По-третє, право на забуття може бути використано як інструмент посилення нерівності: Ван Дейк пропонує розглядати ключові характеристики цифрової нерівності як, з одного боку, нерівність можливостей та навичок, а з іншого боку, як відмінності ступеня участі та залучення в цифрові медіа [4, с. 2].

Право на забуття або право на «цифрову смерть» цілком можна вважати юридичною відповіддю «на виклик з боку цифрових технологій». Слід погодитись з тезою стосовно того, що право на забуття – це, скоріше, красива метафора; на справді ж мова йде про право вимагати зробити доступ до інформації, що розміщена в Інтернеті, технічно більш складнішим, а звідси і відповідну інформацію менш публічною [3].

Право на захист персональних даних. З розвитком цифрових технологій право на захист персональних даних набуває нового «забарвлення». Інтернет не лише відкриває нові можливості для людини, але й полегшує порушення прав людини. Якщо раніше одним із основних способів захисту персональних даних було опублікування спростування інформації в друкованих засобах масової інформації, то тепер все частіше мова йде про видалення інформації, розповсюдженої за допомогою Інтернету, що навряд чи може бути досягнуто з урахуванням блискавичного та практично безконтрольного копіювання інформації в мережі.

Відносно правової природи даного права серед представників наукового та експертного співтовариства відсутня єдина і консолідована точка зору. Одна група вчених виходить з того, що право на захист персональних даних є самостійним фундаментальним правом, поява якого обумовлена інноваційними технологіями в області інформатизації та цифровізації, котрі наполегливо диктують імператив реінтеграції традиційних прав людини [1]. Друга група вчених стоїть на тому, що всі спроби доктринального обґрунтування наявності у даного права певних аспектів, що виходять за рамки посягань на повагу приватного життя, неможна вважати успішними [2].

На користь самостійності та нового «прочитання» права на захист персональних даних свідчить той факт, що захист персональних даних не може зводитись до «інформаційної конфіденційності», тому що вона забезпечує і інші фундаментальні права і цінності. Серед них перш за все називають безпеку інформаційних систем, що передбачає захист даних, що в ній знаходяться від певних ризиків, таких як втрата або несанкціонований доступ, та забезпечення належної якості даних [6, с. 91].

Частина дослідників, які не вважають, що право на захист персональних даних наділене специфічними детермінантами та є похідним від права на повагу приватного життя, оперують тим, що право на захист персональних даних завжди було пов'язане з правом на повагу приватного життя. А. Форд зауважує, що, «провести принципові відмінності між правом на захист персональних даних та правом на повагу приватно життя вкрай важко. Більш виваженим представляється висновок, що право на захист персональних даних та право на повагу приватного життя взаємопов'язані та часто співпадають» і «з концептуальної точки зору повний їх розподіл є неможливим» [2, с. 149].

В цілому же дискусії стосовно самостійності права на захист персональних даних мають важливе значення, адже вони сприяють «шліфуванню» цифрових прав в загалом, і даного право – зокрема.

Підводячи висновки, варто наголосити, що розвиток цифрових технологій трансформує, доповнює та розширює можливості людини в реалізації її прав.

Оскільки цифрові права знаходяться лише на початку процесу осмислення, то зрозуміло, що серед представників наукового та експертного співтовариства відсутня усталена позиція щодо даного питання. Тому першочерговим завданням має стати створення фундаментальної наукової бази щодо природи та сутності цифрових прав.

Список використаних джерел:

1. Caccioli J. The challenges of new technologies in the implementation of human rights: An analysis of some critical issues in the digital era. *Peace Human Rights Governance*. 2017. Vol. 1. № 2. P. 223-250.
2. Forde A. The Conceptual Relationship Between Privacy and Data Protection. *Cambridge Law Review*. 2016. Iss. 1. P. 135-149.
3. Gstrein O.J. The Judgment That Will Be Forgotten: How the ECJ Missed an Opportunity in Google vs CNIL (C-507/17). *Verfassungsblog*. 25 September 2019. URL: <https://verfassungsblog.de/the-judgment-that-will-be-forgotten/> DOI: 10.17176/20190925-232711-0
4. Jan van Dijk The digital divide. Cambridge, UK: Polity, 2020. № 2. P. 1-3.
5. Terwangne C. The Right to be Forgotten and Informational Automaty in the Digital Envirinment. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2013.
6. Tzanou M. Data Protection as a Fundavental Right Next to Ptivacy? «Reconstructing» a Not So New Right. *International Data Ptivacy Law*. 2013. Vol. 3. Iss. 2.

УДК 342.9

АКТУАЛЬНІСТЬ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА СТ. 210 КУпАП

Самойлович А. А.,

старший викладач кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківського національного аграрного університету, Україна

Анотація. У даних тезах приділено увагу адміністративно-правовій кваліфікації правопорушення передбаченого ст. 210 КУпАП.

Ключові слова: оборона України, адміністративне правопорушення, військовий облік, особливий період, воєнний стан.

У теперішніх умовах, яких опинилася Україна, а саме широке непорозуміння у суспільстві між громадянами України та військовослужбовцями ТЦК СП. На даний момент таке непорозуміння ще не збавило обертів. Одне із широкого кола питань, які необхідно розглянути це кваліфікація статті 210 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Працівники цієї установи допускають багаточисельні порушення Конституції та Законів України, всупереч конституційних норм допускають припущення щодо вини особи та правил застосування норм адміністративного права. Також необхідність розгляду даного питання полягає у тому, щоб забезпечити належним чином принципи верховенства права та законності.

Правильна кваліфікація адміністративного правопорушення це запорука успішного вирішення питань про адміністративну відповідальність, розмежування складів деліктів, призначення адекватного стягнення. Це головна гарантія того, що протиправне діяння завжди буде покаране, а безвинна особа не потерпатиме від репресій. Помилки при кваліфікації адміністративних проступків призводять до прийняття необґрунтованих (неправомірних) рішень. Але не тільки в цьому полягає їх небезпека, зрештою, на відміну від кримінальних покарань, заходи адміністративної відповідальності не чинять кардинального впливу на долю окремої людини. Головна проблема полягає в тому, що, набуваючи масового характеру, ці помилки призводять до загального падіння авторитету влади загалом та суб'єктів адміністративної юрисдикції зокрема [1, с. 14-15].

Правила військового обліку регламентовані Порядком організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 1487 від 30

грудня 2022 р., згідно якої цей Порядок визначає механізм організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів (далі - військовий облік) центральними і місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, органами військового управління (органами управління), військовими частинами (підрозділами) Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення, територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, підприємствами, установами та організаціями, закладами освіти, закладами охорони здоров'я незалежно від підпорядкування і форми власності [3]. А ч. 1 статті 210 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку. Ч. 2 ст. 210 КУАП передбачено адміністративну відповідальність за повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, а також вчинення такого порушення в особливий період [2].

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у:

- не перебуванні на військовому обліку за задекларованим (zareєстрованим) місцем проживання, за місцем роботи (навчання);
- порушенні зобов'язання у разі вибуття за межі України на строк більше трьох місяців - за місцем консульського обліку в закордонних дипломатичних установах України;
- не дотриманні інших пунктів Порядку (додаток 2).

Другою частиною ст. 210 КУАП передбачено ознаку повторності, тобто якщо протягом року вчинене порушення повторно, яке передбачено частиною першою ст. 210 КУАП. Також у цій нормі мається ознака часу, а саме скоєння правопорушення в особливий період, тобто як визначено в Закону України «Про оборону України» – особливий період - період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до

виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [4].

Суб'єкт адміністративного проступку — особливий, а саме призовники, військовозобов'язані, резервісти. Призовники — особи приписані до відповідних призовних дільниць. Військовослужбовці це особи, які проходять військову службу. Військовозобов'язані, це особи, які перебувають в запасі.

Суб'єктивна сторона передбачає наявність як умислу так і необережності, залежно від конкретики діяння.

Таким чином, враховуючи суспільно-політичну ситуацію в Україні роз'яснення кваліфікації за ст. 210 КУпАП потребує більшого роз'яснення в офіційних джерелах, правовій літературі, ЗМІ та ін.

Список використаних джерел:

1. Ковальова О.В., Корнієнко М.В., Берендєєва А.І. Кваліфікація адміністративних правопорушень: Навчальний посібник / Одеський державний університет внутрішніх справ. – Одеса: ОДУВС, 2019. – 148 с.
2. Кодекс України Про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х // Верховна Рада України (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст. 1122.
3. Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів: Постанова Кабінету Міністрів України № 1487 від 30.12.2022 р.
4. Про оборону України: Закон України № 1932-ХІІ від 06.12.1991 р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст. 106).

УДК 347.9

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЙНИХ ПРАКТИК ЯК ШЛЯХ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Єфремова І. І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. В статті розглянуто сучасні тенденції щодо вирішення конфліктів позасудовим способом, а саме шляхом проведення медіації в різних сферах суспільного життя. Визначено основні проблеми, які виникають при реалізації права на медіацію.

Ключові слова: медіація, врегулювання конфліктної ситуації, проблеми реалізації домовленостей за результатами медіації, медіативні практики.

З моменту прийняття Закону України «Про медіацію» [1], спостерігається тенденція до все більшого звернення до медіаторів щодо проведення процедури медіації. Це зумовлено тим фактом, що медіація може бути застосована не лише у правових спорах, а й взагалі у конфліктах, які не мають перспективи вирішення в суді. Отримуючи вирішення конфліктної ситуації в процесі проведення медіації, та/або у переговорах, в яких переговірники активно застосовують медіативні техніки, сприяє поступовому формуванню довіри до цієї процедури в українському суспільстві.

Основною особливістю медіації є участь незалежного посередника, що прямо вказано у ст. 1 Закону України «Про медіацію» [1]. Також важливим фактором є згода учасників медіації на її проведення та активне бажання врегулювати або попередити конфліктну ситуацію. Учасники медіації, впроваджуючи принципи медіації, а саме добровільність, що виражає намір на вирішення проблемного конфлікту, конфіденційності, що забезпечує нерозголошення інформації отриманої під час інформації, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, можуть бути впевнені в тому, що буде забезпечено рівність прав сторін в медіації на самовизначення.

Ефективність медіації забезпечується професійністю медіатора. Медіатор має мати базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном. Однак це

мінімальна вимога. В кожній сфері суспільних відносин, при вирішенні різних конфліктів, медіатор має мати додатково до базової ще і спеціалізовану підготовку. Так, специфічні особливості виникають при проведенні медіації в сімейних, корпоративних, цивільних спорах. Окрему категорію складають спори в системі освіти та в сфері відновного правосуддя.

Спеціалізована підготовка також є вимогою для перебування медіаторів в спеціалізованих реєстрах, а саме в реєстрі медіаторів, які залучаються у програмах відновного правосуддя, також до реєстру сімейних медіаторів у соціальних програмах Служби у справах дітей допускаються лише медіатори які пройшли спеціалізоване навчання із сімейної медіації.

Вважаємо, що такий підхід є цілком практичним, оскільки основна увага в медіації приділяється роботі з емоціями сторін, з інтересами та потребами кожної із сторін, які, в переважній більшості неможливо врегулювати через судовий процес, а також, що цілком зрозуміло, не враховано нормами матеріального та процесуального права.

Так, нормативно-правові акти – це офіційні письмові документи, що ухвалюються уповноваженими на це суб'єктами правотворчості (органами публічної влади) у визначеній формі та за встановленою процедурою, спрямовані на встановлення, зміну або скасування норми права. Таким чином, правові норми встановлюють, змінюють або припиняють правовідношення, врегульовуючи основні права та обов'язки сторін, однак не враховують певних емоційних станів сторін конфліктів, які зумовлені обставинами в яких виник, розвивався та загострився конфлікт. При правовому розгляді/вирішенні конфлікту до уваги беруться конкретні докази (які не завжди в повному обсязі висвітлюються сторонами). При судовому розгляді спору/конфлікту суд не бере до уваги емоції сторін, їх взаємовідносини, суд досліджує та оцінює лише докази, якими сторони обґрунтовують ті чи інші обставини. Хоча для учасників конфлікту важливим фактором є необхідність бути «почутим», отримати вибачення від сторони, яка розпочала чи загостила конфлікт.

Саме можливість бути «почутим», зрозуміти, що призвело до ситуації, яка зумовила розвиток конфлікту, почути думку іншої сторони, що саме призвело до конфліктної ситуації, почути та зрозуміти обставини, в яких особи опинились внаслідок конфлікту. Крім того, використовуючи право на самовизначення, сторони можуть знайти консенсусні шляхи вирішення спору/конфлікту, які ніколи б не могло бути прийняті судом та відображені у рішенні суду.

Протягом тривалого часу, хоча медіацію впроваджують в Україні протягом 30-ти років, сторони спору/конфлікту за участю своїх представників (адвокатів), шляхом проведення переговорів, намагались знайти шляхи мирного врегулювання спірної ситуації. Однак результати не завжди задовольняли учасників конфлікту. Це пояснюється тим фактом, що переговорники, в якості яких виступали представники (адвокати) сторін були зацікавлені лише в задоволенні потреб та інтересів своїх клієнтів. Особисті та емоційні потреби кожної із сторін не були задоволені. Сторони все також шукали шляхи вирішення конфлікту в межах визначених законодавством, перебуваючи в пошуках компромісів. За результатами медіації сторони перебувають в пошуку консенсусу, тобто в пошуках рішення, яке б задовольнило потреби та інтереси обох сторін. А самим важливим фактором результату за результатами медіації є збереження «обличчя» кожного із учасників конфлікту, а також, можливість зберегти якщо й не дружні стосунки, але не залишитись ворогами із відчуттям злоби та образи.

Не дивлячись на постійні реформування та зміни у матеріальному та процесуальному законодавстві, вітчизняна судова система має чимало недоліків. Останнім часом більша частина суспільства усвідомлює необхідність розвитку альтернативних систем які б ефективно та з врахуванням економії часу та меншими матеріальними затратами вирішували конфлікти.

Все більше правників проходять навчання з базових навичок медіатора (хоча правнича освіта не є вимогою для отримання статусу медіатора), в подальшому у проведенні переговорів із стороною опонентів використовують

медіативні техніки, розуміють сутність процедури медіації та роз'яснюють своїм довірцям про можливість проведення медіації, роз'яснюють її сутність. В подальшому приймають участь у підготовці документів за результатами медіації, супроводжують процес виконання за медіативною угодою.

Для подальшого розвитку медіації було б доцільно доопрацювати процесуальне законодавство в частині введення обов'язкового порядку досудового врегулювання спору/конфлікту шляхом участі у процедурі медіації. Запровадження обов'язковості процедури медіації дозволить розвантажити суди, звернення до яких значно збільшилось за останні роки, а також дозволить знизити рівень конфліктності в державі в цілому, навіть в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

УДК 349.42

ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ МОЛОКА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Новак Т. С.,

кандидат юридичих наук, доцент,

доцент кафедри аграрного, земельного та

екологічного права ім. академіка В.З. Янчука

Національний університет біоресурсів і

природокористування України

м. Київ, Україна

Шрамович К. О.,

студентка 4 курсу юридичного факультету

Національний університет біоресурсів і

природокористування України

м. Київ, Україна

Анотація. В роботі досліджено стан правового забезпечення встановлення вимог щодо якості молока в Україні в умовах євроінтеграції. Проаналізовано нормативні зміни у цій сфері внаслідок виконання Україною зобов'язань із гармонізації законодавства із законодавством Європейського Союзу.

Ключові слова: державний стандарт України, євроінтеграція, міжнародні стандарти якості, молоко, правове забезпечення.

В Україні вже не один рік тривають євроінтеграційні процеси. Вони зачіпають фактично усі сфери суспільного життя, торкаються всіх сфер діяльності. Не складає виключення й сфера аграрного виробництва, а саме така його складова, як виробництво молока та молочної сировини. Україна, маючи значний потенціал молочного тваринництва, хоче залишитись вагомим гравцем як на вітчизняному, так і на європейському ринку відповідної продукції. Водночас виникає потреба в наближенні молочної галузі України до вимог законодавства ЄС. Прискорилась нагальність вирішення цього питання на рівні встановлення вимог до молока та молочних продуктів через ухвалення 14 грудня 2023 року Європейською радою рішення про початок переговорів щодо вступу України до ЄС. Таким чином, є актуальним висвітлення сучасного стану правового регулювання вимог до молока та молочної сировини, його адаптації до європейських стандартів, що й складає мету та завдання даної роботи.

Широкі можливості для прискорення розвитку національної економіки за рахунок створення стабільного конкурентного внутрішнього ринку, введення єдиних правил регулювання економічної діяльності відкрило для України також членство у Світовій організації торгівлі. Як вірно доводить Л.С. Іванова, завданням держави у сфері вдосконалення правового регулювання безпечності

й якості сільськогосподарської продукції є розроблення та впровадження системи контролю за виконанням усіма учасниками аграрного ринку вимог нормативних документів, технічних регламентів, пов'язаних із безпечністю й якістю сільськогосподарської продукції, вимог законодавства у сфері захисту прав споживачів, зміна ролі держави й операторів ринку у забезпеченні безпечністі харчових продуктів за європейськими принципами, створення дієвого механізму притягнення до відповідальності виробників за неякісну та небезпечну харчову продукцію [2].

Наміри України інтегруватись у ЄС потребують чіткого дотримання законів ринкової економіки в агропромисловому виробництві і, зокрема, в системі реалізації молока та молочної продукції за рахунок адаптації товаровиробників до міжнародних вимог та вимог ЄС щодо її якості (масова частка жиру, води, молочного білка; індекс розчинності; дозволений вміст сторонніх домішок; вимоги до маркування тощо).

Одним із перших важливих кроків у напрямі встановлення вимог до молока та молочної сировини стало формування в Україні відповідних стандартів. З 01.01.1998 р. було введено в дію ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі». Документ вже був розроблений на основі нормативних документів Європейського Союзу на заміну прийнятого ще за радянських часів ГОСТ 13264-70 «Молоко коров'яче. Вимоги при заготівлі». Його запровадження мало сприяти підвищенню якості молочної сировини до рівня міжнародних норм.

Надалі, в процесі гармонізації нормативних документів України з міжнародними та європейськими нормативними документами ДСТУ 3662-97 було замінено на ДСТУ 3662:2015 «Молоко-сировина коров'яче. Технічні умови». Останній документ набув чинності 01.01.2018 року, однак вже 01.07.2018 року через значну соціальну напругу, спричинену можливістю заборони для використання в харчовій промисловості 2-го сорту молока (яке переважно виготовлялося в одноосібних господарствах, а це складало майже 70%), ДСТУ 3662:2015 «Молоко-сировина коров'яче. Технічні умови» було

скасовано. На заміну йому з 01.01.2019 року набув чинності ДСТУ 3662:2018 «Молоко-сировина коров'яче. Технічні умови», що визначив характеристики та технічні умови для здійснення закупівлі та приймання молока коров'ячого. Цей документ був прийнятий на виконання Регламенту (ЄС) № 853/2004 про встановлення спеціальних гігієнічних правил для харчових продуктів тваринного походження [3] і позиціонувався як основний фактор для прискорення якісних трансформацій розвитку вітчизняної молочної галузі. Поставленого завдання вдалося досягти: за оприлюдненими даними у 2023 році переробні підприємства найбільше прийняли молока екстрагатунку (49% від загального обсягу сировини). І це на 8% більше, ніж у 2022 році [1]. Тобто навіть в умовах війни існує позитивна динаміка збільшення обсягів молока більш високої якості.

Вагомим кроком в напрямі удосконалення чинного законодавства у сфері безпеки та якості харчових продуктів, у тому числі молока як харчового продукту тваринного походження, стало оновлення Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР. А саме, внесення до нього змін спочатку Законом України від 21.10.2021 р. (доповнення ст. 32-1, щодо спеціальних вимог до дитячого харчування, у тому числі до молока), а надалі – Законом України від 30.06.2023 р. № 3221-ІХ. Останній нормативний акт дозволив: а) гармонізувати положення Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» з такими актами Європейського Союзу як: Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1924/2006 від 20.12.2006 р. щодо тверджень про поживну цінність та користь для здоров'я, які зазначають на харчових продуктах; Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1169/2011 від 25.10.2011 р. щодо надання споживачам інформації про харчові продукти, яким вносяться зміни до Регламентів Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1924/2006 і № 1925/2006 та скасовується Директива Комісії 87/250/ЄЕС, Директива Ради 90/496/ЄЕС, Директива Комісії 1999/10/ЄС, Директива Європейського Парламенту та Ради 2000/13/ЄС,

Директиви Комісії 2002/67/ЄС і 2008/5/ЄС та Регламент Комісії (ЄС) № 608/2004; б) запровадити положення міжнародного стандарту ISO/TS 19657:2017 щодо критеріїв натуральних харчових інгредієнтів.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про належний стан адаптації українського законодавства у сфері регламентування якості молока та молочної сировини до вимог Європейського Союзу. В подальшому варто концентрувати увагу на врахуванні особливостей молочної галузі України при впровадженні нових підходів до якісних її трансформацій, щоб максимально нівелювати різкі зміни, які можуть негативно відобразитись на виробниках молока та молочної сировини, особливо на найбільш уразливій категорії – домогосподарствах населення.

Список використаних джерел:

1. Бублик О. Майже половина молока, що надійшло на переоблення в 2023 році, - екстра гатунку. Agro Times. 27.03.2024 р. URL: <https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/majzhe-polovyna-moloka-shho-nadijshlo-na-pereroblennya-v-2023-roczyi-%e2%80%92-ekstra-gatunku/>
2. Іванова Л. С. Стан та розвиток ринку молока і молокопродуктів після вступу України до СОТ. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?operation=1&iid=137>.
3. Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 853/2004 про встановлення спеціальних гігієнічних правил для харчових продуктів тваринного походження від 29.04.2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a99#Text

УДК 349.42

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Новак Т. С.,

кандидат юридичих наук, доцент,

доцент кафедри аграрного, земельного та

екологічного права ім. академіка В.З. Янчука

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

Красносільська І. П.,

студентка 4 курсу юридичного факультету

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

Анотація. В роботі досліджено стан правового регулювання відносин у сфері використання земель в умовах воєнного стану. Проаналізовано законодавство, що встановлює особливості реалізації права на землю в Україні в сучасних умовах.

Ключові слова: правове регулювання, воєнний стан, земля, земельні відносини, землекористування.

Повномасштабна війна в Україні, що триває вже третій рік, зумовила потребу оперативно реагувати на низку викликів, загроз, нових непередбачуваних умов, які в мирний час не існували. Врегулювання суспільних відносин за «довоєнними» правилами значною мірою стало неможливим чи ускладненим. Однією зі сфер, що стикнулася із гострою потребою трансформації правового поля, стала сфера земельних відносин. Набуло актуальності питання формування нового законодавства в умовах воєнного стану, дослідження якого й зумовлює актуальність та складає завдання даної роботи.

Вже 7.04.2022 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24.03.2022 р. № 2145-ІХ. Він був покликаний запровадити спрощений порядок доступу до земель для виробництва сільськогосподарської продукції, оскільки мало місце тимчасове

призупинення функціонування Державного земельного кадастру та Державного реєстру речових прав, а це унеможливило набуття у власність та користуватися земельними ділянками за процедурами, які були чинними в мирний час. Цим законом було: встановлено автоматичне поновлення договорів користування земельними ділянками; змінено порядок державної реєстрації договорів щодо землі; до повноважень районних військових адміністраціям було включено право передачі в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на строк до одного року земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності; надано право постійним землекористувачам передавати належні їм сільськогосподарські землі державної і комунальної власності в оренду; надано право орендарям і суборендарям сільськогосподарських земель передавати належні їм права оренди та суборенди іншим агровиробникам; забезпечено швидку передачу земельних ділянок у користування районних військових адміністрацій; упроваджено низку заборон у сфері земельних відносин. Ці заходи дозволили пройти чи найважчий етап для врегулювання земельних відносин в умовах невизначеності на початку війни.

У подальшому практика реалізації приписів Закону № 2145-IX довела певні недоліки встановлених особливостей врегулювання земельних відносин, на що звертають увагу науковці, зокрема Т.О. Коваленко та О.І. Заєць [2, с. 16-23]. Проте загалом цей крок був виправданим та таким, що дозволив уникнути колапсу в сфері реалізації прав щодо земельних ділянок в першу чергу сільськогосподарського призначення.

За відносної стабілізації ситуації, налагодженні функціонування державних інституцій в нових умовах, низка нововведень Закону № 2145-IX було скасовано через прийняття ще одного нормативного акту, що відображає специфіку земельних відносин в умовах воєнного стану – Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» від

19.10.2022 р. № 2698-IX.

Також було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» від 12.05.2022 р. № 2247-IX. Цей нормативний акт, підкреслюють вчені, дозволив запровадити спеціальні правила щодо володіння, користування та розпоряджання землею для забезпечення найбільш невідкладних та значущих потреб у земельних ділянках суб'єктів, які мають вагоме значення для національної економіки, аграрного сектору та громадян України в умовах воєнного стану. Крім того, вказують фахівці, метою цього закону було встановлення спрощеної системи встановлення та зміну цільового призначення земельних ділянок, а також надання в оренду земель державної й комунальної власності для розміщення виробничих потужностей релокованих підприємств; створення пунктів тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб; ведення виробництва с/г продукції; стабільної роботи систем газотранспортування та газорозподілення, водопостачання та водовідведення, теплогенерації, електронних комунікацій тощо [1, с. 155].

Важливим для гарантування прав осіб на землю стали й зміни в оподаткуванні земель, у тому числі сільськогосподарського призначення. З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно» від 11.04.2023 р. № 3050-IX було запущено механізм реалізації цього права.

Не зважаючи на війну, з 01.01.2024 року в Україні почався й новий етап ринку земель. На часі збільшення площі сільськогосподарських земель, які можуть перебувати у власності громадянина, зі 100 до 10 000 га; виникнення у юридичних осіб (але виключно українських) права на набуття у власність раніше підмораторних земель. Щодо останнього – то маємо законодавчі ініціативи з його відтермінування. Зокрема 01.06.2023 року група народних

депутатів зареєструвала у Верховній Раді України Проект Закону України № 9341 «Про внесення змін до Земельного кодексу щодо відтермінування набуття юридичними особами права на купівлю земельних ділянок сільськогосподарського призначення». Основним аргументом щодо необхідності такого кроку автори називають негативні наслідки воєнних дій, що суттєво впливають на формування вартості земель сільськогосподарського призначення, високої вірогідності необ'єктивності власників земель при прийнятті рішення про їх відчуження, можливих зловживань з боку покупців. Автори даної роботи розділяють таку пропозицію. На даний час законопроект опрацьовується в комітеті.

Мають місце й зміни щодо врегулювання відносин орендного землекористування (в частині строку договорів оренди, розміру орендної плати), підготовки до проведення та проведення земельних торгів для продажу земельних ділянок та набуття прав користування ними (оренди, суперфіцію, емфітевзису). Ці новели маємо з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо ефективності використання земель» від 01.03.2024 р. № 235.

На звершення відзначимо, що внесено зміни до Порядку консервації земель, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19.01.2022 р. № 35. А саме встановлено можливість консервації земельних ділянок, забруднених хімічними речовинами внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану; земельних ділянок, на яких розташовані військові інженерно-технічні та/або фортифікаційні споруди.

У підсумку зазначимо, що вже з перших днів повномасштабної збройної агресії, в Україні почало формуватися адаптоване до нових реалій правове поле у сфері регулювання земельних відносин. Вцілому впровадження як суттєвих обмежень так і спрощення нормативних вимог, дозволило нашій державі мінімізувати негативний вплив зовнішніх чинників на досліджувану сферу, а подальші трансформації сприяють побудові більш виваженого механізму

правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Зигрій О., Ятчишина І., Чижовська І. Особливості регулювання земельних відносин під час воєнного стану. Актуальні проблеми правознавства. 2023. № 1(33). С. 153-158.
2. Коваленко Т.О., Заєць О.І. Обмеження земельних прав громадян в умовах воєнного стану в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Том 2. № 76. С. 16-23.

УДК 364.4

Настіна О. І.,

кандидат юридичих наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПІДСТАВ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. В тезах розглядається нормативне закріплення підстав припинення права державної власності на землю в умовах дії воєнного стану.

Ключові слова: земельна ділянка, право власності, державна власність на землю, воєнний стан.

Відсутність послідовності у закріпленні підстав набуття права державної власності на землю змушує проводити наукове дослідження та пошук примусових підстав припинення права власності на землю в інших нормативно-правових актах. Таким актом є Закон України «Про відчуження

земельних ділянок, інших об'єктів у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» [1]. Однак відповідно до ст. 2 його дія не поширюється на суспільні відносини, що виникають у разі примусового відчуження земельних ділянок в умовах воєнного чи надзвичайного стану (реквізиції).

Відзначимо, що в Україні діє спеціальний нормативний акт, який у загальних рисах регулює питання припинення права власності в умовах воєнного стану – Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [2]. Це закон передбачає у ч. 4 ст. 8 право військового командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в рамках тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина заходи правового режиму воєнного стану. Такими заходами є примусове відчуження земельних ділянок, які перебувають у приватній чи комунальній власності та вилучення земельних ділянок державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка.

Звертаємо увагу на різний по формі правовий контекст відмінних за змістом та порядком застосування процедур примусового відчуження майна, яке перебуває у приватній або комунальній власності та примусового вилучення. Примусове відчуження майна, включно і земельної ділянки, має наслідувати повну попередню оплатність вартості відчужуваного майна, а процедура вилучення майна (земельної ділянки) для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану може передбачати наступне відшкодування вартості. Важливу роль у дотриманні прав власника у випадку застосування таких процедур займає вичерпний обсяг повноважень суб'єктів примусових заходів – військово-цивільних, військових адміністрацій, військового командування.

Сам порядок утворення військово-цивільні адміністрацій передбачений

Законом України «Про військово-цивільні адміністрації» [3]. Вказуємо на необхідності окремого ґрунтового наукового дослідження повноважень військово-цивільних адміністрацій як суб'єктів реалізації права державної власності на землю щодо примусового припинення права приватної власності на землю та створення щодо цього окремого масиву правових норм, адже відповідно до п. 27 ст. 4 цього закону до повноважень військово-цивільних адміністрацій віднесені вирішення ряду окремих питань у сфері регулювання земельних відносин, чітко визначений перелік яких у законодавстві не встановлений. Також проблема застосування цього закону щодо регулювання порядку примусового відчуження чи вилучення земельних ділянок полягає у тому, що закон не уточнює предмет та межі компетенції вирішення питань регулювання земельних відносин. Закон не конкретизує об'єм повноважень адміністрацій у земельно-правових сферах, віднесених до регулювання військово-цивільних адміністрацій. Тому використовуючи аналогію закону можна припустити, що зміст цих повноважень може бути аналогічним до повноважень місцевих рад (їх виконавчих органів) за ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування» [4].

Є ряд невідповідностей та правових колізій у законодавстві, які також є к земельно-правовій науці є «відкритими» для подальших наукових розвідок і які потребують окремої наукової уваги.

По-перше, проблема невизначеності у законодавстві моменту (періоду, строку, терміну), з якого земельна ділянка переходить у власність держави на підставах примусового відчуження та безоплатного вилучення.

Чинні норми Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» вказують, що право державної власності на вилучене чи примусово відчужене майно в умовах воєнного стану виникає з дати підписання акта про вилучення земельної ділянки, що протирічить Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», ч. 4 ст. 334 Цивільного кодексу України, ст. 125 Земельного кодексу України, за якими

право власності на майно виникає з моменту його державної реєстрації. Видається, що цю проблему можуть вирішити відповідні зміни до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», в якому слід вмістити норми щодо обов'язкової і прискореної процедури реєстрації права державної власності на землю в умовах війни.

Так, необхідно у законодавстві чітко визначити з настанням якої юридично значущої дії (події) виникає право державної власності на такі земельні ділянки: чи з моменту прийняття рішення про примусове відчуження, чи з моменту фактичної зміни власника землі, чи з моменту прийняття у використання земельної ділянки, або ж з моменту державної реєстрації права власності за новим суб'єктом.

По-друге, актуальним вбачаємо майбутні наукові дослідження статусу, повноважень та земельно-правової компетенції військових адміністрацій як суб'єктів реалізації права державної власності на землю. Адже відповідно до п. 27 ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» до повноважень військово-цивільних адміністрацій віднесені вирішення ряду окремих питань у сфері регулювання земельних відносин. Проблема застосування цього закону щодо регулювання порядку примусового відчуження чи вилучення земельних ділянок полягає у тому, що закон також не уточнює предмет та межі компетенції вирішення питань регулювання земельних відносин. Закон не конкретизує об'єм повноважень адміністрацій у земельно-правових сферах, віднесених до їх. Тому використовуючи аналогію закону можна припустити, що зміст цих повноважень може бути аналогічним до повноважень місцевих рад за Законом України «Про місцеве самоврядування».

Виявлені у ході дослідження суттєві недоліки та прогалини чинного законодавства пропонується вирішити наступним чином:

а) систематизувати у законодавстві класифікацію підстав набуття державою права власності в умовах воєнного стану та встановити вичерпний перелік підстав прийняття рішень про примусове відчуження та вилучення

земельної ділянки у приватних власників;

б) розробити законодавство у сфері розмежування повноважень військових адміністрацій, військового командування та органів місцевого самоврядування щодо прийняття рішення про відчуження земельних ділянок та вилучення земель у разі введення воєнного стану;

в) привести у відповідність Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» та Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» щодо з моменту державної реєстрації права державної власності на землю на вилучене чи примусово придбане майно в умовах правового режиму воєнного стану.

Можна констатувати, що нормативно-правовими актами, які визначають вихідні засади примусового припинення права власності в умовах воєнного стану є Конституція України, Цивільний кодекс України, Земельний кодекс України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Законом України «Про військово-цивільні адміністрації». В цілому вказані нормативні акти не входять у конфлікт щодо вихідних понять. Ні чинний Цивільний кодекс України, ні Земельний кодекс України не враховують особливостей механізму примусового припинення права приватної власності на землю та набуття державою статусу власника землі, а також не забезпечують систематизацію підстав примусового припинення права власності на землю в умовах воєнного стану. Зазначимо, що у законодавстві відсутні спеціальні норми, якими врегульовані підстави набуття державою права власності на землю в умовах воєнного стану, реєстрації такого права власності; не визначені чіткі повноваження та не розмежована компетенція щодо примусового відчуження земельних ділянок між органами військового командування, державної влади та місцевого самоврядування у сфері примусового відчуження прав власника земельних ділянок.

З'ясовано наявність у правовому регулюванні різних по формі та порядком застосування процедур примусового відчуження майна, яке

перебуває у приватній або комунальній власності та процедур примусового вилучення. Примусове відчуження земельної ділянки має наслідувати попередню оплатність відчуження; процедура вилучення земельної ділянки для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану може передбачати наступне відшкодування вартості.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» № 1559-VI. 17.11.2010. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>].

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII. 12.05.2015. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

3. Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» № 141-VIII. 03.02.2015. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>.

4. Закон України «Про місцеве самоврядування» № 280/97-ВР. 21.06.1997. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

УДК 342 (477) М 90

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГАЛУЗІ МІСТОБУДУВАННЯ

Жуков П. І.,

*аспірант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ Україна*

Патюта О. О.,

*аспірант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Академія праці, соціальних відносин і туризму,*

м. Київ Україна

Кілевої І. І.,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Академія праці, соціальних відносин і туризму

м. Київ Україна

Розвиток суспільних відносин, які виникають, змінюються і припиняються під час здійснення права громадян на місцеве самоврядування, тісно пов'язаний з використанням штучного інтелекту (*далі – ШІ*) під час здійснення управління органами місцевого самоврядування таких відносин. Саме завдяки технологіям ШІ видається можливим здійснення складних управлінських операцій, пов'язаних з обробкою великих баз даних, розпорядниками яких є органи місцевого самоврядування.

Незважаючи на воєнний стан в Україні, галузь містобудування наразі переживає високі темпи свого розвитку в багатьох центральних та західних регіонах нашої країни. При цьому, більшість науковців вважає, що такі високі темпи прямо корелюється з активним використанням технологій ШІ для здійснення аналізу та прогнозування містобудування, симуляції та моделювання, оптимізації ресурсів, моніторингу та управління проектами, управління даними і документацією. Всебічне дослідження правового забезпечення використання ШІ під час здійснення органами місцевого самоврядування управління галузі містобудування є важливим завданням для сучасної юридичної науки, адже це може сприяти розвитку законодавства про містобудування та виробити механізми недопущення зловживання в цій галузі недобросовісними суб'єктами.

Окремі аспекти використання ШІ під час здійснення управління органами місцевого самоврядування в галузі містобудування стали предметом дослідження таких науковців як Карпенко О., Квітка С., Новіченко Н., Гусаревич Н., Піскоха Н., Бардах О., Демошенко Г. та ін.

Як зазначає у своїй роботі Квітка С., ШІ «створює численні можливості та вектори використання як у традиційних сферах муніципального управління, так

і дозволяє створювати новітні послуги для громадян на основі цифрових технологій – великих даних, Інтернету речей, розподіленого реєстру тощо. Цифрова трансформація публічного управління поступово охоплює систему державного управління і нерівномірно, але розповсюджується на рівні місцевого самоврядування» [1, С.91]. В цьому контексті варто зауважити, що галузь містобудування є саме тим сегментом муніципальних правовідносин, де цифрова трансформація максимально впроваджується, в тому числі в діяльність органів місцевого самоврядування.

Відповідно до статті 31 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» «до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать координація на відповідній території діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексної забудови населених пунктів» [2, ст.31]. Про використання органами місцевого самоврядування чи іншими суб'єктами ІІІ в законодавчих актах згадки немає, однак їх фактична діяльність використовує такі технології.

Наразі прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» від 2 грудня 2020 р., яке хоч і є нормативно-правовим актом, однак має надто узагальнений та допоміжний характер, і практично не згадує окреслені нами відносини [3].

Сьогодні органи місцевого самоврядування можуть використовувати ІІІ для підтримки управління містобудівними проектами на різних етапах від планування до виконання багатьма способами. Першим з таких способів можна вважати здійснення аналізу та прогнозування. Саме завдяки цьому способу органи місцевого самоврядування за допомогою технологій ІІІ можуть аналізувати великі обсяги даних про територію міста, такі як географічні дані, демографічні показники, інформацію про існуючі інфраструктурні об'єкти тощо. На основі цих даних він може надавати прогнози щодо потреб у розвитку міста та рекомендації щодо оптимальних місць для будівництва нових об'єктів.

За допомогою ІІІ органи місцевого самоврядування спільно із забудовниками можуть бачити чіткі проекти об'єктів містобудівної діяльності

за допомогою використання технології симуляції та моделювання. ШІ може створювати комп'ютерні моделі для симуляції різних варіантів містобудівних проєктів. Це дозволяє оцінювати можливі наслідки різних стратегій розвитку та вибирати найбільш оптимальні рішення. В цьому контексті важливо звернути увагу на те, що в українських містах часто відслідковується хаотична забудова територій, що спричинює порушення архітектурного ансамблю населених пунктів. Тому використання ШІ при моделювання та симуляції є надійним способом для убезпечення громади від незаконних дій забудовників і тих, хто надає дозвіл на таку хаотичну забудову територій. У повоєнний період постане питання відновлення українських міст. Відбудеться активне залучення іноземних інвестицій і містобудівних технологій із закордону. І перед громадами постане питання про вибір тих проєктів, які не порушать попередній архітектурний ансамбль їх населених пунктів. Органи місцевого самоврядування як представники громад при наданні дозволів на здійснення містобудівної діяльності будуть відігравати в цьому процесі ключову роль.

За допомогою технологій ШІ також може здійснюватися оптимізація ресурсів на містобудівні проєкти. Так, ШІ може допомагати в оптимізації використання ресурсів для містобудівних проєктів: розподіл бюджету, визначення найбільш ефективних технологій чи матеріалів для будівництва тощо. Також додатковими опціями можливостей в галузі містобудування є здійснення моніторингу та управління проєктами, а також управління даними і документацією. ШІ може вести моніторинг ходу виконання містобудівних проєктів, автоматично аналізувати дані з будівельних майданчиків, виявляти можливі проблеми та пропонувати шляхи їх вирішення, допомагати в управлінні великими обсягами даних та документацією, пов'язаною з містобудівними проєктами (наприклад, автоматично класифікувати та організовувати інформацію, шукати необхідну документацію тощо).

Не зважаючи на те, що органи місцевого самоврядування використовують технології ШІ, досі не прийнято достатніх правових актів, які б унормовували ШІ. Як можливий варіант, ми погоджуємося з думкою О.Охотнікової та

С.Корпачової, які вважають за необхідне «доповнити зміст Цивільного кодексу України розділом про штучний інтелект, в якому слід надати визначення його поняття, визначити статус, сферу застосування та функціонування» [4, С. 134]. Окрім цього вони пропонують слушну ідею щодо прийняття окремого Закону України «Про штучний інтелект», який розставить усі акценти в питанні використання технологій ШІ в муніципальному управлінні в цілому та в містобудуванні зокрема.

Отже, застосування ШІ під час здійснення муніципального управління містобудівними проектами є досить ефективним і значно підвищує ефективність роботи органів місцевого самоврядування та допомагає місцевим органам влади приймати кращі та більш обґрунтовані рішення.

Доповнення Цивільного кодексу України розділом про штучний інтелект, в якому надаватиметься визначення його поняття, визначатиметься статус, сфера застосування та функціонування», а також прийняття окремого Закону України «Про штучний інтелект» дозволять органам місцевого самоврядування у визначений законодавством спосіб (як того вимагає стаття 19 Конституції України [5, ст. 19]) використовувати у своїй діяльності технології ШІ.

Список використаних джерел:

1. Сергій Квітка, Надія Новіченко, Олександр Бардах. Штучний інтелект у муніципальному управлінні: вектори розвитку. Public administration aspects 9 (4) 2021. С.91.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» від 2 грудня 2020 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

4. О. Охотнікова, С.Корпачова. Штучний інтелект у публічному адмініструванні земельних відносин: проблеми та перспективи. Часопис Київського університету права, 2021/1. С.134.

5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України

УДК 342 (477) М 90

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗШИРЕНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИРОБНИКА В УКРАЇНІ

Саліхов О. О.,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Академія праці, соціальних відносин і туризму

м. Київ, Україна

В контексті євроінтеграції України постають проблемні питання щодо врегулювання багатьох сфер і галузей суспільних відносин на місцевому рівні. Одним з таких проблемних питань є впровадження систем розширеної відповідальності виробника та вироблення належного законодавчого забезпечення процесу боротьби з відходами та збереженням, захистом довкілля та природних ресурсів України.

Сьогодні Україна активно працює над впровадженням систем розширеної відповідальності виробника (РВВ), орієнтуючись на європейські практики та досвід. Відповідно до ст.50 Конституції України «кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди» [1, ст.50]. В профільному законі про місцеве самоврядування – в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» міститься стаття 33, присвячена повноваженням органів місцевого самоврядування у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного

середовища. Однак, ні в Конституції України, ні в згаданому вище Законі немає правових положень безпосередньо про організації додаткової відповідальності.

Законодавче регулювання РВВ в Україні передбачає обов'язки виробників щодо збору та переробки упаковки, а також встановлює цільові показники збирання та переробки відходів. Відповідно до законодавства, організації РВВ мають оприлюднювати інформацію про своїх засновників, членів, фінансові внески та витрати, а також вести роз'яснювальну роботу серед населення. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України підкреслює важливість запровадження РВВ як ефективного інструменту у боротьбі з відходами. Україна прагне імплементувати досвід європейських країн, де такі системи вже показали свою ефективність. Плани країни щодо РВВ спрямовані на створення необхідної інфраструктури для збирання, сортування та переробки відходів, що потребуватиме значних фінансових інвестицій та часу для реалізації [3].

Законопроект «Про упаковку та відходи упаковки», розроблений урядом, включає європейські директиви та передбачає перехід відповідальності за упаковку від держави до виробників. Це означає, що виробники повинні забезпечити приймання, роздільне збирання, сортування та переробку упаковки. Організації РВВ, які створюватимуться виробниками, відіграватимуть ключову роль у цьому процесі, покращуючи інфраструктуру для ефективного управління відходами упаковки [4].

Модель РВВ, запропонована для України, передбачає об'єднання виробників упаковки в організації РВВ для спільної роботи над її збором та переробкою. Законопроект враховує особливості упаковки товарів та сервісної упаковки, стимулюючи виробників до більш відповідального виробництва та зменшення впливу на довкілля. Окрема увага приділяється не лише традиційним видам упаковки, але й специфічним категоріям, як-от сервісна упаковка, що використовується в кафе та ресторанах. Законопроект ставить за мету зменшення впливу упаковки на навколишнє середовище через зниження

вмісту небезпечних речовин, обов'язкове маркування для полегшення рециклінгу та встановлення мінімальних цільових показників рециклінгу [5].

Запровадження системи РВВ в Україні є важливим кроком на шляху до збереження довкілля та переходу країни до принципів циркулярної економіки. Правильне впровадження та дотримання законодавства в цій сфері зможе зменшити обсяги відходів, покращити їх переробку та знизити негативний вплив на навколишнє середовище. Водночас, для досягнення поставлених цілей потрібна активна участь та співпраця всіх зацікавлених сторін: держави, бізнесу та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170
3. Про управління відходами: Закони України від 20 червня 2022 року № 2320-ІХ. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 17, ст.75.
4. Розширена відповідальність виробника: як систему запроваджували у Європі та що планує Україна. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. 19.09.2023. Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/rozshyrenavidpovidalnist-vyrobnyka-yak-systemu-zaprovadzhuvaly-u-yevropi-ta-shho-planuye-ukrayina/>
5. Вікторія Киреєва. Як в Україні працюватиме система РВВ. ЕкоПолітика. Режим доступу: <https://ecopolitic.com.ua/ua/comments/yak-v-ukraini-pracjuvatime-sistema-rvv/>

УДК:340

РОЛЬ ТА МІСЦЕ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

Костантинович Є. О.,

студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник – АРГАТ Я. П.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківського національного аграрного університету

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Данна тематика є досить актуальною в наш час, адже сурогатне материнство є одним із небагатьох інструментів подолання проблеми безпліддя, що зустрічається доволі часто, іноді стаючи причиною погіршення сімейних відносин та навіть призводить до їхнього розірвання.

Ключові слова: сурогатне материнство, сурогатна матір, сім'я, безпліддя, репродуктивні технології.

Досліджуючи нами питання «сурогатного материнства» швидко стає зрозуміло, що Сімейний кодекс України та будь-які інші нормативно-правові акти нам не дають визначення цього поняття. В статті 123 Сімейного кодексу України воно зазначається лише як вид допоміжних репродуктивних технологій, але для повного розуміння слід все ж таки дати визначення цього поняття [1]. Тому сурогатне материнство - це методика лікування безпліддя, у разі застосування якого жінка (сурогатна матір) добровільно погоджується завагітніти з метою виносити й народити біологічно чужу їй дитину, яку потім передадуть на виховання іншим особам (генетичним батькам), та з якою сурогатна матір більше не буде пов'язана ні правами, ні обов'язками.

Якщо взяти до уваги статистику, то за даними Державної служби статистики України, у 2022 році від безпліддя страждало близько 6,8% подружніх пар, або близько 1 мільйона сімей.[3] Це означає, що щороку в Україні близько 100 тисяч пар стикаються з проблемою безпліддя, за даними Української асоціації репродуктивної медицини - близько 10-15%, за даними дослідження Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН - близько 12%. Ці джерела показують, що безпліддя є серйозною

проблемою в Україні. Воно торкається близько 10-15% подружніх пар, що становить близько 1 мільйона сімей.

Сурогатне материнство, як різновид додаткових репродуктивних технологій має як свої плюси так і мінуси. До безперечних плюсів ми можемо віднести:

- Це єдиний спосіб для деяких пар завести дитину. У деяких випадках безпліддя є необоротним, і сурогатне материнство є єдиним способом для таких пар завести дитину.
- Це дозволяє парі уникнути ризиків, пов'язаних з вагітністю. Вагітність і пологи можуть бути пов'язані з певними ризиками, такими як передчасні пологи, ускладнення при пологах і ризик для здоров'я матері. Сурогатне материнство дозволяє парі уникнути цих ризиків.
- Це може зміцнити сімейні стосунки. Сурогатне материнство може бути складним процесом, але воно може також зміцнити сімейні стосунки. Процес сурогатного материнства вимагає тісної співпраці між генетичними батьками та сурогатною матір'ю.

Тоді як до мінусів зазначимо:

- Можливий осуд зі сторони суспільства. На жаль, в нашому суспільстві питання батьківства доволі часто стає предметом осуду зі сторони інших людей
- Вартість. Сурогатне материнство є дорогим процесом. Вартість може становити десятки тисяч доларів, включаючи оплату послуг клініки, сурогатної матері та медичного обслуговування.
- Емоційні. Складнощі Сам процес вагітності для сурогатної матері може видатися складним та виснажуючим, викликати емоційні проблеми у зв'язку з розлученням з дитиною після пологів [2].

Зазначимо що даний спосіб додаткових репродуктивних технологій не є панацеєю. Але в свою чергу він стає набагато безпечнішою для всіх альтернативою медикаментозному втручання (яке могло мати непередбачені наслідки для організму майбутньої матері), до якого сімейне подружжя могло би прийти в процесі вирішення питання безпліддя [3].

Отже, дослідивши данне питання, можемо зробити висновок, що сурогатне материнство є важливим інструментом боротьби з проблемою беспліддя. Ми вважаємо, що дане питання заслуговує та має отримати на більшу увагу законодавця, для регулювання різних проблем з якими можуть зустрітися сім'ї при бажанні скористуватися даними послугами.

Список використаних джерел:

1. Верховна рада України. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 **2947-III**
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Юридична Газета Онлайн Сурогатне материнство: проблеми правового регулювання та судової практики. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravo-farmaceutika/surogatne-materinstvo-problemi-pravovogo-regulyuvannya-ta-sudovoyi-praktiki.html>
3. ТСН. Особливості сурогатного материнства в Україні з юридичної точки зору.
URL: <https://tsn.ua/zdorovya/v-ukrayini-vid-bezplidnya-strazhdaye-blizko-milyona-simey-294616.html>

УДК 340

УСИНОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ ІНОЗЕМЦЯМИ ДІТЕЙ З УКРАЇНИ

Катаєв Я. Д.,

студент 3 курсу соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник – АРГАТ Я. П.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківського національного аграрного університету

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Усиновлення дітей з України іноземцями під час війни є актуальним питанням, оскільки війна призвела до значного збільшення кількості дітей, які потребують сімейного

виховання. Усиновлення дітей з України іноземцями має як переваги, так і ризики, які необхідно ретельно зважити перед прийняттям рішення про усиновлення.

Ключові слова: усиновлення дітей, іноземці, війна в Україні, переваги усиновлення, ризики усиновлення.

З початком повномасштабної війни в Україні кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, різко зросла. За даними Міністерства соціальної політики України, станом на 1 грудня 2023 року в Україні на обліку в органах опіки та піклування перебуває понад 200 тисяч дітей, які потребують сімейного виховання. Війна призвела до того, що багато українських дітей втратили батьків або були змушені покинути їх. У цих дітей є право на сімейне виховання, і одним із шляхів реалізації цього права є усиновлення [1].

Усиновлення є юридичним фактом, за яким між усиновлювачем і усиновленим встановлюються такі ж права і обов'язки, як між батьками і дітьми. Усиновлення є остаточним і не може бути скасовано. Усиновлювачами можуть бути громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства.

Іноземці можуть усиновлювати дітей з України, якщо вони мають дозвіл на усиновлення, виданий Міністерством соціальної політики України. Для отримання дозволу на усиновлення іноземці повинні відповідати таким вимогам:

- бути дієздатними;
- мати належний дохід для утримання усиновленої дитини;
- мати житло, придатне для проживання дитини;
- не мати судимості за вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів;
- пройти курс підготовки з питань усиновлення;
- мати медичну довідку про стан здоров'я, яка підтверджує їхню здатність виховувати дитину [2].

Процедура усиновлення дітей з України іноземцями під час війни має ряд особливостей. Так, усиновлення може здійснюватися лише в тих регіонах України, де немає воєнних дій та працюють державні органи влади. Крім того,

іноземці можуть усиновлювати лише тих дітей, які перебувають у закладах опіки та піклування.

Усиновлення дітей з України іноземцями має як переваги, так і ризики.

Щодо переваг усиновлення :

- забезпечення дитини сімейним вихованням.
- можливість для дитини отримати громадянство іноземної держави.
- можливість для дитини отримати освіту та соціальні пільги в іноземній державі.

Ризики під час усиновлення :

- труднощі у адаптації дитини до нової сім'ї та культури;
- можливість для дитини бути використаною іноземними усиновлювачами в неправомірних цілях, наприклад, для виконання домашньої праці або для експлуатації в інших цілях [3].

Підсумовуючи, ми дійшли до висновку, що усиновлення дітей з України іноземцями є складним і відповідальним завданням. Іноземні усиновлювачі повинні ретельно зважити всі переваги та ризики усиновлення, а також забезпечити дитині належні умови для адаптації до нової сім'ї та культури. Усиновлення може стати для дитини шансом на нове життя в люблячій родині. Однак важливо, щоб іноземні усиновлювачі були готові до викликів, які можуть виникнути в процесі адаптації дитини до нової сім'ї та культури.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону дитинства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 "Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей" URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP080905>

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» від 10 липня 2019р. №603

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/603-2019-п#Text>

УДК 340

Кириченко В.В.,

студентка 2 курсу спеціальності 081 «Право»

Науковий керівник – **РОСАВИЦЬКИЙ О. О.,**

старший викладач кафедри конституційного права

та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

ВОЄННИЙ СТАН В УКРАЇНІ

Анотація. Акцентуємо увагу на загальне визначення воєнного стану, також правовий режим та ряд правових наслідків.

Ключові слова: воєнний стан, правові наслідки, правовий режим, збройна агресія, загроза.

До початку війни в Україні люди навіть не замислювалися щодо значення «Воєнного стану», а деякі навіть і не знали що це таке. але все змінимося після вторгнення росії в нашу державу. 24 лютого 2022 року росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну. Цей акт агресії став грубим порушенням міжнародного права та загрозою не лише для України, але й для всієї світової спільноти. У відповідь на цю загрозу 24 лютого 2022 року в Україні було введено воєнний стан.

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає

надання відповідним органам державної влади, повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Правовий режим воєнного стану в Україні визначається Конституцією України, Законом України "Про правовий режим воєнного стану" та іншими нормативно-правовими актами. Рішення про введення воєнного стану приймає Президент України за поданням Ради національної безпеки і оборони України. Пропозиція про введення воєнного стану може бути внесена Кабінетом Міністрів України, Генеральним штабом Збройних Сил України, Службою безпеки України або Національною радою України з питань оборони та безпеки. Воєнний стан може бути введений на всій території України або в окремих її місцевостях.

Введення воєнного стану тягне за собою ряд правових наслідків, зокрема:

Обмеження конституційних прав і свобод громадян:

1. Право на вільне пересування;
2. Право на мирні зібрання;
3. Право на свободу слова;
4. Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції;
5. Право на недоторканність особистого життя;
6. Право на недоторканність житла;
7. Право на власність.

Введення комендантської години:

1. Встановлення обмежень на пересування людей та транспортних засобів;
2. Заборона на проведення масових заходів;
3. Обов'язкове носіння документів, що посвідчують особу.

Запровадження військової цензури:

1. Контроль за засобами масової інформації;
2. Заборона на публікацію інформації, яка може зашкодити обороні України.

Евакуація населення:

1. Організоване вивезення людей з небезпечних районів;
2. Забезпечення евакуйованих житлом, харчуванням та медичною допомогою.

Інтернування іноземців: примусове утримання іноземців, які можуть становити загрозу для національної безпеки України.

Встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду з України:

1. Обмеження на в'їзд та виїзд з України;
2. Візовий режим для громадян країн, які не входять до ЄС.

Загальна мобілізація: призов на військову службу всіх громадян України віком від 18 до 60 років, які не мають законних підстав для звільнення від мобілізації.

Введення військового обов'язку для громадян України віком від 18 до 60 років: обов'язок для всіх громадян України віком від 18 до 60 років проходити військову службу.

Варто додати що введення воєнного стану негативно впливають і на падіння ВВП, зростання безробіття, інфляція, дефіцит товарів, руйнування інфраструктури. Зростання кількості переселенців, погіршення гуманітарної ситуації, зростання психологічного напруження, ризик торгівлі людьми. Скасування культурних заходів, закриття музеїв, театрів, кінотеатрів, знищення культурної спадщини. Також варто зазначити про закриття шкіл та інших навчальних закладів, перехід на дистанційне навчання, знищення освітньої інфраструктури.

Введення воєнного стану суттєво вплинуло на життя людей в Україні. Мільйони людей були змушені залишити свої домівки, втратили роботу, близьких.

Список використаних джерел:

1. <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>
3. <https://www.rada.gov.ua/>

УДК 347.65

УМОВИ СПАДКУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Кириченко В. В.,

Студентка 2 курсу соціально – гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник: **ЄФРЕМОВА І. І,**

кандидат юридичних наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. В статі розглянуто основні проблеми спадкування, які виникають на даний час в умовах дії воєнного стану. Увага приділена законодавчим змінам, які було внесено з початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України. Особлива увага приділена порядку спадкування майна, що залишилось на окупованих територіях.

Ключові слова: спадкування, внесення змін, воєнний стан, строк прийняття, спадкоємець, спадкодавець.

Спадкування є одним із важливих інститутів цивільно-правових відносин. З цим питанням зіштовхується чи не кожна людина, а саме з проблемами, пов'язаними з прийняттям спадщини, складання заповіту чи даровизни, а також пропуском строку на прийняття спадщини.

Спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). [1] Під час введення воєнного стану відбулися деякі зміни в цивільному законодавстві. В

сьогоднішніх реаліях, а якщо бути конкретнішою, то в умовах воєнного стану від 22 лютого 2022 року перед громадянами, постало питання реалізації свого права на спадкування.

Для заведення спадкової справи спадкоємцю потрібно подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини. [2]. За загальним правилом місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини. Однак, оскільки частина територій опинилась під окупацією, а значна частина громадян була змушена покинути свої домівки, було внесено зміни до Цивільного кодексу України ЗУ № 3450-ІХ "Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини", який набрав чинності 30 січня 2024 року, де зацікавлені особи мають право звернутися до будь-якого нотаріуса України для заведення спадкової справи, незалежно від останнього місця проживання померлого. Також, враховуючи перебування частини громадян України за межами України на тимчасовому прихистку, пунктом 3 Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» встановлено, що перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється на час дії воєнного стану, але не більше ніж на 4 місяці [3].

Наступне на що звернемо увагу ще те, що нотаріус може завести спадкову справу без використання Спадкового реєстру. Та, коли доступ до Спадкового реєстру буде відновлено, нотаріус протягом п'яти робочих днів має перевірити наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору та заповіту [4].

Ще одним суттєвим нововведенням є те, що заповіти військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань, працівників правоохоронних органів, органів цивільного захисту, можуть посвідчуватися командиром цих формувань з подальшим надсиланням цих заповітів через відповідні органи до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами в Спадковому реєстрі. Начальник

табору для військовополонених може посвідчувати заповіт військовополоненого. Але у Цивільний кодекс України не була внесена ця зміна, що може призвести подалі до великої кількості судових спорів у сфері цивільних правовідносин [5].

Не дивлячись на те що в країні війна, спадкові правовідносини лишаються регульованими у спадковому осередку, але ми можемо спостерігати значне розширення судової практики у цій сфері через введення нововведень, що регулюють порядок спадкування, але не зважаючи на ці зміни вони ніяким чином не вплинули, а саме не внесли жодних змін до Цивільного Кодексу України.

Так, судові Рішення у справах про визнання права власності на спадкове майно та про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини, а також відповідні правові позиції прийняті Верховним Судом України у справах №754/223/21, № 733/1500/21. Свідчать про те що Суд може визнати право власності на спадкове майно, навіть якщо спадкоємець пропустив строк для його прийняття, якщо для цього були поважні причини. Він буде досліджувати всі обставини справи та приймати рішення на основі закону та зібраних доказів.

Список використаних джерел:

1. Цивільний Кодекс України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 22 лютого 2022 р. № 296/5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 р. № 164. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-notariatu-vumovah-voynenogo-stanu164-280222>

4. Сайт Південного Міжрегіонального Управління Міністерства юстиції (м. Одеса): Про особливості спадкування під час воєнного стану. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://just.odessa.gov.ua/?view=viewnews&page_id=2896

5. Судово-юридична газета: Блог «Проблеми здійснення спадкових прав в умовах воєнного стану» . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sud.ua/uk/news/blog/251193-problemi-zdiysnennyaspadkovikh-prav-v-umovakh-voennogo-stanu>

УДК 342.76

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Малоземова А. М.,

Студентка 2 курсу спеціальності «Право»

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Науковий керівник – ЄФРЕМОВА І. І.,

канд. юрид. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

Анотація. Тези присвячені питанням у сфері цивільного права, що виникають у зв'язку із запровадженням воєнного стану в Україні. Автор аналізує цивільно – правове регулювання в умовах воєнного стану та проблемні питання, які виникли при реалізації і захисті цивільних прав в умовах збройного конфлікту. Метою цих тез є розглянути проблеми, які є в окремих сферах суспільного життя в умовах збройної агресії в Україні. Робота розрахована як на науковців – правників, так і на практиків, а також буде цікава всім, хто стикався з питаннями, пов'язаними зі здійсненням та захистом прав громадян в умовах війни.

Ключові слова: воєнний стан, цивільне право, збройна агресія, цивільні права, цивільно – правове регулювання.

Запровадження воєнного стану означає, перш за все, обмеження прав громадян. Я погоджуюсь з думкою, що підтримка правового режиму воєнного стану в державі і оголошення стану війни є важливими правовими та воєнно – політичними актами вищого політичного керівництва держави, є безпосередня загроза та збройна агресія і мають визначальну роль, щоб забезпечити безпеку та оборону держави та її життєдіяльності [1, с. 15].

Основний закон України передбачає перелік прав громадян, які не обмежуються за умови введення воєнного стану. До них належать: рівні конституційні права і свободи та рівності перед законом (стаття 24); право судового захисту (стаття 55); заборону позбавити громадянства та права на зміну громадянства (стаття 25); рівності прав та обов'язків подружжя у шлюбі та сім'ї, рівності прав дітей (статті 51-52); невід'ємного права на життя (стаття 27); права на житло (стаття 47); право на повагу до людської гідності (стаття 28); права на свободу та особисту недоторканність (стаття 29) та ін. [2].

Положення Цивільного кодексу України, безперечно, є ефективними у сфері забезпечення дотримання вищезазначених прав. Зокрема, відповідно до статті 353, в умовах надзвичайного або воєнного стану може бути примусове відчуження майна у власника з наступним відшкодуванням його повної вартості.

Відповідно реквізиція майна в умовах війни проводиться наступним чином:

- вилучення майна в адміністративному, а не судовому порядку;
- перехід вилученого майна виключно у державну власність;
- підставою для переходу права власності є акт державного органу, а не договір;
- здійснення оцінки вартості вилученого майна в односторонньому порядку, а не за згодою сторін [4, с. 36].

Реквізоване майно може бути знищене або перейти у власність держави. Колишній власник може звернутись до суду з позовом про проведення компенсаційної оцінки вартості реквізованого майна. У випадку реквізиції

майна, попередній його власник, якщо на це є можливість, може вимагати надати йому інше майно. Якщо реквізоване майно утримується після закінчення надзвичайного стану, суб'єкт, якому воно належало, має право на вимогу повернути його в судовому порядку.

У випадку повернення майна особі поновлюється її право власності і водночас вона зобов'язана повернути гроші кошти або товари, отримані у зв'язку з реквізицією, за вирахуванням розумної плати за користування цим майном. В юридичній літературі приділяється належна увага питанню реквізиції як засобу забезпечення інтересів публічної та приватної власності в умовах воєнного стану.

Зокрема, О. Клименко перераховує такі кваліфікуючі ознаки реквізиції: зумовленість надзвичайними обставинами (що свідчить про унікальність ситуації та відповідних заходів); суспільна необхідність запобігання або усунення шкідливих наслідків, у тому числі шляхом застосування окремих заходів; відшкодування збитків власнику; законність відповідного заходу (що передбачає, зокрема, його здійснення на законній підставі, за умови дотримання встановлених законом процедур); гарантованість судового захисту прав власника [3, с. 37].

Таким чином, хоча Цивільний кодекс України передбачає майновий захист цивільних інтересів, деякі права та інтереси фізичних і юридичних осіб, як приватних, так і публічних, залишаються нерегульованими в умовах воєнного часу. Зокрема, Цивільний кодекс не визначає правові механізми отримання компенсації за пошкоджене або зруйноване житло, процедури визначення можливості відновлення, розрахунку компенсації, надання компенсації, реконструкції пошкодженого житла та суб'єктів, відповідальних за надання заміни пошкодженого або зруйнованого житла. Окрім житла, слід також визначити питання компенсації за рухому майно, втрачене під час бойових дій.

Серед проблемних питань, які потребують нагального правового врегулювання, - визначення правової системи окупованої території, наслідків

правочинів, які були укладені під час окупації, та наслідків деокупації. Повноваження місцевих органів влади на окупованих територіях залишаються невизначеними в контексті цивільного права. Якнайшвидше вирішення цих питань через чітке цивільно – правове регулювання сформує правову базу, необхідну для гарантування невід’ємних конституційних прав національного населення.

Список використаних джерел:

1. Кириченко С. О., Лобко М. М., Семенко В. М. Щодо питання правового режиму воєнного стану і стану війни. Наука і оборона. 2019. № 2. С. 9-16

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Клименко О. Правова природа та розвиток інституту реквізиції в праві України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2012. № 91. С. 56-59.

4. Єфремова І. І. Особливості реалізації приватних прав в умовах воєнного стану / І. І. Єфремова // Актуальні проблеми права в умовах сучасних викликів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (БНАУ, 14 квітня 2022 р.). - Біла Церква, 2022. - С. 35-37. <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/7682>

УДК 340.12

ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Колісник С. Д.,

студентка 2 курсу соціально-гуманітарного факультету

Білоцерківський національний аграрний університет

м.Біла Церква, Україна

Науковий керівник – **ЛИННИК Т. В.**,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

м.Біла Церква, Україна

Анотація. В даних тезах ми висвітлюємо проблеми людей з інвалідністю, та дітей – сиріт, оскільки дані проблеми, це є актуальними питаннями суспільно – гуманітарних наук в умовах сьогодення.

Ключові слова: діти-сироти, люди з інвалідністю, юридичні консультації, права людей, соціальний захист.

На даний час, в соціально-гуманітарних науках, є безліч питань та викликів від суспільства. В період військового стану, все більше осіб звертаються до юридичних консультантів за допомогою. Наш, соціально-гуманітарний факультет, надає безкоштовну допомогу громадянам, для того, щоб відстояти права людини під час війни. Одним із поширених питань, це питання про допомогу дітям-сиротам, людям з інвалідність, тощо. Сьогодні ми хочемо обговорити соціальний проєкт, “Безбар’єрність”. Чому нас зацікавив саме цей задум? Тому що дякуючи цьому проєкту, люди можуть відстояти свої права, знайти рівноправність в суспільстві, не відчувати себе тягарем в громадському місці, тому що не можна передвигатися без інвалідного візка. Ми вважаємо що найпоширеніший виклик для суспільно-гуманітарних наук – відстояти права людини, в якій є певні обмеження на життя і повноцінне проявлення себе у суспільстві як індивідуума.

Інвалідність в сучасному світі — це справжній виклик для людини. Бар’єри, упереджене ставлення, дискримінація в освіті, в охороні здоров’я, в побуті, загроза бідності та соціальна неадаптованість — ось що чекає на людину із обмеженими можливостями. І поширена проблема цьому, не сама людина з інвалідністю, а наше не підготовлене суспільство. Безробіття,

бідність, обмежений доступу до соціальних благ, які відомі абсолютній більшості населення планети, є ще проблеми які відомі тільки людям з інвалідністю. Ці проблеми, які в медичній літературі носять назву «бар'єрів», визначають те, наскільки відкритим для такої людини є навколишнє середовище та соціальне життя.

Люди із інвалідністю частіше за інших стикаються із дефіцитом необхідних медичних та реабілітаційних послуг, не маючи належної моральної та фізичної підтримки. Це явище зумовлене як більшою вразливістю цієї групи громадян до бідності, безробіття та дискримінації, так і відсутністю в суспільному просторі необхідних умов для повноцінного життя людини із обмеженими можливостями. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, лише в чотирьох країнах регіону Південної Африки тільки 26-55 % людей отримують необхідну медичну реабілітацію. Тільки 17-37 % мають необхідні допоміжні пристрої, і лише 5-23 % отримують професійну освіту.[2]

Схожі проблеми в дітей-сиріт. **Відповідно до Закону України** «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» Стаття 3. Засади державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа

Основними засадами державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа є:

- створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї;
- виховання та утримання дітей за принципом родинності;
- сприяння усиновленню дітей, створення системи заохочення та підтримки усиновлювачів;
- забезпечення пріоритету форм влаштування;
- захист майнових, житлових та інших прав та інтересів таких дітей;
- створення належних умов для їх фізичного, інтелектуального і духовного розвитку, підготовки дітей до самостійного життя;
- забезпечення права на здоровий розвиток;

забезпечення соціально-правових гарантій;
створення умов для надання психологічної, медичної та педагогічної допомоги;
формування системи соціальної адаптації;
забезпечення вільним вибором сфери професійної діяльності, яка б оптимально відповідала потребам та бажанням особистості дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, а також особи із їх числа та запитам ринку праці; [1]

Дитина, позбавлена батьківського піклування, – діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України або в зоні проведення антитерористичної операції, та безпритульні діти.

Ми дійшли до висновку що, головною причиною загострення проблеми соціального сирітства в Україні є формування прошарку соціопатичних сімей в умовах складної перебудови соціальної стратифікації суспільства на принципах посилення економічної і соціальної нерівності, поширення бідності й злиденності, безробіття. Однак такі неоднозначні демографічні явища сьогодення як нестабільність шлюбу, високий рівень розлучуваності населення, поширеність неповних сімей з дітьми в цих умовах посилюють ризик соціального сирітства, безпритульності та бездоглядності частини дітей.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” від 13.01.2005 № 2342-IV
2. Національна Асамблея людей з інвалідністю України Недбалість чи дискримінація людей з інвалідністю?

УДК 340.12

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАХИСТ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Хомінець Т. В.,

студентка II курсу факультету філології, історії та політико-юридичних наук

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

м. Ніжин, Україна

Науковий керівник - ГЕСЦЬ І. В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри політології, права та філософії

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

м. Ніжин, Україна

Анотація. Ця стаття аналізує вплив євроінтеграційних процесів на захист прав громадян України. В контексті євроінтеграції Україна зобов'язана адаптувати своє законодавство до європейських стандартів та норм, що може сприяти підвищенню рівня захисту прав громадян. Висвітлюються переваги та виклики, які супроводжують процеси євроінтеграції для захисту прав громадян в Україні.

Ключові слова: євроінтеграція, права громадян, нормативно-правова сфера, міжнародні договори.

З проголошенням державної незалежності, одним з головних чинників захисту національних інтересів України є її роль і місце в системі міжнародних відносин як впливової європейської держави та ключового суб'єкта

міжнародної безпеки [1]. Відтак, стратегічним пріоритетом зовнішньополітичної діяльності було визначено європейську інтеграцію [2]. Саме європейська інтеграція є на сьогодні безальтернативним зовнішньополітичним курсом держави, як запорука зміцнення її міжнародних позицій, набуття додаткових гарантій забезпечення територіальної цілісності, суверенітету та національно-культурного відродження країни, створення передумов для проведення більш ефективної оборонної політики, перебудови й підготовки національної економіки до функціонування в умовах жорсткої конкуренції з економічними системами інших країн [2].

Європейський вибір України ґрунтується на життєво важливих інтересах та історичному прагненні українського народу бути невід'ємною частиною єдиної Європи [1]. Набуття членства України у Європейському Союзі сприятиме процесу зміцнення глобальної безпеки, забезпечення стабільності та уникнення передумов для поновлення штучних бар'єрів між країнами пострадянського простору.

Тому, вищим політичним керівництвом України підтверджено відданість європейським демократичним цінностям, правам людини, та верховенству права. Ідея європейської інтеграції підтримується більшістю громадян України та впливовими політичними силами у державі [3, ст.38].

Україна зобов'язана адаптувати своє законодавство до європейських стандартів і норм, що передбачено угодами про асоціацію та інших документах, пов'язаних з євроінтеграцією [1]. Це може сприяти підвищенню рівня захисту прав громадян шляхом впровадження більш прогресивних і гармонізованих нормативно-правових актів.

Україна уклала ряд міжнародних договорів з метою захисту прав громадян, які впливають на процеси євроінтеграції, а саме: Європейську конвенцію з прав людини (ЄКПЛ): Україна є стороною Європейської конвенції з прав людини, яка гарантує захист прав і свобод кожного громадянина. Ця конвенція встановлює мінімальні стандарти захисту прав і зобов'язує країни-учасниці дотримуватися цих стандартів [5, ст. 34]. Міжнародний пакт про

громадянські і політичні права (МППП): Україна також є стороною Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, який забезпечує захист прав на свободу слова, право на справедливий суд, право на об'єднання та інші важливі права [6]. Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (КЗПЛЮС): крім того, Україна є стороною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка надає додаткові гарантії захисту прав і свобод громадян [7]. Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Співтовариством з атомної енергії (Євратом): ця угода також містить положення щодо співробітництва у галузі захисту прав громадян, зокрема, у забезпеченні безпеки атомної енергетики та радіаційного захисту [8].

Ці міжнародні договори відіграють важливу роль у забезпеченні захисту прав громадян України, особливо в контексті процесів євроінтеграції, допомагаючи вдосконалювати законодавство та практику з цього питання відповідно до міжнародних стандартів [3, ст. 41].

Отже, євроінтеграційні процеси відіграють важливу роль у підвищенні рівня захисту прав громадян України шляхом гармонізації законодавства, реформування судової системи, забезпечення дотримання прав людини та боротьби з дискримінацією.

Список використаних джерел:

1. Тімашов В. О. Права громадян в Україні в процесі євроінтеграції : адміністративно-правовий аспект : монографія. Київ, 2017. 560 с.
2. Яремчук В. Д. Україна і євроінтеграція: четверта спроба. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ, КУЛЬТУРНІ, ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-311-1-52>
3. Заворотченко Т. М. Захист прав громадян – головна функція політичних прав і свобод громадян в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2014. Вип. 5. С. 37–44.

4. Виступ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на представленні Спеціальної доповіді "Стан дотримання Україною європейських стандартів з прав і свобод людини" з нагоди 60-річчя Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : Доп. Уповноваж. Верхов. Ради України з прав людини від 22.10.2010 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001715-10#Text>

5. Карпачова Н. І. Європейська конвенція з прав людини - фундамент формування захисту прав людини в Україні. *Право України*. 2017. № 4. С. 34–54.

6. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: позиція держави та погляд громадянського суспільства. Київ : Істина, 2007. 240 с.

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. : станом на 1 серп. 2021 р.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 р. : станом на 30 листоп. 2023 р.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

СЕКЦІЯ 3

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ: ЛІТЕРАТУРА, МОВА, ПЕРЕКЛАД

УДК 81-115:[811.112.2:811.161.2]

Ігнатенко В. Д.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Анотація. У тезах аналізуються особливості юридичного перекладу та складнощі перекладу, зокрема з урахуванням лінгвістичних особливостей та особливостей правових відносин у різних країнах.

Ключові слова: юридичний переклад, правові відносини, лінгвістичні особливості, мова оригіналу, мова перекладу.

Юридичний переклад — один із найбільш затребуваних видів перекладу, оскільки охоплює матеріали, які стосуються всіх можливих правових відносин, зокрема господарського, цивільного, адміністративного, податкового, міжнародного права — поле діяльності надзвичайно широке. У зв'язку з цим перекладачі, які можуть працювати з такими юридичними документами, є затребуваними на ринку праці.

Види юридичних документів, з якими найчастіше доводиться працювати перекладачам, охоплюють такі: законодавчі акти та юридичні публікації (закони, накази, постанови, положення та інші підзаконні акти); судові документи юридичних осіб (позовні заяви, апеляційні скарги, клопотання, рішення, постанови, висновки); установчі документи (статути, установчі договори, рішення, протоколи); договори й угоди (контракти, договори постачання, купівлі-продажу, оренди, ліцензійні угоди, кредитні договори, лізингові договори, трудові договори тощо); реєстраційні й нотаріальні документи від юридичних осіб (ліцензії, сертифікати, дозволи, свідоцтва про реєстрацію та взяття на облік, виписки з реєстрів, довіреності, заяви, дозвільна документація тощо).

Навіть якщо перекладач вільно володіє мовною парою та відмінно розуміє національну специфіку, однак не орієнтується в правовій сфері, виконати поставлене завдання на переклад юридичних текстів йому буде дуже складно. Крім того, лише практика юридичного перекладу дає змогу врахувати всі складні та неоднозначні моменти — як правило, саме брак практичних навичок і спричинює труднощі в перекладачів.

Підвищеної уваги в роботі з юридичним перекладом потребує юридична термінологія та стиль викладу. Особлива стилістика, спеціальні терміни, формулювання та довгі мовні звороти можуть бути «нечитабельними» для людини, далекої від юриспруденції, або навіть видатися їй нісенітницею. Загальноспрямованих лінгвістичних словників часто недостатньо для юридичного перекладу, тому перекладачам доводиться шукати «відповіді» у вузькоспеціалізованій правовій літературі та нормативних актах.

Помилки в перекладі можуть дорого коштувати клієнту. Тому кожен термін має бути перевірений не лише у словнику, а й у відповідному юридичному документі. Наприклад, термін *assignment* можна перекласти як «*поступка, уступка, переуступка*», але правильний переклад — «*відступлення*». Некомпетентні перекладачі роблять цю помилку, забуваючи, що в Цивільному кодексі України закріплено термін «відступлення». *This agreement* перекладається як «цей договір», однак через калькування російської мови (рос. «настоящий договор») іноді помилково перекладають як «*справжній договір*». Буває й навпаки: англійською «*настоящий договор*» (рос.) із тієї самої причини неправильно перекладають як *present agreement*. У довіреностях для перекладу терміна *grantor* часто помилково використовують термін «*принципал*», забуваючи, що довіреність видає довіритель, а принципал — це сторона агентської угоди.

Отже, перекладаючи юридичні тексти треба враховувати не лише лінгвістичні аспекти, а й співставляти із особливостями законодавства мови оригіналу і мови перекладу., враховуючи їхню специфіку. Юридичні переклади представляють конкретні проблеми перекладачів через зв'язки між початковим текстом та конкретними юридичними та культурними договорами юрисдикції, в яких це відбулося. Перекладач має розглянути багато факторів, перед тим як розпочати роботу. А також борючись з випадковими лінгвістичними опущеннями та структурними відмінностями, між вхідними та вихідними мовами перекладач повинен розглянути культурно залежні текстові зміни.

Список використаних джерел:

1. Юридичний переклад. *Профпереклад. Переклад і локалізація*. URL: <https://profpereklad.ua/yuridichnij-pereklad/> (дата звернення 12.03.2024).
2. Черноватий Л. М., Карабан В. І., Іванко Ю. П., Ліпко І. П. Переклад англomовної юридичної літератури: навч. посіб. для студ. ВНЗ юрид. спец. та спец. "Переклад" / Л.М. Черноватий (ред.), В.І. Карабан (ред.). – Вид. 3-тє, випр. і доп. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 655с.

УДК: 811.161.2:808.51:34-052

ПІДГОТОВА МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Тимчук І. М.,

к.пед.н., доцент кафедри славістичної філології, педагогіки і методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна

Погоріла С. Г.,

к.пед.н., доцент, завідувач кафедри славістичної філології, педагогіки і методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна

Анотація. Автори наголошують на важливості риторичних умінь для майбутніх правників. Рекомендовано напрями вдосконалення навичок, необхідних для ефективних публічних виступів. Запропоновано види робіт на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) для покращення культури мовлення та комунікативних умінь студентів-юристів.

Ключові слова: публічні виступи, розвиток риторичних здібностей, українська мова (за професійним спрямуванням), ситуативні завдання, творчі завдання, вправи для вдосконалення культури мовлення.

Публічні виступи є невід'ємною частиною професійної діяльності майбутніх юристів, оскільки вони вимагають вміння ефективно комунікувати з аудиторією, переконливо висловлювати свої думки та аргументувати свої позиції. Публічні виступи містять промови в судовій залі, презентації перед клієнтами, переговори з іншими сторонами, участь у конференціях та семінарах тощо. Отже, тренування навичок публічного мовлення є важливою складовою підготовки майбутніх юристів до успішної кар'єри в юридичній сфері.

Розвиток навичок публічного мовлення у студентів-юристів є дуже важливим аспектом їх професійної підготовки. Для ефективної комунікації з аудиторією, студентам-юристам рекомендується вдосконалювати свої навички у таких напрямках:

1. Підготовка до виступу: вивчення тематики повідомлення, структурування матеріалу, підбір аргументів.
2. Володіння технікою публічного мовлення: голосова модуляція, дикція, жестикуляція.
3. Встановлення контакту з аудиторією: використання питань, прикладів, інтерактивних елементів.
4. Управління емоціями: контроль нервовості, впевненість у собі, відкритість до зворотного зв'язку.
5. Практика: виступи на публіці, тренування перед друзями або колегами, участь у дебатах та інших заходах.

Відповідно до робочої програми з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням) РН 11 є володіння базовими навичками з риторики: влучно висловлювати думки для успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності; знати норми сучасної української літературної мови й основи практичного володіння ними [1, с.7].

З метою забезпечення розвитку базових навичок з риторики, розроблено навчальні теми 2 модуля, а саме: «Культура мови та мовлення юридичних працівників» (2 год.) «Мистецтво публічного виступу і професійна діяльність юриста» (2 год.); «Мовленнєвий етикет юриста» (2 год.)

Щоб покращити навички публічного виступу на уроках української мови, ви пропонуємо такі види роботи:

1. Аналіз найвідоміших промов у світі.

Слухаємо та аналізуємо промову, працюючи в групах. Представник кожної мінігрупи робить узагальнення, чому ця промова стала всесвітньо відомою? Після цього студенти отримують завдання додому проаналізувати одну з десяти найвідоміших промов, що змінили світ.

2. Індивідуальна і самостійна робота студентів. При вивченні вищезазначених тем, відповідно до робочої програми, приділено увагу індивідуальній та груповій роботі студентів, виконання яких зорієнтоване на посилення дослідницької складової в процесі навчання за програмою і на вироблення у студентів дослідницьких компетенцій і відповідних практичних навичок. Рекомендуємо такі теми для дискусій та круглих столів:

- Смертна кара: за і проти.
- Судова реформа в Україні: потреби та реалії.
- Особливості українського менталітету.

Наступним завданням пропонуємо підготувати промову на одну із тем, дотримуючись вимог до виступу:

- Незнання законів не звільняє від відповідальності.
- Суд совісті страшніший від людського осуду.

Вміння наводити аргументи та контраргументи для публічного виступу є ключовим для успішної комунікації та переконання аудиторії. Підтримка своїх поглядів аргументами допомагає підвищити переконливість та авторитет доповідача. Для закріплення навичок аргументації пропонуємо студентам таке завдання: до поданих тез доберіть 3-4 аргументи на їх підтвердження та контраргументи на спростування. Н-д: Хитрощі – зброя слабких (Ф. Іскандер)

Розум без совісті стає злякисним (Ф. Іскандер) [2, с.117].

3. Ситуативні завдання: створіть сценарій, де студенти можуть відтворити різні ситуації, наприклад, виступ на конференції, інтерв'ю з відомою особою або дебати на актуальну тему. Надзвичайно ефективними є завдання для розвитку комунікативних навичок, які, у свою чергу, є основою розвитку риторичних здібностей. Студенти із задоволенням входять в роль та розігрують ситуації:

- У громадському транспорті повелися нечемно у ставленні до вас. Зробіть зауваження.
- Ви - керівник юридичної фірми. Під час роботи представник мережевого бізнесу відволікає вас від важлих справ. Змоделюйте розмову.

4. Вправи на розвиток дикції та невербальних засобів спілкування.

Правильна дикція допомагає чітко та розбірливо висловлювати думки, що робить виступ більш зрозумілим та ефективним, підвищує авторитет промовця та створює позитивне враження на аудиторію. Для розвитку дикції використовуємо тексти віршів для вправ на вимову та інтонацію. Студенти із задоволенням виконують такі завдання:

- Прочитайте рядки української народної пісні (Пливе човен, води повен.....) з різною інтонацією та різним ставленням до того, що читаєте. Це може бути *злість, радість, жалість, занудство, байдужість, ненависть...*

5. Творчі завдання.

- Уважно перегляньте фрагмент із фільму «Диявол носить Prada». Проблемне питання: Скажіть, яких порад, висловлених у попередньому тексті не дотрималася Енді перед співбесідою та під час неї [3, с.117]. .

Підготуйте виступ на нереальну тему: Вплив законів Ньютона на погоду в Україні; Змагання кроликів у випіканні млинців.

6. Вправи на удосконалення культури мови.

З метою удосконалення правильності мовлення та боротьби із суржигом пропонуємо студентам-юристам вправи на редагування речень та

словосполучень. Н-д: вибачаюсь, чи не могли б ви відмінити консультацію, бо із-за пробок мені не вдасться приїхати вчасно.

7. Гостьові лекції. Важливу роль для організації тренувань навичок публічних виступів для студентів-юристів відіграють гостьові лекції. Важливо знайти фахівців, які мають розуміння юридичної галузі і можуть надати корисні поради щодо ефективного виступу в суді або перед аудиторією. Це можуть бути провідні адвокати, юристи міста.

Отже, на нашу думку, запропоновані активні види робіт на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) сприятимуть подоланню комунікативних бар'єрів у спілкуванні, розвитку ораторських здібностей майбутніх фахівців та стануть підготовкою до публічних виступів у майбутній роботі студентів-правників.

Список використаних джерел:

1. Робоча програма з навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для здобувачів вищої освіти соціально-гуманітарного факультету за напрямом підготовки 081 «Право», бакалаврський рівень вищої освіти. - Укладач, канд. пед.наук І.М. Тимчук - Біла Церква: БНАУ, 2022. – 26 с.
2. Практикум з української мови за професійним спрямуванням для юристів: навч. посіб. – І.В. Зайцева, О.П. Калита, Г.В. Скуратівська, А.К. Павлова. – К.: «Центр учбової літератури», 2019. - 396с.
3. Преподобна Н.Л. Методична розробка відкритого заняття з української мови
URL: <https://urok.osvita.ua/materials/education/60027/>

УДК 378.011.3-051.:784+615(043)

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

Врубель Г. Ф.,

концертмейстер кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького м. Запоріжжя, Україна.

Анотація. У тезах розглядається питання зв'язку фахової підготовки із вимогами сучасної освітньої парадигми до професійної освіти. Обґрунтовано впровадження здоров'язберігаючих технологій у процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах компетентнісного-наскрізного, а також гуманістичного підходів.

Ключові слова: компетентність, фахова компетентність, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні технології, полікомпетентність.

В умовах модернізації вищої освіти постає гостра потреба в підготовці фахівця високого професійного рівня, здатного до самореалізації, спроможного до творчої побудови свого життя, зорієнтованого на особистий вибір і особисту відповідальність. Сьогодні ця проблема набуває важливого значення і в підготовці вчителя музичного мистецтва, який має сформувати за роки навчання у вищому навчальному закладі освіти фахову компетентність. Як відомо випускники вузів не завжди конкурентоспроможні на ринку праці, тому актуальною теоретичною і практичною проблемою професійної педагогіки є зміна стратегій підготовки фахівців. Вирішення цієї проблеми забезпечить підвищення якості вищої освіти фахівців і на цій основі конкурентоспроможність випускників та престиж вищої школи України значно зросте у світовому освітньому просторі.

Проблема переорієнтації та вдосконалення системи професійної освіти обговорюється у педагогічній науці доволі активно. Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує наявність різних підходів до визначення поняття «компетентність», показує великий інтерес вітчизняних та зарубіжних дослідників до означеної проблеми з одного боку, а з іншого – вказує на не вирішення цієї проблеми як в теоретичному так і практичному планах. Наукові праці таких дослідників як: В. Аніщенко, І. Бега, І. Зязюна, І. Зимньої, Л. Мосол, О. Овчарук, А. Хуторського, Т. Шамової зосереджені на теоретико-

методологічних засадах проблеми. Праці В. Болотова, С. Козака, Т. Сорочан, В.Введенського присвячені питанню моделювання та проблемі формування компетентностей майбутніх фахівців. В сфері музичної освіти розкриваються різні аспекти професійних компетентностей: від складного багатовимірного феномену (І. Михайличенко, П. Третьяков) до визначення ключових компетентностей (І. Зимня, Т. Шамова) та окремих аспектів формування професійних компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва (О. Горбенко, Н. Мурована).

Як вважає сучасна дослідниця Г. Падалка існуюча система викладання дисциплін відзначається певною абстрагованістю, відірваністю від існуючих проблем майбутньої професії на практиці. В полі зору викладачів часто знаходяться абстраговані художньо – музичні вміння . На думку автора, фахова підготовка, яка ігнорує потреби культурно – музичної практики, а керується виключно мистецьким спрямуванням, не забезпечує того, щоб фахові знання, вміння і навички, одержані здобувачами вищої освіти в процесі навчання трансформувались в практичній професійній роботі.

Необхідність обґрунтування нової парадигми педагогічної освіти, яка пов'язана безпосередньо з професійною музичною компетентністю, зумовлює оптимальну адаптацію майбутніх педагогів – музикантів до умов професійної діяльності. В науково – педагогічній науці немає одностайного підходу до розуміння дефініцій компетентісного підходу. Сучасні науковці в своїх дослідженнях висвітлюють різні трактування цих понять, їх сутність і зміст. Ми поділяємо наукову думку С.Світайло, яка вважає, що компетентісна концепція професійної освіти спрямована на вдосконалення підготовки фахівців, шляхом формування у них фахової музичної компетентності як складової професіоналізму і охоплює особистісні характеристики, теоретичні музичні знання, практичні здатності у сфері професійної музичної діяльності [3, с. 670-675].

Фахова музична компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва має свої особливості, які обумовленні поліфункціональною

природою професії. Усі її компоненти органічно поєднані між собою: особистісний розвиток, професійна музична підготовка, сформованість загальної та музичної культури, здатність самостійно здійснювати професійну діяльність. Кожен здобувач вищої освіти окрім видатних музичних даних і професіоналізму виконавського має бути педагогом, психологом, організатором, мати сформовані знання і вміння музичного режисера та навіть актора. Експерти країн Європейського Союзу визначають поняття «компетентність» як «здатність застосування знання і умінь», що означає активне застосування навчальних досягнень у нових ситуаціях в умовах освітнього процесу.

Науковець Н. Бібік вважає, що результатом набуття компетенцій стає компетентність, оскільки ознакою компетенції вона визначає її загально предметний або специфічний характер, а компетентність передбачає особистісну характеристику та ставлення до предмета діяльності. [1, с. 409]

Фахова музична компетентність майбутнього учителя музичного мистецтва має свої особливості, які обумовленні специфічною природою професії – поліфункціональністю. Вона складається з багатьох компонентів які органічно пов'язані між собою. Аналізуючи результати наукових досліджень компетентнісної концепції освіти, специфіки і особливостей навчально – виховного процесу в музично – освітніх ВНЗ (О.Рудницька, Г.Падалко, О. Олексюк, Г. Кондратенко, Н.Мосянко) ми розглядаємо фахову компетентність майбутнього педагога – музиканта як складне, інтегральне, динамічне за своєю структурою утворення, яке може модифікувати відповідно до змісту і рівня освіти.

Музика виконує оздоровчу функцію, впливаючи на біохімічні процеси людини. Науковцями доведено, що музика може зміцнювати імунну систему, покращує обмін речовин і, як наслідок, сприяє відновленню процесів в організмі.

Аналіз значної кількості наукових джерел дозволив визначити кілька найбільш змістовних визначень дефініції «**здоров'язбережувальна**

компетентність». Так у сучасному Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти визначення «здорів'язбережувальна компетентність» представлено як «здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здорів'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитись до власного здорів'я та здорів'я інших людей». І.Анохіна розглядає здорів'язбережувальну компетентність як готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням і збереженням здорів'я, як свого так і оточуючих. Т. Бойченко визначає здорів'язбережувальну компетентність як ключову та пропонує такі її ознаки:

- Поліфункціональність: ця компетентність дозволяє вирішувати проблеми здорів'язбереження людини, групи людей, спільноти та суспільства в просторі всіх чотирьох складових здорів'я – фізичної, соціальної, психічної та духовної;

- Надпредметність і міждисциплінарність: інформація про формування, збереження, зміцнення, використання (або споживання), відновлення та передача здорів'я має місце в усіх ланках неперервної валеологічної освіти (дошкілля, шкільна ланка, додипломна, післядипломна, освіта для дорослих);

Багатовимірність: зумовлена сутністю здорів'я людини як багатомірного і цілісного феномена. Забезпечення широкої сфери розвитку особистості: вивчення шляхів і засобів формування, збереження, зміцнення, відновлення та передача здорів'я, особливо його духовної складової, має особистісне спрямування.

Таким чином, використання здорів'язберігаючих технологій в освіті – це спосіб організації послідовних дій у ході навчально – виховного , реалізація освітніх програм з урахуванням особливостей індивідуального здорів'я учнів, особливосте їх вікового, психофізичного, духовно – морального стану і розвитку, збереження і зміцнення здорів'я в результаті якої формується певна компетенція.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія освіти/ Акад. пед. Наук України; [головний ред. В.Г.Кремінь].- К.: Юрінком Інтер, 2008.-1040с. с.409.

2. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін): навч. посібн.-Київ: Освіта України, 2008.-272с.
3. Світайло С. Компетентнісна підготовка викладача музичного мистецтва//Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ ст./зб. матер. Міжнародної науково – практичної конф.- Київ, 16-17.10.2014 – с.670-675.

УДК 378.1

УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФАХОВОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Карпенко С. Д.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філології, педагогіки та методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Звернуто увагу на універсальність фахової підготовки українських здобувачів, що розглядається як одна з проблем євроінтеграції освітніх та професійних послуг.

Ключові слова: освітні послуги, професійна освіта, євроінтеграція, ринок праці.

Процеси інтеграції української вищої освіти у європейський простір постійно перебувають у площині дискусії. Історію питання можемо датувати ще з першого десятиліття ХХІ ст. (а, отже, вже понад п'ятнадцять років), свідченням цьому захищені дисертації, монографії, наукові та освітні проєкти, публікації тощо. Вирішення питань адаптації, уподібнення, або, навпаки, відмінності надання освітніх професійних послуг викликає серед науковців природньо протележні погляди (С. Спуріна [3], Є. Хан [5], У. Садова [2], В. Круглов [1] та інші). Сучасні підходи до вивчення освітніх потреб здобувачів (студентоцентрованість навчання) дозволяють чітко простежити шляхи

взаємодії та взаємовпливу факторів зростання міжнародних економічних, політичних та культурних чинників, що вимагають уважнішого ставлення до переліку навчальних дисциплін, пропонованих в обсягах (вже чітко встановлених) освітніх програм фахової підготовки. Серед усього іншого, постає питання не лише адаптації надання освітніх послуг до європейських, а й забезпечення вітчизняних знань, що мають попит на внутрішньому ринку праці.

Метою нашого дослідження стало вивчення попиту та пропозицій на ринку праці фахівців, що в умовах євроінтеграції опинилися поза переліком професій, що можуть вважатися інтернаціональними (це професії ІТ напряму, машинобудування тощо). Проаналізувавши статистику даних щодо попиту українських фахівців на ринку праці в Європі, можемо зробити висновки, що претензії та недовіра до фахової освіти має не завжди об'єктивне підґрунтя. Так, серед причин фахової невідповідності вказується саме на невідповідність у формулюванні назви самої навчальної дисципліни, а не на відсутність професійних знань та навичок. Українська освіта, прагнучи до всеохопності та універсальності майбутніх фахівців, пропонує вже сьогодні комбіновані професії, що не сприймаються позитивно нашими європейськими партнерами. Розгалужені знання працівників дозволяють забезпечувати обслуговування на одному робочому місці кількох посад, що є недопустимим згідно європейських фахових вимог. Так, коли український фахівець з геодезії хоче замовити визнання свого диплома в будь якій європейській країні, то його запевняють, що диплом і спеціальність поєднують кілька вузькопрофільних професій на їхньому ринку праці, а тому його фах не відповідає прописаним європейським стандартам. Подібні ситуації дуже часто трапляються й з іншими фахівцями. Перекладачі, педагоги, психологи, лікарі та інші, здавалося б, міжнародні професії – змушені перевчатися або повторно проходити профільні предмети для працевлаштування. А це забирає час, вимагає додаткових фінансових витрат. З'являється альтернатива у здобувачів відразу розпочати навчання у якомусь європейському професійному закладі.

Помилки, яких допускаються у політиці інтегрування вищої професійної освіти, зумовлені рядом об'єктивних та суб'єктивних причин. Усунення їх можливе завдяки детальному вивченню європейського освітнього досвіду та впровадженню подібних підходів до організації навчання, професійної практики тощо.

Список використаних джерел:

1. Круглов В. Інтеграція системи вищої освіти України в Європейський освітній простір. *Публічне управління та митне адміністрування, Спецвипуск*, 2022. С. 70-76.
2. Садова У. Я. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання. Львів: ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України», 2019. 263 с.
3. Спуріна С. О. Тенденції освітньої міграції та її вплив на інституційне середовище в Україні. *Вісник Мукачівського держ. ун-ту*. 2019. № 1. С. 496-505.
4. Прищепя Я., Матвішина Г. Підтвердження оцінки про 8 мільйонів біженців з України немає - директорка Інституту демографії. *Суспільне. Новини*. 23 лютого 2023. URL:<https://suspilne.media/396044-pidtvrdzenna-ocinki-pro-8-miljoniv-bizenciv-z-ukraini-nemae-direktorka-institutu-demografii/>
5. Хан Є. Інтеграція України у європейський простір вищої освіти як складова цивілізаційного вибору. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2015. № 3(126) . С. 54-57.

УДК 378.046.4+004.9

СУТНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА- МУЗИКАНТА

Мержева Л. Ф.,

викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Запоріжжя, Україна

Анотація. У тезах розкрито необхідність використання різноманітних інтерактивних методів в умовах дистанційного навчання, що є невід'ємною складовою професійної фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Впровадження таких форм і методів сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, підвищує ефективність опанування новими знаннями, розвиває творчу активність, а також навички колективно злагоджених дій.

Ключові слова: інтерактивні методи, педагог-музикант, технології дистанційного навчання, диригентсько-педагогічна майстерність.

Сьогодні все більше уваги приділяється пошуку перспективних підходів до вирішення проблеми стимулювання професійної діяльності майбутніх педагогів-музикантів. У реалізації цього складного процесу важлива роль належить диригентсько-хоровому мистецтву. Проблему формування диригентсько-хорової майстерності майбутніх педагогів-музикантів досліджували різні вітчизняні та зарубіжні вчені. Питання у галузі музичного виконавства були розкриті у фундаментальних дослідженнях (А.Г.Арчажнікової, Н.Л.Білої, Е.К.Сет та ін.), психологічного диригування (Г.Л.Ержемського, Р.І.Кофмана, В.І.Петрушина), музичної педагогіки (Г.М.Падалки, О.П.Рудницької, А.Я.Ростовського, В.Мусіна, С.Казачкова), педагогічної майстерності (Н.В.Кузьміної, І.А.Зязюна, О.С.Барбіної, І.П.Андриаді), виконавсько-педагогічної майстерності вчителя музичного мистецтва (І.В.Мостова та ін.),

Метою тез є розкриття сутності використання інтерактивних методів дистанційного навчання майбутнього педагогі-музиканта в процесі формування диригентсько-педагогічної майстерності.

Поняття «інтерактивність», «інтерактив» запозичено з англійської мови: *inter* – поміж, серед, взаємно, *act* – діяти, отже, *interact*–взаємодіяти. Інтерактивність у навчанні можна трактувати як взаємодію здобувачів вищої освіти, спілкування їх у режимі бесіди, діалогу, спільної дії. Отже, інтерактивними методами можна назвати такі, застосування яких призводить до активної взаємодії між викладачем та здобувачем вищої освіти, які постійно щось здійснюють – говорять, моделюють, створюють (флеш-анімація шкільної пісні, презентація хорового чи вокального твору, віртуальний хор), тобто виступають не тільки слухачами, а й беруть активну участь у процесі.

У сучасному світі інтерактивні методи є надзвичайно затребуваними, оскільки одній людині неможливо знати все, навіть у якійсь вузькій галузі знань. Інтерактивні технології сприяють розвитку таких навичок, як уміння орієнтуватися у джерелах інформації, розуміти сутність речей, осмислювати ідеї та концепції й уже на основі цього трактувати інформацію та застосовувати в конкретних умовах, формулювати й відстоювати особисту думку, є необхідними.

Виклики сьогодення орієнтують майбутнього фахівця на здобуття максимальної самостійності, яка проявляється в подальшому в особистій та професійній сферах. Сучасні вітчизняні психолого-педагогічні науковці характеризують самостійність як провідну якість особистості, що формується у процесі виконання пізнавальних і практичних завдань. Узагальнена властивість особистості, яка розкривається в ініціативності, у критичному ставленні до сприйняття фактів і явищ, адекватній самооцінці й почутті особистої відповідальності за власну діяльність і вчинки. Дистанційне навчання передбачає самостійне опанування здобувачами вищої освіти змісту програм освітніх компонент, виконання практичних та контрольних завдань, а це створило нові вимоги, що до зміни змісту самостійної роботи.

Необхідність модернізації вищої освіти в Україні та прагнення вищої школи відповідати європейським освітнім стандартам зумовлює використання інноваційних методик, мобільних і динамічних форм, до яких належить і

дистанційне навчання. Однак музичні дисципліни переважно є практичної спрямованості, тому можливість їх включення або повного переходу студентів-музикантів на дистанційне навчання у вищій школі видається проблемним і неоднозначним.

Розглянемо діяльність викладачів вищого навчального закладу, де відбувається позитивний та виховний вплив на здобувача вищої освіти, не звертаючи увагу на негативний вплив медіа на особистість студентів, що є суттєвим при формуванні медіа-грамотності. Для цього згадаємо деякі основні принципи медіа-освіти, які ми реалізуємо на заняттях з хорового диригування при вивченні та опрацюванні різних типів художньо-педагогічної інтерпретації хорового твору:

- особистісний підхід, який дає можливість оцінювати особливі здібності студентів;
- шанування національних традицій народу;
- пріоритет морально-етичних цінностей спрямований на захист суспільної моралі і людської гідності;
- естетична наснаженість, використання кращих досягнень різних видів сучасного мистецтва;
- продуктивна мотивація де поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності того, хто вчиться створювати власні медіа-тексти та проекти (освітні й мистецьки) [1].

Слід зазначити, що в класі кожного викладача є як самоорганізовані студенти, так й ті, які потребують постійного контролю. Суттєву допомогу в даному випадку надають такі комунікативні засоби як “Skype”, “Zoom”, “Viber” та ін. Така можливість Інтернету дає змогу постійно спілкуватися з викладачем й іншими користувачами медіа, наприклад, з викладачами інших дисциплін.

Наступна візуально-асоціативна, передбачає інтерпретацію двох різних видів мистецтва: музики та живопису. Одним із завдань на дисциплінах диригентсько-хорового циклу є флеш-анімація дитячого шкільного репертуару, або твору а саррелла. Підбирається мистецтвознавчий матеріал, що відповідає

настрою, стилю, жанру хорового твору, створюється його синтез із виконавським матеріалом. Тут студенти стають співтворцями змісту музичного твору, створюють медіа-текст або презентацію, що розширюють можливості сприйняття та запам'ятовування хорового твору.

Надалі здійснюється поєднання творів трьох видів мистецтва – музики, літератури, живопису – на принципах асоціативних зав'язків, історизму, художніх аналогій, відбувається створення складного типу інтерпретації на основі художнього образу музичного твору.

На даному етапі викладач використовує різноманітні медіа-засоби для навчання, виховання й розвитку студентів. Все більше приймає він технологічних рішень: пошукові сервіси, енциклопедії, різні тематичні сайти, різні програми для прослуховування й запису інформації на різноманітні електронні носії. Завдяки постійному спілкуванню з медіа можуть покращитись результати навчання, значно змістовнішим багатим стає внутрішній світ студента. «Поєднання традиційного підходу до навчання та використання інтерактивних й проблемних методів і прийомів сприяють виконанню навчальних цілей дистанційних занять та досягненню необхідного результату – засвоєння студентом диригентських знань, оволодіння технічними вміннями і навичками» [3].

Проведення групових занять для виконавських дисциплін, зокрема хорового класу є, на нашу думку, доволі складним процесом при дистанційному навчанні: обмеження практичного колективного контролю за вокально-технічною стороною виконання, спотворений звук у зв'язку з уповільненням його передачі через різні швидкості інтернету, відсутність єдиного способу співацького дихання і звукоутворення тощо. Тому для вирішення цих проблем викладачі шукають нові форми та методи, щоб досягти ансамблевої взаємодії між усіма учасниками хорового колективу. Альтернативою може бути створення віртуального хору, як кінцевий результат художньо-виконавської інтерпретації хорового твору. [2]

Запровадження таких кінцевих результатів роботи хорового класу в умовах дистанційної мистецької освіти породжує новий вид віртуального мистецтва засобами комп'ютерних технологій, мотивує здобувачів до створення нових відео кліпів та участі у різноманітних фестивалях та конкурсах під час вимушеного дистанційного навчання.

Таким чином, використання на дистанційних індивідуальних та колективних практичних заняттях різноманітних інноваційних форм та методів навчання сприятиме високому рівню самоорганізації студента й мотивувати його до успішного засвоєння матеріалу. Сучасні технології дистанційного навчання забезпечують особливий вплив на формування диригентсько-педагогічної майстерності засобами використання інтерактивних методів викладання диригентсь-хорових дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс]/ Президія Національної академії педагогічних наук України 20.05.2010р., протокол №1-7/6-150. – Режим доступу: <https://bibl.com.ua/informatika>.
2. Мержева Л.Ф. Current problems of conducting and choral disciplines and their solutions in the Conditions of distance learning / Pedagogy of art for the preservation and development of psychophysiological health and cultural growth of a personality throughout the life. ScientificWorldJournal Issue №11 Part 6 January 2022. – S. 76-80
3. Стефаненко П. В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: за спец.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Павло Вікторович Стефаненко; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2003. 42 с.

УДК 808

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУЧАСНОГО ЮРИСТА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗВО

Цвид-Гром О.П.,

кандидат філологічних наук, доцент,

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Актуалізовано питання формування комунікативних компетентностей майбутніх юристів. Професійне спілкування юриста відбувається в особливому процесуальному режимі з дотриманням чітко регламентованих форм комунікації. Тому від юриста, крім знання законів, потрібні ще і певні комунікативні здібності, такі як вміння встановлювати відносини з людьми, переконувати, враховуючи індивідуальні та психологічні особливості.

Ключові слова: комунікативна компетентність, юрист, вища освіта, професійне спілкування, комунікативна культура.

Необхідність формування у майбутніх юристів мовленнєвої та комунікативної компетентностей обумовлюється змістом освітніх програм і конкретизується у загальних та спеціальних компетентностях підготовки майбутніх фахівців.

Комунікативна компетентність трактується як комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування; це знання про мовні засоби і ситуації спілкування, володіння комплексом мовленнєвих умінь, завдяки яким досягається результативність у спілкуванні [1].

Професійне спілкування юриста часто відбувається в особливому процесуальному режимі з дотриманням чітко регламентованих форм комунікації. Мовна діяльність існує не ізольовано, а у взаємодії з іншими

видами діяльності, обслуговує їх. Позаяк мова юриспруденції має певне суспільне звучання, до неї ставляться наступні вимоги:

- ✓ грамотність, зрозумілість, доступність сенсу висловів для будь-якої категорії громадян;
- ✓ послідовність, логічна стрункість викладу, переконливість, правова аргументованість;
- ✓ відповідність етичним правилам і нормам, дотримання мовного етикету;
- ✓ експресивність, широкий діапазон емоційних засобів дії — від підкреслено нейтральних мовних форм до емоційно виразних висловів, що супроводжуються невербальними засобами дії;
- ✓ варіативність висловів: від запрошення до участі в спілкуванні до вживання фраз, наповнених категоричними вимогами залежно від різних комунікативних ситуацій;
- ✓ диференційовано мовне спілкування залежно від особливостей суб'єктно-об'єктних відносин [2].

Тому від служителів юридичної професії вимагаються широка загальна освіта, інтелект, культура, високі етичні якості та професійна майстерність. Юрист повинен бути людиною, у якої загальна освіта йде попереду спеціальної, оскільки він постійно перебуває в спілкуванні з людьми, вирішує їх правовідносини.

Професійне спілкування у юриста часто формалізоване із дотриманням певних шаблонних форм комунікації (прийом заяв у громадян, судові дебати, проведення допиту, очна ставка тощо). Тому від юриста, крім знання законів, потрібні ще і певні комунікативні здібності, такі як вміння встановлювати відносини з людьми, переконувати, враховуючи індивідуальні та психологічні особливості.

Безперечно, задля надання якісних послуг правник, поряд з іншими фаховими якостями, повинен мати передусім високий рівень *професійно-комунікативної культури*, що реалізовується в мовленнєвій практиці через публічні виступи, ведення діалогів, укладання документів, тлумачення

правових текстів тощо. Адже особи, які здійснюють юридичну діяльність, постійно працюють із людьми різних верств населення, різних професій і різного рівня культури.

Формування професійної комунікативної компетентності (зокрема, мовної і мовленнєвої) у майбутніх юристів, розвиток культури мовлення фахівця, що зумовлено викликом сучасного українського суспільства, має законодавчо-правову основу та знаходить своє відображення у нормативно-правових актах.

Отже, вимоги до професійної освіти сьогодні перетворюються на своєрідні «пакети компетентностей», оскільки в юристів оцінюються переважно не самі по собі знання, а здатність виконувати певні функції. Комунікативні компетентності реалізуються у словесних формах. Професія юриста передбачає широку мовленнєву практику, яка полягає у використанні точних словесних фраз-кліше правових понять і категорій та пов'язана з підготовкою значної кількості правових документів, передаванням і отриманням інформації в усній формі. З огляду на це, комунікативні навички є одним із головних інструментів юридичної діяльності. Праворозуміння, правозастосування, правотворення, професійна комунікація потребують мови і знаходять практичне застосування в мовленні.

Список використаних джерел:

1. Шестакова С. О. Мовленнєва компетентність як важлива складова комунікативної компетентності юриста. // Colloquium-journal, 2020. №6 (58). Ч.5. С. 56-60 .URL: <https://repo.snau.edu.ua:8080/xmlui/handle/123456789/7713> (дата звернення 28.03.2024).
2. Ораторське мистецтво : підручник / М. П. Требін, Г. П. Клімова, Н. П. Осипова та ін. ; за ред. М. П. Требіна і Г. П. Клімової. 2-ге вид. Х. : Право, 2015. 208 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/124/1-24.pdf> (дата звернення 28.03.2024).

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ: ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА В ПРАВОВОМУ ПОЛІ

Марчук В. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Дослідження взаємозалежності особистості та суспільства в правовому полі належать до розряду актуальних і важливих теоретико-методологічних завдань сьогодення. Історичний підхід до аналізу зазначеної проблематики поглиблює пізнавальний процес, робить його об'ємним і ґрунтовним.

Ключові слова: особистість, ціннісні орієнтації, правове поле, суспільство, формування.

Усі сфери суспільного буття (політична, економічна, культурна, соціальна) в умовах характерної для сьогодення нестабільності та багатоманітності виборів висувають перед людиною необхідність виявлення організаційно-правового механізму наявних проблем, адекватного реагування на них, ухвалення самостійних рішень у нестандартних ситуаціях і вміння нести за них відповідальність. Теоретико-правовий аналіз законодавчо закріплених засад взаємодії влади та інститутів громадянського суспільства зумовлює необхідність зміщення акцентів у виховному процесі на розвиток у студентської молоді самостійності, мобільності, етичних орієнтирів і соціокультурних цінностей, соціальної відповідальності.

Педагогічний зміст терміна «орієнтація», яким оперує цілий ряд інших наук (астрономія, географія, топографія й ін.), походить від багатозначного його змісту в мові і має, принаймні, два аспекти правового регулювання, що

означають процес і результат. Орієнтація як результат визначається вільним володінням широким колом знань у певній галузі і передбачає одночасно і надбаний людиною рівень – своєрідний, необхідний фундамент для постійного пошуку, розвитку, удосконалення і поглиблення уявлень.

У цьому значенні орієнтація має такі характеристики як широта, гнучкість, ерудиція, тезаурус, проблемність. У найбільш загальному розуміння ціннісні орієнтації слід розглядати як один із проявів зв'язку та взаємної залежності особистості та суспільства, як співвідношення, що виявляється мірою відповідності суб'єктивної, людської активності характеру суспільних вимог, а також у певному оцінюванні цієї активності та застосуванні владних повноважень та санкцій з боку суспільства. Суб'єктом формування ціннісних орієнтацій може бути окрема особистість, колектив, соціальна група – будь-яка соціальна спільнота, яка володіє єдністю діяльності та організації.

Співвідношення між фундаментальними ціннісними орієнтаціями та іншими видами ціннісних орієнтацій які не перечать конституційним правам та обов'язкам громадян можна уявити як діалектичний зв'язок загального та окремого. Загальне існує в окремому та через окреме, але не вичерпується окремим. Тобто фундаментальні ціннісні орієнтації – це підґрунтя всіх видів ціннісних орієнтацій; вони охоплюють ті спільні, найбільш значущі в соціальному плані аспекти і характеристики, які властиві окремим її видам. Специфіка конкретних видів ціннісних орієнтацій зумовлена природою тих суспільних відносин, всередині яких вони виникають і існують у своїй якісній визначеності. Різні види ціннісних орієнтацій постають під час структурного аналізу цінностей як елемента системи. Ціннісні орієнтації поділяються на негативні (ретроспективні) – за вже здійснені в минулому протиправні дії та позитивні (активні) – ціннісні орієнтації за майбутні дії. Позитивні ціннісні орієнтації характеризуються корисною поведінкою суб'єктів суспільних відносин, що реалізуються шляхом виконання ними обов'язків, які приписуються соціальними нормами. Іншими словами, йдеться про соціально необхідний спосіб дій суб'єкта, тобто такий, за якого «не лише конкретні

приписи (заборони, обов'язки або повноваження), а й більш загальні цілі, встановлені соціальними нормами, запроваджуються з максимальною адекватністю» (Марчук та ін., 2022: 292). Негативні ціннісні орієнтації породжуються асоціальною поведінкою, що виявляється через порушення приписів соціальних норм, відмовою від виконання обов'язків, встановлених цими нормами, деструктивність між особистісних відносин і руйнування механізму, що регулює їх функціонування. Негативні ціннісні орієнтації обов'язково породжують нові(вторинні правові відносини, в межах яких на правопорушника покладається обов'язок мінімізувати негативні наслідки своєї поведінки. Її своєрідність полягає в тому, що вона залучається в механізм регулювання суспільних відносин у зв'язку з фактами порушення встановлених правил поведінки або, якщо мати на увазі її попереджувальну, профілактичну роль, з можливістю такого порушення (Кавалеров, 1996: 8).

У своїй внутрішній сутності фундаментальні ціннісні орієнтації характеризують соціальну типовість особистості, тобто її здатність дотримуватися у своїй поведінці і діяльності загальноприйнятих у даному суспільстві соціальних норм та вміння об'єктивувати власні дії. Вони впливають на свідомість і дії людини, на переконання, вимагають напруження волі, активізують емоційну сферу особистості, спонукають її до пізнавальної, трудової, суспільної активності (Безпрозванна, 2012).

Список використаних джерел:

- 1.Безпрозванна А.М. Формування соціальної відповідальності у студентів вищих навчальних закладів. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2012_1/visnuk_7.pdf (дата звернення 10.12.2023).
- 2.Кавалеров А.А. Ціннісні орієнтації особистості у духовній культурі. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03. Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. 1996. 18 с.

З.Марчук В.В., Цвид-Гром О.П, Рейда О.А Фундаментальні характеристики ціннісних орієнтацій студентів аграріїв. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 59. Т. 2. С. 290-295. URL: <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/8496> (дата звернення: 26.12.2023).

УДК 811.133.1'36(043.2)

РОЛЬ ГРАМАТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ВИКЛАДАННІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ.

Столбецька С. Б.,

старший викладач кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Дана публікація висвітлює роль граматики у викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням. Наголошується на важливості інтегрованого підходу до вивчення граматики у контексті професійної діяльності. Пропонується відмовитись від ізольованого вивчення граматичних структур.

Ключові слова: граматика, професійна мова, інтегрований підхід, комунікативні навички, ізольоване вивчення.

У сучасному глобалізованому світі, професійна діяльність часто виходить за межі національних територій, вимагаючи від фахівців різних галузей ефективно спілкуватися іноземними мовами для встановлення ділових контактів, участі у міжнародних проєктах, обміну професійним досвідом та передачі знань.

Зростаюча мобільність працівників у глобальному масштабі створює потребу у володінні іноземними мовами для успішної інтеграції у нове професійне середовище, адаптації до вимог іншомовного ринку праці та кар'єрного зростання.

Значна частина наукових публікацій, галузевих звітів, технічної документації та інших професійних матеріалів доступна іноземними мовами. А вільне володіння відповідною термінологією та граматичними структурами іноземної мови забезпечує ефективний доступ до актуальних знань у професійній сфері.

У багатонаціональному професійному середовищі важливо не лише знати іноземну мову, а й розуміти культурний контекст, щоб уникнути непорозумінь та встановити продуктивну співпрацю з іноземними колегами та партнерами. Володіння іноземною мовою, особливо пов'язаною з професійною сферою, є вагомим перевагою під час працевлаштування та кар'єрного зростання, оскільки дозволяє фахівцям бути більш універсальними та затребуваними.

Таким чином, викладання іноземних мов професійного спрямування відіграє ключову роль у підготовці кваліфікованих кадрів, здатних ефективно функціонувати в умовах глобалізованого ринку праці та інтегрованого професійного середовища.

Грамматика є фундаментом для формування комунікативної компетенції. Правильне застосування граматичних структур є основою для побудови логічних, зв'язних та граматично коректних висловлювань в усній та письмовій формі. Це особливо важливо у професійному контексті, де точність та зрозумілість висловлювання є критичними.

Грамматика є інструментом для точної передачі фахової інформації. У багатьох професійних сферах використовуються специфічні граматичні конструкції та синтаксичні моделі для опису процесів, формулювання інструкцій, представлення даних тощо. Володіння відповідним граматичним апаратом дозволяє фахівцям чітко й лаконічно передавати професійну інформацію.

Грамматичні структури та фахова термінологія є взаємопов'язані. Правильне застосування граматики дозволяє коректно використовувати терміни та поняття, уникаючи двозначності чи невідповідності у професійному контексті. Знання граматики сприяє кращому розумінню та інтерпретації

фахових матеріалів, таких як наукові статті, технічні звіти, інструкції тощо. Також це допомагає адекватно спілкуватися під час професійних зустрічей, конференцій чи презентацій.

Володіння граматиною іноземної мови є важливим для формування професійного іміджу, демонстрації рівня компетентності фахівця та створення враження професіоналізму під час спілкування з колегами чи партнерами з інших країн.

Отже, граматика відіграє фундаментальну роль у засвоєнні іноземної мови для спеціальних цілей, забезпечуючи точність, зрозумілість та професійність комунікації у відповідній галузі. Її вивчення є невід'ємною складовою підготовки фахівців, які ефективно застосовують іноземну мову у своїй професійній діяльності.

Тому викладачі спеціалізованої мови мають активно інтегрувати граматику у фахові контексти. Варто відмовитися від вивчення граматичних структур ізольовано, тобто окремо від контексту чи ситуацій реального використання мови. Адже традиційний підхід до викладання граматики часто зосереджений на вивченні правил та конструкцій безвідносно до їх практичного застосування. Це може призводити до формального засвоєння граматики без розуміння її функціональності. Ізольоване вивчення граматики не сприяє розвитку комунікативних навичок студентів, оскільки воно відірване від реальних ситуацій спілкування та не демонструє, як граматичні структури використовуються в автентичному мовленні. Відхід від ізольованого вивчення граматики передбачає інтеграцію граматичних структур у різноманітні контексти, такі як професійні ситуації, тематичні матеріали, автентичні тексти та завдання, пов'язані з майбутньою сферою діяльності студентів.

Цей підхід дозволяє студентам побачити, як граматика функціонує в реальному вжитку мови, зрозуміти її практичну цінність та засвоїти її в поєднанні з лексиною, функціональними одиницями та комунікативними ситуаціями відповідної професійної сфери.

Тому, перехід від ізольованого до інтегрованого, контекстуалізованого підходу до вивчення граматики, є важливим кроком для підвищення ефективності навчання іноземної мови для спеціальних цілей та формування у студентів міцних комунікативних навичок у професійній сфері.

Отже, вивчення іноземної мови для професійних цілей є надзвичайно важливим у сучасному глобалізованому світі. Граматика відіграє фундаментальну роль у засвоєнні мови, забезпечуючи точність, зрозумілість та професійність комунікації у відповідній галузі. Однак, традиційний підхід до викладання граматики, що передбачає вивчення правил та конструкцій ізольовано від контексту, є неефективним. Натомість, необхідно інтегрувати граматичні структури у фахові контексти, автентичні професійні ситуації та матеріали, пов'язані з майбутньою сферою діяльності студентів. Такий інтегрований, контекстуалізований підхід дозволить студентам зрозуміти практичну цінність граматики, засвоїти її у поєднанні з лексикою, функціональними одиницями та реальними комунікативними ситуаціями. Це сприятиме розвитку міцних комунікативних навичок, необхідних для ефективного функціонування у глобальному професійному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову / В. І. Карабан. Вінниця: Нова Книга, 2003. 608с.
2. Пташніченко А. М. Вилучення та додавання як основні синтаксичні трансформації при перекладі художніх прозових творів з англійської на українську мову. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Сер. Мовознавство. 2014. Вип. 1.(23). С. 147-153.

УДК 159.9.316.614

КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Зелінська В. А.,

асистент кафедри іноземних мов

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. В статті розглядається поняття комунікативного бар'єру, психологічна готовність студента до зв'язної іншомовної комунікації при вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням, а також причини виникнення цих труднощів. Також розглянуто способи та стратегії, які можуть бути використані при подоланні психологічних та комунікативних бар'єрів у спілкуванні.

Ключові слова: комунікативна компетенція, мовленнєва комунікація, комунікативні бар'єри, психологічні бар'єри, іншомовна комунікація.

Вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням (ESP), на відміну від багатьох навчальних дисциплін, з самого початку представляє чимало викликів, як викладачам, так і студентам: новий словниковий запас професійної лексики, низький рівень залишкових знань, прогалини у вивченні мов, пояснення складних граматичних структур та, звичайно, здатність побудувати висловлювання та підтримати діалог, та багато інших проблем, пов'язаних з навчанням спілкуванню іноземною мовою. Всі ці складнощі, що виникають у процесі вивчення іноземної мови, особливо англійської, призводять до посилення наявних та появи нових психологічних (комунікативних) бар'єрів у студентів. Досвід показує, що за винятком кількох студентів, більшість важко засвоює нові лексичні та граматичні явища, а також мають труднощі з усіма іншими завданнями. Як наслідок, сьогодні викладачі іноземних мов за професійним спрямуванням постійно шукають нові ресурси та матеріали, які зможуть запропонувати справжню навчальну допомогу та допомогти студентам подолати бар'єри в процесі вивчення мови. Для того, щоб з'ясувати причини необхідно перш за все врахувати декілька основних моментів:

- психологічна готовність студента до зв'язної іншомовної комунікації. Без опанування такої навички комунікативної компетенції як аудіювання і говоріння ускладнюється налагодження повноцінних контактів.

- недостатня кількість аудиторних годин, що ускладнює досягнення оптимального рівня засвоєння знань. Таким чином, недостатньо розвинений рівень усної мовленнєвої комунікативної компетенції породжує специфічну тривогу. Як показує досвід, переважна більшість студентів, які роблять спроби спілкуватись іноземною мовою, відчують психологічні труднощі та мають комунікативні бар'єри, що зумовлені їх індивідуально-психологічними особливостями.

Аналіз наукових джерел свідчить, що в закордонних психологічних концепціях розвитку особистості достатньо повно подані теоретичні засади сутності психологічних бар'єрів. Досліджували цю проблему З. Фрейд, К. Г. Юнг, А. Адлер, К. Роджерс, Р. Берне. Проблема появи бар'єрів як педагогічного феномену не відноситься до низки достатньо досліджених у сучасній педагогіці. Серед українських вчених, що досліджували психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови слід відзначити Н. Яковлеву та Н.Сопілко.

Перш за все необхідно визначити сутність поняття "бар'єр". Згідно думки І. Зязюна, бар'єри – це перешкоди, що зумовлюють опір впливові співрозмовника. Ці бар'єри класифікують на:

- фізичні (простір та дистанція, за допомогою яких викладач "закривається" від студентів);
- гностичні (виникають, якщо викладач не адаптує своє мовлення до рівня розуміння студентів ВНЗ, незрозуміло, нечітко або занадто швидко висловлюється);
- естетичні (несприйняття співрозмовниками естетики зовнішнього вигляду, особливостей міміки);
- емоційні (негативні емоції, невідповідність настрою);

- психологічні (у вигляді негативних установок на підставі попереднього досвіду, різниця інтересів тощо)

Зокрема Яковлева Н.В. поняття "комунікативний бар'єр" визначає як феномен, що виявляється у вигляді зовнішніх і внутрішніх ознак тривожності і призводить до блокування ефективного спілкування у процесі вивчення іноземної мови, що спричиняється недостатньою вмотивованістю навчання, неадекватною самооцінкою, несприятливою атмосферою та відсутністю навичок, необхідних для реалізації процесу спілкування. Н.Сопілко дає власне визначення поняття "психологічний бар'єр" – це вплив негативного минулого досвіду тих, хто навчається, який перешкоджає розумінню й правильній оцінці ситуацій, фактів, закономірностей, вибору способів дії, стратегій вирішення проблем, сприйняттю інновацій у навчальній діяльності, що, насамперед, виявляється в пізнавальній та комунікативній пасивності суб'єкта навчання та унеможливорює належне виконання ним навчальних завдань.

Разом з тим, успішність вивчення студентами іноземної мови багато в чому визначається тим, наскільки вдається передбачити та вибрати спосіб, а відповідно до нього визначити найбільш ефективну стратегію подолання психологічних бар'єрів, які виникли у навчальній діяльності студентів. Таким чином, комунікативний бар'єр – це індивідуальна неможливість оволодіти мовою або користуватися наявними знаннями (так званий суб'єктивний бар'єр). Комунікативний, або психологічний бар'єр, як правило, виникає внаслідок негативного попереднього досвіду вивчення іноземної мови через наявність розбіжностей між мотивами й діяльністю, рівнем вимог та реальними досягненнями, усвідомленням недостатності своїх знань для висловлення думки й очікування негативної оцінки з боку інших студентів.

Для ефективного подолання комунікативних та психологічних бар'єрів важливо визначити стратегію та способи їх подолання. Стратегія подолання психологічних бар'єрів – це систематизований комплекс прийомів, який формує спосіб реалізації навчальної діяльності, що забезпечує подолання психологічних бар'єрів. Стратегії подолання психологічних бар'єрів

відповідають характеру навчальної діяльності, в якій вони виникають і долаються, і формуються на основі способів подолання. Способи подолання психологічних бар'єрів спрямовані як на зниження впливу негативних факторів, так і на пошук нових, нестандартних підходів, а також на ефективне виконання навчальної діяльності. Необхідно відзначити, що вибір певних стратегій подолання психологічних бар'єрів у навчальній діяльності є особистісно специфічним. З'ясувати найбільш типові бар'єри, які зустрічаються в процесі вивчення іноземної мови допоможуть такі методи та засоби: анкетування, діагностичні бесіди, метод спостереження (реакція студентів на ті чи інші ситуації, способи вирішення поставлених завдань тощо). Візуальна діагностика дає можливість визначити наявність бар'єрів за такими ознаками: наскільки людина схвильована, напружена, а також вазомоторні реакції (плями на обличчі, почервоніння, блідість обличчя)

Для подолання комунікативних бар'єрів, найбільш значущими є:

1. Використання різноманітних методів та прийомів : атракції, гумор, ігрові методи навчання, а також невербальні засоби спілкування, які забезпечують ефективність вивчення іноземної мови.
2. Створення позитивної , доброзичливої атмосфери та сприятливого психологічного клімату в студентській групі (акцентування викладача на моментах успіху, досягненнях в оволодінні студентами іноземною мовою)
3. Підвищення навчальної мотивації шляхом залучення всіх студентів до колективної творчої діяльності, структурна організація групової мети й співвіднесення її з особистими завданнями).
4. Формування навичок спілкування за допомогою активізації резервних можливостей особистості й використання соціального досвіду студентів (організація колективної діяльності, у ході якої члени груп визначають свої комунікативні здібності й опановують техніку спілкування)
5. Використання відповідних підручників та матеріалів , що відповідають змісту професійної діяльності, та є актуальними та цікавими для студентів.

Способи подолання психологічних бар'єрів спрямовано як на зменшення травмуючого впливу негативних чинників, так і на пошук нових, нестандартних підходів та ефективного виконання навчальної діяльності. Найважливіший чинник, що визначає успішність подолання психологічних бар'єрів, особливо на завершальному етапі їхнього розвитку, – творча активність суб'єкта з осмислення свого статусу, способів виконання діяльності.

Отже, подолання психологічних бар'єрів під час вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням є важливою умовою для забезпечення успішного навчання у вищому навчальному закладі і є складовою єдиного процесу психолого-педагогічної взаємодії суб'єктів цього процесу, що передбачає проведення комплексу заходів, спрямованих на їхнє виявлення та подолання.

Список використаних джерел:

1. Alimorad Ahmadi, Mandana Rahimi Bajelani Barriers to English for specific purposes learning among Iranian University students/ Procedia / Social and Behavioral Sciences 47 (2012) 792 – 796

2. Сопілко Н.В., Вальчук О.А. Проблема розуміння іншомовного мовлення у контексті психологічних бар'єрів / // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : матеріали IV міжнар. наук.–практ. конф., 24–26 жовт. 2007 р. – Хмельницький : Авіст, 2007. – С. 261–265.

3. Яковлева Н.В. Деякі особливості виявлення комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови // Психологія: Зб. наук. пр. – Вип. 11. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2000. – С. 360 – 366.

УДК 81-11(477)”19”

ПОНЯТТЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Береговенко Н. С.,

Анотація. У даній науковій розвідці встановлюється визначення поняття «категорії оцінки». Визначається, що термін «оцінка» включає в себе не лише лінгвістичні, але й паралінгвістичні компоненти. Аналізуються різні методи та підходи до визначення поняття «категорія оцінки». Розглядається створена категорія оцінки вченими Джеймсом Мартіном та Пітером Уайтом, а також функціональна лінгвістична теорія Холлідея та його соратників. В ході дослідження було виявлено, що теорія категорії оцінки структурує категорію оцінки в трьох основних семантичних системах або областях: взаємодія (engagement), ставлення (attitude) і градація (graduation).

Ключові слова: категорія оцінки, оцінна лексика, прагматика, мовна картина світу, метафункції, метафеномени.

Звернення до теми людського фактору в мові та мовного фактору в людині визначило новий ракурс досліджень у зв'язку з вивченням мовної картини світу. В другій половині ХХ століття відбулася зміна базисної наукової парадигми – від «іманентної» лінгвістики, яка направлена на вивчення системи мови, до антропологічної, згідно якої мова розглядається як конститутивна якість людини в контексті загальнолюдського та індивідуального буття. Загальновідомим є той факт, що всі явища, які людина сприймає в нашій свідомості мають певну цінність, тобто їх можна оцінити. З когнітивної точки зору оцінка є невід'ємним компонентом пізнання, в основу якого закладений ціннісний підхід до явищ природи і суспільства, без чого неможливе ні діяльність, ні саме життя людини, як істоти, яка має різноманітні потреби, інтереси та цілі. Люди з давніх-давен оцінюють минуле і теперішнє, вітчизняне та іноземне, зовнішність та поведінку індивіда, форму та розмір предметів, речей, тривалість та частоту явищ, ступінь складності завдань і таке інше. Оцінне трактування обставин, явищ та предметів є одним із найважливіших видів мисленнєво-мовленнєвої діяльності в повсякденному житті особистості. Відповідно, об'єктивний світ оцінюється людиною з точки зору його ціннісного

характеру – добра та зла, правди та неправди, справедливості і несправедливості, шкоди та користі, краси та потворності і таке інше. Оцінка носить прагматичний характер, бо діяльність людини є доцільною лише тоді, коли направлена на ті явища чи властивості, з яких можна отримати щось корисне чи цінне.

В лінгвістиці оцінка розуміється як універсальна мовна категорія, сутність якої – відображення в мові ціннісного відношення суб'єкта, що пізнає світ до об'єктивної дійсності. Розглядаючи природу оцінки в її мовному вираженні багато дослідників безпосередньо пов'язують категорію оцінки з основними функціями мови. Отже, слідуючи такій точці зору, категорія оцінки властива будь-якому висловлюванню, тобто будь-яка інформація, яка передається від одного мовця до іншого, має не тільки констатацію фактів, але і суб'єктивну оцінку цих фактів. Таким чином, відображення об'єктивної дійсності людською свідомістю завжди показує відношення суб'єкта, що пізнає до об'єктів навколишнього світу, що і є по своїй природі оціночним відношенням. Як зазначає О. Шуменко, новітні лінгвістичні дослідження спрямовані на вивчення різних типів дискурсу та категорії оцінки з комунікативно-прагматичної точки зору, що передбачає вивчення мови не лише як засобу спілкування, але й як механізму впливу на формування та заміну поглядів на ситуацію, що у свою чергу, визначає поведінку соціуму [3, с.76] .

Г. В. Кислякова вважає, що термін «оцінка» включає в себе не лише лінгвістичні компоненти, але й паралінгвістичні [1, с.164]. Вивчення категорії оцінки напряму пов'язане з аксіологією – це філософська дисципліна, що досліджує категорію цінностей. На формування оцінки впливає певний набір та ієрархія цінностей соціуму. Отже, не зважаючи на відмінності в мовах, культурах, світосприйнятті, віросповіданні та рівень освіти, таке поняття як «категорія оцінки» притаманне усім мовам. Були розглянуті деякі підходи до вивчення категорії оцінки, які за Токаревою поділяються на чотири групи, а саме: логіко-філософський, комунікативно-прагматичний, інтелектуально-логічний та когнітивний [2, с. 295]. Проте, варто зазначити, що метод вивчення

категорії оцінки закордонних лінгвістів дещо відрізняється від методів вітчизняних вчених. Так, в іноземних працях вивчають не саму категорію оцінки, а власне природу оцінок. Наприклад, М. Арнольд розглядав оцінку й визначав її як «безпосередній, миттєвий інтуїтивний акт, не пов'язаний з роздумом» [там само, с. 297].

Також австралійськими вченими Джеймсом Мартіном, Пітером Уайтом та їхніми колегами у 1990-х та 2000-х роках була створена теорія категорії оцінки (Appraisal theory), яка передбачає аналіз тих значень, за допомогою яких тексти передають позитивні чи негативні оцінки, посилюється чи послаблюється інтенсивність чи прямолінійність таких висловлювань і за допомогою яких мовець/письменник діалогічно взаємодіє з попередніми мовцями чи потенційними респондентами поточної пропозиції. Ці смислотворчі ресурси згруповані разом як «мова оцінки» на тій підставі, що всі вони є засобами, за допомогою яких особиста оцінювальна участь оратора/письменника у тексті розкривається, коли вони займають позицію щодо явищ (сутностей, подій або станів справ, що тлумачаться текстом), або щодо метафеноменів (пропозицій щодо цих сутностей, подій і станів справ) [4, с. 16].

Погляд на мову, прийнятий творцями системи оцінки, є поглядом системної функціональної лінгвістичної теорії Холлідея та його соратників. Відповідно вони вважають, що формування сенсу можна розділити на три широкі модуси, або те, що Холлідей називає «метафункціями»: (1) «ідеаційне» значення, за допомогою якого мова конструює світ досвіду, (2) «міжособистісне» значення, за допомогою якого мовці втілюють соціальні ролі, персони та стосунки, а також (3) «текстове» значення, за допомогою якого ці ідейні та міжособистісні значення організовуються у зв'язні тексти, що підходять для даного комунікативного середовища [4, с. 10]. Оціночні значення, описані системою оцінки, забезпечують деякі механізми, за допомогою яких працює «міжособистісна» метафункція, оскільки вони представляють ораторів/письменників як тих, хто розкриває свої почуття, смаки

та думки з більшим чи меншим ступенем інтенсивності та прямої, тлумачення пропозиції як більш або менш суперечливі або виправдані, і таким чином узгоджуються або не узгоджуються з ціннісними позиціями, що діють у поточному комунікативному контексті. У ході дослідження було виявлено, що оцінне значення ґрунтується на фундаментальній фізіологічній функції зорового сприйняття, зокрема сприйняття розміру. Люди народжуються з фізичним тілом і мають фізичні обмеження, такі як розмір, як і інші елементи навколо них. Ця фізична властивість виявляється вирішальною властивістю для людських тіл та оточуючих предметів. Отже, люди через свою потребу зрозуміти і впорядкувати свій світ і свою потребу вижити вимушені сприймати розмір. Як тільки людина починає сприймати розмір, відповідно навколишні об'єкти підлягають оцінюванню щодо розміру. Ці концепції, настільки важливі для людини, що кодуються в мові в таких мовних формах, як морфеми для вираження категорії оцінки.

Список використаних джерел:

1. Кислякова Г. В., Ковтун О. В. Морфологічні засоби вираження категорії оцінки в англійській мові. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2022. Вип. 14, № 1. С. 163–166.
2. Ковтун О. В. Проблематика лінгвоаксіології в західній дослідницькій традиції: аспектуальний огляд. Challenges and achievements of European countries in the area of philological researches : Collective monograph. Vol. 1. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2020. P. 274–297.
3. Шуменко, О., Шишкін, М. Лексико-семантичний рівень категорії оцінки в англійській мові. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали VII всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 18–19 квітня, 2019). Суми, 2019. С. 75–78.
4. Martin J. R. & White P. R. Language of evaluation: Appraisal in English. London: Palgrave Macmillan, 2005. 278 p.

ГЕНЕРАТИВНИЙ ПІДХІД АНАЛІЗУ СТРУКТУРИ РЕЧЕННЯ

Тарасюк А. М.,

старший викладач кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет,

м. Біла Церква, Україна

Анотація. У роботі розглядається поверхневі структури речення як рівня синтаксичної репрезентації, який експлікує поверхнєве розташування конститuentів речення. Досліджена структура речення маніфестована на рівні SS.

Ключові слова: генеративна граматики, генеративна лінгвістика, генеративізм, граматичні структури.

Модель речення дозволяє інвентаризувати багатоманітність конкретних речень мови у вигляді списку синтаксичних структур, що становить одне з найважливіших завдань синтаксису. Генеративна лінгвістика підвищила вимоги до експліцитності лінгвістичного опису, звернула увагу на об'єкти синтаксису неприступні до спостереження, існування яких визначається опосередковано, сприяла розробці детального описового апарату в синтаксисі. Популярність цієї парадигми свідчить на користь широких можливостей застосування її положень у синтаксичних пошуках, у студіях багатьох учених. Згідно з генеративним підходом, синтаксис містить базовий і трансформаційний субкомпоненти. База – система елементарних правил, імовірно близьких для різних мов, з яких виводиться обмежена кількість глибинних структур – прототипів речень. Глибина структура речення – рівень синтаксичної репрезентації речення, який кодує предикатно-аргументні відношення, а також рольові характеристики аргументів дієслова.

(1) I may be able to tell you something when I come back [J. R. T.; c.93].

Коли повернуся, зумію все розтлумачити ясніше [В. М.; с.14].

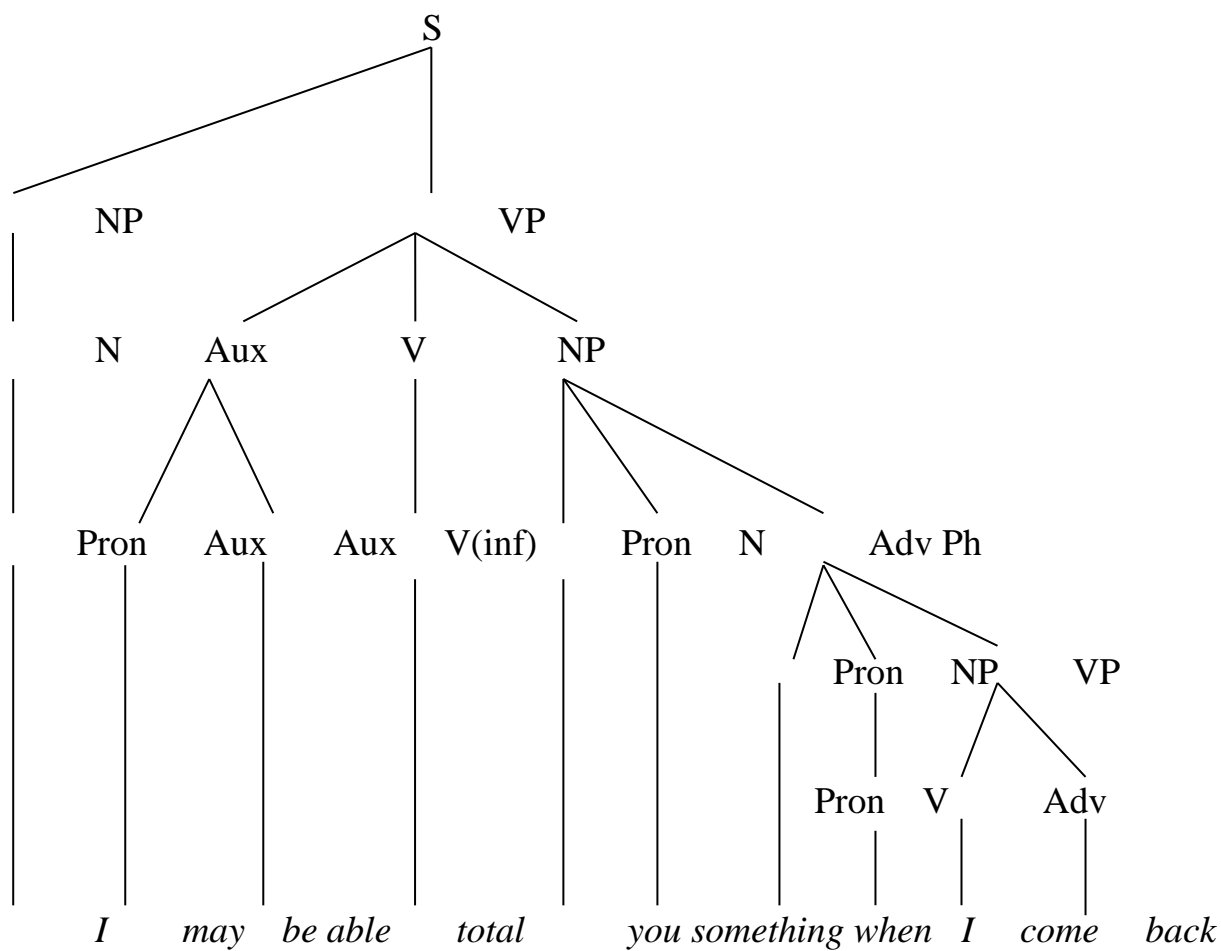

Схема 1. Діаграма-дерево речення першотвору.

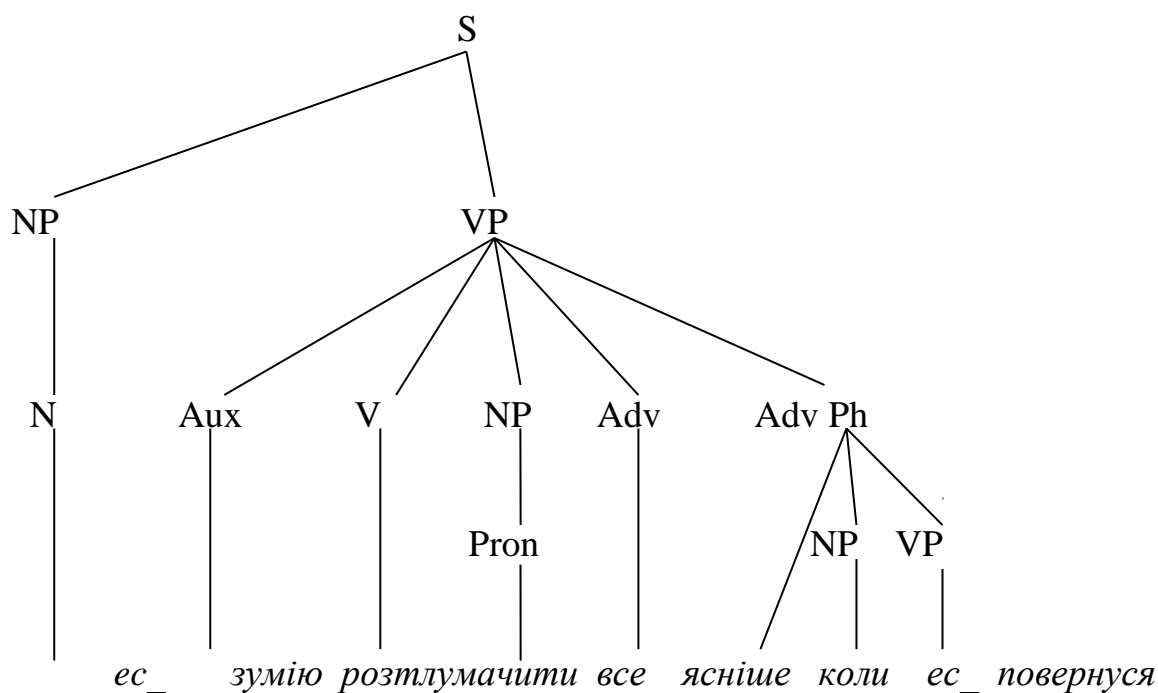

Схема 2. Діаграма-дерево речення друготвору.

Речення (1) – підрядне, темпоральне. Із схем 1 і 2 видно як просувається підрядна частина речення першотвору S^2 [*when I come back*] у фінальну частину: $S[S^1$ [*I may be able to tell you something*] S^2 [*when I come back*]] а при перекладі $S[S^2$ [*Коли повернуся*] S^1 [*зумію все розтлумачити ясніше*]]. Тобто відбувається трансформація перестановки або як її ще називають трансформація пересуву. До того ж часова форма дієслова “*come*” (*Present Simple*) при перекладі змінюється на майбутній час, “*повернуся*”. Нормою англійської мови не допускається вживання майбутнього часу (*Future*) у підрядних реченнях часу та умови. Українській же мові таке обмеження вживання майбутнього часу в таких підрядних не властиве. Отже, переклад здійснено з огляду на норми і правила мови друготвору. Привертає увагу перифрастична конструкція “*may be able to*”, яка відтворюється у перекладі як “*зумію*”. Більш того у друготворі модальне дієслово “*may*” не відтворене, натомість брак еквівалента у перекладі надає перекладеному реченню більшої категоричності.

Отже, англійська мова відрізняється від української мови так же само як і нації. Кожна мова світу специфічна і містить арсенал засобів властивих лише їй. Ця специфіка обумовлена лінгвальними та екстралінгвальними факторами. Мови класифікуються за генеалогічними та типологічними критеріями. Їм притаманні специфічні риси на всіх рівнях мовної ієрархії: фонетичному, морфологічному, лексичному і, врешті синтаксичному. До лінгвальних факторів відносять і тенденції розвитку окремо взятої мови. Так, англійська мова впродовж свого розвитку демонструє потужну тенденцію до аналітизму, спрощення морфології і залежність від фіксованого порядку слів. Українська ж мова, у свою чергу, характеризується багатою морфологією, а отже смислові зв'язки передаються за рахунок флексій. Порядок слів є порівняно вільним. До екстралінгвальних факторів, які впливають на контури мови, відносять у першу чергу, географічне положення носіїв мови, мовні константи, культуру і традиції та економічний розвиток країни.

Список використаних джерел:

1. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис / А. П. Загнітко – Д. : Дон НУ, 2001. – 662 с.
2. Зубков М. Г. Українська мова / М. Г. Зубков – Харків: Школа, 2005. – 496с. – (видання друге)
3. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову / В. І. Карабан – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 608с.
4. Пташніченко А. М. Вилучення та додавання як основні синтаксичні трансформації при перекладі художніх прозових творів з англійської на українську мову / А.М. Пташніченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Сер. Мовознавство. – 2014.- Вип. 1.(23). – С. 147-153.
- 5.Тарасюк А. М. Структурна характеристика речення та генеративний підхід аналізу структури речення/ А. М. Тарасюк // Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (БНАУ, 27-28 березня 2020 р.).- Біла Церква, 2020. - С. 27-28.
6. Тарасюк А.М. Перестановка та заміна як основні граматики-синтаксичні трансформації при перекладі художніх прозових творів з англійської на українську мову / А. М. Тарасюк, І.О. Пилипенко // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Журналістика. - 2022. - Т. 33 (72). - № 6, ч. 1. - С. 266-272.
7. Тарасюк А. М. Перекладацький аналіз трансформацій: членування та об'єднання речень при перекладі роману “The Lord of the Rings” Джона Рональда Руела / А. М. Тарасюк // Challenges of philological sciences, intercultural communication and translation studies in Ukraine and EU countries: International scientific and practical conference (October 30–31, 2020). – Venice, Italy, 2020.- P. 244-247. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-90-7-66>.

8. David Crystal Encyclopedia of the English language / David Crystal – Cambridge University Press, 1999. – 490 p.
9. Miram G. E. Translation Algorithms: Introduction to translation formalization / G. E. Miram – К. : 1998. 276p.
10. Naom Chomsky Topics in the Theory of the Gnerative Grammar. URL https://www.google.com.ua/books/edition/Topics_in_the_Theory_of_Generative_Gramm/pLI3exLC22sC?hl=uk&gbpv=1&dq=chomsky+generative+grammar+theory&printsec=frontcover
11. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Seventh edition. – AS Harnty, 2006.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. В. М. : Джон Рональд Руел Толкін Володар Перснів / переклад з англійського В. Морозов – К. : Ранок, 2007. 778с.
2. Джон Рональд Руэл Толкин Властелин колец / Джон Рональд Руэл Толкин, перевод с англ. В. Муравьев, А. Кистяковский – М. : Росмен, 2002. 960с.
3. J. R. R. T. : J. R. R. Tolkien The Lord of the Rings // The Fellowship of the Ring / J. R. R. Tolkien – М. : Рольф, 2001. 288с.

УДК 81

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Біліченко А. М.,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Проаналізовано основні інформаційно-навчальні інтернет-платформи та мобільні додатки для вивчення іноземної мови, визначено особливості їхнього використання у практичній діяльності викладачів і студентів.

Ключові слова: Інтернет-ресурс, іноземна мова, комунікація, мовленнєва діяльність.

Оновлення й удосконалення змісту університетських навчальних програм, їхнє спрямування на ґрунтовну практичну підготовку майбутнього фахівця з потужним творчим потенціалом вимагають використання викладачами вищої школи відповідного комплексу інноваційно-комунікаційних технологій. Розгалужені пошукові можливості мережевих систем дають змогу оперативно знаходити потрібну інформацію, стимулюють активність студента в її пошуку. Це дає можливість змінити саму концепцію інформаційного забезпечення та здійснити принципово новий підхід до організації аудиторної та самостійної роботи... [1].

Наразі можливості використання інформаційних ресурсів і комп'ютерних технологій у навчальному процесі є практично безмежними. Для ефективної комунікації, проведення навчальних занять викладачі та студенти активно використовують такі інформаційно-навчальні сайти, програми та додатки, як «Telegram», «Viber», «Zoom», «LearnEnglish» від British Council, «Quizlet», «ProProfs» тощо. Особливого значення набуває використання студентами комп'ютерних програм і мобільних додатків з метою ефективнішого виконання лексико-граматичних і комунікативних завдань.

М. Карпушиною та І. Шумило наведено ряд безкоштовних електронних навчальних ресурсів, які використовуються викладачами для створення дидактичного матеріалу з метою вивчення іноземної мови та визначено інтернет-програму «Hot Potatoes» найбільш ефективною у вивченні англійської мови:

- ClassTools, PurpozeGame, JigsawPlanet (дають можливість створювати дидактичні ігри та вікторини за шаблонами);
- Quizlet, MasterTest, Online Test Pad, Kahoot!, ClassMaker (створення тестових завдань та вправ);
- HotPotato (створення інтерактивних тренувально-контрольних вправ, електронних завдань тощо).
- Rebusl (створення кросвордів, ребусів, загадок тощо) та ін. [2].

У своїй практичній роботі викладач має використовувати такі ресурси, які зацікавлюють студентів і сприяють кращому засвоєнню ними навчального матеріалу. Зокрема робота з квізами та он-лайн тематичні тестування є цікавим форматом у ході вивчення іноземної мови. Так, сервіс «ProProfs» [<https://www.proprofs.com/>] – це, по суті, платформа для роботи з різноплановими, часто ілюстрованими тестами (на одну правильну відповідь або декілька правильних варіантів, вставлення пропущеного слова тощо). Окрім того, для бажаючих тут є опція створення власного квізу та його введення у вільний доступ.

Навчальний онлайн-ресурс «Wordwall» [3] (функціонує з 2006 р.) широко застосовується викладачами з метою активізації вже засвоєного студентами лексико-граматичного матеріалу. Тут є різнорівневі інтерактивні лексико-граматичні завдання, ігри, вікторини, кросворди, тести, які можна виконувати в онлайн-режимі, а також матеріали, доступні для друку.

Наразі користується значною популярністю серед слухачів різновікова навчальна програма «LinguaLeo» на основі методів гейміфікації. До опцій цього сервісу, окрім іншого, входять тематичні набори слів із малюнками й озвученням, створення власної безлімітної словникової бази, фразовий конструктор, англомовні автентичні тексти, відео- та аудіо матеріали, словник у режимах on-line і off-line, індивідуальні плани занять, інтерактивні тренування тощо [URL:www.lingualeo.com].

Для ефективного запам'ятовування англійських слів варто звернути увагу на безкоштовну програму «Anki» (для комп'ютерів) та «AnkiWeb» (для смартфонів). Кожного дня слухач отримує певну кількість слів із транскрипцією для вивчення на попередньо завантажених картках (decks) або може створювати свою унікальну лексичну базу. Картки з «неправильними» дієсловами та зі словами з пісень із прикладами озвучені, що дає змогу слухачам опанувати коректну вимову й розширювати словниковий запас [4].

На основі вищевикладеного зазначимо, що інноваційні технології у вивченні іноземних мов впливають на кінцевий результат, активізуючи процес

засвоєння навчального матеріалу, сприяють саморозвитку й мобільності студентів. Ефективність упровадження комплексу новітніх форм і методів у викладацькій діяльності педагога залежить, окрім усього, від усвідомлення доцільності їхнього поєднання та відповідності дидактичним завданням.

Список використаних джерел:

1. Використання Інтернет-ресурсів на уроках англійської мови. URL: <http://webtechnologiesv.blogspot.com/2017/10/blog-post.html> (дата зверення 31.03.2024).
2. Майя Карпушина, Іванна Шумило. Використання інтернет-платформ у навчанні іноземної мови. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/d27b4789-1142-43f4-9faf-6922c672b230/content> (дата зверення 25.03.2024).
<https://wordwall.net/uk/about>
3. <http://english-bird.ru/memorizing-using-anki/>

УДК 81'25:581.2

ПЕРЕКЛАД НОВОСТВОРЕНИХ ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ

Велика К. І.,

асистент кафедри іноземних мов

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Ярмола О. В.,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Розглядаються способи пошуку термінів-відповідників у науково-технічних текстах для адекватного перекладу. Правильність перекладу новостворених термінів залежить від вірного визначення значення поняття у контексті. У випадку відсутності перекладу новостворених понять у словнику, перекладач самостійно створює терміни-відповідники згідно стандарту ISO 704.

Ключові слова: термін, науково-технічний текст, терміносистема, адекватність перекладу.

Відкриття в усіх сферах людської діяльності є безупинним явищем, що спричиняє виникнення і створення нових понять та термінів. У зв'язку із цим процесом, термінотворення є безмежним і спонукає перекладознавство до постійного розвитку, шляхів пошуку перекладності новостворених понять і термінів. Існують класичні методи перекладу термінів, але проблематика перекладу новостворених термінів й досі залишається актуальною.

Спираючись на розвиток сучасної світової науки, науковці зацікавленні у перекладі науково-технічних текстів адже бажають залишатися обізнаними у своїй сфері діяльності, володіти інформацією, розуміти значення новітніх понять і вірно застосовувати їх у рідній мові. Оскільки є потреба у перекладі науково-технічних текстів, у свою чергу, перед перекладознавством виникають нові завдання у пошуку шляхів розв'язання актуальних проблем перекладу новостворених термінів: cloud computing, cloud technology, cyber space, cyber security, podcast, computer apps та ін.

Мета даної роботи полягає у аналізі процесу сучасного термінотворення, пошуку нових способів перекладу новоутворених термінів та понять.

Перекладознавство не стоїть на місці і постійно розвивається паралельно з стрімкою еволюцією науки. Особливостями перекладу науково-технічних термінів займаються науковці і цій тематиці присвячено багато публікацій. Доречно згадати таких науковців як: Карабан В., Білозерська Л., Єфименко Т., Девіцька А., Фурт Д., Кияк Т., Ковтун О., Корбут О., Богдар О., Кучман І., Мостовий М., Абабілова Н. і багато ін.

Досліджуються також новітні тенденції сучасного термінотворення, зокрема: конверсія, запозичення, термінологізація, транстермінологізація. Конверсія

більше притаманна англійській мові і характеризується зміною частини мови самого терміна-слова. Бідненко Н. зазначає, що прослідковуються і такі терміни, які змінюють своє семантичне значення [1].

Однак терміном вважають те слово, яке зберігає свою винятковість за змістом та значенням і належить до терміносистеми певної галузі науки. Наприклад, *electric current* – електричний струм, *power plant* – електростанція, *plant growth* – ріст рослини, *tree longevity* – довголіття дерева, *grey mold* – сіра цвіль, *powdery mildew* – борошниста роса, *annual rings* – річні кільця росту дерева.

Вивчення різних терміносистем в різних галузях науки показують, що все ж таки відбувається взаємодія між термінологією і загальною системою мови.

Ще одним фактором, що ускладнює процес перекладу термінів, є полісемія та синонімія термінологічних одиниць. Не можна не погодитись із Сливка Л., що полісемічні терміни викликають непорозуміння при перекладі науково-технічних текстів [4].

Науковці також використовують синонімічний ряд термінів для позначення одного і того ж поняття: *stink bug*, *shield bug*, *sun pest*.

Можна зазначити такі слова, які у різній комбінації і контексті утворюють терміни-словосполучення (омонімія термінів) і перекладаються по різному: *current* (*electric current* і *current activity*), *matter* (*vegetable matter* і *solid matter*), *solution* (*equation solution* і *oral solution*), *virus* (*computer virus* і *plant virus*), *bill* (*electricity bill* і *legislative bill*).

Якщо звертатись до класичної методики перекладу, то першочергово здійснюється повний аналіз тексту: визначається тематика, галузь науки, стилістика, терміни-слова, терміни-словосполучення у поданому контексті, відбувається пошук еквіваленту у термінологічному галузевому словнику [2].

При відсутності терміна-відповідника у словнику застосовують наступні способи: калькування, транскодування, описовий переклад (опис значення поняття).

Карабан В. визначає ще один вид авторських термінів-новоутворень, які в оригінальному тексті подаються в лапках. Авторські терміни, що є неологізмами, метафорами чи запозичені з іншої галузі з іронічним контекстом перекладаються відповідним існуючим еквівалентом мови перекладу у лапках [3, с.320].

Складнощі виникають не лише із авторськими термінами, а й при роботі із патентами, які містять описи винаходів. Перед перекладачем виникає завдання самостійно створити нові терміни-відповідники для нових понять мови перекладу у патентах відповідно до стандарту ISO 704, який був запропонований Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) [5].

Ватро зазначити основні принципи стандарту утворення термінів: відповідність мовним нормам, прозорість, мовна економія, узгодженість, доречність, словотворча здатність, надання переваги рідній мові [5].

Провівши аналіз новостворених термінів, стає помітним той факт, що науковці віддають перевагу запозиченням, ігноруючи норми рідної мови. Вітчизняні діячі науки все частіше застосовують іншомовні терміни, але в українській мові існують свої відповідники.

Отже, процес термінотворення в будь-якій галузі науки і техніки потребує ретельної роботи і співпраці різних спеціалістів. Науковці та лексикографи повинні працювати у тісній взаємодії для роботи над новоствореними термінами, структуруванням різних терміносистем, створенням термінологічних словників, збагачуючи мову науки. Це важливо тому, що основним інструментом перекладу є термінологічні словники. За відсутності термінів-відповідників перекладачі змушені звертатись до наукових праць у пошуках еквівалентів.

Список використаних джерел:

1. Бідненко Н. Новітні тенденції сучасного термінотворення. URL: https://confcontact.com/2013_06_07/6_Bidnenko.html.

2. Білозерська Л.П., Возненко Н.В., Радецька С. В. Термінологія та переклад: навч. посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
4. Сливка Л.З. Особливості перекладу науково-технічної термінології з англійської мови на українську. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_3/27.pdf.
5. Як створювати нові терміни. URL: <https://profpereklad.ua/jak-stvorjuvati-novi-termini/>.

UDC 81'25

SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATION AS A GOOD PROSPECTS CAREER

Mykhailenko O.

PhD in Philology,

*Associate Professor, Associate Professor for the Department of
Romano-German Philology and Translation*

Bila Tserkva National Agrarian University

Bila Tserkva, Ukraine

Abstract. There have been analysed various motivating factors for starting a career in scientific and technical translation. Briefly outlined were the major competences of a professional translator in the domains of science and technology.

Keywords: scientific text, technical text, scientific and technical translation, translation studies, translation competence.

Scientific and technical texts are the major field for the world's translators nowadays. In modern globalized economy, scientific and technical translation is considered to be the core of the international trade – around 90% of global translation output requires the participation of scientific and technical translators [1, p. 6].

In terms of translation studies, scientific and technical translation is a modern, fascinating research domain which deeply influences the modern society. Many translator training institutions offer programs in scientific and technical translation. This field of translation activity has a great impact on translation students who realize that it will bring their major income. However, translating scientific and technical texts is quite challenging and requires great training.

What makes this type of translation activity so attractive? There are a number of factors that motivate students to take up a career in scientific and technical translation. One of them is the growing language services sector. Another reason is that a large part of professional translation work deals with scientific, technical, financial, economic, business and other non-literary texts. What is more, some professional translators' surveys demonstrate that translators who have a specialization can claim higher payments [2, p. 8].

Many translators in science and technology work freelance – they are self-employed, they are not employees of the companies who give them commissions. Working freelance has both benefits and drawbacks. One of the major advantages is that it provides flexibility in organizing the translator's work according to his/her own schedule. One of the key disadvantages is the risk of not having a guaranteed regular income [2, p. 8].

Though most of translation work in today's world is done by freelancers, some in-house or salaried positions for translators still exist. 'In-house' does not always mean that the translators work in the company's premises – in some cases they may work from home, which is quite flexible [2, p. 9]. A company whose major business is not translation but who needs regular translation work, has a translation department employing in-house translators. This greatly facilitates communication between the translators and technical writers, engineers or other specialists working for the

company. In addition, the company can control the quality of translation more closely than in the case with outsourced translators [2, p. 10].

Trained translators can perform other roles for which skilled linguists with translation competences are potentially needed. For example, companies usually employ in-house translation project managers, but many hire linguists with translation competence, who have a clear understanding of what translation is [2, p. 12].

Some translators do revising or reviewing tasks, or post-editing, that is, editing the raw output of machine translation systems. This usually requires a combination of revising and reviewing [2, p. 13].

As for the knowledge and skills a professional translator of scientific and technical texts should have, this area of scholarship still lacks definitional clarity and empirical research, despite of the extensive discussion in the translation studies literature [2, p. 14]. A set of competences and subcompetences for translator training and education programs has been developed by the European Masters in Translation (EMT) Network. The main competence areas are translation service provision competence, language competence, intercultural competence, information mining competence, thematic competence, technological competence. There are also numerous subcompetences – however, they are not formulated exactly for scientific and technical translation, but are widely relevant for translation in any specialized area [2, p. 15].

It should be noted that a professional scientific and technical translator certainly needs the knowledge of source and target languages. Of great significance is domain-specific (thematic) knowledge – this means understanding the scientific or technical ideas rendered by the source author. Also important is knowledge and understanding of how professional translation is organized, the ability to process information, often using technology. Translation training programs certainly help to develop some of these competences. But the true professionalism will come with time, in continuous, often life-long, practical translation activity.

References

1. Byrne, J. Scientific and Technical Translation Explained. A Nuts and Bolts Guide for Beginners. London: Routledge, 2012. 212 p.
2. Olohan, M. Scientific and Technical Translation. London: Routledge, 2015. 263 p.

УДК 811.112.2'272:314.151.3-054.73(477.41)

МОВНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ ЩОДО УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Резнік В.Г.,

старший викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Російська агресія проти України спричинила найбільший рух біженців у Європі з часів Другої світової війни. Понад мільйон людей виїхали з України до Німеччини з початку війни. У даній розвідці проаналізовано та упорядковано інформацію щодо проблем та перешкод, що спіткали українських біженців на шляху до інтеграції у німецьке суспільство та висвітлено основні шляхи їх подолання.

Ключові слова: українські біженці, міграція, мовна політика, мовні курси, інтеграційні курси, програми допомоги.

Агресивна війна росії проти України змусила мільйони людей виїхати із зон бойових дій закордон і шукати тимчасового захисту в різних куточках світу. Хоча багато країн пропонують хороші умови для українських біженців для тимчасового проживання, однак українці у багатьох випадках обирають для себе Німеччину.

Опираючись на дані панельного опитування, створеного влітку 2022 року у співпраці між BiB (Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung), Німецьким інститутом економічних досліджень (DIW Berlin), Інститутом досліджень

зайнятості (IAB) та Федеральним відомством з питань міграції та біженців (BAMF), що були зосереджені на аналізі динаміки міграції з України до Німеччини та наслідків вимушеної міграції для індивідуального життя біженців, зазначаємо, що наразі понад мільйон українських біженців живуть у Німеччині. Значна частина з них планує залишитися тут на довше, але інтеграція у ринок праці все ще залишається проблемою: лише близько чверті знайшли роботу [4; 5].

Але українські біженці часто стикаються з низкою інших проблем, що є типовими для багатьох мігрантів і біженців, і потребують кваліфікованої допомоги. Наприклад:

✓ *Мовний бар'єр* є однією з найбільших проблем для українських біженців, що значно ускладнює інтеграцію у суспільство та у ринок праці. Хоча 23% біженців відвідують мовні курси, незнання мови країни перебування є основною причиною того, що люди з України кидають навчання, не працюють або мають труднощі з доступом до медичних послуг [4].

✓ *Безробіття та неповна зайнятість*. Через мовний бар'єр, невизнання кваліфікації та інші фактори українські біженці можуть мати труднощі з пошуком пристойної роботи. Багато з них спочатку працюють на роботах, які не відповідають їхній кваліфікації, або неповністю зайняті.

✓ *Визнання кваліфікації*, отриманої за кордоном, може бути складним процесом у Німеччині. Українським біженцям доводиться проходити додаткові навчальні курси або складати іспити для того, щоб їхня кваліфікація була визнана.

✓ *Бюрократичні перешкоди*. Бюрократичний процес подання заяви про надання притулку та статусу перебування може бути тривалим і складним.

✓ *Дефіцит житла*. У деяких німецьких містах існує високий попит на житло, що може призвести до зростання орендної плати та обмеженої кількості доступного житла.

✓ *Інтеграція та культурна адаптація*. Інтеграція в німецьке суспільство може бути складним завданням, оскільки українські біженці стикаються з культурними відмінностями та новим способом життя.

✓ *Соціальна підтримка.* Деякі біженці можуть мати труднощі з доступом до необхідних служб підтримки [3].

Важливо зазначити, що уряд Німеччини намагається постійно підтримувати біженців з України і допомагати їм інтегруватися. Для цієї мети створено низку програм підтримки українських біженців та мігрантів.

Прокоментуємо деякі з найважливіших.

Мовні курси мають вирішальне значення для інтеграції в німецьке суспільство та у ринок праці. Пропонуються безкоштовні або недорогі мовні курси, щоб допомогти біженцям і мігрантам вивчити та вдосконалити свої навички німецької мови. *Інтеграційні курси* пропонують не лише навчання мові, але й інформацію про соціальну систему, правову систему, культуру та історію Німеччини. *Програми професійного навчання та працевлаштування*, що покликані допомагати українським біженцям покращити свої професійні навички та вийти на німецький ринок праці. Різні організації та некомерційні установи пропонують *соціальну підтримку* у вигляді психологічного консультування, допомоги в пошуку житла, в оформленні соціальних виплат. Біженцям та мігрантам надають різні види підтримки в Німеччині. *Юридичні консультації* допомагають вирішувати юридичні питання, такі як дозволи на проживання та притулок. *Програми освіти та догляду* допомагають українським сім'ям інтегрувати своїх дітей у місцеві школи та покращити їх освітні можливості. *Культурні заходи та програми обміну* дозволяють біженцям познайомитися з німецькою культурою та розвивати свою власну культурну діяльність [2].

У відповідь на масову міграцію населення з України, німецькі медіа швидко створили різні медіа-пропозиції для українських біженців. Deutsche Welle випускає новини українською та російською мовами, публікуючи щоденні відео на YouTube. WDR надає інформацію про життя в Німеччині для українців, розміщуючи її на своїй Facebook-сторінці. Mitteldeutscher Rundfunk пропонує українцям інформацію та допомогу в регіонах Саксонія, Саксонія-Ангальт та Тюрингія. Funk, молодіжний портал ARD та ZDF, шляхом своєї

Instagram-сторінки how.to.deutschland ділиться інформацією про повсякденне життя в Німеччині. Крім того, медіатека ARD пропонує доступ до різних програм, таких як Sendung mit der Maus. Ці медіа-пропозиції допомагають українським біженцям отримати актуальну інформацію про життя в Німеччині та швидко адаптуватися до нових умов [1].

Важливо зазначити, що уряд Німеччини розробив нещодавно так звану "турбо-програму" для прискорення зайнятості біженців, що зосереджена на швидкому працевлаштуванні українських біженців та інших мігрантів без достатніх знань німецької мови, що допоможе розширити можливості для інтеграції біженців у німецьке суспільство. Тобто, українці зможуть опанувати мову на достатньому рівні не лише на курсах, а й безпосередньо на робочому місці [5].

Отже, незважаючи на те, що рівень освіти українських біженців є вищим за середній порівняно з іншими біженцями, а також з німецьким населенням в цілому (майже три чверті з них мають університетську або вищу технічну освіту) все ще існує проблема з отриманням бажаного місця роботи, згідно з отриманою раніше освітою. Українські біженці зі статусом захисту можуть негайно приступити до роботи. Однак, їм необхідно подолати низку бюрократичних перешкод, що призводить до "затримок і труднощів з орієнтацією"[6].

Список використаних джерел:

1. Mediendienst Integration. URL:<https://mediendienst-integration.de/migration/flucht-asyl/ukrainische-fluechtlinge.html> (дата звернення 8.04.2024).
2. Visit Ukraine.today. URL:<https://visitukraine.today/de/blog/2954/what-problems-do-ukrainians-abroad-face-most-often> (дата звернення 9.04.2024).
3. Європейська правда. URL:<https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/18/7173826/> (дата звернення 9.04.2024).

4. Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung. URL: <https://www.bib.bund.de/DE/Forschung/Surveys/Gefluechtete-aus-der-Ukraine-in-Deutschland/Gefluechtete-aus-der-Ukraine-in-Deutschland.html> (дата звернення 9.04.2024).
5. Infas-Fragebogen Geflüchtete aus der Ukraine in Deutschland. URL: [infas_fragebogen_gefluechtete_aus_der_ukraine_in_deutschland_2022](https://www.diw.de/infas_fragebogen_gefluechtete_aus_der_ukraine_in_deutschland_2022) PDF(www.diw.de) (дата звернення 9.04.2024).
6. European Union Agency for Fundamental Rights. URL: <https://fra.europa.eu/de/news/2023/umfrage-zeigt-viele-gefluechtete-aus-der-ukraine-kommen-der-eu-nur-schwer-zurecht> (дата звернення 9.04.2024).

СЕКЦІЯ 4

СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

УДК 371.001.76

ВПЛИВ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ОСВІТНІХ ЦІННОСТЕЙ

Булгакова Т. М.,

канд. пед. наук, доцент кафедри психології і педагогіки

Національний університет фізичного виховання і спорту України,

м. Київ, Україна

Жукова Г. В.,

канд. пед. наук, старший викладач кафедри психології і педагогіки

Національний університет фізичного виховання і спорту України,

м. Київ, Україна

Анотація. В освітніх установах будь-якого типу наразі використовуються інформаційні технології, є системний персонал, програмне забезпечення, комунікаційне і обчислювальне обладнання. Це надає підтримку динамічній інформаційній моделі освіти задля поліпшення інформаційних основ в освіті особистості, суспільства і держави.

Ключові слова: система освітньої підготовки, інформаційне суспільство, освітня діяльність.

Постійний розвиток технологій та інформаційних систем не може не впливати на всі сфери діяльності суспільства, в тому числі і на освіту. Тому в цій галузі постає питання про підвищення оперативності та надійності інформаційних систем. Вони служать для реалізації освітніх задач, наприклад, надання якісного змісту навчального процесу, розвиток інтелектуальної активності учнів, оперативного контролю та аналізу освітньої діяльності, впровадження новітніх форм і методів роботи та навчального процесу.

Повсякчас використовується комплекс апаратних і програмних засобів, призначений для управління різними процесами в рамках технологічного процесу освіти. На сьогоднішній день створені мережеві програми для освітніх установ, що дозволяють створювати автоматизовані робочі місця для працівників. Використання подібних програмних продуктів істотно зменшує витрати часу на пошук, систематизацію інформації, формування звітів, таблиць, графіків. Тестуючі системи дозволяють визначити рівень знань із предметів і підготуватися до контролю [1].

Незважаючи на невпинне введення інформаційних технологій, на сьогоднішній день існує ряд освітніх проблем, що перешкоджають їх широкому впровадженню і уповільнюють процес – неготовність персоналу освітніх установ до роботи в умовах інформатизації, відсутність систем підготовки викладачів, відсутність стандартів навчання, які використовують інформаційні технології тощо. На вирішення зазначених проблем орієнтовані Закони України «Про інформацію», «Про національну програму інформатизації» та Доктрина інформаційної безпеки України, які направлені

на підвищення комп'ютерної грамотності [2]. Основною проблемою в цей час стає війна, яка стає на перешкоді вирішенню поставлених завдань.

В наш нелегкий час потрібно звернути увагу на створення спеціалізованої системи підготовки висококваліфікованих працівників у галузі освіти, впровадження дистанційного навчання, підтримку захищених технологій та подальший розвиток інформаційних технологій у освіті тощо. Реалізація всіх цих заходів дозволить прискорити інформатизацію процесу освіти, сприятиме поліпшенню ситуації і призведе до більш швидкого і ефективного використання інформаційних технологій.

Отже, інформаційні технології і освіта стають тими сферами людських інтересів і діяльності, які знаменують епоху ХХІ століття і повинні стати основою для вирішення поставлених перед людством проблем. У процесі використання переваг, які несуть інформаційні технології, може відбутися зміна поглядів на свою діяльність, причому ця зміна не завжди заснована на ретельно продуманому виборі. Фахівці повинні пам'ятати, що технологія, залучена в освітнє середовище, стає частиною освітнього процесу, який існував до її появи. Однак з часом, коли технологія стає більш звичною, вона відкриває нові можливості, що дозволяють поліпшити освіту.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г., Кивлюк О. П. Формування нової концепції інноваційної освіти в умовах глобалізації. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2017. Випуск 2: частина II. С. 65–78.
2. Zhukova H. Current problems of the philosophy of education. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. Серія «Філософія. Філософські перипетії». 2019. Випуск 60. С. 91–96.

УДК 159.9

МОТИВАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ШЛЯХ ДО ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ

Коржук В. В.,

студентка 1 курсу факультету управління та економіки

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

Науковий керівник – ГУМЕНЮК О. Г.,

к.п.н., доцентка, доцентка кафедри філософії,

соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

Анотація. У даній доповіді розглянуто роль мотивації в сучасному світі та її впливу на досягнення успіху. Зазначено основні види мотивації, прийоми та особливості підвищення мотивації. Надані рекомендації щодо постановки конкретних та реалістичних цілей. Доповідь висвітлює, як мотивація впливає на ментальне самопочуття та настрої людини, а саме підкреслюючи внутрішню мотивацію.

Ключові слова: мотивація, роль мотивації, внутрішня та зовнішня мотивація, мотив, досягнення успіху.

У сучасному світі, включаючи Україну, роль мотивації стає все більш важливою і актуальною. На даний час наша країна у непростій для нас ситуації, і більшість людей втрачають мотивацію. Щоб підтримати нашу країну, ми маємо віднайти у собі мотивацію, і допомогти їй нашою діяльністю. Адже саме мотивація є однією із рушійних сил ефективної діяльності. Що і обумовило *актуальність* вибору теми дослідження.

Враховуючи актуальність теми, нами визначена *мета* дослідження: навести психологічну характеристику мотивації, визначити її види, особливості, прийоми підвищення в контексті шляху особистості до досягнення успіху.

Поняття мотивації виводилось та вивчалось в багатьох галузях науки протягом історії. Однак, важко визначити одного конкретного вченого, який перший вивів це поняття, оскільки розуміння мотивації розвивалося поступово і було наслідком роботи багатьох дослідників.

Вчені, які зробили внесок до розвитку теорії мотивації: А.Маслоу, Ф.Герцберг, Д.МакКлелланд, К.Альдерфер, Е.Лок, В.Врум, З.Фрейд, С.Адамс, Р.Лайкерт та інші.

Передумовами виникнення мотивації є потреби та задоволення, адже це регулює діяльність людини, стимулюючи або послаблюючи її.

Мотивація – це те, що є всередині кожної людини, що виступає рушійною силою, яка допомагає досягти бажаних результатів. Завдяки мотивації ми можемо ставити перед собою амбітні цілі і робити все можливе, щоб досягти їх. Вона допомагає нам зберегти наполегливість і витримку на шляху до успіху, незалежно від труднощів, з якими ми зіштовхнемося.

Основними видами мотивації є внутрішня та зовнішня мотивація [1]. Внутрішня мотивація – це внутрішнє бажання займатися діяльністю, якою ви хочете. Коли ви захоплені тим, що робите, ви, природно, відчуваєте вищий рівень мотивації. Зовнішня мотивація походить від зовнішніх чинників, таких як винагороди і визнання. Вона може допомогти нам зосередитися на досягненні конкретних цілей, особливо коли вони пов'язані з соціальним визнанням або матеріальними вигодами. Хоча внутрішня мотивація часто вважається більш бажаною, зовнішні винагороди та наслідки також можуть відігравати певну роль у мотивації нашої поведінки. Така мотивація буває короткочасною.

Мотивація також впливає на наше ментальне самопочуття та настрій, що має прямий вплив на продуктивність. Високий рівень мотивації зменшує відчуття стресу та втоми, що дозволяє зберігати енергію та концентруватися на виконанні завдань. З іншої сторони, низький рівень мотивації може призвести до втрати інтересу та зниження продуктивності [2].

Задля посилення та покращення мотивації ставте перед собою цілі, які ви хочете досягти. Ставлячи перед собою чіткі, конкретні та реалістичні цілі, ми отримуємо те, до чого прагнемо, і відчуття напрямку руху. Незалежно від того, чи це особисті, чи професійні цілі, мотивація відіграє вирішальну роль у визначенні рівня наших досягнень. Вона надихає нас взятися за діло, навіть у складних ситуаціях, коли зустрічаються перешкоди і невдачі. Також дає змогу подолати внутрішні сумніви і страхи, розкриваючи наш потенціал та впливаючи на нашу віру в успіх.

Постановка складних цілей, які розширюють ваші можливості, може посилити внутрішню мотивацію. Коли ми відчуваємо свою компетентність і майстерність, ми з більшою ймовірністю почуваємося мотивованими і залученими. Виштовхуйте себе із зони комфорту і приймайте нові виклики, щоб посилити внутрішню мотивацію.

Коли ми вмотивовані, наша особиста активність виходить на абсолютно новий рівень захоплення та цілеспрямованості. Ми прокидаємося кожного дня з відчуттям передчуття, з бажанням взятися за виконання майбутніх завдань. Мотивація дозволяє нам задіяти наш внутрішній драйв і розкрити весь наш потенціал. Вона дає нам можливість долати перешкоди, вирішувати проблеми та зосереджуватися на наших кінцевих цілях. Захоплення від прогресу ще більше підживлює нашу мотивацію, створюючи цикл позитивного зворотного зв'язку, який спонукає нас рухатися вперед з ще більшою рішучістю. Також для кращого мотивування можна візуалізувати свій кінцевий результат.

Одним із найпотужніших аспектів мотивації є її здатність надихати інших. Коли ми по-справжньому мотивовані та захоплені тим, що робимо, це заразливо. Наш ентузіазм стає маяком натхнення для тих, хто нас оточує, заохочуючи їх також переслідувати власні цілі та мрії. Особиста активність, підживлена мотивацією, здатна створити хвильовий ефект позитиву та успіху в наших громадах і за їх межами.

Отже, мотивація - це рушійна сила нашої особистої активності. Вона наповнює наші дії ентузіазмом, цілеспрямованістю та рішучістю. Вона дає нам

можливість долати перешкоди, надихає інших і сприяє особистісному зростанню. Без мотивації ми ризикуємо впасти у стан самозаспокоєння та посередності. Тож щоб не впасти у такий стан, потрібно шукати у собі силу мотивації, і разом з нею досягнути великих та омріяних результатів.

Список використаних джерел:

1. Змістовні теорії мотивації: короткий огляд, характеристики та особливості. *Українська «Преса» Онлайн*. URL: <http://presa.com.ua>.
2. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Мотивація діяльності людини : навч. посіб. Одеса : ОДУВС, 2023. 154 с. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/items/e9967006-0b14-4ab6-a862-847608dd8cc2>.

УДК 340.12

АДАПТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ДО НАВЧАННЯ

Ляшенко М. М.,

здобувачка вищої освіти I курсу факультету управління та економіки

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: ГУМЕНЮК О. Г.,

к.е.н., доцентка, доцентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання

Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

Анотація. Теза "Адаптація підлітків до навчання" висвітлює важливу проблему, яка виникає на перехідному етапі від дитинства до дорослості. У контексті освітнього процесу адаптація підлітків має різні аспекти, включаючи психологічний, соціальний та академічний адаптаційні процеси.

Психологічна адаптація передбачає вирішення питань самоідентифікації, розуміння власних здібностей та інтересів, а також розвиток психологічної стійкості до стресових ситуацій, що часто виникають у зв'язку з навчальним процесом. Соціальна адаптація

передбачає взаємодію з різними соціальними групами в школі та поза нею, формування соціальних навичок та міжособистісних відносин.

Академічна адаптація включає здатність підлітків ефективно вчитися, засвоювати новий матеріал, виконувати завдання та розвивати критичне мислення. Зрозуміння процесу адаптації підлітків до навчання дозволяє розробляти та впроваджувати ефективні педагогічні та психологічні підходи, спрямовані на підтримку їхнього успішного і гармонійного розвитку.

Ключові слова: підлітки, адаптація, біологічний рівень, соціальний рівень, психологічний рівень, психологічні аспекти.

Проблема адаптації до навчання виникає у всіх підлітків розпочинаючи з початку школи до закінчення університету, або коледжу. У кожної дитини цей період проходить по різному. В загальному підлітки важче сприймають будь-які зміни пов'язані з навчанням, та переходу до чогось нового, та не зрозумілого для них. Кожен підліток походить із різних верств суспільства через це адаптація може проходити повільніше ніж очікують вони. Майже кожен підліток стикається з цим у своєму житті і в загальному майже з усіма стається цей період в більшості саме у період з 11 до 17 років. З приходом війни етап адаптування сильно вдарив по підлітках. Крім того що вони виїхали із свої домівки так ще їм потрібно підлаштовуватися до нового життя, до нових знайомих, та знайти однодумців. Але, не всі вчителі можуть підлаштовуватися під дитину та її специфіку, і їй може здаватися, що ніхто її не розуміє, і що їй краще буде оминати цю проблему з адаптацією. Наявність окреслених ознак обумовлює *актуальність теми* дослідження.

Враховуючи актуальність теми, нами визначена *мета дослідження*: охарактеризувати психологічні особливості адаптації підлітків до навчання.

В загальному розумінні адаптація – це зміна живого організму, яка дозволяє пристосуватися йому до нових умов існування. які виникли [1]. Загалом вона є ключовим аспектом життя. Цей складний соціально детермінований феномен включає три рівні адаптивної поведінки людини: біологічний, психологічний і соціальний, причому останній відіграє провідну роль. Хоча адаптація людини мотивована соціально зумовленими потребами,

вона також є вродженою і особливо біологічною, притаманною людському організму [2]. Зупинимось на характеристиці рівнів детальніше.

Біологічний рівень є досить важливим, але не вирішальним. Біологічна адаптація це як правило пристосування тіла та біологічних процесів під навчальне середовище. Зазвичай цей рівень проходить найшвидше, тому що наше тіло може пристосуватися до будь-яких умов в короткий термін. Воно приймає зміни швидше ніж наша психіка. Дитині буде складно прокидатися вранці на навчання, але з часом тіло до цього звикне та підйоми з ранку будуть простіші ніж у перші декілька днів. Загалом біологічний рівень має багато своїх мінусів та плюсів, але ключовим є те що саме цей рівень є найпростіший у адаптації до навчання, адже до всього що відбувається, тіло найкраще приймає різні зміни.

Соціальний рівень – це свого роду поява нової соціальної ролі «учня» або «студента» і безпосередньо налагодження контакту з однолітками та учителями [2]. Для дітей характерне визначення одного лідера, тобто, якщо вони слухають свого класного керівника інших лідерів вони зазвичай не бачать таких як керівництво освітнього закладу. У підлітків інша проблема, вони можуть не бачити лідера у своєму класному керівникові, але будуть бачити його у директорі. В загальному цей рівень йде важливим, тому що тут дитина, підліток відчуває себе не просто дитиною, а вона відтворює на собі певний соціальний статус [3].

Останній рівень – психологічний, саме він є найбільш тривожним та стресовим, адже підліток переживає масу емоцій від початку нового навчального року, особливо коли він проходить з новими людьми [4]. Психологічна адаптація – це певна взаємодія із середовищем при якому особистість повинна врахувати особливості середовища та повинна адекватно вплинути на нього, щоб забезпечити свої базові потреби. До цих потреб входить:

- потреба в безпеці;
- фізіологічні потреби;

- потреба у прийнятті та любові;
- у визнанні та повазі;
- у самоствердженні;
- самовираженні й розвитку.

Цей етап є ключовим для того, щоб підліток зміг адаптуватися у новому середовищі. У той же час він є стресовим, тому багатьом підліткам знадобиться допомога батьків, щоб вони зрозуміли як правильно пережити цей стан [4].

Усе ці рівні дають змогу підлітку гармонійно, без стресу, адаптуватися до навчання. В загальному рівень адаптації залежить від підготовки самої дитини до навчання, вмінь усвідомлювати вимоги вчителя та відповідати їм, приймати й дотримуватися правил життя класу та школи навичкам спілкування зі своїм колективом, до спільної діяльності класу, групи самопідтримки, адекватної оцінки власних можливостей і здібностей. всієї навчальної діяльності підлітка, збереження його фізичного та психічного здоров'я. Провідну роль в цьому процесі відіграє інтелектуальна готовність, що проявляється, передусім, в достатньому рівні розвитку мислення і сформованості основних розумових операцій.

Отже, якщо підліток буде налаштований на навчання та співпрацю його адаптація пройде успішно та буде ефективною.

Список використаних джерел:

1. Андрій Татьянчиков, наукова стаття, «Психологічні особливості адаптації підлітків до навчання в основній школі», 2020.
URL:<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/4984/1/Article2.pdf>
2. Анастасія Підгорна, блог, «Біологічні ритми і шкільні заняття», 2023.
URL:<https://arbook.info/biologichni-ritmi-i-shkilni-zanyattya-yak-zrobiti-navchannya-bilsh-produktivnim/>
3. Ілля Мартинюк, стаття, «Адаптація – запорука гармонійному розвитку», 2009. URL:<https://osvita.ua/school/method/psychology/2623/>

4. Стаття середньої загальноосвітньої школи №182, м. Київ, «Адаптація першокласників до навчання у школі: маленькі секрети важливого досвіду», 2019

URL:<https://school182.kiev.ua/%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BF%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD-2/>

УДК 159.923

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КОНФЛІКТУ

Клочко А. О.,

доктор психологічних наук, доцент,

завідувач кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Проаналізовано концепцію емоційної стійкості та її складових. Обґрунтовано, що емоційний інтелект виступає важливим чинником запобігання та подолання наслідків воєнного стану.

Ключові слова: емоційний інтелект, емоційна стійкість, особистість, воєнний стан.

Конфлікти, як збройні, так і соціальні, є невід'ємною частиною людського існування та можуть спричиняти страждання, біль та руйнування, залишаючи глибокі рани в психіці кожного, хто їх зазнав. Проте, в цих складних обставинах розвиток емоційної стійкості постає як життєво важливий захисний

чинник, здатний допомогти особистості впоратися з травматичними наслідками та відновити внутрішню рівновагу.

Емоційна стійкість - це здатність ефективно регулювати емоції та зберігати психологічну стабільність в умовах стресу, невизначеності та загроз. Це внутрішня сила, яка дозволяє людині адаптуватися до мінливих і викликаючих обставин, не втрачаючи почуття впевненості та цілеспрямованості. У контексті конфліктів, де постійні загрози, насильство та втрати можуть глибоко вразити психіку, емоційна стійкість стає запорукою збереження психічного здоров'я та життєздатності.

Досліджуючи емоційний інтелект як життєвий ресурс особистості, було відзначено, що він виступає значущим предиктором суб'єктивного економічного благополуччя, рівня саморегуляції поведінки та копінг-стратегій. Вирішальне значення для регулювання життя людини відіграють ідентифікація та свідоме управління емоціями – ключові складові емоційного інтелекту [1].

Дослідження різних профілей емоційного інтелекту вказують на те, що стратегії копінг-поведінки та соціальної адаптації особистості мають різне функціональне завдання в залежності від комбінації психологічних характеристик, що визначають ці стратегії. Ці характеристики можуть мати ресурсне або стресостійке спрямування в контексті особистості.

Для встановлення емоційного контакту з людьми, зміцнення міжособистісної взаємодії з ними, необхідно вміти розуміти та контролювати власні емоції й почуття, пізнавати емоційні стани інших людей, адекватно проявляти емоційне ставлення, емпатію, підпорядковувати емоції розуму з метою вирішення практичних завдань.

Емоційна стійкість особистості ґрунтується на здатності людини регулювати на власні емоційні стани. Різноманітні емоційні переживання формують певний рівень стабільності емоційної сфери. Проте варто розуміти, що зовнішні прояви емоцій можуть не повною мірою відображати глибинні внутрішні почуття. Емоційна стійкість включає такі взаємопов'язані компоненти: вольовий контроль емоційних реакцій та станів емоційного

збудження; цілісна характеристика особистості, що поєднує інтелектуальні, мотиваційні, вольові та емоційні аспекти психічної діяльності. Така інтегративна властивість дає змогу успішно досягати мети в складних емоційних обставинах.

На нашу думку, саме здатність регулювати власні емоції є ключем до стійкості та стабільності емоційної сфери особистості.

Емоційна стійкість x є однією з ключових функцій, що дозволяє особистості зберегти психічне здоров'я в умовах воєнного стану та значною мірою запобігає їх глибокому емоційному вигоранню.

У структурі емоційної стійкості можна виокремити чотири взаємопов'язані компоненти: емоційний, вольовий, мотиваційний та інтелектуальний. Кожен з них пов'язаний з певними властивостями нервової системи людини.

Емоційний компонент відображає способи емоційного реагування на зовнішні подразники та обставини. Вольовий компонент забезпечує регуляцію поведінки і контроль емоційних реакцій. Мотиваційний пов'язаний із спрямованістю особистості, її інтересами та потребами. Інтелектуальний визначає здатність раціонально оцінювати ситуацію та приймати зважені рішення.

Отже, емоційна стійкість проявляється в характерних способах реагування і поведінки особистості, що визначаються взаємодією згаданих психічних складових та властивостей нервової системи.

Емоційний компонент є базовим у структурі емоційної стійкості. Емоції утворюють динамічну та стійку систему взаємопов'язаних елементів. Одна з характеристик цієї системи – амбівалентність базових емоцій, що є первинними структурними одиницями. Отже, досліджуючи емоційну складову, варто звертатися саме до основних емоцій. Емоції несуть значний обсяг інформації, завдяки чому людина може ефективно організовувати власну діяльність. Тож в структурі емоційної стійкості варто наголошувати на емоційній зрілості особистості. Вона проявляється через емоційний інтелект – здатність

розпізнавати та керувати емоціями. Розвиненість емоційного інтелекту сприяє формуванню емоційної стійкості.

Розвиток емоційного інтелекту набуває особливого значення для забезпечення ефективності дій особистості в умовах конфлікту. Адже за екстремальних обставин війни емоційний інтелект – це не лише розуміння себе та інших, а й запорука виживання, професійного зростання та боєздатності підрозділів.

З огляду на мінливість та невизначеність ситуації під час війни, особливо гостро постає потреба у розвинутому емоційному інтелекті особистості. Адже саме здатність адаптуватися та приймати виважені рішення дозволяє ефективно протидіяти сучасним викликам в умовах конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Vivat, 2020. 512 с.

УДК 159.923

ВІДДАЛЕНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Скуловатова О. В.,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Визначено фактори, які впливають на віддалену роботу: гнучкість, автономія, продуктивність, технологія та психосоціальні ризики. Констатовано, що ключовим чинником у контексті впливу віддаленої роботи на працівників організацій виступає стрес.

Ключові слова: психічне здоров'я, віддалена робота, особистість, воєнний стан.

Війна завжди несе руйнівні наслідки, торкаючись кожної сфери життя. В умовах воєнного стану, коли щоденне існування наповнене страхом, тривогою та невизначеністю, збереження психічного здоров'я стає нагальною потребою. Для багатьох працівників, змушених перейти на віддалений режим роботи, це створює додаткові психологічні виклики, з якими необхідно впоратися.

Віддалена робота, яка зазвичай розглядається як зручний та гнучкий спосіб праці, в контексті військових дій набуває зовсім іншого значення. Робочий простір, який раніше був безпечним притулком, тепер може перетворитися на зону ризику через повітряні напади чи артилерійські обстріли. Відсутність чіткого розмежування між професійним та особистим життям посилює стрес та виснаження. Крім того, ізоляція та відсутність безпосереднього спілкування з колегами можуть призвести до почуття самотності та відчуження, що лише погіршує психологічний стан працівників. Постійне перебування в зоні конфлікту, спостереження за жахливими подіями та втратами можуть спричинити травматичні переживання та посттравматичний стресовий розлад.

Науковці [3; 4] стверджують, що на віддалену роботу впливають структурні, реляційні, контекстуальні та модеруючі фактори. Структурні фактори відповідають аспектам, які можуть сприяти або перешкоджати можливостям віддаленої роботи, таким як трудова незалежність і чіткість трудових критеріїв. Реляційні – це соціальні взаємодії та форми співпраці в компанії, такі як соціальна ізоляція. Серед контекстуальних факторів – зміна робочого місця та переривання робочих рутин. Модеруючі фактори стосуються якості організаційної комунікації та використання інформаційно-комунікативних технологій.

На віддалену роботу впливають такі фактори, як: гнучкість, автономія, продуктивність, технологія та психосоціальні ризики [1].

За певних умов віддалена робота може позитивно впливати на продуктивність і ефективність праці. З іншого боку, продуктивність віддаленої зайнятості залежить від індивідуального ставлення та сприйняття працівника.

Тобто віддалена робота за відповідного підходу та організації цілком здатна підвищувати результативність персоналу. Проте багато в чому це визначається суб'єктивною думкою кожного окремого співробітника про таку форму діяльності. Позитивне чи негативне сприйняття віддаленої роботи впливатиме на її ефективність для цієї людини.

Ключовим чинником у контексті впливу віддаленої роботи виступає боротьба зі стресом. Адже саме стрес часто є причиною виснаження й емоційного вигорання персоналу, що згубно позначається як на працівниках, так і на результатах діяльності компанії.

Зазначимо, стресовий досвід породжується низкою подій у навколишньому середовищі або особистих подій, які можна визначити як джерела стресу або стресори. Ці події призводять до того, що людина переживає низку емоційних переживань, які породжуються вимогою або вимогами, які вона не може контролювати і які стають для неї загрозою [2].

Стрес на роботі пов'язаний з організацією роботи, дизайном роботи та трудовими відносинами; і він виникає, коли вимоги не відповідають або перевищують можливості, ресурси чи потреби працівника. Це також трапляється, коли навички працівника не відповідають очікуванням організації.

Тому організації повинні сприяти підвищенню стійкості, вдосконалювати методи роботи, а також розвивати організаційну культуру, засновану на довірі та зниженні ризиків. Це дозволить створити ефективне середовище віддаленої роботи, яке гарантуватиме здоров'я та благополуччя працівників, одночасно виконуючи домовленості та цілі організації.

Таким чином, впровадження віддаленої роботи в умовах воєнного стану має значний вплив на психічне здоров'я працівників організації, одним із основних факторів якого є робочий стрес. Для збереження психічного здоров'я працівників організації важливою є соціальна підтримка, яка включає довірливе ставлення, вираження близькості, співпереживання, поради колег та керівництва, аналіз ситуації та зворотній зв'язок щодо різноманітних робочих

питань, вираження прийняття, а також позитивна неробоча взаємодія та дружнє спілкування.

Список використаних джерел:

1. Pasquel Cajas A.F., Cajas Bravo V.T., Dávila Morán R.C. Remote Work in Peru during the COVID-19 Pandemic. *Adm. Sci.* 2023. 13. P.58.
2. Peiro Silla J.M. El Estrés Laboral: Una Perspectiva Individual y Colectiva. *Investig. Adm.* 2001. 18. P.30.
3. Raghuram S., Garud R., Wiesenfeld B., Gupta V. Factors Contributing to Virtual Work Adjustment. *J. Manag.* 2001. 27. P.383–405.
4. Van Zoonen W., Sivunen A., Blomqvist K., Olsson T., Ropponen A., Henttonen K., Vartiainen M. Factors Influencing Adjustment to Remote Work: Employees' Initial Responses to the COVID-19 Pandemic. *Int. J. Environ. Res. Public Health.* 2021. 18. P.6966.

УДК 159.953

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

Хомчук О. П.,

кандидат психологічних наук,

старший викладач кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Розглянуто проблему соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників. Охарактеризовано види адаптації та умови її ефективності: розвиток емпатії та особистісної автономності в юнацькому віці.

Ключові слова: соціально-психологічна адаптація, професійна адаптація, юнацький вік, емпатійність, особистісна активність, автономність.

Соціально-психологічна адаптація студентів-першокурсників є входженням юнаків та юнок в нову систему навчання, що передбачає отримання нового соціального статусу, зміну звичок і уявлень, перебудову поведінки та діяльності. Пристосування студента-першокурсника складається з професійної адаптації (звикання до специфіки навчання на певній спеціальності, навантаження, режим, умови та вимоги) та соціально-психологічної адаптації (пристосування до нового колективу, норм поведінки, формування нових цінностей). Якісно новий ритм життєдіяльності, необхідність інтегруватись в новий колектив, ситуація невизначеності, потреба бути самостійним і дисциплінованим породжують напругу і тривогу в молодій людині, почуття дискомфорту [1].

Критеріями успішної адаптації є активна позиція самого студента, такі його якості особистості, що допомагають налагоджувати міжособистісні стосунки та здатність виробляти нові форми поведінки, способи подолання труднощів. Особливого значення для успішної соціально-психологічної адаптації набувають особистісна автономність та емпатійність молоді людини.

Емпатія є емоційним обміном, це розуміння думок та почуттів інших. Емпатія розглядається як зосередження на емоціях інших людей та пов'язана з подоланням міжособистісної напруги. З погляду організаційної моделі емпатії М. Девіса [4] це психічне явище характеризується певними мотивами та поведінкою, спрямованими на стосунки та є складовою прагнення до співпраці, взаємопідтримки, просоціальної поведінки. Налагодження та підтримка доброзичливих взаємин є умовою успішного соціального життя та конструктивних способів подолання проблем (обговорення та пошук шляхів вирішення – на противагу відсторонення і конфліктів) [2,7]. Дослідження показали, що більш емпатичні юнаки схильні конструктивно долати конфлікти, нівелювати негативну поведінку та мають низьку агресивність [3].

Іншим фактором вдалої адаптації студента є його особистісна автономність. Д. Літл вказує, що «автономність – це здатність до незалежних та самостійних дій, критичної рефлексії, прийняття рішень. Ця здатність

включає і одночасно визначає той факт, що студент виробляє певне психологічне ставлення до процесу та змісту навчальної діяльності» [5, с. 17]. На думку Д. Діккенсона термін «автономність» описує ситуації, в яких студент повністю несе відповідальність за прийняття та здійснення рішень щодо його подальшого навчання» [6, с. 11].

Таким чином, формування самостійності, впевненості у собі, емпатійності забезпечують інтеграцію молодих людей в студентське середовище, адаптацію до нового соціального статусу та змін умов життєдіяльності. В якості можливих напрямів сприяння адаптації студентів можна визначити такі: формування у студентів адекватних мотивів для автономного навчання, адекватної самооцінки; звички та психічні властивості особистості, що сприяють підвищенню ефективності навчальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Грись А. Соціально-психологічна адаптація студентів-психологів як умова їх успішної професійної соціалізації. *Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я*. 1(4) (Груд. 2021), с. 41-61.
2. Birditt K.S, Rott L.M, Fingerman K.L. "If you can't say something nice, don't say anything at all": Coping with interpersonal tensions in the parent-child relationship during adulthood. *J Fam Psychol*. 2009 12;23(6):769-78.
3. Carlo G, Mestre MV, McGinley M.M, Samper P, Tur A, Sandman D. The interplay of emotional instability, empathy, and coping on prosocial and aggressive behaviors. *Pers Individ Differ*. 2012. 675p.
4. Davis M. H. Empathy, compassion, and social relationships In Seppälä E, editor. *The Oxford Handbook of Compassion Science*. Oxford, UK: Oxford University Press. 2017. 299p.
5. Dickinson L. *Self-instruction in language learning*. Cambridge University Press, 1987. 200 p.
6. Little D. *Learner Autonomy*. Dublin, 1991. 154 p.
7. Sun R, Vuillier L, Hui BP, Kogan A. Caring helps: Trait empathy is related to better coping strategies and differs in the poor versus the rich. *PloS one*. 2019. 143p.

РОЛЬ ЕМПАТІЇ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ДЛЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Березюк Т. П.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри вікової та педагогічної психології

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне, Україна

Анотація. У статті розглянуто вплив євроінтеграції на психологічну освіту в Україні, зокрема на роль емпатії в міжособистісних відносинах та соціальній взаємодії. Автором здійснено аналіз теоретичних підходів до розуміння емпатії, розглянуто можливості та виклики її використання в практичних аспектах психологічної освіти. Виокремлено дослідження сучасних українських науковців-психологів, які розглядають емпатію як складну багаторівневу інтегральну властивість особистості.

Ключові слова: євроінтеграція, емпатія, психологічна освіта, міжособистісні відносини, соціальна взаємодія, комунікаційна взаємодія, особистість, ціннісна спрямованість.

У контексті сучасної ситуації в Україні, де глобалізація та євроінтеграція визначають курс розвитку багатьох сфер життя, питання соціальної взаємодії та міжособистісних відносин стають особливо актуальними. У зв'язку з цим, роль емпатії, здатності співчувати та розуміти почуття інших, набуває особливого значення, особливо у сфері психологічної освіти.

Європейська інтеграція ставить перед нашими ЗВО нові завдання та вимоги, які потребують адаптації та вдосконалення навчально-методичних комплексів і підходів до реалізації процесу здобуття вищої освіти. Одним із ключових аспектів досліджуваної проблеми є розвиток емпатії серед студентів,

яка не лише сприяє підвищенню якості міжособистісних взаємодій, а й впливає на розвиток і формування професійної компетентності майбутніх психологів.

Мета дослідження – аналіз впливу євроінтеграції на психологічну освіту, огляд теоретичних підходів до розуміння ролі емпатії в даному контексті, а також обговорення можливостей та викликів її використання у практичних аспектах психологічної освіти.

Велика значущість підвищення ролі емпатії в розвитку особистості привертає увагу науковців уже протягом тривалого часу і залишається головною темою досліджень у психологічній галузі. Емпатія має вагомий вплив на різні аспекти особистості, сприяючи зростанню продуктивності у виконанні завдань та підвищенню мотивації. Ці якості особливо важливі для формування комунікаційної взаємодії і надання підтримки в різних життєвих ситуаціях.

Сучасні українські науковці-психологи розглядають емпатію як складну багаторівневу інтегральну властивість особистості. Вони виділили три рівні в структурі емпатії. У формально-динамічний рівень входять якісні (модальні) та динамічні (особливості виникнення та протікання емпатійних реакцій) властивості емпатії. Змістовно-особистісний включає ті аспекти емпатії, що стосуються вибору простору для емпатійних переживань і морально-етичного змісту її об'єкта. Соціальні та індивідуальні уявлення про існуючі соціокультурні «норми» емпатійних проявів відображає соціально-імперативний рівень [1, с. 30].

Більшість дослідників, аналізуючи різні підходи до визначення емпатії у вітчизняній та зарубіжній психології, стверджують, що в структурі емпатії можна виділити три основні компоненти [3, с. 31] (табл. 1).

Таблиця 1

Змістовно-структурні компоненти емпатії

№ з.п.	Назва компоненту	Опис
1.	Емоційний	Здатність розпізнавати та розуміти емоційні стани іншої людини, що характеризується як пасивне співчуття, форма співучасті в

		емоційному стані партнера зі спілкування
2.	Когнітивний	Здатність подумки переноситися у думки, почуття та дії іншої людини; сприймати та розуміти внутрішній світ іншої людини, співчувати їй
3.	Поведінковий	Здатність допомагати іншій людині, полегшуючи її страждання

Таким чином, констатуємо, що поняття «емпатія» – це невід’ємна частина особистості, яка виявляється в здатності індивіда відобразити внутрішній світ іншої людини. Дана властивість має пряме значення в сприянні досягненню взаєморозуміння між учасниками комунікаційного процесу та реалізації взаємодії у системі «людина-людина».

Євроінтеграція – це процес економічного і політико-правового зближення України з європейськими міждержавними структурами, який має завершитися вступом України до Європейського Союзу [4, с. 160].

Сучасний етап розвитку освіти в умовах несприятливого впливу економічних і соціокультурних факторів, характеризується пошуками шляхів, способів і засобів удосконалення, оновлення освітнього середовища. І українське суспільство в цілому, а освіта зокрема, мають підготувати людину до життя в нових умовах, сформувати конкурентоздатну інноваційну людину. Зауважимо, що особливе значення для розбудови якісної освіти і науки мають психологічні знання [5, с. 85].

У контексті розгляду прикладів використання емпатії у практиці психолого-педагогічної освіти в умовах євроінтеграції, сучасні дослідники [2, с. 206] виділяють окремі детермінанти, що мають місце в системі впливу власного прикладу професорсько-викладацького складу на формування ціннісної спрямованості у майбутніх фахівців, де прояв емпатії є невід’ємною

складовою коректною, толерантною особистістю, що ефективно впливає на свідомість, почуття, волю, поведінку студентів.

Зі сказаного раніше випливає, що вивчення взаємозв'язку емпатії та європейського співтовариства виявляється ключовим аспектом сучасної психологічної освіти. Розуміння ролі емпатії фасилітує процес формування толерантного та відкритого мислення, необхідного для подолання культурних обмежень. Врахування емпатії у психолого-педагогічній практиці сприяє покращенню міжособистісних контактів та соціальної адаптації загалом. Засвоєння цієї компетенції дозволяє фахівцям вищої школи ефективніше впливати на розвиток особистості учасників освітнього процесу в міжнародному контексті.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо в дослідженні взаємодії між здобувачами вищої освіти різних культур у навчальних середовищах та розробці методів сприяння взаєморозуміння та адаптації.

Список використаних джерел:

1. Вавринів О. С. Становлення поняття емпатії в психології. *Теорія і практика сучасної психології* : зб. наук. праць Класичного приватного університету. Запоріжжя : КПУ, 2019. № 2. Т. 1. С. 28–31.
2. Волошина О. В., Свиначик А. М. Формування ціннісної спрямованості майбутніх учителів у процесі вивчення педагогічних дисциплін. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції* / за ред. : В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф., 29–30 трав. 2020 р. Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 204–207.
3. Чаплак Я. В. Проблема емпатії в психології та її важливість у професійному становленні психолога. *Psychological journal*. 2018. № 5 (15). С. 24–39.
4. Чубенко Я. В., Олещенко В. Ю. Євроінтеграція України в умовах повномасштабної російсько-української війни: історія і сучасність. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи* : зб. матеріалів

XIV Міжнар. наук.-практ. конф., 23 лют. 2024 р. Київ : НАУ, 2024. С. 160–163.

URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/62825> (дата звернення: 28.03.2024).

5. Чудакова В. Актуальні проблеми сучасної психологічної науки у дослідженнях «психологічної готовності до інноваційної діяльності» та «формування компетентностей конкурентоздатності особистості», перспективи їх інтеграції у світовий освітній простір. *Виклики сучасної психологічної науки країн ЄС: перспективи інтеграції українського досвіду* : зб. тез методолог. семінару лаб. методології і теорії психології Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / відп. ред. В. Л. Злишков; укладачі С. О. Лукомська, О. В. Котух. Київ : Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2022. С. 84–90.

УДК 304

НЕРВОВА БУЛІМІЯ – ПРОБЛЕМА ХХІ СТОЛІТТЯ

Беспятюк М. В.,

здобувачка вищої освіти I курсу

факультету управління та економіки,

спеціальність 073 «Менеджмент»

Хмельницького університету управління та права ім. Леоніда Юзькова

Науковий керівник: - **ГУМЕНЮК О. Г.,**

к. е. н., доцентка, доцентка кафедри філософії,

соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання

Хмельницького університету управління та права ім. Леоніда Юзькова

Анотація. Розлади харчової поведінки, зокрема булімія, є поширеною проблемою в світі, яка значно посилилася з початком пандемії COVID-19. Згідно з даними ВООЗ, люди з розладами харчової поведінки мають найвищий рівень смертності серед осіб із психічними захворюваннями.

Ключові слова: булімія, розлади харчової поведінки, РХП.

Дослідження показують, що близько 9% населення Землі страждає на розлади харчової поведінки. Найчастіше, перші ознаки проблеми з'являються ще в підлітковому віці. Близько 57% дівчат-підлітків проявляють інтерес до виснажливих дієт на невелику калорійність, викликання блювоти після вживання їжі, застосування проносних і сечогінних засобів. Вказані особливості обумовлюють *актуальність теми* дослідження.

Враховуючи актуальність теми, нами визначена *мета дослідження*: охарактеризувати психологічні особливості булімії, визначити причини її виникнення та наслідки захворювання.

Булімія – в перекладі з грецької означає «бик» і «голод». В українській мові «вовчий голод». У 1979 році, британський психіатр Дж. Рассел, вперше описав нервову булімію. Лікуючи своїх пацієнтів від нервової анорексії, психіатр помітив, що вони не відповідали стандартним ознакам цієї хвороби. Аргументами на користь висловленої позиції є наявність того факту, що пацієнти могли з'їсти велику кількість їжі, за невеликий проміжок часу. А одразу після прийому їжі люди викликали блювання. Щоб викликати блювоту зазвичай використовують пальці рук. Як наслідок, з'являлись сліди на тильній стороні долоні. Це явище відоме як "ознака Рассела" [1]. Також вживали проносне або влаштовували інтенсивне тренування. Також вони мали нормальний індекс маси тіла.

На основі спостережень, Дж. Рассел опублікував статтю «Нервова булімія: зловісний варіант нервової анорексії», де описав двадцять вісім випадків булімії у жінок, та два випадки у чоловіків [2].

Згідно з даними ВООЗ, люди з розладами харчової поведінки мають найвищий рівень смертності серед осіб із психічними захворюваннями. Кожні 62 хвилини вмирає одна людина з розладом харчової поведінки. За статистикою NEDA:

- 1% жінок і 0,1% чоловіків страждає на булімію

- у більшості випадків, розлад діагностується у пацієнтів віком від 15 до 20 років, але варто зауважити, що це захворювання може виникати і у старшому віці. 0,4% жінок, віком від 40 до 50 років мають цей розлад [3].

Основні причини виникнення булімії:

- Психологічні чинники: низька самооцінка, надлишкова вага у підлітковому віці, батьки примушували доїдати за собою до кінця, надмірне захоплення дієтами. Стрес, депресія, тривожність і тд.
- Соціальні фактори: тиск суспільства і ЗМІ, які підкреслюють ідеали тіла і низької від норми ваги.

Наслідки:

- Постійний контакт зубів з кислотним вмістом шлунку може призводити до ерозії емалі зубів.
- У 10–50% виникає збільшення слинних залоз.
- Дефіцит потрібних макронутрієнтів, як наслідок-суха шкіра, випадіння волосся, ламкі нігті. Зневоднення та порушення балансу електролітів, що призводить до ниркової нестачі.
- Контакт кислотного вмісту шлунку зі стравоходом, гортанню, горлом та голосовими зв'язками може призводити до їхнього ураження.
- Розрив стравоходу чи шлунку.

Отже, булімія - це серйозний психічний розлад, який має значний вплив на фізичне і емоційне здоров'я людини. Він може призводити до численних серйозних ускладнень, включаючи порушення електролітного балансу, ерозію емалі зубів, травми стравоходу та інші проблеми зі здоров'ям. Важливо розуміти, що булімія потребує комплексного підходу до лікування, який включає психологічну, медичну та дієтологічну підтримку. Надання ефективної підтримки та лікування, допоможе запобігти її негативні наслідки і вийти в ремісію.

Список використаних джерел:

1. Центр когнітивно-поведінкової терапії: Нервова булімія. Можливості КПТ: електронна публікація: URL:<https://kpt-center.com.ua/statti/nervova-bulimiya-mozhливosti-kpt/>
2. Джеральд Френсіс Морріс Рассел. Нервова булімія: зловісний варіант нервової анорексії. Стаття. Cambridge University Press: 2009
3. NDA: електронне джерело: URL:<https://www.nationaleatingdisorders.org/statistics/>

УДК 159.922.1:355.018:37-057.87

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ

Пономаренко Т. І.,
доктор філософії у галузі психології,
доцент кафедри права та соціально-поведінкових наук
Білоцерківський інститут економіки та управління
м. Біла Церква, Україна

Анотація. В статті представлена актуальність дослідження проблеми впливу війни на психічне здоров'я студентів. Представлено сфери життєдіяльності здобувачів освіти, що страждають від негативних наслідків війни. Емпірично досліджено рівень впливу війни на життя та здоров'я студентів та окреслено статеві особливості.

Ключові слова: війна, студенти, психічне здоров'я, травматичний вплив.

Останні десять років наша країна живе в умовах війни, які значно погіршилися з початком повномасштабного вторгнення в лютому 2024 року. Безсумнівно, війна негативно впливає на всі сфери життя суспільства, а відтак, навчальний процес всіх рівнів освіти також зазнав негативних наслідків. Особливої уваги заслуговує система вищої освіти, адже студенти є вразливою категорією населення так, як з одного боку вони вже є повнолітніми особами, що самі несуть відповідальність за своє життя, а з іншого – ще не мають належного життєвого досвіду і потребують підтримки старших (батьків,

викладачів, тренерів тощо). Також цей період життя нерідко супроводжується проживанням в гуртожитках, які не завжди обладнані укриттями та знаходяться у великих містах і є потенційною мішенню для країни-агресора, що значно підвищує градус небезпеки. Разом з тим, не зважаючи на умови невизначеності студенти змішенні продовжувати формувати фундамент майбутнього професійного життя. А отже, психологічна підтримка студентів в умовах війни має надзвичайну актуальність.

Аналіз літератури показав великий інтерес вчених до проблеми психологічної підтримки здобувачів вищої освіти в умовах війни: Т. Алексеєва, Н. Атаманчук, К. Березняк, О. Васильєва, І. Герасимова, Т. Голубенко, І. Діордіца, С. Дмитрюк, Т. Мостова, О. Накорчевська, Л. Нечитайло, І. Нікітіна, Л. Сіра, Л. Тимків, А. Федоренко, С. Яланська та ін.

Так, можемо виокремити низку проблемних сфер життя студентської молоді, що страждають через війну в Україні.

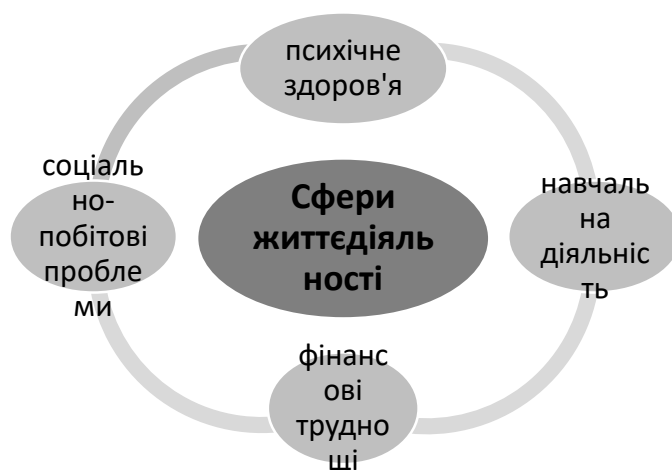

Рис. 1: Сфери життєдіяльності особистості

Так, зі схеми ми бачимо, що війна має великий негативний вплив на всі сфери життєдіяльності студентів [1; 2]:

- погіршує психічне здоров'я – постійні стреси, піклування за власне життя та здоров'я, панічні атаки та хвилювання за близьких погіршують здоров'я людини;
- створює проблеми з навчанням – психологічний стан, який знижує мотивацію до навчання, відсутність світла та інтернету та відсутність стабільного розкладу тощо;

- фінансові труднощі – можуть бути пов’язані з втратою майна, роботи, постійного доходу, підвищенням цін тощо;
- соціально-побутові – пов’язані з проживанням в гуртожитку у несприятливих умовах для підготовки до занять (брак світла, опалення, води чи зв’язку), обмеження воєнного стану тощо.

Відтак, всі ці аспекти негативно впливають на психічний стан студентів, які потребують підтримки з боки викладацького складу та значимих старших. Між тим, нами проведено навесні 2024 року емпіричне дослідження серед студентів Білоцерківського інституту економіки та управління, Університету «Україна» (n = 42: 28 дівчат і 14 хлопців) за допомогою методики «Шкала оцінки впливу травматичної події (IES-R)».

Спершу, ми поцікавились у студентів як вони самі оцінюють вплив війни на їх життя.. Так з дослідження стало відомо, що 29% дівчат та 43% юнаків зазначили, що відчули негативний вплив війни на їх життя та здоров’я на низькому рівні, 50% дівчат та 43% хлопців – на середньому рівні та 21% дівчат та 14% хлопців на високому рівні.

Наступним кроком, ми провели методику «Шкала оцінки впливу травматичної події (IES-R)», результати якої показані в таблиці

Табл. 1

Співвідношення показників впливу війни серед студентів

Шкали	Дівчата n = 28			Хлопці n = 14		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Втручання	43%	50%	7%	71%	29%	0%
Уникнення	43%	36%	21%	71%	29%	0%
Збудливість	29%	50%	21%	71%	29%	0%
Загальний показник	36%	14%	50%	71%	29%	0%

Так, з таблиці видно, що низькі показники за шкалою «втручання» показали 43% дівчат і 71% хлопців, середні – 50% дівчат і 29% хлопців, а високі – 7% дівчат та жоден із хлопців. При цьому, за шкалою «уникнення» 43% дівчат і 71% хлопців показали низький рівень, 36% дівчат і 29% хлопців –

середній рівень і 21% дівчат та жоден з хлопців не продемонстрували високий рівень. Між тим, за шкалою «збудливість» ми спостерігаємо низькі показники у 29% дівчат і у 71% хлопців, середні у 50% дівчат і у 29% хлопців та високі у 21% дівчат і у жодного юнака. Разом з тим, загальний результат виглядає наступним чином: низький рівень травмуючої події (війни) мають 36% дівчат і 71% хлопців, середній – 14% дівчат і 29% хлопців, а високий – 50% дівчат та жоден з юнаків.

Останнім кроком, за допомогою критерію кутового перетворення Фішера ми порівняли результати дівчат та хлопців і можемо зробити наступні висновки.

Табл. 2

Показники ϕ кутового перетворення Фішера

Назва шкали	ϕ Фішера	Похибка
Самооцінка негативного впливу війни	$\phi_{emp.} = 0.915$	-
	$\phi_{emp.} = 0.438$	-
	$\phi_{emp.} = 0.572$	-
Вторгнення	$\phi_{emp.} = 2.706$	$p \leq 0,01$
	$\phi_{emp.} = 4.799$	$p \leq 0,01$
	$\phi_{emp.} = 1.653$	$p \leq 0,05$
Уникнення	$\phi_{emp.} = 1.791$	$p \leq 0,05$
	$\phi_{emp.} = 0.468$	-
	$\phi_{emp.} = 2.941$	$p \leq 0,01$
Збудливість	$\phi_{emp.} = 2.706$	$p \leq 0,01$
	$\phi_{emp.} = 1.353$	-
	$\phi_{emp.} = 2.941$	$p \leq 0,01$
Загальний показник впливу війни	$\phi_{emp.} = 2.238$	$p \leq 0,05$
	$\phi_{emp.} = 1.077$	-
	$\phi_{emp.} = 4.799$	$p \leq 0,01$

Отже, з таблиці видно, що наявний статистично значущий зв'язок за шкалою «вторгнення» на всіх рівнях, за шкалою «уникнення», «збудження» та за загальним показником на низькому та високому рівнях. Такі результати свідчать про те, що дівчата відчули негативний вплив війни на високому рівні, а

хлопці на низькому рівні. На нашу думку, це пов'язано з більшою чутливістю, емпатійністю, емоційністю дівчат.

Таким чином, встановлено, що негативний вплив війни на студентську молодь є високим та потребує психокорекції. Уряди країни, МОН та адміністрації ЗВО повинні розглядати цю проблему серйозно та забезпечувати належну психологічну підтримку студентів, які постраждали внаслідок військових дій чи знаходяться у зонах конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Березняк К. М., Накорчевська О. П., Васильєва О. А. Психологічні особливості адаптації студентів до навчання в умовах війни. *Перспективи та інновації науки. Серія психологічні науки*. 2022. №10(15). С. 401–411.
2. Шишин А. В., Пономаренко Т. І. Психологічні особливості стресостійкості особистості в умовах невизначеності. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2023. № 16. С. 64–71.

СЕКЦІЯ 5

ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

УДК 658.3:005.95/.96

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Мірошниченко І.С.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту авіаційної діяльності

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

Кульбашна Ю.С.,

здобувач вищої освіти факультету авіаційного менеджменту

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

Анотація. У роботі розглянуто основні аспекти організації управління персоналом в сучасних умовах дії воєнного стану. Розкрито основні заходи щодо удосконалення організації управління персоналом у воєнний період.

Ключові слова: управління персоналом, організація управління персоналом, ефективне функціонування персоналу.

Зміни в економіці, які відбулися в результаті пандемії COVID-19 та російської збройної агресії, зажадали кардинальних модифікацій у сфері управління персоналом та значно вплинули на систему організації праці вітчизняних підприємств й організацій всіх форм власності. В умовах війни українські роботодавці опинилися перед безпрецедентними викликами, в тому числі й щодо управління персоналом. Це пов'язано з тим, що організація управління персоналом в умовах воєнного стану кардинально відрізняється від звичайних умов мирного часу, через наявність військових загроз та потреби в мобілізації ресурсів для захисту країни. Тому, забезпечення безпеки співробітників, адаптація до нових реалій господарювання та підтримка стійкості бізнесу стали ключовими пріоритетами для трансформаційних змін в управлінні, як в цілому, так, і в управлінні персоналом зокрема.

Питання організації управління персоналом у сучасних умовах воєнного стану набуло особливої актуальності та перебуває у колі уваги наукових й практичних розробок. У зв'язку з вищезазначеним, мета дослідження полягає в окресленні основних шляхів удосконалення організації управління персоналом вітчизняних підприємств та організацій в умовах дії воєнного стану.

Організація управління персоналом в умовах дії воєнного стану є складним завданням, оскільки воєнний конфлікт породжує низку унікальних викликів та обмежень, які впливають на організаційну структуру, стратегію та процеси управління. В таких обставинах найважливіше забезпечити ефективне функціонування персоналу в умовах кризової ситуації, зберігаючи високий рівень організаційної дисципліни та забезпечуючи безпеку працівників. У цьому зв'язку, слід зазначити, що на перше місце виходять проблеми не

розвитку персоналу, а його збереження, а також виживання бізнесу, тому зусилля слід зосереджувати на безпеці та утриманні професійних кадрів [1].

Діяльність персоналу в умовах війни характеризується низкою особливостей та викликів, вимагає від працівників вітчизняних підприємств та організацій високої готовності, мобільності, а також всілякої підтримки і постійної координації зі сторони керівництва. Функціонування персоналу в період дії воєнного стану характеризується необхідністю адаптації до стресових і небезпечних умов; пріоритетним забезпеченням безпеки; ефективною комунікацією і співпрацею в команді.

Особливості праці персоналу сучасних підприємств та організацій пов'язані з такими аспектами: зміни трудового законодавства; масова міграція та внутрішнє переміщення населення; евакуація підприємств; мобілізація населення; логістичний колапс; недоступність енергоресурсів; ліквідація ринків товарів та послуг [2].

Ефективне управління персоналом грає важливу роль у забезпеченні безпеки та захисту країни в умовах воєнного конфлікту. Можна виокремити такі основні заходи в організації управління персоналом у воєнний період:

- безпека персоналу: заходи безпеки стають вкрай важливими й можуть включати зміну робочих графіків для зменшення ризику, забезпечення необхідного обладнання для захисту від можливих загроз;

- навчання з питань безпеки: важливо забезпечити належний рівень підготовки персоналу до дій у воєнний період;

- забезпечення достатніх умов праці та життя: забезпечення необхідних ресурсів для життєвого існування (житло, їжа, вода, ліки);

- забезпечення стабільного управління на період кризових ситуацій: організація кризового штабу або командного центру допоможе координувати дії персоналу у разі виникнення кризових ситуацій;

- забезпечення ефективної системи комунікації: персонал повинен бути інформований про зміни у внутрішніх процедурах та мати інструкції щодо дій у воєнний період;

- психологічна підтримка: передбачає систему психологічного сприяння та консультування для працівників, які можуть потребувати допомоги у вирішенні психологічних проблем, пов'язаних зі стресом або тривогою.

Висновки. Ефективне управління персоналом в умовах дії воєнного стану вимагає гнучкості, швидкості реакції, здатності до адаптації щодо непередбачуваних обставин. Таким чином, організація управління персоналом в цей період потребує від керівництва вітчизняних підприємств і організацій комплексного підходу, який орієнтований на забезпечення безпеки і підтримки працівників у кризових умовах, а також передбачає ефективну взаємодію з урядом та іншими організаціями для підтримки зусиль у війні й допомоги потерпілим.

Список використаних джерел:

1. Чорнодід І.С., Василець Н.М., Петренко В.М. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2022. (6). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-04-08> (дата звернення 23.03.2024).
2. Коцур А., Островерхов В., Бортник О. Особливості діяльності з управління персоналом в умовах війни. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України.* 2022. Вип. 27. С. 58-64. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48574/1/Коцур.PDF> (дата звернення 23.03.2024).

УДК 351.773:338.48

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ

Амізьян А. А.,

викладач вищої кваліфікаційної категорії,

викладач-методист кафедри Хірургічних дисциплін та невідкладних станів

КЗВО ЛОР «Львівської медичної академії ім. А. Крупинського»,

аспірант Національного університету «Львівська політехніка»,

м. Львів, Україна

Анотація. Висвітлено роль державного регулювання розвитку медичного туризму як критичного чинника, що впливає на якість, доступність та безпеку медичних послуг, наданих іноземним пацієнтам. Наведено успішні приклади країн, таких як Іспанія, Німеччина та Швейцарія, які зуміли не тільки забезпечити високу якість та безпеку медичних послуг для іноземних пацієнтів, але й значно розширили свою присутність на міжнародному ринку медичних послуг. Наголошено, що успіх країн Європи у сфері медичного туризму є результатом комплексного підходу до державного регулювання, який поєднує в собі жорсткі стандарти якості медичних послуг, ефективну нормативно-правову базу, активні маркетингові стратегії та міжнародну співпрацю. Україні рекомендується взяти на озброєння кращі практики європейських країн для розвитку вітчизняного сектора медичного туризму.

Ключові слова: медичний туризм, державне регулювання, система охорони здоров'я, медичні послуги, безпека пацієнтів.

Регулювання розвитку медичного туризму на державному рівні є критично важливим для забезпечення якісних і безпечних медичних послуг, захисту прав іноземних пацієнтів, а також для стимулювання економічного зростання і розвитку галузі. Воно допомагає створити регульоване та конкурентоспроможне середовище, яке приваблює медичних туристів, сприяючи при цьому підвищенню стандартів медичного обслуговування. Державне регулювання також відіграє ключову роль у захисті економічних інтересів країни, забезпечуючи, що медичний туризм приносить користь не лише пацієнтам і медичним закладам, але й економіці загалом.

Медичний туризм передбачає поїздку в іншу країну для отримання лікування [1]. Медичний туризм перетворився на глобальний феномен охорони здоров'я: понад 15 мільйонів пацієнтів у США щороку шукають медичної допомоги за кордоном, що становить 50 мільярдів доларів промисловості в 2017 році [2]. Сьогодні індустрія медичного туризму має прогнозовані темпи зростання до 25% протягом наступних 10 років, і за оцінками, 3-4% населення світу подорожуватиме за кордон для отримання медичної допомоги [3].

Роль державного регулювання розвитку медичного туризму базується на таких важливих чинниках:

1. Оскільки відсутність міжнародних законів і акредитацій, пов'язаних з медичним туризмом, може призвести до етичних, правових і медичних ризиків через відмінності в стандартах медичного обслуговування, правових системах і нормах [3], то державне регулювання дозволяє гарантувати, що медичні заклади, які надають послуги іноземним пацієнтам, відповідають встановленим стандартам якості та безпеки. Це дозволяє уряду здійснювати контроль за якістю надання медичних послуг та застосовувати санкції у випадку порушень.

2. У зв'язку з тим, що юридичні наслідки медичного туризму часто незрозумілі, то пацієнти, які шукають медичні послуги, мають мало можливостей для правового захисту та несуть увесь юридичний тягар самостійно [2]. Державне регулювання дозволяє включати в себе правові норми, які будуть захищати права іноземних пацієнтів, зокрема щодо конфіденційності медичної інформації, права на інформований вибір тощо.

3. Регулювання може створити сприятливі умови для розвитку медичного туризму, зокрема шляхом надання підтримки медичним закладам, створення інфраструктури для туристів та реклами медичних послуг за кордоном.

4. Медичний туризм є важливим джерелом доходів для країни, тому регулювання дозволяє забезпечити економічну стабільність та максимальну користь для національної економіки.

Державне регулювання медичного туризму важливе для забезпечення безпеки, якості та ефективності цього сектору, а також захисту інтересів пацієнтів та економічного розвитку країни.

Вивчення європейського досвіду державного регулювання медичного туризму підтверджує наявність ефективних практик. Деякі країни стали успішними прикладами того, як ефективне регулювання та стратегічний підхід можуть сприяти розвитку медичного туризму. Зокрема, Іспанія відома своєю високоякісною системою охорони здоров'я та широким спектром медичних послуг для туристів. Країна розробила чіткі нормативні рамки для медичного туризму, включаючи акредитацію медичних установ, що гарантує високий

рівень обслуговування. Іспанія також активно просуває свої медичні послуги за кордоном, використовуючи різноманітні маркетингові стратегії [4].

Німеччина має репутацію провідної країни у світі у сфері медицини та медичного обслуговування, завдяки чому приваблює значну кількість медичних туристів. Держава забезпечує строге регулювання медичних послуг, гарантуючи високу якість лікування та безпеку пацієнтів. Німеччина також інвестує в міжнародне маркетингове просування своїх медичних послуг [5].

Швейцарія славиться своїми високоякісними медичними послугами, особливо у сфері реабілітації. Країна не лише встановлює високі стандарти для медичних установ, але й активно просуває медичний туризм на міжнародному рівні, використовуючи свою репутацію забезпечення виняткової якості послуг [6].

Ці країни демонструють, що ефективне державне регулювання, включаючи стандартизацію та акредитацію медичних установ, розробку національних стратегій розвитку медичного туризму та активне міжнародне просування, може суттєво сприяти зростанню та успіху медичного туризму в Україні.

Врахування європейського досвіду у державному регулюванні медичного туризму може стати ключовим чинником успіху для України у цій галузі. Застосування передових практик дозволить не тільки підвищити якість і безпеку медичних послуг, але й забезпечити захист прав пацієнтів, створити конкурентоспроможне середовище для розвитку галузі, і, як результат, сприяти економічному зростанню. Підвищення міжнародного іміджу України як країни з високоякісними медичними послугами може залучити більше іноземних пацієнтів та інвестицій у медичну сферу, сприяючи подальшому розвитку національної економіки. Таким чином, адаптація та імплементація європейських норм і стандартів у медичний туризм України може відкрити нові перспективи для розвитку цієї перспективної галузі.

Список використаних джерел:

1. Daryousef, M., Burrell, D. N., Huff, A. J., McLester, Q., Richardson, K., Zanganeh, K. S., Springs, D., Quisenberry, W., & Omotoye, E. I. (2023). Healthcare treatment innovation, medical tourism, and hospital business strategy for global markets. In: *Using Crises and Disasters as Opportunities for Innovation and Improvement*.
2. Davison, S. P., Hayes, K. D., LaBove, G., & Shaffer, P. (2018). The price of medical tourism: The legal implications of surgery abroad. *Plastic and Reconstructive Surgery*, 142(4), 1075-1080.
3. Radovic, Z., & Nola, I. A. (2020). Medical tourism globe-trotting: Features, impacts, and risks. *International Journal of Healthcare Management*, 13(S1), 94-100.
4. Tapia, J., Dieste, M., Royo, E., & Calvo, E. (2022). Factors affecting the choice of medical tourism destination: Spain as a host country. *Journal of Quality Assurance in Hospitality and Tourism*, 23(1), 115-138.
5. Pforr, C., Locher, C., Volgger, M., & Biak-Wolf, A. (2020). The nexus between medical tourism and health policy: A comparative case analysis of Australia, Germany, Italy and Poland. *International Journal of Tourism Policy*, 10(3), 244-261.
6. Couceiro, J., Elger, B. S., & Satalkar, P. (2022). Stakeholder perspectives on 'Swiss quality' healthcare in the context of inbound medical tourism to Switzerland: An exploratory qualitative study. *Journal of Patient Safety and Risk Management*, 27(3), 111-123.

UDK 379.8:005.8

PROJECT-ORIENTED MANAGEMENT OF SOCIO-CULTURAL SPACE

Kulikova S. V.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Doctoral student of the Department of Art Education

Central Ukrainian Volodymyr Vinnichenko

State Pedagogical University

Kropyvnytskyi, Ukraine

Abstract. Today, sociocultural activity is an integral part of the existence and active activity of an individual, organization, and state. Transformations of society lead to constant development, which is accompanied by the emergence, search for solutions, and the resolution of various problem situations. Socio-cultural space is able to form a system of vital values, needs and interests of the population, relations between people and attitudes to the environment, cultural norms, meanings and values. In the modern conditions of existence and development of society, projects aimed at intensifying interaction between participants of the socio-cultural space and, in the first place, are relevant in turn, this is interaction in the search for rational solutions, tools, means of socio-cultural activity, and interaction in the promotion of socio-cultural products and services to intensify their consumption by the population.

Keywords: sociocultural space, project management, transformation of society, sociocultural activity.

Today, sociocultural activity is an integral part of the existence and active activity of an individual, organization and state. Transformations of society cause constant development, which is accompanied by the emergence, search for solutions, and resolution of various problem situations. The set of current problems of socio-cultural activity includes the formation of value orientations of modern youth; social adaptation of persons with disabilities; revival and preservation of cultural values at the national and regional levels; effectiveness and efficiency of approaches, means, technologies, tools of socio-cultural activity, etc.

Based on the analysis of modern approaches to the understanding of the socio-cultural space, we chose the basic interpretation given in the studies of O. Gudzenko-Alexandruk, according to which the socio-cultural space is an organic unity of institutions of culture, education, information, recreation, sports and state (regional, local) cultural policy, which is formed and appointed to meet the needs and interests of representatives of all categories of the population within a single geographical space [1, p. 135].

The socio-cultural space is able to form a system of vital values, needs and interests of the population, relations between people and relations with the environment, cultural norms, meanings, values, etc.

Socio-cultural space performs a number of functions: informational and educational (cognitive), culture-creating and culture-forming, artistic and performing, recreational, health-improving, socializing, etc. Various socio-cultural institutes, as well as educational, information, and state policy institutions directly participate in the implementation of the specified functions of the socio-cultural space. Their interaction is aimed at finding aspects that bring the social communication of individuals to a level that meets the internal needs of a person, opens perspectives of personal development, defines meanings and values [2, p. 108].

The social and the cultural are one, since the subject of the social is a person and he is the main creator, keeper, translator and consumer of culture. The interaction between society and culture should be a two-way and continuous process. Socio-cultural space directly affects a person in his ideas about the surrounding world, educates and develops cultural norms, meanings and values, orients an individual in the system of social relations.

The interaction of socio-cultural institutions – institutions of culture, education, information and state policy as elements and participants of the socio-cultural space requires management, and one of the modern management approaches is the project one. According to the project management methodology, management is based on understanding and following a clearly defined strategy for the development of the socio-economic system [2, p. 109].

Thus, a socio-cultural project is a project aimed at creating cultural values for a certain category of society. Today, socio-cultural institutions and organizations develop and implement socio-cultural projects aimed at solving problems in various segments of culture. One of the reasons for failures or the absence of the planned socio-cultural effect is the low level of interaction of the participants of the socio-cultural space. In the modern conditions of existence and development of society, it is the projects aimed at intensifying the interaction between the participants of the socio-cultural space that are relevant, and above all this interaction in the search for rational solutions, tools, means of socio-cultural activity; interaction in the promotion of socio-cultural products and services to increase their consumption by the

population. Multi-projects are interesting and in demand today, the feature of which is the use of the product of the previous project for the implementation of the next one [3, p.123].

Therefore, interaction is the basis for achieving the unity of the goals of the socio-cultural space. Interaction projects are a way of achieving specific results within the framework of the strategy of developing the socio-cultural space.

Management of the interaction of the participants of the socio-cultural space during the implementation of the project-oriented approach is a perspective for further research.

Список використаних джерел:

1. Гудзенко-Александрук О. Соціокультурний простір як соціально-культурна детермінанта формування духовного потенціалу особистості. *Сіверянський літопис*. 2008. № 4. С. 134–139.
2. Степанов В. Ю. Соціокультурний простір сучасності. *Вісник ХДАК*. Випуск 43. 2014. С. 104–110.
3. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide). Fifth Edition. Project Management Institute, Inc., 2008. 586 p.

УДК 340.12

ДОФАМІНОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ

Стець А. Ю.,

здобувачка вищої освіти I курсу факультету управління та економіки

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник - ГУМЕНЮК О. Г.,

к.е.н., доцентка, доцентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання

Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

Анотація. Ця стаття розглядає актуальну проблему дофамінової залежності в сучасному світі та її негативний вплив на психічне здоров'я та поведінку людини. Дослідження базується на теорії А. Маслоу про потреби та ролі дофаміну у задоволенні мотивації та винагороди. Стаття також розглядає генетичні фактори, що впливають на реакцію організму на дофамін, а також механізми виникнення дофамінової залежності. Це доповнюється аналізом поширених прикладів дофамінової залежності та її наслідків, зокрема в Україні. На основі досліджень пропонуються екологічні способи нейтралізації цієї залежності та підтримки пацієнтів у подоланні цієї проблеми.

Ключові слова: дофамінова залежність, дофамін, психічне здоров'я, мотивація, винагорода, потреби, генетика, екологічні способи, психологічна підтримка, проблема, сучасний світ, Україна.

У сучасному світі людина має безпрецедентні можливості легкого доступу до всього, від інформації та розваг до товарів і послуг. Однак така доступність призводить до тенденції деградації мозку. Зловживання можливостями для задоволення потреб стає причиною залежності. Замість розвитку та вдосконалення особистості безконтрольний доступ спричиняє втрату спроможності до концентрації, руйнує міжособистісні зв'язки та підриває психічне здоров'я. Що створює небезпеку виникнення дофамінової залежності. Наявність окреслених ознак зумовлює *актуальність теми* дослідження.

Враховуючи актуальність теми, нами визначена мета дослідження: проаналізувати особливості прояву дофамінової залежності та запропонувати способи нейтралізації потреби в нездоровому поглинанні задоволення від дофаміну

В 1940-х роках американський психолог А. Маслоу створив теорію потреб, за якою нормальне функціонування організму людини першочергово залежить від задоволення його фізіологічних потреб, таких як їжа, вода, захист, відпочинок і задоволення. Загалом, теорія стала фундаментом для розуміння людської мотивації і психологічного розвитку. Проте у подальшому розвитку науки та здійсненні ґрунтовніших досліджень іншими науковцями стало

очевидним ще й те, що роль нейромедіаторів, зокрема дофаміну, є важливою у визначенні причин людської поведінки та взаємодії з її потребами.

Дофамін було виявлено у 1958 році Арвідом Карлсоном і Нільсом-Аке Хіларпом. Дофамін – це нейромедіатор, нейромодулятор та гормон, який в мозку передає емоційну реакцію мотивації та задоволення, і відповідає за рух. Він регулює спектр фізіологічних і когнітивних процесів, надаючи свій вплив через складну мережу рецепторів і нервових шляхів. Однією з його головних ролей є модуляція мотивованою винагородою поведінки, сприяння почуттю задоволення, підсилення поведінки та мотивації. Дофамін впливає на систему винагороди в мозку, яка включає в себе декілька ключових областей, таких як ядро актамбенсу та ядро переднього вентрального таламуса. Основним чинником, що визначає роль дофаміну в системі винагороди, є його взаємодія з рецепторами дофаміну в цих областях [1].

Дослідження довели, що дофамін змушує нас хотіти, бажати і шукати задоволення. Він відповідає саме за передчуття задоволення чи винагороди, тобто змушує нас саме шукати, а не відчувати їх. Ці механізми бездоганно пристосовані до світу нестачі ресурсів, адже без задоволення ми б не могли їсти, пити і розмножуватись, а без болю ми б не могли захищати своє тіло від травм.

Оскільки система задовольень дуже давня, вона була розвинена ще у наших предків і досі для сучасної людини найпростішим та найекологічнішим способом отримати «легкий» дофамін є прості речі. Це психічні і соціальні ресурси, які здорова людина отримувала в рівномірній кількості протягом дня на ранніх етапах розвитку людства. Наприклад збирання і споживання їжі, спілкування з родиною, творчі заняття такі як власноруч виготовлені різні корисні чи естетичні предмети, спільні заходи чи ритуали для відчуття спільноти, дослідження природи чи відкриття нових місць, спокій і відпочинок без сторонніх шумів.

Хоча базові потреби в дофаміні можуть бути задоволені за допомогою простих речей і ресурсів, які були доступні нашим предкам, реакція на ці

потреби і вироблення дофаміну в організмі можуть варіювати в залежності від генетичних факторів. Оскільки нормальна робота дофамінової системи визначається генетично. В наших генах заковано, скільки у нас буде рецепторів до дофаміну (ген DRD2) і як буде відбуватися метаболізм дофаміну (ген DBH, ген COMT). Залежно від того, в якому варіанті знаходиться комбінація цих генів, необхідний зовсім різний підхід для вирівнювання рівня дофаміну в організмі [2].

На жаль задоволення і біль в обробці мозку частково збігаються і працюють на основі механізму опонентних процесів. Це означає, що вони діють як терези, що регулюють рівень задоволення і болю. Коли ми відчуваємо задоволення шальки терезів схиляються у бік задоволення і людина відчуває позитивні емоції. Проте терези прагнуть до рівноваги, саме тому коли вони схиляються в бік задоволення, то механізми саморегуляції активуються для вирівнювання їх. Це відбувається несвідомо за допомогою фізіологічної енергії гомеостазу. Та тривале або повторюване відхилення від нейтральності має свою ціну. В цьому випадку це післядія протилежна стимулові за значенням. У випадку повторюваного впливу того самого чи подібного приємного стимулу задоволення від нього слабшає а подальша реакція на боці болю зростає. Таким чином аби отримати задоволення релевантне минулому потрібна більша кількість “наркотику”. Так виникає дофамінова залежність [3].

В Україні проблема дофамінової залежності стала особливо гострою та поширеною, оскільки надлишок дофаміну призводить до занепокоєння, нервового напруження, страху, манії і навіть галюцинацій. Занепокоєння на тлі надлишку дофаміну може приховувати під собою клінічну депресію. А за його нестачі розвивається апатія, слабкість і депресія. На жаль українці через тривогу, обстріли та страх за своє життя мають скачки рівня дофаміну: то сплеск від маніакальної мрії, то все погано і жахливо. Через психоемоційну напругу, спричинену війною МОЗ прогнозують посилення та зростання кількості наркотичної, алкогольної та інших залежностей.

Подолання дофамінової залежності може бути складним процесом, але це можливо з правильним підходом, підтримкою та з допомогою оточуючих. Екологічні способи, які людина може використовувати для того, щоб контролювати або закрити потребу в нездоровому поглинанні задоволення від дофаміну є: саморегуляція, що включає в себе техніки релаксації, медитації або усвідомленості, замість задоволення певної потреби людина може звернутися до інших занять чи діяльностей, які можуть відволікти її від негативних пристрастей; звернення до фахівців, таких як психологи чи консультанта, може допомогти людині зрозуміти корені своїх потреб і знайти способи керувати ними; отримання підтримки від друзів, родини або спільноти, фізична активність, здорове харчування і здоровий сон.

Отже у XXI столітті війна в Україні стала одним з чинників, що посилює ризики появи дофамінової залежності. Стрес, невизначеність та психологічні травми, пов'язані з військовими діями, можуть сприяти зверненню до шкідливих засобів самолікування як спосіб втекти від реальності та стресу. У зв'язку з цим, важливо усвідомлювати ризики появи дофамінової залежності і приділяти увагу здоровому способу життя та розвитку здорових механізмів адаптації до стресових ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Визначення URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Дофамін>.
2. URL: <https://eq-ar.com/2022/06/15/дофамінова-петля/>
3. Книга: Анна Лембке “Дофамінове покоління. Де межа між болем і задоволенням” 2023, м. Київ
4. Данні про вживання тютюну URL:<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco>

УДК 655.4

ЧИТАЦЬКИЙ ПОПИТ НА КНИГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кір'як В. С.,

аспірантка другого курсу кафедри видавничої справи та редагування

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Науковий керівник – **ТРИЩУК О. В.**,
д-р наук із соц. комунікацій,
проф. кафедри видавничої справи та редагування
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

Анотація. У статті досліджено поняття видавничого портфелю, виокремлено фактори, які впливають на його створення. Визначено, що після початку повномасштабного вторгнення видавнича галузь зазнала значних збитків. Наведено поняття читацького попиту як важливого елемента для формування видавничого портфелю й планування діяльності видавництва загалом. Виокремлено основні елементи, які формують читацький попит та є важливими в умовах воєнного стану й нестабільної комунікації між видавництвами й потенційними читачами.

Ключові слова: видавничий портфель, читацький попит, воєнний стан, видавництва, просування.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України суттєво вплинуло на всі напрями підприємницької діяльності, спричинивши кризові явища в нашій країні. Видавнича галузь не стала винятком і зазнала серйозних збитків. Поліграфічні підприємства, видавництва й книгарні, зокрема ті, що на початку великого вторгнення розташовувались на прифронтових територіях або були окуповані з перших днів, опинилися на межі закриття.

Постійні масовані атаки істотно ускладнили процес виготовлення й розповсюдження книг, про що свідчать книжкові рейтинги в 2022 р. Так, за даними «Укрінформ» найбільше в перший рік повномасштабного вторгнення купували книгу «Кров і попіл» видавництва «BookChef» (жанр фентезі, наклад 15000 примірників), на противагу цим показникам у 2021 р. рейтинг очолювала книга з накладом 26225, а в 2023 р. – 44000 [1]. Читацький попит серед українців теж суттєво змінився, з'явилася потреба в нових жанрах і темах, що вимагає від видавництв постійної адаптації до актуальних запитів читачів. Саме тому дослідження поняття читацького попиту є важливим в умовах постійної трансформації видавничого ринку.

Теоретичну основу дослідження склали фахові наукові статті А. Кудряшової, В. Сеньківського, М. Рябченко, Н. Герасименко тощо, у яких розглянуто фактори формування актуального видавничого портфелю, а також жанрове різноманіття та тематичні тенденції видання книг.

Діяльність сучасних видавництв базується на формуванні й впровадженні видавничих портфелів, які впливають як на короткострокове, так і довгострокове планування роботи. Видавничий портфель – це перелік наявних у видавництві творів, які знаходяться на різних стадіях редакційно-видавничого процесу [2].

На формування видавничого портфеля впливають такі фактори: тематика діяльності видавництва, категорія читача, *читацький попит*, кількість наявних і нових проєктів, категорія і вид видання, первинне рецензування, потужності й ресурси видавництва, загальні економічні показники тощо [3, с. 40]. Розглянемо більш детально поняття читацького попиту.

Читацький попит – це рівень зацікавленості потенційних читачів, який залежить від актуальності та якості видання та безпосередньо впливає на обсяги продажів і прибутки видавництва й автора [4, с. 68]. Дослідження читацького попиту має здійснюватися ще задовго до початку роботи над книгою, щоб у майбутньому задовольнити всі потреби потенційних читачів. Прогнозуванням читацького попиту здебільшого займаються редактори видавництв або інші відповідальні особи, які мають навички здійснення об'єктивного й ґрунтовного аналізу внутрішнього та зовнішнього видавничого ринку. Цей аналіз передбачає пошук актуальних тем у соціальних мережах, на професійних форумах, книжкових виставках тощо. Так, наприклад, за показниками Google Books у 2021–2023 рр. можна відслідкувати зростання попиту на книги за ключовими словами «російсько-українська війна» з 5 – у 2021 р. до 23 – у 2023 р. [5].

На формування читацького попиту впливає чимало факторів, серед основних: місце проживання, рівень освіченості, професія, тематика видання, доступність видання, сім'я, читацькі традиції, соціальне становище [6, с. 13–

15]. Окрім зазначених факторів для задоволення читацького попиту на високому рівні під час пошуку, підготовки й просування книги необхідно дотримуватись таких критеріїв: видання (його жанр і основна ідея) має відповідати актуальним настроям у суспільстві, задовольняти інформаційні тощо потреби потенційних читачів, відповідати визначеним віковим критеріям; дизайн книги повинен доповнювати зміст, розкривати ідеї автора й підтримувати цінності видавництва загалом; в умовах воєнного стану і постійного емоційного навантаження серед громадськості книги мають виконувати терапевтичну, пояснювальну й кумулятивну функції, спонукати до вивчення, поширення та збереження українських культурних цінностей і традицій. Вдале просування книги через визначені канали теж формує читацький попит, адже чим більше видавництво й сам автор поширюватимуть інформації про заплановане видання, тим краще це впливатиме на рівень зацікавленості та продажі в майбутньому. В умовах війни варто також пам'ятати про доцільність і своєчасність публікації контенту, адже, наприклад, розміщення розважального чи рекламного повідомлення у дні масованих ракетних обстрілів може сформувати негативне ставлення до видання ще до його виходу.

Отже, врахування всіх факторів, що впливають на формування читацького попиту, необхідне для прогнозування видавництвом передбачуваних накладів того чи іншого видання та стабільної роботи загалом. Задоволення читацького попиту в умовах воєнного стану передбачає налаштування безперервної комунікації між читачами й видавництвами задля визначення основних потреб і прогалів у тематичному й жанровому різноманітті, а також відслідковування тенденцій і настроїв серед суспільства.

Список використаних джерел:

1. Укрінформ. Які книги купували українці в 2022 році. 2023. Режим доступу: <http://surl.li/sgbsd> (дата звернення: 25.03.2024).

2. Читомо. Видавничий портфель. 2013. Режим доступу: <https://archive.chytomo.com/dictionary/v/vidavnicij-portfel> (дата звернення: 25.03.2024).
3. Сеньківський В., Кудряшова А., Козак Р. Семантична мережа факторів формування видавничого портфелю. *Технічні науки*. Львів. 2018. № 2 (76). С. 39–45.
4. Кудряшова А., Сеньківський В. Фактори якості проектування видання. Наукові розробки молоді на сучасному етапі: тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів, м. Київ, 28–29 квітня 2016 р. Київ, 2016. Т. 2. С. 68.
5. Google Books. Війна. Російсько-українська війна. 2023. Режим доступу: <http://surl.li/sgbvp> (дата звернення: 25.03.2024).
6. Сеньківський В., Піх І., Кудряшова А., Сеньківська Н., Калиній І. Оптимізація моделі факторів читацького попиту на книгу. *Технічні науки*. Львів. 2021. № 1 (81). С. 11–20.

УДК 378:796

ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Трофіменко В. О.,

старший викладач кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

Анотація. Розглянуто проблеми збереження здоров'я здобувачів освіти. Відображено результати дослідження соціально-психологічного здоров'я здобувачів освіти як результату традиційно організованого процесу фізичного виховання у закладах вищої освіти.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, фізичне виховання, здобувачі освіти.

Здоров'я є найціннішим скарбом, що визначає якість нашого життя та можливість повноцінно реалізувати свій потенціал. Для здобувачів освіти, чие навчання вимагає значних розумових та емоційних зусиль, міцне здоров'я є критично важливим. Фізична активність відіграє ключову роль у підтримці загального благополуччя здобувачів освіти, виступаючи визначальним чинником їхнього здоров'я.

Численні дослідження підтверджують беззаперечні переваги регулярних фізичних вправ для психічного, фізичного та емоційного стану людини. Фізична активність сприяє зміцненню серцево-судинної системи, покращенню роботи дихальної системи, зниженню ризику розвитку хронічних захворювань та ожиріння. Крім того, вона позитивно впливає на психологічний стан, допомагаючи знизити рівень стресу, тривоги та депресії, які часто спричиняються навантаженням під час навчання.

Для здобувачів освіти, життя яких наповнене інтелектуальними викликами та тривалим сидінням за партами чи комп'ютерами, фізична активність стає життєво необхідною протиотрутою. Вона забезпечує необхідний баланс між розумовою та фізичною діяльністю, сприяючи гармонійному розвитку особистості.

Фзкультурно-спортивне самовизначення особистості є безперервним творчим процесом, який має свої специфічні особливості. Забезпечення взаємозв'язку фізичного виховання з професійною орієнтацією особистості майбутнього фахівця, спрямованої на ціннісне розуміння занять фізичною культурою, є способом успішного виконання соціальних та професійних функцій. Метою фізичного виховання студентів є формування фізичної культури особистості та здатності спрямованого використання різноманітних засобів фізичної культури, спорту та туризму для збереження та зміцнення здоров'я, психофізичної підготовки та самопідготовки до майбутньої професійної діяльності.

Дієвим фактором формування фізичної культури у студентської молоді є фізичне виховання, яке покликане задовольняти потреби людини в знаннях про

процеси її фізичного розвитку, фізичних здібностях, удосконалювати рухові навички. Саме фізичне виховання у вищих навчальних закладах може цілеспрямовано впливати на розум, почуття, волю студента з метою формування його ставлення до самого процесу занять фізичними вправами як до соціально необхідної діяльності та засобу самовдосконалення. Заняття з фізичного виховання має велике значення для залучення студентської молоді до цінностей фізичної культури, що обумовлено обов'язковим і регулярним їх проведенням з першого курсу [1]. Головною метою занять з фізичного виховання повинні бути спеціальні знання з фізичної культури і спорту, виховання психічно і фізично здорових студентів, розвиток необхідних рухових умінь і навичок, формування звички займатися фізичними вправами та залучити молодь до цінностей фізичної культури.

Для інтенсифікації процесу фізичного виховання у ЗВО необхідно збільшення занять фізичною культурою за рахунок залучення студентів до фізкультурно-спортивної діяльності спортивного клубу ЗВО. Систематичні заняття фізичною культурою та спортом сприяють активному формуванню фізичної культури особистості. Щоб потреби у фізичному розвитку були максимально повною мірою задоволені, навчальний процес був орієнтований та здійснений у контексті діалогізації педагогічної взаємодії у системі «викладач – студент», принципів активізації навчальної діяльності студентів. Проведення теоретичних та практичних занять, участь студентів на різних форумах у мережі Інтернет, науково-методичних семінарах, круглих столах та конференціях, активізує у студентів переоцінку колишнього фізкультурно-спортивного самовизначення ставлення до занять фізичної культури. За допомогою розширення діапазону знань про фізкультурно-спортивну діяльність, її ціннісного призначення для особистості та суспільства, можливе зміщення акцентів у студентів із традиційної адміністративної спрямованості фізкультурно-оздоровчої діяльності на її оздоровчий, виховний, освітній та професійно-розвиваючий потенціал.

Таким чином, формування культури здоров'я, здорового способу життя студентів здійснюється на основі спеціально організованого здоров'язберігаючого середовища, що забезпечує рішення головного завдання - розвиток особистості. Це можливо при виконанні сукупності організаційно-педагогічних умов, активної мотивації учасників виховно-освітнього процесу

Список використаних джерел:

1. Сичов С.О., Сиротинська О. К. Фізичне виховання - як дієвий фактор залучення студентської молоді до цінностей фізичної культури. Актуальні наукові дослідження в сучасному світі. 2019. Випуск 12(44) ч.2.

УДК 342.95:347.91:340.5

Дудник О. К.,

Заслужений працівник фізичної культури та спорту України,

кандидат біологічних наук, доцент

доцент кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ СПОРТИВНИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ

Анотація. В тезах розглянуто альтернативні способи вирішення спортивних спорів в Україні.

Ключові слова: спортивний арбітраж, квазіарбітражні органи, арбітражний розгляд, спорт.

Поява спортивного арбітражу в першу чергу пов'язана з автономністю спорту, тобто незалежністю (самостійністю, відокремленістю) сфери спорту від органів державної влади, політичних організацій, сфери бізнес тощо. Проте,

говорити про абсолютну автономність спорту не можна, оскільки сфера спорту є одним із напрямків діяльності кожної держави. Складно відокремити спорт, наприклад, від соціальної, економічної чи політичної системи країни. У зв'язку з цим необхідно говорити про відносну автономність. Водночас, спорт є децентралізованою системою, що включає, в тому числі величезний масив різноманітних громадських спортивних організацій, пов'язаних складними відносинами, юрисдикцію та повноваження яких визнають практично всі урядові інституції світу.

Саме автономність спорту стала каталізатором (поштовхом) до створення відокремлених, незалежних органів, які приймають об'єктивні та обґрунтовані рішення з широкого спектра питань у сфері спорту швидко і з мінімальними затратами для сторін. В системі альтернативних способів вирішення спортивних спорів в Україні центральне місце займають звернення до внутрішніх органів спортивних організацій (квазіарбітражних органів), компетенція яких передбачена статутами (регламентами, положеннями) відповідних спортивних організацій.

Так, відповідно до статуту ГО «Федерація гімнастики України» (надалі - ФГУ) органом, що здійснює спортивне правосуддя та застосовує дисциплінарні заходи відповідно до правил та регламентів федерації, є Дисциплінарна комісія та Президія федерації. Дисциплінарна комісія ФГУ створюється з метою розгляду питань порушень членами ФГУ приписів чинного статуту, регламентів, положень та рішень ФГУ, неетичної та неспортивної поведінки, а також для профілактики недопущення вказаних порушень.

В статуті ГО «Федерація боксу України» (надалі - ФБУ) та Положенні про організацію та діяльність Контрольно-дисциплінарної комісії Федерації боксу України передбачено, що членам, спортсменам, тренерам, спортивним клубам, менеджерам, промоутерам та іншим особам, які працюють або залучені в системі боксу, не рекомендується переносити свої спори до судів загальної юрисдикції. Усі спірні питання між цими особами мають вирішуватись в рамках спортивних судів. Зокрема, до повноважень Контрольно-

дисциплінарної комісії Федерації боксу України віднесено вирішення конфліктних та спірних ситуацій, що виникають між членами ФБУ; розгляд питань, пов'язаних з порушенням антидопінгових правил: розгляд скарг та заяв членів ФБУ; прийняття рішень за форс-мажорних обставин; застосування дисциплінарних санкцій до членів ФБУ, в тому числі до спортсменів, тренерів, суддів, спортивних клубів, менеджерів, промоутерів та інших осіб, які працюють або задіяні в системі боксу; нагляд за дотриманням норм щодо забезпечення прав та інтересів членів ФБУ, а також інших осіб, що продають або задіяні в системі боксу. Рішення, дії, бездіяльність органів управління ФБУ можуть бути оскаржені зацікавленими особами до Контрольно-дисциплінарної комісії ФБУ в порядку, встановленому Статутом. Зацікавлена особа може звернутись до судів загальної юрисдикції з позовом про оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів управління ФБУ за умови вичерпання всіх заходів на оскарження [1].

Відповідно до Статуту Української асоціації футболу (надалі — УАФ), статей 60,61 Статуту УЄФА та статті 59 Статуту ФІФА для розв'язання спірних питань і конфліктів, що виникають між суб'єктами футболу в межах дії Статуту або регламентних документів УАФ юридичні особи, клуби, офіційні та посадові особи, тренери, футболісти повинні використовувати виключно внутрішні засоби правового захисту в межах норм статутних і регламентних документів УАФ, а також в Спортивному арбітражному суді як останній інстанції. У випадку подання позовних заяв до судів загальної юрисдикції для розв'язання спірних питань і конфліктів, що виникають між суб'єктами футболу в межах дії Статуту або регламентних документів УАФ, а також в Спортивному арбітражному суді, Орган зобов'язує заявників відмовитися від позову шляхом подання відповідної заяви до суду загальної юрисдикції, наслідком чого повинно стати закриття провадження у справі судом загальної юрисдикції, та застосовує дисциплінарні санкції згідно з Дисциплінарними правилами УАФ (ст. 29 Дисциплінарних правил УАФ).

Відповідно до Статуту Української асоціації футболу органами здійснення

футбольного правосуддя УАФ є (ст. 49 Статуту УАФ): Контрольно-дисциплінарний комітет (КДК УАФ) - орган першої інстанції; Апеляційний комітет (АК УАФ) — орган другої інстанції[2].

Спортивний арбітражний суд Національного олімпійського комітету - є самостійним, постійно діючим третейським судом, який вирішує шляхом третейського розгляду спори, які виникають у сфері спорту, на підставі законодавства України та організаційних документів відповідних спортивних організацій. До таких спорів належать: спори спортивного або фінансового характеру, або іншого характеру, що є дотичними до спортивної діяльності або розвитку спорту та можуть включати, в більш широкому сенсі, будь-яку діяльність або справу, що стосується спорту або пов'язана з ним.

Окрім іншого, вирішує спори між суб'єктами сфери спорту - фізичними або юридичними особами, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку спорту, керуючись положеннями чинного законодавства України, а також статутними та регламентними нормами спортивних організацій України. Суб'єктами сфери спорту є: фізичні особи, які займаються спортом, у тому числі, але не обмежуючись, спортсмени; фахівці сфери спорту; спортивні організації та інші особи, визначені як такі чинним законодавством України [3].

Отже, в системі альтернативних способів вирішення спорів в Україні центральне місце займають звернення до внутрішніх органів спортивних організацій, компетенція яких передбачена відповідними статутами. Зазначені органи іменуються квазіарбітражними з огляду на те, що сама процедура розгляду схожа на арбітражний розгляд.

Список використаних джерел:

1. Документи та правила - *Федерація гімнастики України*.
URL: <https://ukraine-rg.com.ua/federatsiya/dokumentyi/> (дата звернення: 16.04.2024).

2. Статут Громадської спілки «Українська асоціація футболу» 2020 р.
URL:
<https://uaf.ua/files/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82%20%>

D0%A3%D0%90%D0%A4%202020.pdf (дата звернення: 16.04.2024).

3. Спортивний арбітражний суд. *Національний олімпійський комітет України*. URL: <https://noc-ukr.org/about/structures/sportivniy-arbitrazhniy-sud/> (дата звернення: 16.04.2024).